

Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola

Galeta kertje

Ivan Ladislav Galeta művészi szerepváltozásának bemutatása
az 1990-es évek közepétől 2013-ig, munkásságának kronologikus elemzésével

DLA- értekezés

Nagy Róbert

2015

Témavezető: Dr. habil, CSc. Peternák Miklós tanszékvezető egyetemi tanár

Dolgozatomat családomnak ajánlom.

Köszönettel tartozom Ivan Ladislav Galetának,
Peternák Miklósnak értekezésemben nyújtott meghatározó segítségéért
és Horváth Gergely barátomnak.

Tartalomjegyzék

1. Az értekezés témája és célja	3
2. Módszer, kutatási eszközök	
2.1. Közvetett kutatás	4
2.2. Közvetlen kutatás	5
3. Elsődleges kutatási eredmények	
3.1. Galeta kertjében – szövegkönyv és kiadvány	5
3.2. Galeta kertje – dokumentumfilm	5
3.3. Galeta kertje End Art folyamatban – infógrafika kiadvány	6
3.4. Elsődleges kutatási eredmények publikálása	6
4. Ivan Ladislav Galeta életrajza röviden	7
5. A szerepváltozás előzményei	
5.1. 1992 körül Kraj Gornji, a Hely megtalálása	8
5.2. 1992–1995 A mezőgazdaság elvei, az inspirálódás forrásai	10
5.3. 1997–2000 Házépítés – otthonteremtés	18
6. Galeta a tanár	
6.1. Iskolateremtői szerepvállalás	18
6.2. Galeta tanári módszere, oktatásfilozófiája	19
6.3. Oktatói kapcsolatok – Magyar Képzőművészeti Egyetem, Intermédia Tanszék	20
7. Galeta magyarországi megjelenései	21
8. Műelemzések időrendben	
8.1. Táblarajzokról, Budapesti és Prágai tábla	21
8.2. End Art 2000	
8.2.1. Galeta művészet meghatározása az ezredfordulótól	23
8.2.2. Humusz és Humor kapcsolata	24
8.2.3. Terület – Endartisztikus multimédia installáció	27
8.2.4. A fokhagymáról	29
8.3. 1998–2004 End Art videojelenetek	31
8.4. ENDART filmek (2000–2004) (No. 1, No. 2, No. 3, No. 4)	33
8.5. V.I.R.â.G. projekt növekvőben	36
8.6. 2003. Kunst und Leben videomű	39
8.7. 2005. 05. 23. – 2006. 11. 06. e-mailart	40
8.8. 2008. 02. 29. – No Art Earth Day	49
8.9. 2008. 05. 17. Szarajevói akvarellek	52
8.10. 2008 - 2009 End Art No 1, End Art No 2	53
8.11. 2010. 02. 16.-2012. 06. 10. Deep End Art Work in Progress, - 2012. 06. 10.- Deep End Art Work In Regress	
8.11.1. A blogelemzés elé	54
8.11.2. 2010. februári archívum elemzése	60
8.11.3. Work In Regress oldalán ma már nem látható képsorozatokról	65
8.11.4. Work in Progress I. – a lakóházépítésről	66

8.12.	2011. 09. 23.-11. 16. A nullpont tájképe, Retrospektív kiállítás, Zágráb	71
8.13.	2012. 11. 22. Deep End Art No. 1.	76
8.14.	2013. 06. 24. - 2013. 08. 11. Work in ProRegress – Eltűnő multi-önarckép	83
9.	Összefoglalás	85
10.	Irodalomjegyzék	88
11.	Képjegyzék	96
12.	Függelékek	
1. sz. függelék:	Szikra Renáta tanulmányai	97
2. sz. függelék:	Ivan Ladislav Galeta oktatói kapcsolatai a MKE Intermédia Tanszékén	98
3. sz. függelék:	Galeta magyarországi kiállításai és konferenciákon való részvételei	99
4. sz. függelék:	Jelenetek a kertből c. videoművei	102
5. sz. függelék:	e-mailart üzenetei	104
13.	Melléletek	
1. sz. melléklet:	Galeta kertjében interjúszövegkönyv kiadvány	
2. sz. melléklet:	Galeta kertje, End Art folyamatban – infógrafika kiadvány	
14.	Szakmai önéletrajz	108

1. Az értekezés témája és célja

Ivan Ladislav Galeta a zágrábi Krajolik nulte točke című retrospektív kiállítása zárónapján a következőket írta: „2011. november 17-én, csütörtökön – negyven év után – lassan abbahagyom a művészetet!”¹

A kutatás során igyekszem feltárni, hogy miért és milyen kontextusban mondhatta azt Ivan Ladislav Galeta, hogy abbahagyja a művészetet. Összevetem a kijelentést a történésekkel, ez alapján próbálom megérteni – értelmezni e lassú folyamatot. Értekezésemben vizsgálom azt is, hogy mit jelent Galeta kontextusában a kijelentés, és hogy az művészetében milyen összefüggésben került elő a későbbiekben. Értekezésemben feltárom és ismertetem a kijelentés előzményeit. A vizsgálat fókuszában az oeuvre utolsó húsz éve, legfőképp az End Art projekt és előzményeinek elemzése áll.

Galeta 2000-ben kiköltözik egy Zágráb melletti faluba, Kraj Gornji-i birtokára. Kertművelői tevékenysége során a természet működésének megértése, tisztelete, az együttműködés hatja át. Művészetének helyét fokozatosan áthelyezi a filmstúdióból és a műteremből a kertjébe. A kerti munkálatait azokkal egy időben fotó- és videofelvételeken rögzíti, amelyeket később a világhálón is megjelenít, kezdetben e-mail, majd blog formájában. Így a művész hétköznapi élete és művészete fokozatosan összefonódik, eggyé válik. Korábbi filmjeit és az End Art során keletkező újabb műveit kiállításokon, filmfesztiválokon, konferenciákon is bemutatja. Értekezésemben ezzel párhuzamosan ismertetem, elemzem a Zágrábi Képzőművészeti Egyetemen folytatott tanári és iskolateremtő szerepvállalását, továbbá részletesen kitérek magyarországi megjelenéseire is. A művészi fordulat indikátorának tekintem a bevezetés elején idézett kijelentését, mert ezt követően, 2012 júniusától az addig felépített blogját szisztematikusan letörli – visszabontja. Művészetét azonban ezután is folytatja: új műveket hoz létre, fesztiválokon szerepel és továbbra is részt vesz a művészeti életben. Galeta 2011-ben tett kijelentése mélységesen megragadott. Szerettem volna személyesen megismerni a művészt, ezért felvettem vele a kapcsolatot. 2012 nyarán – meghívására – operatőr kollégáimmal három napig vendégei voltunk, a kertjében beszélgettünk. Az immár lezárt galetai életmű fényében, műveinek kronologikus elemzésén keresztül bemutatom a művészetből való kivonulás szándékának fázisait, előzményeit, utóéletét. Mindezek által láttatni kívánom művészi szerepváltozásának ívét.

¹ (2011. 11. 16. e-mail Peternák Miklósnak.) Galeta kijelentéséről Peternák Miklóstól értesültem, ugyanakkor nem állíthatjuk, hogy csak vele osztotta meg ezt a szándékát. Galeta kizárólag a privát levelezéseiben, és akkor is csak ritkán használta a magyar nyelvet. A beszéddel ellentétben írni nem szeretett édesanyja anyanyelvén, mert nem tanulta, ezért hibásan használta. Az idézet hűen követi Galeta gondolatát, de a magyar nyelv szabályainak megfelelően átírtam azt.

2. Módszer, kutatási eszközök

2.1. Közvetett kutatás

Vizsgálódásaim során először – a *hálózaton* fellelhető dokumentumok alapján – megismertem Galeta korábbi művészeti munkáit. 2011-ben a zágrábi Kortárs Művészetek Múzeuma *Krajolik nulte točke* címmel retrospektív kiállítást rendezett Galetának.² A kiállítást személyesen nem láttam, azonban a Horvát Televízió *dokumentumfilm*et forgatott a kiállítóterben a művésszel.³ A horvát nyelvű interjút szakfordító segítségével feldolgoztam. Ezután az értekezésem témájához kapcsolódó műveit a hálózatról szisztematikusan *lementettem* és az alábbiakban elemzem. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy így jártam el Deep End Art blogja kapcsán is, amit Galeta időközben Work in Regress-be fordított.⁴ Fragmentáltan ugyan, de sok mindent sikerült lementenem abból, ami ma már nem látható.⁵ Gyűjtésem eredményét a blog elemzése során felhasználom. Kutatási témámhoz kapcsolható *szakirodalmat* – szinte kizárólag – a 2013-ban megjelentetett monográfiában találtam, mely a Paksi Képtárban megrendezett visszatekintő kiállításának⁶ megnyitójára készült el.⁷ A kiadványban horvát, magyar és más nemzetiségű szakemberek tanulmányai három nyelven (horvát, angol, magyar) jelentek meg. Közülük Andrej Mirčev⁸ és Malcolm Le Grice⁹ esszéit emelem ki.

2.2. Közvetlen kutatás

Interjú

2012 nyarán interjút készítettem Galetával Kraj Gornji-i kertjében. Beszélgetéseinket videofelvételen rögzítettük.¹⁰ Az előzetesen összeállított kérdéssor mentén haladva két hosszabb lélegzetű beszélgetést folytattunk, amelyeket több kötetlen beszélgetés követett, különféle kerti munkavégzés közben.

² Krajolik nulte točke – eksperimenti i israživanja – A nullpont tájképei, retrospekció, Zágráb, Kortárs Művészetek Múzeum, 2011. 09. 23. – 10. 17.

³ Na rubu znanosti – Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke. (A tudomány szélén- I.L.G.A nullpont tájképe). Dokumentumfilm (52 min.) Zágráb, HRT. Riporter: Krešimir Mišak A Horvát Televízió a portréfilmét 2011.12.24- én sugározta. <http://www.youtube.com/watch?v=y6seSfsVntw> Utolsó látogatás: 2014. július 09. Fordította: Horváth Eszter 2012.07.03-án.

⁴ 2012. június 10-től Galeta fokozatosan letörli blogja tartalmát.

⁵ Lementés ideje: 2012. 07. 20. és 2012. 07. 23.

⁶ Ivan Ladislav Galeta A nullpont tájképe, Paks, Paksi Képtár, 2013. 11. 22. – 2014. 02. 23.

⁷ Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Milovac, Tihomir (szerk.), Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013.

⁸ Mirčev, Andrej: A művészet (vége) mint a nullpont tájképe. In: Milovac, Tihomir (szerk.), Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 158–167. o.

⁹ Le Grice, Malcolm: Ének a borról – gondolatok Ladislav Galeta munkásságáról. In: Milovac, Tihomir (szerk.), Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 168–193. o.

¹⁰ Időpontja: 2012. 07. 25–27. A stáb tagjai Horváth Gergely és Seres Szilvia.

Személyes tapasztalat

Az End Art vizsgálatok fontos kiemelnem az értekezés témájával kapcsolatos személyes érintettségem – vonzalmam. Az elmúlt tíz év alatt – mint hobbikertész – gyakorlati tapasztalatokat szereztem a kertművelésben. Ez kettős természetű: egyrészt segít a galetai attitűd mélyebb megértésében, valamint Galeta kertjében tett megfigyeléseim is előzetes ismereteim alapján nyertek sokrétű értelmet.

3. Elsődleges kutatási eredmények

3.1. Galeta kertjében – szöveggönyv és kiadvány

Bár az interjút megbeszélésünk szerint magyarul folytattuk, Galeta többször váltott át horvát nyelvre. A rögzített mozgóképfelvételek hanganyagát lejegyeztem és szerkesztettem. Ezzel párhuzamosan a horvátul elhangzottakat is lefordítottam,¹¹ utóbb lektoráltattam.¹² Ez alapján Horváth Gergellyel összeállítottuk a szöveggönyv első verzióját.¹³ A kiadvány szerkesztését 2015 nyarán lezártuk. A végleges kiadványba több mint negyven, főként Galetánál készült fényképfelvételt illesztettünk, mellékletében a horvát nyelven elhangzottak jegyzékét is megadtuk.¹⁴ (ld. 1. sz. melléklet).

3.2. Galeta kertje – dokumentumfilm

2011 óta tartó együttműködésünk során Horváth Gergely¹⁵ szerzőtársammal több művészeti projektet hoztunk létre.¹⁶ Közös munkánk eredménye a Galeta kertje című dokumentumfilm is. Előtanulmányként egy 12 perc hosszúságú pilotot készítettünk,¹⁷ majd 2013 novemberére befejeztük a filmet.¹⁸ Ebben Galetát láthatjuk kertjében, a ház körüli munkavégzés közben: az almaszedés, a méhészkedés, a baromfigondozás pillanataiban. A művész eközben tájról, gazdálkodásról, életről, művészetről és mindezek kölcsönhatásáról beszél. Az etűdből kirajzolódik személyisége, alkotói tevékenysége, művészi attitűdje. A Paksi Képtár Ivan Ladislav Galeta A nullpont tájképe című retrospektív kiállításán – a kurátori döntés nyomán – a Galeta kertje című dokumentumfilmet vetítették.¹⁹ A film a képtár gyűjteményébe került. Decemberben az Intermédia Tanszéken Peternák Miklós díszbemutatót

¹¹ Mindez 2013. 01. 06. – 03. 10. között történt. Horvát nyelvről lejegyezte és a nyersfordítást végezte: Alzheimer Jánny Dávid.

¹² Lektorálta: Handler András, 2013. 10. 01-ig.

¹³ A kiadványt közös elgondolásunk alapján Horváth Gergely szerkesztette.

¹⁴ Horváth Gergely – Nagy Róbert: Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával. (interjúszöveggönyv) 2015.

¹⁵ Horváth Gergely 2011 óta a Magyar Képzőművészeti Egyetem Intermédia Tanszékének hallgatója.

¹⁶ Lásd: <http://subtentorium.wordpress.com/>

¹⁷ Horváth Gergely és Nagy Róbert: Galeta kertje „Minél mélyebb mész, varázs intenzívebb” (pilot, 12 perc) 2013. 03. 25.

¹⁸ Horváth Gergely és Nagy Róbert: Galeta kertje – színes, feliratos, magyar–horvát nyelven beszélő dokumentumfilm, 2013. (44 perc)

¹⁹ A kiállítás kurátora, Tihomir Milovac és a Képtár igazgatója, Prosek Zoltán beemelte a filmet Galeta kiállításába. A film a kiállítás teljes ideje alatt – 2013. 11. 22. – 2014. 02. 23. – látható volt.

szervezett a filmnek.²⁰ Majd megosztottuk a filmet a YouTube-on.²¹ Galeta kérésének eleget téve Peternák Miklós 2014-ben kiállítást rendezett munkáiból Sepsiszentgyörgyön, ahol kurátori döntése alapján a dokumentumfilmet bemutatták.²²

3.3. Galeta kertje, End Art folyamatban – infógrafika kiadvány

A már meglévő elsődleges kutatási eredmények alapján összeállítottuk Galeta sokrétű munkásságát komplexen szemléltető idővonal térképet, Galeta kertje End Art folyamatban címmel²³ (ld. 2. számú melléklet). Az infógrafika Galeta életművének 1993–2013 közötti korszakát mutatja be. Célom az volt, hogy az idővonal mentén vizuálisan is láttassam a vidéki otthonteremtést követő, az End Art 2000 projekt során zajló művészi folyamat teljességét: az End Art videoművek, az e-mailart, a Noart Earth Day projekt, a Deep End Art Work in Progress, majd Regress-en át egészen a Proregress-ig. A kiadványban jellegzetes fényképfelvételek és hozzájuk kapcsolódó rövid ismertető, Galeta-idézetek sorrendben követik egymást, az idővonal mellé rendezve. A timeline-on továbbá iskolateremtői tevékenységének és tanári szerepvállalásának egyes állomásai is láthatóak. Ezáltal pontosan áttekinthető, hogy mi mikor történt, mivel szinkronban, mikor kerül valami ismét elő, ha előkerül, és milyen kontextusban.

3.4. Elsődleges kutatási eredmények publikálása

A Galeta kertje, End Art folyamatban infógrafika kiadvány angol nyelvű változatát a Lumen Station #3: Reap and Sow című kiadványban publikáltuk.²⁴ Az infógrafika kiadvány magyar nyelvű verzióját elsőként az értekezés mellékletében publikálom, továbbá a Galeta kertjében című interjú - szövegkönyvet is. Ezek értekezésem megírásához szolgáltak alapul; ugyanakkor a témával kapcsolatos források is amelyek – mint szakirodalom – későbbi kutatások alapjául szolgálhatnak.

²⁰ A díszbemutató az Intermédia 2.0 rendezvénysorozat záróeseménye volt. Magyar Képzőművészeti Egyetem, Intermédia Tanszék. 2013. 12. 13.

²¹ <http://www.youtube.com/watch?v=0cPxLHY4Uns> Feltöltés ideje: 2013. 12. 17. (2015. 09. 24-ig 2928-an látták a filmet.)

²² Ivan Ladislav Galeta – kiállítás. Kurátor: Peternák Miklós. Sepsiszentgyörgy, Magma Kortárs Művészeti Kiállítótér 2014. 04. 28. – 06. 01. (A Magma a filmet lefordította román nyelvre, és azt a kiállításon magyar–román nyelvű felirattal vetítették).

²³ Az infógrafikát közös elgondolásunk alapján Horváth Gergely szerkesztette.

²⁴ Nagy Róbert – Horváth Gergely: Galeta kertje End Art folyamatban. In: Major, Virág (szerk.) Lumen Station #3: Reap and Sow, Bp., Lumen Fotóművészeti Alapítvány - Lumen Galéria és Kávézó, 2015. április. 16. – 21. o.

Rövid ismertető: „A harmadik Lumen Fiók kiadvány témája az utóbbi évtized kortárs művészeti érdeklődésének homlokterébe került mezőgazdasági termelés. Ezen belül is különösen azok az önfenntartásra, illetve egyéni, kisközösségi vagy összetársadalmi túlélésre törekvő stratégiák, melyek elsősorban, de nem kizárólag művészeti projektekként, művészek kezdeményezéseként jöttek létre.”

Elektronikus elérhetőség: http://issuu.com/katarina_sevic/docs/reap_sow_web Utolsó látogatás: 2015. 09. 24.

4. Ivan Ladislav Galeta életrajza röviden

Ivan Ladislav Galeta 1947. május 9-én a horvátországi Vinkovciben született. 1967-ben Zágrábban elvégezte az Iparművészeti Iskolát, majd a Tanárképző Főiskolán képzőművészetből, a zágrábi Bölcsészettudományi Karon pedagógiatudományból diplomázott. 1971–1977 között a Tanárképző Főiskola elektronikai műhelyének vezetője és operatőr-tanára, 1977 és 1990 között pedig a Zágrábi Egyetem Hallgatói Központján belül működő Multimediális Központ vezetője,²⁵ amely Horvátországban elsőként vállalta fel a hazai és a nemzetközi kísérleti film- és videoművészet bemutatását. Filmeket 1969, videókat 1975 óta készít. 1973-tól objektumokat, installációkat, fotóinstallációkat állít ki, kiterjesztett filmeket és videókat, televíziós alkotásokat, szövegeket, hanginstallációkat, környezeti beavatkozásokat mutat be. Munkáit 1979-től galériákban és múzeumokban rendezett előadói performanszokon viszi a közönség elé. A Filmtéka 16 nevű művészmozi alapítója és vezetője (1991–1994).²⁶ 1993-tól a Zágrábi Egyetem Képzőművészeti Akadémiájának médiamunkatársa, 1995-től docense. Az Akadémián 2000-ben az Animáció, 2004-ben pedig az Új média szak bevezetését kezdeményezi.²⁷

2000-től a Zágráb melletti Kraj Gornjiban élt, és gazdálkodással foglalkozott. Falura költözésével párhuzamosan kezdte End Art projektjét, amelynek mérföldkövei a következők: End Art videók 2000–2004, E-Mail Art 2005–2006, No Art Earth Day 2008. 02. 29., Deep End Art Work in Progress 2010–2012, Deep End Art Work in Regress 2012-, Work in Proregress 2013-. Megnyilvánulási formái ekkor a következők: elhagyott környezetben végzett beavatkozások, kertművelés, valamint mindezen munkálatairól készült fényképfelvételek, fotósorozatok és videók. Ivan Ladislav Galeta 2014. január 7-én hunyt el.

5. A szerepváltás előzményei

Galeta korábban nem foglalkozott gazdálkodással, de gyermekkorát Szlavóniában, egy délvidéki faluban töltötte.²⁸ A falusi élet élményei illatok és szagok emlékeiként rögzülnek benne.

Általános iskolai tanulmányait már a horvát fővárosban kezdi, mert a család ekkor Zágrábba költözik.²⁹

²⁵ (Sveučilište u Zagrebu, Studentski Centar u Zagrebu, MM Centar) <http://www.sczg.unizg.hr/kultura/prostori/mm-centar/> Utolsó látogatás: 2015. 10. 21.

²⁶ A hely már 1963-tól, mint produkciós helyszín létezett. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19601> Utolsó látogatás: 2015. 10. 21.

²⁷ Ivan Ladislav Galeta *Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe*. Milovac, Tihomir (szerk.), Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 204–206. o. alapján.

²⁸ Magyarajkú édesanyjától tanulta nyelvünket. Elmondása szerint felnőttként sokáig nem használta, csak az egyetemi éveit után kezdte el újratanulni a magyar nyelvet.

²⁹ A vakációkat nagyszüleinél egy szlavóniai faluban töltötte. A vidéki élet élményei gyermekkorának legszebb emlékei - mesélte találkozásunkkor.

A kilencvenes évek elején egy Zágrábhoz közeli birtok keresésébe kezd. Eredeti szándéka, hogy felesége szüleit odaköltöztessék, hogy öregségükben gondoskodhassanak róluk. Közelben lakó keresztapja segítségével talál rá a Kraj Gornji-i birtokra, amit 1992-ben megvásárol.³⁰

„Mikor idejöttem, és megláttam, ez egy dzsungel volt. Volt egy kis barackfa, egy picike barackfa, hat kiló barack volt rajta. Gondoltam, a barack miatt muszáj megvenni! A két kút, meg a ház, az istálló számomra rögtön a falusi életet jelentette, szóval Szabadka környéke, meg Szlavónia, ... az illatok meg a szagok.”³¹

A régi ház újjáépítése után Galeta 2000-ben a fővárosból vidékre költözött családjával.³² Számára a zágrábi léthez képest a kitágult élettér új tapasztalatok sorát adja, életminőség-változást eredményez. Élvezettel fogyasztja kerti munkálatainak gyümölcsseit, érzékei kinyílnak; belemerül a szaglás, ízlelés, tapintás örömeibe. Mind az öt érzékre szüksége lesz; számára az illat, az íz a legfontosabb, ezekkel is kommunikál. Galeta – elsősorban, mint kísérleti filmes – empirikus tapasztalatait felhasználja, munkáiba a hallás és a látás érzékei mellé beemeli az ízlelést, a szaglást és a tapintást. 2+3=5. Így oltja hétköznapi tapasztalatait művészeti tevékenységébe, a határok lassan feloldódnak e kettő között.

5.1. 1992–1993 körül Kraj Gornji, a Hely megtalálása

„Kraj Gornji a neve ennek a helynek. A kraj szónak a horvát nyelvben a szövegekörnyezettől függ az értelme. Jelentheti valaminek a végét, és jelenthet nyitott teret vagy vidéket. A krajolik tájat jelent, az is egy nyitott tér. Ez egy paradox szituáció, amiben tehát a kraj jelenthet véget és jelenthet nyitottságot. Én megpróbáltam kihasználni ezt a szójátékot: nevezetesen, hogy a tájban vagyok, és ott megpróbálok a művészet végére érni.”³³

Kraj Gornji Zágrábtól harminc kilométerre észak-nyugatra fekszik, a szlovén határ közelében. Horvátország szélén – végén járunk, ahogy több más környékbeli település neve is erre utal: kraj – vége. Meglátásom szerint ebben a gyönyörű tájban megtalált vidéki élettér Galeta számára nyitást jelent újszerű tapasztalások felé. Az elementáris erejű élmények befogadása magában hordozza azt is, hogy a korábbi (művészi) tapasztalásokat lassan háttérbe szorítja, mert azoknak a végére ért. Mint kertészt, a

³⁰ Találkozásunkkor elmondta, hogy miután kicsit rendbe tették a házat, felesége szülei Kraj Gornji-ba költöztek, ahol rendszeresen látogatták őket.

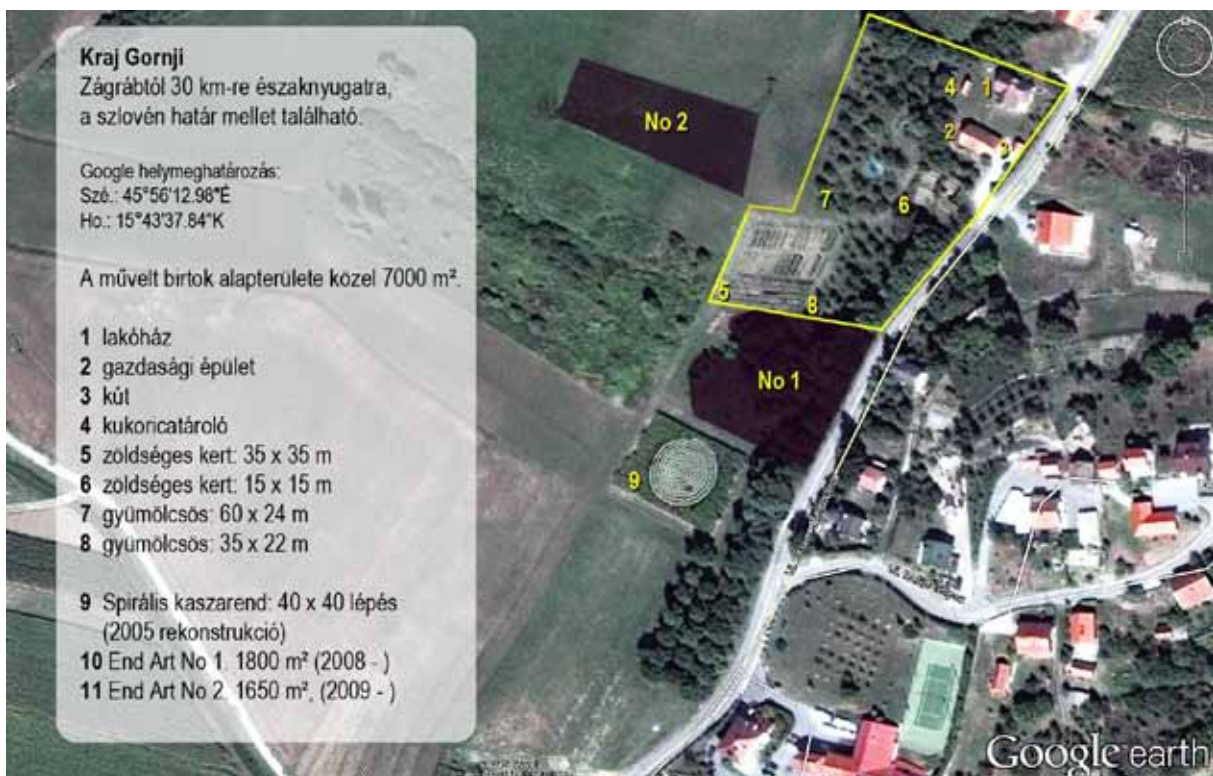
³¹ Horváth Gergely – Nagy Róbert: Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával (interjúszövegkönyv). 2015.

³² Gyermekeik felnőttek. Bár mindkettejüknek önálló lakása van Zágrábban, mégis szülőikkel éltek. Látogatásunkkor a lánya Melania várandós volt. Utóbb e-mailben örömmel újságolta Ladislav, (2012. 12. 23.) hogy megszületett a kis unoka Blaž (Balázs).

³³ Horváth Gergely – Nagy Róbert: Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával. (interjúszövegkönyv) 2015.

nyelvi játék is segíti mondandója megvilágításában; a *kraj* szó szövegkörnyezettől függő jelentés-változását arra használja, hogy exponálja alkotói szerepváltozását. A vég és a nyitottság között fennálló látszólagos ellentmondás könnyedén feloldódik, mert azok egymást feltételezik, és egymásból következnek.

Galeta élete utolsó tizenhárom évét itt tölti, földet művel, gazdálkodik. A tájban, a megtalált Helyen,³⁴ egyszerre keresi saját idejét: a jelen pillanatot kívánja megélni; a művészeti tevékenység és az hétköznapi élet közötti határ feloldására – átjárására törekszik. Az élet és művészet kapcsolatát archaikus módon újraéli. Azonban a számára újszerű paraszti létformának nem adta át magát egészen: konferenciákon, kiállításokon szerepel, és továbbra is tanít az egyetemen. Birtokát újabb földterületek megvásárlásával folyamatosan bővíti, ebben Németországban élő bátyja segíti. A 2012-ben látott kertjét utóbb a Google Earth szolgáltatása segítségével felmértem: az közel hétezer m² alapterületű.

1. sz. kép: Galeta Kraj Gornji-i birtoka a Google földgömbjén, 2013. Készítette: Nagy Róbert.

Vendéglátónk javaslatára megérkezésünk délutánján kerékpártúrát tettünk a környékbeli falvakban.³⁵ Meglepődve tapasztaltuk, hogy Horvátországban művelik a földet, nem hagyják parlagon, ahogy azt

³⁴ Peternák Miklós meglátása szerint ez a tudatos készülődés helye arra: „*hol is lesz a dolog vége*”. Peternák Miklós tárlatvezetése Ivan Ladislav Galeta kiállításán Magma Kortárs Művészeti Kiállítótér, Sepsiszentgyörgy 2014. 04. 28. A kiállítás kurátora: Peternák Miklós. <http://vimeo.com/93280564> Utolsó látogatás: 2014. 05. 02.

³⁵ 2012. 07. 25-én.

ittthon megszokhattuk. Dombokon traktorok pöfögnek, a portákon jókora csűröket és gőzölgő trágyadombokat láttam. A háztáji, családi gazdálkodás itt még elevenen működik. A sajátos galetai attitűd abban ragadható meg, hogy ő a megtalált – választott létformát művészetként éli meg, és ezt intenzíven kommunikálja a külvilág számára. Újszerű tapasztalásainak ereje által művészete horizontját, látómezejét ott, a végeken szélesre nyitotta.

5.2. 1992–1995 A mezőgazdaság elvei, az inspirálódás forrásai

A Műcsarnokban 1996-ban megrendezett, A pillangó-hatás című kiállítás³⁶ hálózati katalógusában Galeta ekképp referál:

"Az elmúlt években egy saját [művészi táj] felépítésén dolgoztam a hagyományos mezőgazdaság elvei, valamint Claude Monet (Élet Giverny-ben), Hamvas Béla, Masanobu Fukuoka, Bill Mollison, Rut Stout munkáiból nyert élményeim alapján. Az 1995-ben a permakultúra (az angol „permanent culture”, „permaculture” kifejezésből) elveinek bevezetésével foglalkozom, valamint a mezőgazdasági tudatosság kialakításán fáradozom a Horvát Permakultúra Központ segítségével."³⁷

Ez a híradás a Galeta addigi életművét ismerők közül bizonyára sokakat meglepett, ugyanis korábbi munkáiban a mezőgazdaság, mint motívum, egyáltalán nem volt jelen.³⁸ Abban az időben – a telekvásárlással párhuzamosan – Galeta tájékozódik, jól körülhatárolható kertészeti szakirodalmat olvas: bio- vagy más néven ökológiai gazdálkodás gyakorlati módszereit kidolgozó szerzők műveit tanulmányozza.³⁹ A bio- és ökológiai gazdálkodáson a szintetikus műtrágya és növényvédő szer nélküli, természetes biológiai ciklusokon, biológiai növényvédelmen és szervestrágyázáson alapuló gazdálkodást értjük.⁴⁰ Galeta személyére vonatkozó fontos információ az is, hogy nagyon szeretett

³⁶ A C3 a nagyszabású médiaművészeti kiállítását a Műcsarnokban mutatta be. Kurátor: Suzanne Mészöly és Peternák Miklós. Budapest, 1996. 01. 20. – 02. 25.

³⁷ Galeta, Ivan Ladislav: A pillangó hatás. A felfedezés előtti pillanat koordinátái. <http://www.c3.hu/scca/butterfly/Galeta/cvhu.html> Utolsó látogatás: 2014. 03. 22.

³⁸ Előzményként elmondható, hogy a 70-es és a 80-as években keletkezett alkotásaiban megragadható a helyzeti-környezeti érzékenység. Ez majd a 90-es évek közepétől ökológiai-művészeti irányultságot vesz.

³⁹ A párhuzam miatt fontos megemlíteni, hogy a kortárs nemzetközi művészeti szcéna több elismert alkotója egy-egy művészeti projektjének terepéül időszakosan a természetet, a kertet választotta. Szikra Renáta művészettörténész, Kállai Ernő ösztöndíjasként a 2006–2007 közötti kutatómunkája során ezeket tanulmányaiban rendszerezve bemutatta. (*Ld.l.sz.Függelék*) Mindezeket feldolgozva, arra az általános megállapításra jutottam, hogy az egyes tanulmányokban bemutatott művészek kimennek a tájba, a kertbe, ott valamiféle művészeti produkciót hoznak létre, amit dokumentálnak, és aztán magára hagynak (művész, mint kertész). Megidézésük azért fontos, hogy tisztán lássuk: a vizsgált galetai attitűd ettől alapjaiban eltérő természetű, unikum. Galeta ugyanis a tájjal szimbiózisban él. Összehasonlító műelemzésükre részletesen nem térek ki, ez nem képezi értekezésem fősodráát.

⁴⁰ Az ipari forradalom következtében a 20. század elejére a művelt földterületek nagy részét a mezőgazdaság műtrágyákkal tartja fenn. Jelenleg ott tartunk, hogy világméretű cégek a néhány megmaradt sikeres fajta vetőmagja mellé természetesi leírást adnak, ami tartalmazza azokat a szintén általuk forgalmazott vegyszereket is, ami nélkül az adott fajta nem

jókat enni és inni.⁴¹ Vágyott az egészséges-vitális, önmaga termelte zöldségre, gyümölcsre, ezért is olvasta a felsorolt szerzők műveit. Galeta inspirációs forrásainak rövid ismertetése kronologikus sorrendben történik.

Masanobu Fukuoka, „Ne tégy semmit”-mozgalom 1940-től

Fukuoka (1913–2008) mikrobiológusi tanulmányai alatt a növények betegségeire specializálódott. Pályája elején mezőgazdasági felügyelőként dolgozott. A japánok ekkor már jó ideje elhagyták a természethez közel élő, a földeken, a földdel dolgozó ősök által rájuk hagyott tudást; a gazdasági és ipari fejlődés amerikai modelljét követték. 1937-ben Fukuoka kórházba kerül. Egy mély lelki élmény hatására felépülése után a modern mezőgazdaság alapelveit felülbírálja; hazatér a családi farmra, ahol a következő harminc év során azon munkálkodik, hogy kifejlessze a természetes gazdálkodás szigetországra hangolt modelljét. Módszerét napjainkban sokan követik Japánban.

Fukuoka – hasonlóan a többi biogazdálkodási módszerhez – nem szántja a földet, nem alkalmaz műtrágyát, növényvédő szereket, nem metsz és nem is gyomlál. Az ültetés idejét körültekintően megválasztja, valamint figyel a megfelelő növénytársításokra is. Monokultúra helyett a polikulturális gazdálkodást alkalmazza a földeken. A talajfelszín herefélékkel takarja, ezek a gabonafélék alatt növekedve nitrogént biztosítanak a földnek. Fukuokánál a gyomnövények az ökoszisztéma részei, időszakos kaszálásukkal a talajfelszínre fektetve azokat, tápanyagtartalmuk bejut a talajba. Természetes növényvédelmet használ, és az állatok is bevonja a folyamatba. Például a kacsákat időszakosan beengedi a művelt területre, hadd fogyasszák élvezettel a kártevő csigákat.⁴²

Meglátása szerint a traktorok és egyéb mezőgazdasági munkaeszközök használata elpusztítja a valódi természetet. „Ha az emberek nem rendelkeznének ezekkel az eszközökkel, mindennek jobb élete lenne.”⁴³ Az Egy szalmaszál forradalma: bevezetés a természetes gazdálkodásba című könyvében⁴⁴ továbbá azt is kifejti, hogy milyen hatást gyakorol munkamódszere a földre és a gondolkodásra. Véleménye szerint a föld gyógyítása és az emberi lélek tisztulása együtt járó folyamat. Művében a természettel, a természetes táplálékkal, az ember fizikai és lelki egészségével kapcsolatos attitűdök megváltoztatását is kibontja. Fukuoka szerzője továbbá több tudományos közleménynek, előadásokat

termeszethető gazdaságosan. Ezáltal nemcsak a természetben lévő fajok és fajták száma csökkent drasztikusan, hanem a vadállomány is. A monokulturális ipari termesztés veszélybe sodorta a biológiai sokféleséget. A probléma világméretű. Ezzel párhuzamosan, alternatívaként jött létre 20. század elejétől – összefoglaló nevén – az öko- vagy biogazdálkodás gyakorlata. A közös cél a biológiai diverzitás újbóli elérése.

⁴¹ Kivéve a csütörtöki napokat, amikor csak folyadékot fogyasztott.

⁴² Fukuoka, Masanobu: Az ökológiai gazdálkodás alapelvei és irányzatai. <http://anubis.kek.hu/pdf/okoir/okoir112.pdf> Utolsó látogatás: 2014. 07. 22.

⁴³ Fukuoka, Masanobu: A sivatag zöldítése <http://wetiko.hu/2011/10/a-sivatag-zolditese/> Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.

⁴⁴ Fukuoka, Masanobu: The one-Straw Revolution An Introduction to Natural Farming. Emmaus, Rodale Press 1978.

tartott a világ számos pontján, az 1970-es évektől televíziós műsorokban szerepel, valamint számos interjút is adott, melyek a hálózaton elérhetők.

Permakultúra, 1978-tól

A fogalmat Bill Mollison ausztrál biológus és tanítványa, David Holmgren használja először az 1978-ban kiadott könyvük címekeként: *Permaculture I*.⁴⁵ A könyvben megfogalmazott tartós vagy fenntartható mezőgazdaság (permanent agriculture) gondolata utóbb Mollison által a tartós vagy fenntartható kultúra (permanent culture, permaculture) eszményévé fejlődött.⁴⁶ Mollison bemutatja a fenntartható emberi környezetet létrehozó tervezési rendszert, amelyet a természetben végzett megfigyelésekre alapoz. Szerzett ismeretek felhasználásával olyan mesterséges ökoszisztémát tervez, amely az ember igényeit szolgálja a természeti környezet rombolása nélkül. A permakulturális gazdaságok az egyes elemeket: az állatokat, a növényzetet, a tájat és benne az embert, olyan együttműködő, szimbiotikus rendszerbe szervezi, ahol az egyik elem terméke a másik elem szükségleteit elégíti ki. A permakultúra a rendszerelmélet tudományos eredményeit is felhasználja, egységbe rendezi, és közelebb hozza egymáshoz a termelés és a fogyasztás folyamatát. Középpontjában a háztartásokban, a helyi közösségekben élő aktív egyén áll, annak környezetével és szokásrendszerével együtt. A permakultúra fogalma ugyanakkor nem stabil, különféle fogalom meghatározásokkal találkozhatunk.⁴⁷ Célja egy természetbarát és gazdaságilag is életképes rendszer létrehozása, ami megteremti a szükséges javakat a környezet szennyezése nélkül, ezáltal a rendszer hosszútávon fenntartható, és a benne résztvevő minden elem számára optimális. A permakultúrás gazdaság tervezésének legfontosabb szempontja a minimális energia- és anyagfelhasználás. Ezt a terület művelési igény szerinti zónákra és azon belüli szektorokra osztásával, illetve azzal érik el, hogy a vizet és a szerves anyagokat a lehető legtöbb alkalommal használják fel úgy, hogy azt körforgásban tartják.

A permakultúra olyan tudatosan alakított tájat jelent, amely hűen tükrözi a természetben található mintákat és kapcsolatokat. Eközben bőven termel élelmet, energiát a helyi szükségletek kielégítésére. A permakultúra etikájának hármas alaptétele: törődés a földdel (a talaj, az erdők és a vizek gondozása),

⁴⁵ Mollison, Bill and Holmgren, David: *Permaculture 1. A perennial agricultura for human settlements*. Tasmania: Tagari, Stanley, 1978.

⁴⁶ Mollison, Bill and Holmgren, David: *Permaculture 2. Practical design for town and country in permanent agriculture*. Tasmania: Tagari, Stanley, 1979.

⁴⁷ – „A permakultúra egy fenntartható emberi környezetet teremtő tervezési rendszer.” (Bill Mollison)

– „Természetszerű életmód a természet védelmével.” (Baji Béla)

– „Az élővilág együttműködését használó ökológiai kertgazdálkodás.” (Szalay Zita)

– „A permakultúra olyan mezőgazdasági termelő rendszerek tervezése és működtetése, amelyek rendelkeznek a természetes ökoszisztémák változatosságával, stabilitásával és rugalmasságával. Az emberi közösségek és a természetes táj olyan integrációja, mely lakóinak biztosítani tudja az élelmet, energiát, lakást és egyéb anyagi és nem anyagi szükségleteit.” (Bill Mollison)

törődés az emberekkel (gondoskodás saját magunkról, rokonainkról és a közösségről), a helyes elosztás (a fogyasztás és az újratermelés mértékének meghatározása, a fölösleg újraelosztása). Ezen etikai alaptételekhez tervezési irányelveket rendel (12 darab). Az egyén érdeklődése a permakultúra iránt azonban egy-egy konkrét empirikus tapasztalat (pl. újszerű gazdálkodási módszerek) kapcsán alakul ki, kevésbé az iránymutatások tanulmányozása során. A permakultúra egyénekből és csoportokból álló hálózat, mely mára az egész világra kiterjedt társadalmi mozgalommá fejlődött. Tagjai részt vesznek permakultúra-tervezői tanfolyamon is.⁴⁸ Bár a tananyag 1984-re összeállt, a képzések tartalma – a helyi lehetőségek, a kulturális közeg, az oktató személye figyelembe vételével – eltérően alakul. Ez teszi a permakultúrára vonatkozó értelmezéseket sokrétűvé és változatossá.

Galeta a Horvát Permakultúra Központ megalakulásánál bábáskodik,⁴⁹ az elsők között fordít szakirodalmat horvát nyelvre (Bill Mollison). Itt közlik Galeta humor-versét is.

„Mindennek az alapja a humuszréteg. Belőle indul ki minden, és benne ér véget minden!

Hogy pontosabb legyek: az ég alapja a derű. A derű alapja a humor.

„A humor alapja a vitalitás. A vitalitás alapja az egészség.

Az egészség alapja a humusz. A humusz alapja a Föld.

A Föld alapja az Ég.

És nincs az a virtualitás, ami ezt ki tudná fejezni. Vagy benne vagy ebben, vagy sem!”⁵⁰

Ruth Stout kertje, 1943–1980 között

A biogazdálkodás egyéni megvalósulásának gyönyörű példája Ruth Stout kertje, mely Galetát is megragadta.⁵¹ A magas életkort megélt (1884–1980) kansasi születésű asszony 45 évesen New Yorkból vidékre költözik – korábban semmit nem tud a kertről –, ahol több mint negyven évig kertészkedik. Tele életenergiával, mezítelenül – a környékbeli férfiak nagy örömére. Minderről humorral mesél az 1976-ban róla készült portréfilmben;⁵² Stout ekkor 92 éves.

⁴⁸ A permakultúra elveinek mélyebb megismerése végett Horváth Gergellyel részt vettünk a „Susnyásból kertek” hétvégi permakultúra praktikumon. A tanfolyamot Baranyai Vítalia és Székely Gergő, a permaforum.hu alapítói tartották Pécselyen (Balaton-felvidék) 2013. 03. 14–17. között.

⁴⁹ Galetáról a horvátországi permakultúra facebook-csoportja, mint a horvátországi permakultúra úttörőjéről és előadójáról emlékezik meg:
<https://www.facebook.com/ParKticipacija/photos/a.402423663123771.100990.401898656509605/715577015141766/?type=3&theater> Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.

⁵⁰ A verset Handler András fordította (2014. 08. 18.)

⁵¹ Ruth Stout személyes tapasztalásai és inspirációi a kert által nagyon hasonlatosak a galetai érintettséghez.

⁵² „... nem is tudom, mi a csodát csinálnék, ha nem lenne ez a kert, amiről írhatok, segíthetek másoknak, amiről beszélhetek a találkozókön. Nem tudom, hogy éreznék, ezért mindent megtettem, hogy legyen ok, amiért életben kell maradnom. Nem tartok előadást a találkozókön. Kb. öt percig beszélek, utána pedig jöhetnek a kérdések. Ez nem előadás, hanem beszélgetés... Amikor kérdezik, hogy mivel tartoznak, azt mondom: annyival, amennyit a legjobban fizetett előadónak adnak.

"Nem ások, nem művelem a talajt, nem gyomlállok, nem kapálok, nem használok műtrágyát, nem permetezek, nem csinállok komposztot, nem öntözök – csak vetek és aratok. Ez már 35 éve így van... Azért tudom ezt megtenni, mert a földemet egész évben szalma mulcs⁵³ borítja, ami, mialatt elrothad, trágyázza a földet, elfojtja a gyomokat, lazán tartja a talajt."

Stout az első tizenöt évben, kertjében a nagyipari módszert követte. Szántott, műtrágyázott, permetezett, kapált, gyomlált. Egy nap, sajtóságotól vezéreltetve, felhagyott az ásással, szántással, és másképp kezdte el a művelni a talajt.⁵⁴

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy az ökológiai rendszerben való gondolkodás közös jellemzői a következők: a természet és az ember szoros kapcsolatának fenntartása érdekében a talajtermékenység javítására, fokozására törekszik, ezért természetes eredetű anyagokat használ, a földet egész évben talajtakarással védi. A föld rétegvonalait követő, vetéscserzésű művelést alkalmaz, tápanyag utánpótlásként és a talajerő beindításáért növényi és érlelt trágyát juttat ki a földekre. A fenntarthatóságért az ökogazda biológiailag szelíd talajművelést, talajvédelmet végez, műtrágyázás helyett talajerő-gazdálkodás folytat.

Az elmélet gyakorlati alkalmazására Galeta kertjében bőséggel láthatunk példákat.⁵⁵ Kipróbálta és szabadon alkalmazta azokat. Birtoka gyümölcsös és konyhakert a Kraj Gornji-i tájban. Egy darab föld, amit tradicionális módon tart fenn. Méheket tart, szárnyast nevel, fűvet kaszál. Életstílussal kísérletezik a legközvetlenebb módon vizsgált mezőgazdasági munkálatai során.⁵⁶ Galeta experimentális művész – experimentális kertész.

Monet kertje, 1884-től

Az impresszionizmus festője, Cloude Monet (1840–1926) élete felénél, negyvenhárom évesen költözik népes családjával a Párizstól nyolcvan kilométerre eső, közel egyhektáros területre Givernybe. A telek

Ez beképzelt hangzik, de azért mondom ezt, mert megtudtam, hogy azoknak fizetnek a legtöbbet, akik arról tartanak előadást, hogyan kell virágokat elrendezni egy vázában. Én ennél sokkal fontosabb dologról beszélek."

Routh Stout's Garden <http://www.youtube.com/watch?v=GNU8IJzRHZk> Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.

⁵³ A talajtakarás (mulcsozás) az egyik legfontosabb eszköz egy permakultúrás kertművelő eszköztárában. Lásd még:

Baji Béla: A gyomszabályozás művészete. http://lmv.hu/a_gyomszabalyozas_muveszete Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.

⁵⁴ Elmondta, hogy a hasznos tanácsot egy aszparágusztól kapta. A növény csak annyit mondott neki egy reggelen: „Menj és ültess!” Vagyis az aszparágusz szerint nincs szükség szántásra és ásásra. Ezután Routh naponta csak 2–3 órát kertészkedik, a nap többi részében a hobbijának él, pihen, szórakozik, levelekre válaszol. <http://utajovobe.com/hirek/elelmezes/1652-ruth-stout-csodalatos-kertje-nincs-szukseg-meg-kapalásra-sem-megis-terem>

Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.

⁵⁵ Részletes ismertetésüket lásd az értekezés End Art 2000 fejezetében.

⁵⁶ Le Grice, Malcolm: Ének a borról – gondolatok Ladislav Galeta munkásságáról. In: Milovac, Tihomir (szerk.) Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 175. o.

ekkor tiszafákkal, örökzöldekkel és gyümölcsfákkal volt beültetve. Monet számos szakkönyv elolvasása után maga tervezi és alakítja át a kertjét úgy, hogy minden évszakban nyíljanak a virágok. A gyümölcsfákat díszalmafákra, -cseresznyefákra cserélte, köztük tavasszal tulipánokat, színes hagymásokat, nyárra kardvirágokat, őszre őszirózsát ültetett. A virágokat elsősorban esztétikai szempontok alapján: színeik, illetve formájuk szerint rendezte. Monet szenvedélyes kertész, ugyanakkor négy szakember is segítette a munkálatok során, a konyhakertben is. Monet szeretett jókat enni. A területet 1893-ban további nyolcezer négyzetméterrel bővíti, itt alakítja ki az egzotikus növényekkel beültetett – japán fametszetek nyomán keletkezett inspirációira – japán(os) kertet és a vízi kertet vízliliomokkal, tündérrózsákkal, íriszekkel. A művész a földszintes ház műtermében dolgozott, itt született a több száz, a tájkép műfaját megújító, kert-ihlette festménye; többek között a hatalmas méretű tavorózsaképek sorozata is. Monet sorozataiban átlényegül a táj, a külső kép bensővé válik, a táj a lélekállapot kifejezőjévé lesz; kései darabjait Monet reflextájaknak nevezte.

A kertet rekonstruálták, 1980 óta látogatható. Tavorózsákkal teli tavának partján ma is azok a szomorúfüzek, lilaakácok állnak, melyeket festményeiről ismerhetünk.⁵⁷ „A víz nagyon fontos” – mondja Galeta Monet kertjéről. A víz a kertben Kraj Gornjiban egy kis tóként jelenik meg, ahol a kacsák fürdenek. A veteményeskertjét a talajtermékenység javítása, fokozása érdekében részben innét öntözi. A kacsák ürüléke lassan feloldódik a vízben, „ez a természetes műtrágya” – magyarázza. A birtoknövelés szándékával a vizenyős, nádas területen halastavat is szeretett volna létrehozni, azonban erre már nem jutott ideje.

Hamvas Béla

Hamvas Béla (1897–1968) 1945 nyarán, a vakáció ideje alatt írja meg A bor filozófiáját. A háborúnak vége, Hamvast is a megújuló életöröm hatja át. A könyvet számos szamizdat után 1988-ban, az Életünk szerkesztősége kiadja. Galeta 1993-ban fordítja le A bor filozófiáját.⁵⁸ „Abban az időben nálunk háború volt. Muszáj volt a pincében lenni, de nem a bor miatt” – mondta. (Horvátország függetlenségéért vívott háborúja 1991–95 között zajlott.) A háborús tudósításokat már nem bírja nézni, ezért, hogy idejét hasznosan töltsse, nekiáll a fordításnak; munkájával lassan halad. Először csak saját magának szánta a fordítást; majd, miután kollégái is elolvasták, közösen arra jutottak, hogy azt ki kell adni. Galeta ragaszkodott ahhoz, hogy a könyv első megjelentetésekor kétnyelvű kiadvány legyen. Munkájának nagy sikere lett, utóbb még ötször kiadták, a spórolás végett már csak horvát nyelven. Hányatott élete során

⁵⁷ S. Nagy Katalin: Giverny – Monet kertje. <http://arnolfini.hu/arnolfini-szalonsnk-giverny-monet-kertje/> Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.

⁵⁸ Galeta, Ivan Ladislav: Filozofija vina. Zagreb, Za Tisak Priredio Stanko Andric, 1993. <http://sr.scribd.com/doc/15664367/Filozofija-vina> Utolsó látogatás: 2014. 02. 26.

Hamvas 1948–1951 között maga is kertészkedik. Ekkor földműves-igazolványt vált ki, munkahelyéül sógora szentendrei kertjét jelöli meg. Földet művel, gyümölcsöt termeszt és a konyhakertben kertészkedik,⁵⁹ a Karnevál című regényét ekkor írja.

Galeta kertjében, az almaszedés közben felidéz egy részletet a Hamvas által lejegyzett almaszedésről: „Jó, hogy nem találták még föl a gépet, hanem a gazdának bizony fel kell másznia a fára az almáért, és kézzel kell azt leszakítania.”⁶⁰ Aztán Galeta továbbfűzi a hamvasi gondolatsort, az ápolás–törődés és a munka közötti különbségről beszél:

„Vannak olyan kertészek, akik úgy tartják kertjüket, mint egy munkatábort. Kényszerítik a növényeiket arra, hogy olyan eredményeket mutassanak, amelyet a gazdájuk akar, és nem olyat, amit maguk a növények.”

Az illatok kapcsán később megidézi Hamvas Korcsula fölött álló fügefáját. Ezen augusztusban illatos, sötétibolya színű, méz ízű füge terem. Végül Hamvashoz való akkori viszonyulását említi:

„Nagy méreg a Hamvas! Ha sokat kapsz, az veszélyes. Ha keveset, az meg nem elég. Nagyon-nagyon muszáj figyelni, mennyit. (...) Már nem bírom a Hamvast, azért mert méreg. Nagyon nagy méreg!”

Galeta kijelentését akkor nem bontotta ki számunkra, hogy pontosan miként is értelmezzük, arról egy vele 2003-ban készült interjúból tájékozódhatunk; Galeta Hamvas Bélát nagymesternek tartotta, ezért óvatosságra int olvasásával kapcsolatban. Vélekedése szerint írásaiban Hamvas elegáns csapdák elhelyezésével lehetővé teszi olvasójának, hogy túlادagolja magát. „Szerencsére ezen csapdádba rendszerint bele is esünk” – örvendezik Galeta.⁶¹

Ha itt-ott beleolvasok Hamvas Béla valamely művébe, akkor rendszerint azt tapasztalom, hogy a hiteles életről ír, ami a gondolat- szó- tett azonosságán alapul. Ezt felismerve rádöbbenhetünk önnön kicsinységünkre, és ez az, ami veszélyes lehet számunkra. Csapda, ami akár méregként is hathat.

Galeta nyomatékosan felhívja a figyelmünket arra is, hogy édes és ellenállhatatlan méreggel van dolgunk. Ezt tudnunk kell az ízeletés során, és azt is, hogy hol, mennyit és hogyan fogyasszunk belőle.

⁵⁹ Hamvas Béla: Konyhakert. In: Hamvas, Béla: A babérliget-könyv – Hexakümion, Szombathely, Életünk Könyvek, 1993.

⁶⁰ Hamvas Béla: Karnevál. 1. kötet, Budapest Magvető, 1985. 397. o.

⁶¹ Kalčić, Silva: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom. Umjetnost slike, zemlje, i zvuka. up & underground art dossier 2003./6. szám 88.-109. o. (Kalčić, Silva: Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával. A föld, a kép és a hang művészete. Fordította: Radojka Filákovity horvát szakfordító 2014. október)

Szerinte ugyanis nem mindenki áll készen arra, hogy Hamvas írásait befogadja. Először is ismernünk kell(ene) önmagunk ellenálló-képességét, és figyelniünk aktuális lelkiállapotunkra is. „Az egészséges étel egészséges embereknek való.” – figyelmeztet. A hamvasi örökség Galetának nemcsak egy különösen fontos irodalom, hanem táplálék, méreg és életelixír egyszerre.

2. sz. kép: Galeta könyvespolca, részlet a Hamvas-életműsorozattal, 2012. A felvételt készítette: Nagy Róbert.

5.3. 1997–2000 Házépítés–otthonteremtés

A Kraj Gornji-i birtokán található háza újjáépítését olyan mesteremberekre bízta – együtt gondolkodva velük –, akik járatosak a hagyományos faszervezetes házak értékmegőrző lebontásában, majd újbóli összeállításában. Házát maga tervezi, a helyiségek kialakítását funkciójuk szerint gondolja végig. Az építkezés folyamata 1997-től 2000-ig tart. Galeta ugyan ritkán vesz részt a gyakorlati kivitelezésben, de jelen van, és a főbb építési fázisokat fényképfelvételekkel megörökíti. A házépítést és annak dokumentálását ugyanolyan precizitással végezte, mint művészeti tevékenységét. Új otthonának kialakítása során törekedett az eredeti ház építészeti stílusának, arányrendszerének megtartására. Lakóháza egyszintes, alapincézett, tetőtér-beépítéses, L-alaprajzú épület, melynek külső burkolataként felhasználta a régi ház fagerendavázát. Utóbb a házáról készült felvételeit fotósorozattá szerkeszti és publikálja a Deep End Art Work in Progress blog I. bejegyzése alatt. A munkafolyamatot később, a blog tárgyalásakor, a képsorozat elemzése során mutatom be.⁶² Személyes találkozásunk második reggelén sétát tettünk Kraj Gornjiban. A falu házainak zöme vendéglátónknél lényegesen nagyobb. Az emeletes

⁶² Lásd: az értekezés Work in Progress I. – a lakóházépítésről című fejezetben.

házaik szerkezete vasbetonpilléres, a falazatot többször bepucolatlanul hagyják. Jellegzetességüket ebben találjuk, illetve abban, hogy szemlélőjükben az aránytalanság érzetét keltik. A faluban elvétve látható még Galeta otthonához hasonló megjelenésű régi faszervezetes ház; ha igen, akkor azok kivétel nélkül mind elhagyottak, romosak. Galeta falura költözése után polgári foglalkozását tovább folytatja. Innen jár be tanítani a képzőművészeti egyetemre, ahol a diákságot szuggesztíven informálja vidéki élete örömeiről.

6. Galeta a tanár

6.1. Iskolateremtői szerepvállalás

Galeta 1993-tól médiamunkatársként dolgozik a Zágrábi Képzőművészeti Akadémián. Alapítói szerepet vállal előbb az Animáció (2000), majd az Új média szak (2004) beindításánál. 1995-től az egyetem docense, egészen 2012-es kényszerű nyugdíjazásáig. A következő tárgyakat oktatta: A kísérletifilm és -videotörténet, Vizuális kommunikáció, Természet – média és virtualitás.⁶³ A képzőművészeti akadémián tanítványainak beszél arról is, hogy mivel foglalkozik vidéki birtokán. Megélt tapasztalatai alapján a tudást átadja, diákjai figyelmét felhívja arra, hogy nem lehet abbahagyni a földdel való foglalatosságot, és kizárólag a virtuális világban dolgozni – létezni. E kettő élő kapcsolatának megélésére inti őket. Kapcsolatfelvételünk másnapján Galeta elküldte egy frissen diplomázott tanítványa hálózati diplomamunkájának linkjét. Vladimir Marinović munkája is közel áll a kertészeti koncepcióhoz.⁶⁴

6.2. Galeta tanári módszere, oktatásfilozófiája

Galeta pedagógiája a szabadságra nevelés. A tanári kinyilatkoztatás helyett az egyéni tapasztaláson keresztüli megismerés képességének felébresztése a célja (katalizátori szerepvállalás). Galeta beszélget a tanítványaival, arra biztatja őket, hogy személyes tapasztalatok által jussanak tudáshoz (mentori szerepvállalás). Példákat mutat, melyek vizsgálata során közösen élék át a megismerés – felismerés izgalmát.

„Ha azt akarom, hogy valaki megértse, amit mondok, akkor szuggeralok... Én nem tudok helyette úszni, érted? Lehetővé teszem számára, hogy saját maga tanuljon meg úszni! Ez nem tudásátvitel, hanem ösztönzés arra, hogy saját magam jussak el minden tapasztalatig.”⁶⁵

⁶³ Marjanić, Suzana: Razgovor Ivan Ladislav Galeta O bogatstvu raznolikosti Zarez, Zágráb, Kortárs művészeti folyóirat, XIV. évf. 342. szám 2012. 09. 27. 30–31. o. <http://www.zarez.hr/repository/issue/pdf/400/342.pdf> Utolsó látogatás: 2014. 07. 30. Fordította: Radojka Filákovity, 2014. október.

⁶⁴ E-mail Galetától. 2012. 02. 07. „Nézd meg ezt az interaktív diplomamunkát. Talán ez is közel áll a „gardeni” koncepcióhoz.” Marinović diplomamunkájában a zágrábi városszövet interaktív felülete alá rejti fotóit és mozgóképeit, rövid műleírásokkal. A városi flaszter repedésein fű nő, az útpadkák réseiben gaz virágzik. A pionírművények igyekeznek betörni arra a területre, ami egykor természetes közegük volt. <http://angularmomentum.tk/> Utolsó látogatás: 2014. 06. 18.

⁶⁵ Horváth Gergely – Nagy Róbert: Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával (interjúszövegkönyv). 2015.

Diákjaival kollegiális viszonyt ápol. Nem adott előre meghatározott tanmenetet, tananyagot, és hozzá tankönyveket sem rendelt, mert nem kívánt mintákat adni.

„Az egyetemisták kérdezik, hogy melyik könyveket olvassák el. Azt válaszolom nekik: elég, ha az ember életében csak három könyvet olvas el. Melyik három könyvet? - kérdezik. Nekem már megvan az a három könyv, de neked magadnak kell megtalálnod azokat! Szóval kezdj el mindjárt olvasni! Húsz év múlva talán megtalálsz, hogy számodra melyik a három legfontosabb könyv.”⁶⁶

Elsődlegesen nem a válasz a fontos, hanem a kérdés maga. A kérdéskérdés feltétel kreáció, ami mindig egyéni, és a megértéshez, önmagunk megismeréséhez visz közelebb. Hallgatóságában nyomatékosítja, hogy a képzőművészeti akadémia nem tudományegyetem, nincs meghatározott metodika. A tudósnak válaszai vannak, a művész pedig kérdéseket tesz fel – vallja.⁶⁷

„A művész nem lehet művész, ha még nem volt a vízben. Nemcsak meg kell tanulni úszni, de szépen is kell úszni. Ez nem könnyű. Először muszáj megtanulni úszni!”⁶⁸

Budapesten, a Magyar Képzőművészeti Egyetemen tartott utolsó előadásain jelen voltam. A kibomló gondolat szabadon áramlott, úgy, mint egy jazz-improvizáció: a futamok követik egymást: bal lábbal lépünk – az a tézis, a jobb láb az antitézis, a szintézis pedig a séta maga.⁶⁹

6.3. Oktatói kapcsolatok – Magyar Képzőművészeti Egyetem, Intermédia Tanszék

A zágrábi iskolateremtéshez modellként szolgált számára a Magyar Képzőművészeti Egyetem Intermédia Tanszéke, hisz annak Galeta korábban több ízben meghívott előadója és vendégtanára volt.⁷⁰ Részt vett a C3 Alapítvány és a Magyar Képzőművészeti Egyetem Intermédia Tanszéke közösen szervezett eseményein,⁷¹ egy ízben az egyetem doktori iskolájában is előadott.⁷² Tehát ismerte és

⁶⁶ u. a.

⁶⁷ Bioenergetika i umjetnost - Ivan Ladislav Galeta (Bioenergetika és művészet – Ivan Ladislav Galeta), Marin Fulgosi és Ivan Roca dokumentumfilmje, 21 perc. Zagrab, 2012. <http://www.youtube.com/watch?v=250p1zrVXCE> Utolsó látogatás: 2014. 03. 25. Fordította: Handler András.

Galeta kifejti a Bioenergetika és művészet kapcsolatát, beszél a művészi megvilágosodásról és a zágrábi egyetemen folytatott pedagógiai tevékenységéről is.

⁶⁸ Horváth Gergely – Nagy Róbert: Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával (interjúszövegkönyv). 2015.

⁶⁹ Galeta, Ivan Ladislav: Hiba, mint a kreativitás bázisa (előadás). MKE Doktori Iskola, Nemzetközi Workshop 2013. 04. 09. (2013. 04. 10-én Galeta az Intermédia Tanszéken is tartott egy előadást.) <http://www.mke.hu/node/33754>

⁷⁰ Oktatói kapcsolatok, Magyar Képzőművészeti Egyetem, Intermédia Tanszék Id.II.sz.Függelék.

⁷¹ 2006. 04. 06 Ivan Ladislav Galeta 35 mm-es filmjeinek retrospektív bemutatója. Odeon Lloyd Mozi, Budapest. A vetítés előtt a film alkotója mondott bevezetőt. Az eseményt a C3 Alapítvány és a Magyar Képzőművészeti Egyetem Intermédia Tanszéke közösen szervezi. <http://www.c3.hu/events/index-hu.html?2006>

hivatkozhatott rá, ugyanakkor a zágrábi szakokat nyilván az ottani sajátosságoknak megfelelően alakították ki. Előadásai alkalmával szívesen használta, egyéni ízzel beszélte a magyar nyelvet; ahogy ő nevezte: „*finnegánci magyar nyelv*”; játékosan hibásan használta a magyar nyelvet, hibásan, de véleménye szerint az nem hiba, hanem lehetőség (utalás James Joyce: *Finnegans Wake*, 1939-es regényére).

7. Galeta magyarországi megjelenései

A fentiekkel párhuzamosan részt vesz a C3 Kulturális és Kommunikációs Központ által rendezett nagy médiaművészeti kiállításokon és konferenciákon. Galeta Magyarországra bizonyos értelemben hazajár; szimpóziumokon szerepel, egyéni és csoportos kiállításokon láthatjuk műveit.⁷³ Az itt bemutatott munkái közül az értekezés témájához kapcsolódókat, a *Műelemzések időrendben* fejezet alatt tárgyalom.

8. Műelemzések időrendben

8.1. Táblarajzokról, Budapesti és Prágai tábla

Galeta az 1980-as évektől a filmbemutatóit kísérő szuggesztív előadásai után hallgatósága számára performatív módon, vizuálisan is ábrázolja a gondolatsor egyes állomásait; magyarázó-értelmező táblarajzokat készít. Ezt a módszert pedagógiai munkája során is alkalmazta. Egy idő után az eseményeket fényképfelvételekkel és fotósorozatban is dokumentálja.

Az egyik legteljesebb sorozat ezek közül az 1988-as osnabrücki médiaművészeti fesztiválon⁷⁴ tartott előadásán készült képsor, melyet a többi táblarajzzal együtt egy önálló blogon, a Blackboards-on rendszerezve mutat be.⁷⁵ A fekete vagy zöld táblákra kezdetben fehér, később színes krétával is rajzol. A táblát sosem törli le egészen, felülírja - rétegezi, a szivacsot szárazon és nedvesen is használja, azzal nemcsak töröl, hanem a képet alakítva, rajzol is. Beke László megállapítása szerint Galeta dolgozta ki a

Vetített filmjei: *Two Times in One Space* (Két idő egy helyen) (1976/1984) Sutjeska film, Sarajevo, 35 mm, fekete-fehér, hangos, 12 perc, képarány: 1: 1,66 *Sfaira 1985–1895* (1971/1984) Zagreb film / Balázs Béla Stúdió, 16/35 mm, fekete-fehér, 10 perc, képarány: 1: 1,37 *Water Pulu 1869 1896* (1973/1987) Zagreb film / Balázs Béla Stúdió, 16/35 mm, színes, hangos, 9 perc, képarány: 1: 1,37 *PiRaMidas 1972–1984* (1972/1984) Balázs Béla Stúdió, 16/35 mm, színes, hangos, 12 perc, képarány: 1: 1,37 *WAL(L)ZEN* (1977/1989) Zagreb film / Balázs Béla Stúdió, 16/35 mm, színes, hangos, 7 perc, képarány: 1: 1,37

⁷² Galeta, Ivan Ladislav: *Hiba, mint a kreativitás bázisa* (előadás). MKE Doktori Iskola, Nemzetközi Workshop 2013. 04. 09.

⁷³ Ld. III. sz. Függelék.

⁷⁴ I. European Media Art Festival, Osnabrück, 1988. 09. 01.-11. Online katalógusa:

<http://www.emaf.de/files/emafkatalog1988webklein.pdf> Utolsó látogatás: 2015. 10. 21. A 7. Internationaler Experimentalfilm Workshop (1987) után az osnabrückiek új néven (EMAF) folytatatták a fesztivált, amely ma is működik.

⁷⁵ A Blackboards nyitóoldala: <http://www.ozafin.alu.hr/lgaleta/> Az osnabrücki 24 darab felvételtől álló fekete-fehér fotósorozatot Peternák Miklós készítette. http://www.ozafin.alu.hr/lgaleta/?page_id=1263 Utolsó látogatás: 2014. 07. 31.

„száraz” krétával létrehozott műtípus mellett a „nedves” eljárást; ami egy nedves szivaccsal történő beavatkozásra utal; továbbá e kettő kombinációját is alkalmazza. A zágrábi egyetemi előadásai során egy teljes szemesztert hétről hétre végigrajzol, dokumentál. Itt színes diaképeket vetít a rajzokra és a színes táblakrétát is itt használja először. A dokumentátori munka bravúros itt is. A harminchét darabból álló fotószekvenciáknál a fotós a mozdulat és az idő múlásának érzékeltetése érdekében időnként hosszú záridőt használ. A dokumentáció is műalkotássá válik a teremtő aktus során.⁷⁶ Később néhány iskolai táblát fixál és eltesz, mint táblaképet. Tehát a befogadást megkönnyítő illusztrációkat, a munkaközi hordalékot a művészetébe emeli. A Blackboards-blog főoldalán időrendben visszafelé haladva egymás alá rendezi a megőrzött táblákról készült felvételeit; többek között a zágrábi, budapesti, dubrovnikai és prágai előadása táblaképeit. 2009-ben a budapesti Erlin Galériában kiállítást rendez az iskolatáblákból.⁷⁷ A Paksi Képtárban, 2013-ban megrendezett retrospektív kiállításán a táblaképei közül élőben nyolc eredeti darabot láthattunk.⁷⁸

A blogja elején Galeta Rudolf Steiner táblarajzaira mutató hivatkozást helyez; ezzel egyértelműen jelzi kapcsolódását az antropozófia atyjához. Steiner előadásai alkalmával táblaképein úgynevezett gondolat-képeket rajzolt hallgatóságának, amelyek az 1919–1924-ig terjedő időszak alatt készültek fekete táblára, később fekete kartonra, színes krétával. A több mint 1100 illusztrációt Steiner imaginatív tudásnak nevezte; rajzaira, mint vizuális segédeszközökre tekintett. Steiner nyomán Joseph Beuys is készített táblarajzokat az előadásain.⁷⁹

Az értekezés témájához az iskolatáblákból kettő biztosan kapcsolható. Az egyik az 1996-os A pillangó-hatás – A felfedezés előtti pillanat című kiállításához kapcsolódó konferencián készült,⁸⁰ ahol Galeta a filmbemutatóval egyidejűleg előadást tartott, Humus → Virág → Butter Flay (Effect) címmel. Az előadás 110 perce alatt táblarajzot is készített. „Humuszból nő ki a palánta, palántából a virág, és a virágon vannak a lepkék” – mondta, miközben a táblarajzot az előadás végén spirálisan egy nedves szivaccsal letörölte.⁸¹

⁷⁶ Palimpsest, http://www.ozafin.alu.hr/lgaleta/?page_id=1350 Utolsó látogatás: 2014. 07. 31.

⁷⁷ Ivan Ladislav Galeta *Iskolatáblák 1998-2009* Erlin Galéria, Budapest 2009. 10. 30. – 11. 12.

<http://exindex.hu/index.php?l=hu&page=14&id=53270> Utolsó látogatás: 2014. 07. 31.

⁷⁸ Ivan Ladislav Galeta *Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe*. Milovac, Tihomir (szerk.), Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013.

⁷⁹ Holland, Allison et al.: *Joseph Beuys & Rudolph Steiner : imagination, inspiration, intuition*. Melbourne, Vic., National Gallery of Victoria, 2007

⁸⁰ Az előadáson készült tábla folyamatfelvételei: <http://www.c3.hu/scca/butterfly/Galeta/synopsishu.html> oldalon láthatóak. Utolsó látogatás: 2014. 07. 25.

⁸¹ A pillangó-hatás – A felfedezés előtti pillanat. Budapest, Műcsarnok 1996. 01. 22. *Performansz / bemutató / vetítés dokumentum-felvétele* (110 perc) <http://catalog.c3.hu/index.php?page=work&id=322&lang=HU> Utolsó látogatás: 2014. 07. 25.

Az 1998-as Prágai tábla a permakultúra és a feng shui kapcsolatát körüljáró konferencián tartott többnapos előadásának időlenyomata.⁸² A táblán minden elemnek megvan a maga belső, egymással szorosan összefüggő logikája; a négy évszokról van szó. „Ez a tavasz (bal alsó negyedben, Earth felirattal), ez a nyár (felette, Air), ez az ősz (jobb felső, Fire) és ez a tél, Water elnevezéssel. A táblán ábrázolt négy évszak valójában egyfajta humusz réteg” – tudatosította Galeta.⁸³

3. sz. kép: Ivan Ladislav Galeta, Prágai tábla, 1998. A felvételt készítette: Nagy Róbert.

8. 02. End Art 2000

Az End Art 2000 során (2000–2013) Galeta végig azt kutatja, hogy hol van a határ a művészet és a nem művészet között, azaz hol ér véget a művészet. Galeta idővel a kertművelés, mint hétköznapi tevékenység és a művészeti gyakorlat közötti határt feloldja, átjárhatóvá teszi. Az End Art folyamatmű; egymásra épülő, visszacsatoló, a korábbiakat bizonyos értelemben felülíró művek láncolata.

8.2.1. Galeta művészet meghatározása az ezredfordulótól

Családjával az ezredfordulón Galeta véglegesen vidéki birtokára költözik. Általánosságként elmondhatjuk, hogy a kertek vonzerejüket kezdetektől fogva az általuk gerjesztett gondolatoknak

⁸² Feng Shui & Ecology International Conference Prague 1998. 09. 18–23., <http://www.fengshuiseminars.com/conferences/archive/prague98.html> Utolsó látogatás: 2014. 07. 31.

⁸³ *Suvremena Hrvatska umjetnost Ivan Ladislav Galeta - (Kortárs horvát művészet I.L.G.)*, színes, magyarul beszélő, horvát dokumentumfilm (53 perc), HRT 1999/2000, rendezte: Gordana Brozović.

köszönhetik.⁸⁴ Az időalapú művészetekkel foglalkozó alkotó számára is a kert kerül a középpontba – az inspiráció forrása lesz –, mely képes az idő kifejezésére a napi változások megragadása által, az évszakok, az időjárás váltakozásán, a növekedés és az elmúlás megtapasztalásán keresztül. A természet befogadása érzéki kölcsönhatást követel meg, ezért a művész alaposan megfigyeli annak működését. Felveszi a természet ciklikus ritmusát, benne lassan megtalálja – kijelöli önnön helyét. Galetát a hosszan tartó megfigyelési folyamat alapján szerzett új tapasztalások sora művészetének lényegi felismeréseihez viszi közelebb.

A kert Galetát is alakítja: a természettel való együttműködésre törekszik; vágya, hogy lassan egyggyé váljon vele – ez Galeta új típusú művészi magatartása. „*Belemerültem ebbe a furcsa életbe, és elkezdtem igazi művészetet csinálni*” – mondta. Telente a tradicionális művelési elveken alapuló kertészeti irodalmat és szépirodalmat olvas; tavasztól viszont a kertben munkálkodik, azáltal művelődik; egyéni megfogalmazása szerint „*művelkeletkeznek*”.⁸⁵ Kertje minden eleméhez – növényekhez, állatokhoz, földhöz, vízhez – egyedileg közelít, ápolja, neveli azokat, kommunikál velük. „*A természet hierarchia nélkül működik, nincs olyan része, amelyikről azt mondhatnánk, hogy ez kevésbé fontos vagy az nagyon fontos*” – vallja.⁸⁶ Az ökológiai diverzitásban minden elemnek pontosan meghatározott helye van.

8.2.2. Humusz és Humor kapcsolata

Galeta az ezredfordulón a kerti projektjét az *Élő tér művészetének* nevezi, amit egy alcímmel is kiegészít: *Mi köti össze a Humuszt a Humorral?*⁸⁷ A portréfilmben a humor és humusz kapcsolatát egy rajzon keresztül magyarázza. A vázlaton Galeta metszetszerűen ábrázolja–értelmezi a természet komplex rendszerének működését; a ciklikus körforgást, ami négy évszak alatt megy végbe. A vázlatrajzot és a hozzá kapcsolódó Humor – Humusz című versét három évvel később publikálja.⁸⁸

⁸⁴ Gillette, Jane: Gardens of misery and perfection: introducing an annotated bibliography, *Studies in the History of Gardens & Designed Landscapes: An International Quarterly*, 2010, 315–322.o. <http://dx.doi.org/10.1080/14601170903528508>
Utolsó látogatás: 2013. 10. 11.

⁸⁵ „*A művelkeletkezni saját szava, merthogy ő hallás után tanult meg magyarul. Tehát a művelődés, a művelés, a földművelés, a diákok művelése, és egyfajta keletkezés, ahogy minden évben kinő valami a földből, ha gondozzuk, ha nem.*” Elhangzott Peternák Miklóstól, Ivan Ladislav Galeta kiállítás megnyitóján. MAGMA Kortárs Művészeti Kiállítótér, Sepsiszentgyörgy 2014. 04. 28. <https://vimeo.com/93272858> Utolsó látogatás: 2014. 05. 03.

⁸⁶ Bioenergetika i umjetnost - Ivan Ladislav Galeta (Bioenergetika és művészet – Ivan Ladislav Galeta), Marin Fulgosi és Ivan Roca dokumentumfilmje, 21 perc. Zagreb, 2012. <http://www.youtube.com/watch?v=250p1zrVXCE> Utolsó látogatás: 2014. 03. 25. Fordította: Handler András.

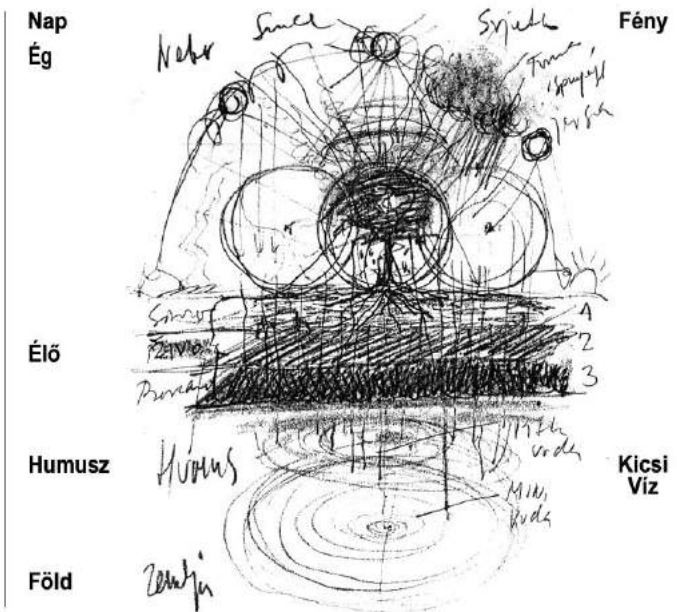
⁸⁷ *Suvremena Hrvatska umjetnost Ivan Ladislav Galeta - (Kortárs horvát művészet I.L.G.)*, színes, magyarul beszélő, horvát dokumentumfilm (53 perc), HRT 1999/2000, rendezte: Gordana Brozović.

⁸⁸ Kalčić, Silva: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom. Umjetnost slike, zemlje, i zvuka. (Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával. A föld, a kép és a hang művészete). *up & underground art dossier* 2003/6. szám 88–109. o.

A cikkről Galeta egy pdf dokumentumot állított össze, *UpGaleta.pdf*. címmel.

<http://issuu.com/anditoldthemiinventeditimesnewr/docs/up-underground-galeta/1?e=1546344/9455336> Utolsó látogatás: 2014. 08. 23. Fordította: Radojka Filákovity, 2014. október.

1 NEBO Osnova neba je	1 ÉG Az ég alapja a
2 VEDRINA Osnova vedrine je	2 DERÜLTÉG A derültség alapja a
3 HUMOR Osnova humora je	3 HUMOR A humor alapja a
4 VITALNOST Osnova vitalnosti je	4 VITALITÁS A vitalitás alapja az
5 ZDRAVLJE Osnova zdravlja je	5 EGÉSZSÉG Az egészség alapja a
6 HUMUS osnova humusa je	6 HUMUSZ A humusz alapja a
7 ZEMLJA Osnova zemlje je	7 FÖLD A föld alapja az
1 NEBO	1 ÉG

4. sz. kép: I.L.G. Humor – Humusz verse, és vázlatrajza. Összeállította: Nagy Róbert.

Galeta alkotói módszerére jellemző, hogy aktuális projektjei előtt, alatt és utólagosan is jegyzeteket, magyarázóábrákat készít azért, hogy – a valóságból vett tények alapján – aktuális projektje tárgyát részleteiben és összefüggéseiben megismerje. A rajzok újbóli elővétele aztán hozzásegíti olyan részletek felismeréséhez–felfedezéséhez, amire a megértési folyamat kezdetén egyáltalán nem is gondolt.⁸⁹ A vázlaton Galeta a talajszerkezet ideális felépítését részletezi. A földkéreg legfelsőbb rétege termékeny, a növények termőhelye, a humusz bázisa. A humusz az elpusztult élőlények bomlástermékéből jön létre; élő tápanyagként szolgál a növényeknek. A kép legalján koncentrikus körökként jeleníti meg a talajban levő nedvességtartalmat, melyet a humuszréteg továbbít a növényekhez. Megszűri és fontos ásványi anyagokkal, nyomelemekkel dúsítja a vizet. A növényzet a vitalizált folyadékot gyökérszónáján keresztül felveszi, és szállítja a levélzethez, a növény terméseihez. A növény fotoszintetizál, a levegőt tisztítja, a vizet elpárologtatja, ami eső formájában újra a földre hull. A kör bezárul, és kezdődik minden előlről.

Galetát a természet tökéletes munkája, a körforgás megérinti – művészetének ez a központi motívuma. Felismeri, hogy a körforgás – akár a saját birtokán is – csak akkor jöhet létre, ha a föld kellő mennyiségű humusszal rendelkezik. Az ugyanis a növények számára optimális feltételeket teremt meg: befolyásolja a talaj tápanyag-, víz- és hőgazdálkodását; makro- és mikroelem utánpótlást nyújt; a

⁸⁹ A Horvát Televízió Galeta-portréfilmjében a művész egy másik vázlatfüzetből kerti akkurátusan megtervezett alaprajzát mutatja, melyen zónákra és szektorokra osztva ábrázolja kertjét. Ez megjelenítésében és felosztásában is a permakultúra tervezési gyakorlatát alkalmazó tervrajzokhoz hasonlít. A permakultúra, mint ökotudatos tervezési rendszer, a következőt javasolja: minden egyes intenzív munkaórát száz óra intenzív megfigyelésen alapuló tervezés előző megfigyelésével és Galeta alkotói módszere között a hasonlóság szembeötlő.

tápanyagokat megőrzi és felvehetőségüket serkenti.⁹⁰ Csak az egészséges termőtalaj, a humusz képes jó minőségű, vitális élelmiszert adni. Ez a záloga az egészségünknek; ha elveszítjük, nem törődünk vele, akkor könnyedén betegségbe eshetünk. Az egészséges étel nem szabad, hogy mérgező anyagokat tartalmazzon. A vitális étel kis mértékben lehet toxikus. Az egészséges – vitális emberi szervezet (vitalitás) képes arra, hogy a toxinokat semlegesítse. Tehát a toxicitás fontos; mert ez edzi – megtartja a szervezet ellenálló képességét. Betegségünkben pedig a legtávolabbra kerülünk a derűtől, a humorosságtól. Ez a kapcsolat a humor és a humusz között.⁹¹

„A humor egy csoda, és a csodák a valóság összesűrűsödései, koncentrációi” – magyarázza.⁹² A megszerzett tudás arra sarkalja Galetát, hogy azt másokkal is megossza, ebben segíti Humor – Humusz című verse is.⁹³ Ha nem kellő minőségű és mennyiségű a humusz, az komoly problémát okoz. Ennek a felismerése Galetánál a kreativitás zálogává válik. Ha hiba adódik, szükség van az ökológiai szemléleten alapuló emberi beavatkozásra, egy kis segítségadásra a természetnek. Galeta kertjében a talajéleterő újbóli beindítása végett kezdetben természetes talajerő-utánpótlást alkalmazott, azaz érett állati eredetű trágyát juttatott ki a földjére. Kérdésemre elmondta, hogy akkor bizony még ásta a kertjét, amivel időközben felhagyott.

A talaj állandó forgatásával mindent összezavarunk. A földön ekkor törvényszerűen megjelennek a masszív, nemkívánatos elemek; a rossz helyen kinövő növényeket gaznak nevezzük. A gazok nőnek, mert mint pionírnövényeknek az a feladatuk, hogy revitalizálják az ásás által okozott talajéletlen kárt. Bárki, aki nem érti ennek okait, joggal bosszankodhat amiatt, hogy minél tovább ássa földjét, vagy az úgynevezett növényvédő szerekkel agresszíven irtja a gázt, az annál inkább beindul, hisz el akarja végezni saját munkáját. Kárt okozunk, pedig nem biztos, hogy ez a szándék vezet minket. A monokulturális növénytermesztés és a vele együtt járó szintetikus növényvédelem hatására mára a földnek a humuszos, élő rétege lassan eltűnik. A hibridnövény nem a földből nyeri táplálékát, hanem a szintetikus műtrágyákból, amit direkt a gyökérzetéhez juttatnak. A földnek csupán tartó szerep jut. A növény ekkor nem kapcsolódik össze a földdel, nem tudja átvenni a humuszréteg éltető nyomelemeit; virtuálissá válik, mert az eredeti üzenetet már nem hordozza. Fogyasztóként pedig nagyipari

⁹⁰ Ragályi Péter: A humusz szerepe a növénytáplálásban és környezetvédelemben. (Értekezés 3. fejezete) Bp. 2011. 15.o. http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2011/Ragalyi_Peter_dissertation.pdf Utolsó látogatás: 2014. 10. 30.

⁹¹ Kosztolányi a humor mibenlétének vizsgálatakor a szó eredeti jelentéséből indul ki. A humor latin eredetű szó, eredeti jelentése: folyadék, nedvesség, nyirkosság. Kosztolányi etimológiai alapú metaforával „különös nedű”-nek, az „élet nedvé”-nek nevezi a humort. In: Érfalvy, Lívia: A Humor szerepe Kosztolányi prózájában. <http://mek.oszk.hu/06500/06547/html/05.htm> Utolsó látogatás: 2014. 02.20.

⁹² Castro, Colette and Pfeifer, Moritz: Interview with Ivan Ladislav Galeta. Paris, Pompidou Center, East European Film Bulletin, 2012. october. <http://eeff.org/archive/february-2013/interview-with-ladislav-galeta/> Utolsó látogatás: 2014.10. 20.

⁹³ Galeta többször és több helyütt hivatkozik Karel Capek A szenvedelmes kertész című (Budapest, 1972) írására. Igazán szórakoztató irodalom; a humoros helyzetek olvasásakor a kertészkedő rendszerint magára ismer és el/kineveti magát.

módszerekkel előállított szintetikus termékeket eszünk, valójában műtrágyát, melyet kőolajból állítanak elő. Galeta a bio- és ökológiai gazdálkodáson alapuló elveket alkalmazza. Ugyanakkor sohasem válik valamely irányzat, elképzelés illusztrátorává. Közöttük – részéről – szabad az átjárás. A talajnedvesség és az energia-utánpótlás érdekében a későbbiekben már csak zöldtrágyázott, azaz a különféle növényi kultúrák alját a levágott, vagy helyben letaposott aljnövényzettel borította be (a komposztálás a másik ismert és elterjedt módja a jó minőségű fekete termőföld, a humusz előállításának). Ilyenkor nemcsak a föld alakítja a növényt, hanem a növény is a földet. Ezzel az interaktív folyamattal már az ősidők óta születik újjá a humusréteg; a kertésznek ebben kell közreműködnie. Az 1999/2000-es portréfilmben *Élő tér művészete* címet adja a fentebb ismertetett tevékenységének. Ekkor még nem biztos abban, hogy az nevezhető-e egyáltalán művészetnek? Ha igen, akkor egyfajta kísérlet, melyben a problémákat úgy próbálja megragadni, hogy – teljesen bennük van, nem válik ki belőlük – a folyamat során belülről kifelé halad. Ezen az egységben kezelt élő organizmuson dolgozik; hiszi, hogy ebben előbb-utóbb megtalálja majd a saját létezése igazolását. Azt mondhatjuk tehát; ha ez művészet, akkor élő organizmus.⁹⁴

8.2.3. Terület – Endartisztikus multimédia-installáció

5. sz. kép: I.L.G. Terület – Endartisztikus multimédia-installáció, 2000 után. Összeállította: Nagy Róbert.⁹⁵

Galeta konyhakertjét ábrázoló képei közül az előbb bemutatottak a legkorábbiak, kertészeti munkálkodása kezdeteinek megismeréséhez visznek közelebb. A kertész a természetből kiszakított

⁹⁴ *Suvremena Hrvatska umjetnost* Ivan Ladislav Galeta - (Kortárs horvát művészet I.L.G.), színes, magyarul beszélő, horvát dokumentumfilm (53 perc), HRT 1999/2000, rendezte: Gordana Brozović.

⁹⁵ Az *instalacija-polje* és az *instalacija-polje-no-2* képek Ivan Ladislav Galeta *Deep End Art Work in Regress*-blogjáról valók. A képek lementési ideje: 2012. 07. 03. Az állományokat a szerző utóbb letörölte a blogról. (A „polje” jelentése: terület, mező.)

földdarabját az ültetést megelőzően előkészíti. Ekkor még a háztáji-falusias termelési módot alkalmazza; azaz a szűz földet feltöri – beszántja és ősszel állati eredetű fekáliával trágyázza is. Az így előkészített földre ülteti aztán a veteményeskert növényeit. A különféle konyhakerti kultúrák alatt a földet a növény szárához magasan felhúzza, a jobb vízmegtartás miatt. Galeta az ültetés rendjét a terep hajlásszögének figyelembevételével alakítja; a sorokat arra merőlegesen képzi, ezáltal a növények között létrejött csatornák a lezúduló esővizet felfogják, és növényzet gyökérszínéhez vezetik.

A korai kertben katonás rend, fegyelem uralkodik; rengeteg munkaóra és sok fáradozás, amit látunk. Sehol egy gaz, egy nemkívánatos növény. Az ilyen típusú kertészkedés megköveteli a gazdától a folyamatos munkát. A sorokat rendben kell tartani, kapálni és megint csak kapálni kell. A mezőgazdaság elvei, az inspirálódás forrásai című fejezetben megismertük, hogy Galeta a hagyományos mezőgazdaság elveit ismeri és népszerűsíti is; azonban kezdetekkor ezeknek a gyakorlati alkalmazása-kipróbálása csak nyomokban volt jelen a kertjében. Az átmenet, az átállás (nála is) fokozatosan történt meg. Noha tudjuk, hogy a módszer jó az embernek, a természetnek egyaránt (mert az fenntartható és egészséges), de a korábbi beidegződések meggátolnak minket abban, hogy újba fogjunk. Galeta kipróbálta, hogy a tradicionális kertészkedés milyen, mivel jár. Majd a megismerés vágyától hajtva kísérletezésbe kezdett (experimentális művész/kertész), a korábbiakat lassan hátrahagyta. Kipróbálta az ökológiai szempontból szelíd elveket a gyakorlatban is, és újszerű tapasztalásokra jutott. Ebben az értelemben ez avantgárd gesztus, avantgárd tett.

Galeta számára a kert és a róla való gondolat is alakulófélben – változóban van ekkor. Erre utal az is, hogy ezen új területet piros-fehér színű építési szalaggal körbekeríti. Olyan műveleti-felvonulási terület ez (akció helyszíne), ahol a munkálkodás folyamatban, épülőben van. A kertész nemcsak a terület pontos méretét határozza meg (13×35 méter), hanem 27 pontban az ültetés rendjét is megadja.⁹⁶ A művet Terület – Endartisztikus multimédia-installációnak nevezi.⁹⁷ A horvát televízió riportfilmjében mondja Galeta, hogy a Land Art nem nagy helyigényű helyi változatát, lebomló természetes anyagokból építi. A (L)and Art mint műalkotás helyi változata Galetától az Endartisztikus multimédia-installáció lesz. Ahol a „land” „end”-é változik – ez kedvelt szójátékainak egyike –, ahol az „end” magára a helyre: kraj (vég, vége) utal: End Art. Az ökotudatos művész eszköztárába már ekkor beemeli az újrahasznosítás, recikláció gondolatát. Úgy látja, hogy a művészek közül erre senki nem gondol; a felhalmozott

⁹⁶ Növénytársítás során a sorok a következő elemeket tartalmazzák: 1. patison, 2. burgonya, 3. hagyma, 4. kelbimbó, 5. burgonya és négy szár kukorica, 6. uborka, 7. burgonya, 8. kései káposzta, 9. burgonya és kukorica, 10. hagyma, 11. burgonya, 12. hagyma, 13. karalábé, 14. burgonya és négy szár kukorica, 15. hagyma, 16. póréhagyma, 17. burgonya, 18. hagyma, 19. póréhagyma, 20. burgonya, 21. padlizsán, 22. burgonya, 23. cukkini, 24. burgonya, 25. bab, 26. burgonya, 27. édesburgonya.

⁹⁷ Endartističko-multimedijska instalacija „Polje”. A Deep End Art 2 (2010. 02. 16.) - a kettes sorszám arra enged következtetni, hogy maga ez a mező a második területegység, ahol a művész környezeti beavatkozásokat végez.

műalkotások tárolása előbb-utóbb komoly ökológiai problémákhoz vezethetnek. Galeta ezért a műveit ettől kezdve lebomló anyagokból hozza létre. Az előzőek értelmében „a művészet sem lehet olyan valami, ami teljesen megmarad” – hangoztatja. A következőkben a körforgás galetai problematikájának megértéséhez – a makrovilág bemutatásán túl – kiemelten foglalkozom Galeta kertjének egyik növényével (mikrovilág). Ennek segítségével mutatom be a művészetére jellemző egész és rész kapcsolatát.

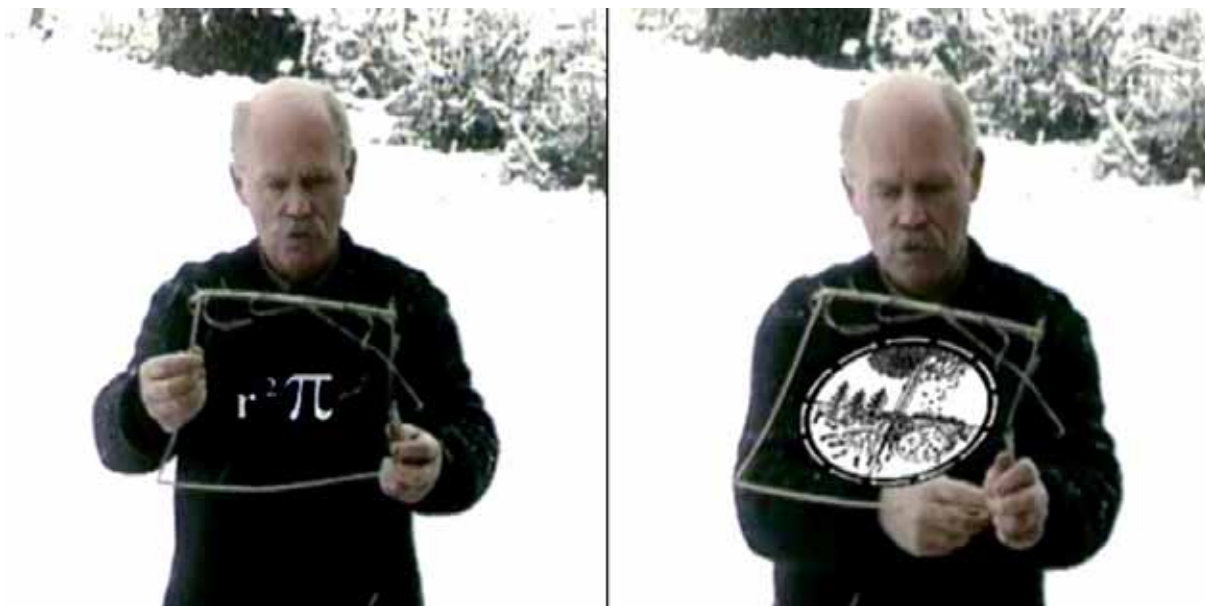
8.2.4. A fokhagymáról

„Ha negyven év alatt mással nem foglalkoztam volna, csak a fokhagymával, már elértem valamit.” Galeta legkorábbi és leghosszabb tapasztalása a növénytermesztésben a fokhagymához köthető, ugyanis a negyven év alatt folyamatosan termesztette a növényt.⁹⁸ E hosszú idő során felismerte, hogy minden termesztési gyakorlat közül az a legjobb, ha a legkevésbé sem avatkozik be a fokhagyma természetes életciklusába. A teljes fejeket a földbe ülteti, és – a vadnövényekhez hasonlóan – hagyja, hogy a fokhagyma évtizedekig egy helyen növekedjen. Módszerét tartós termesztésnek hívja, mely során a legkevesebb beavatkozással a legjobb minőségű növényt termeszt. Titka abban rejlik, hogy a hagyma szárán a virág felmagzik, és a kis fokhagymák a földbe hullanak, tavasszal aztán újra szárba szökkennek. Ennek a fokhagymának a frissessége és vitalitása Galeta szerint lenyűgöző; családja egész évben fogyasztja, még kora tavasszal is, növekedésének zsenge szakaszában. Bár az alsó, a földben lévő fokhagyma és a száron nőtt felső hagyma között közvetlen kapcsolat nincs, a fejeik nem érnek össze, a kapcsolódásuk mégis megtörténik. A kör bezárul azáltal, hogy a felső kishagymák a földre hullnak és következő nyárra újból szárba szökken a növény, majd folytatódik - kezdődik előlről a cirkuláció.⁹⁹ A kezdőpont nehezen ragadható meg, hiszen fokhagyma élete éppen a ciklikusságban, az állandó körforgásban rejlik.¹⁰⁰ Galeta filozófiájáról megjegyezhetjük, hogy nagyon praktikus, és az empirián keresztül vezet.

⁹⁸ Galeta a fokhagymatermesztésről 2013 nyarán is, mint landartisztikus (*landartistički*) teljesítményéről emlékezik meg. <https://www.facebook.com/ivanladislav.galeta/posts/161009277424053?pnref=story> Utolsó látogatás: 2014. 08. 22.

⁹⁹ Szükséges megjegyezni, hogy Galeta tartós fokhagyma-termesztési módszerét a falusi zöldségekertekben munkálkodó kertészek is ismerik. Alkalmazása részükről nem feltétlenül tudatos, inkább csak lustaságból nem törődnek vele, azt magára hagyják. A növény életciklusában rejlő energiáknak sem szentelnek különös jelentőséget, mivel nem ismerik. Az csak vadul nő, tehát vad; és nem is dolgoztak vele, tehát szükségszerűen nem lehet jó se, rendszerint ekképp vélekednek. Ivan Ladislav Galeta Fokhagyma földje című dokumentumfilmben elmeséli azt is, hogy az őszi klasszikus és a tavaszi fokhagymaültetést is párhuzamosan folytatja a tartós fokhagymatermesztés gyakorlata mellett. Tavasszal - valójában január közepén - a földre szórja az előző nyár elvirágzott felső fokhagyma magvait. Ezekre hamut szór (tápanyag) és száraz növényi maradványokkal vastagon mulcsolja - befedi. Forrás: Abeceda vrtlarstva - Česjnak Ladislav Galete, (A kertészet ábécéje - Ladislav Galeta fokhagyma földje riport: Kornelija Benyovsky Šoštarić, HRT1 (5:13 min.) 2004. A dokumentumfilmet a YouTube videomegosztóról mentettem le, 2012. 07. 23-án, Galeta azóta törölte a hálózatról. Fordította: Radojka Filákovity, 2014. október.

¹⁰⁰ A kör, középpont, a nullapont, Galeta művészetében az egyik legfontosabb központi motívum. A párhuzam és a folytonosság korábbi nagy filmjeivel (Sfaira 1985–1895, Water Pulu 1869–1896, PiRaMidas 1972–1984) itt is tetten érhető.

6. sz. kép: Filmképek, a Kortárs horvát művészet – Ivan Ladislav Galeta c. dokumentumfilmből, 1999/2000. ¹⁰¹ Összeáll.: Nagy R.

Az állóképeken látjuk, hogy Galeta a fokhagyma szárát úgy hajította körbe, hogy a növény alsó és felső fokhagymája bal tenyerében összeérjenek. Az így formált kör – a fokhagyma szárából kialakított négyszög –, a négy évszak körforgását sugallja.¹⁰² A bal oldalon a kör területének kiszámításához szükséges képletet ($r^2\pi$) láthatjuk a képbe inzertálva. Galeta a jobb oldali filmképbe egy korábban publikált rajzához hasonló (4. kép) magyarázó ábrát illesztett be. A kép azt a pillanatot mutatja, amikor a fa földre hullajtja magvait. A természet egészében a ciklikus körforgás hasonlóan jön létre ahhoz, ahogyan a fokhagyma életciklusánál is megfigyelhettük. Szükséges, hogy a kör bezáruljon, hogy a mag a földre hulljon. Ez az eredeti üzenet. A figyelemfelhívás egyértelmű: a természet ciklikusságát megértve hagyjuk, hogy a természet elvégezze a saját munkáját.¹⁰³

Végezetül egy utolsó nyelvi kitérő az End Art projekt mélyebb megértéséhez, céljához. Galeta megjegyzi, hogy a *kraj*, vagyis a végszóban a *raj*, a paradicsom szó is megtalálható. Tehát ott, a

¹⁰¹ A filmképek a *Suvremena Hrvatska umjetnost Ivan Ladislav Galeta - (Kortárs horvát művészet I.L.G.)*, színes, magyarul beszélő, horvát dokumentumfilm (53 perc), HRT 1999/2000, rendezte: Gordana Brozović. (05:35 min., 05:45 min.)

Ebben, mint film a filmben került beillesztésre Galeta „YES and NO” című videomunkája: *Contemporary Croatian Art by Croatian Television* (4:09 min.), 1999/2000, rendezte: Gordana Brzovic, Kristina Leko. A film angol nyelvű felirattal olvasható. Galeta e művét is letörölte a hálózatról, melyet 2012. 07. 23-án mentettem le.

¹⁰² Galeta *Yes and No* insert című munkájából kiemelt állóképek kapcsán a párhuzam korábbi munkáival megint csak előhívódik. Itt is megállítja, kimerevíti a mozgóképet a meghatározott pontokban (két másodpercig), és erre úsztatja rá a plusz információkat. A 'kép a képben'-elemek pedig az értelmezéshez visznek közelebb, azok kulcsként szolgálnak.

¹⁰³ „Középen a mag található, vagyis egyetlen pont, és valójában az tesz meg egy kört, és ebben a körben minden idényben időről időre újra létrejön ez a kapcsolat. Na, de van-e különbség az alsó és a felső fokhagyma között? Valójában nincs különbség. Az egyikben van a másik. A mag van a szárban? Igen is, meg nem is. Vagy a szár van a magban? Igen is, meg nem is. Akkor hát mi köti össze a szárát és a magot? Az igen is, meg nem is.” Az idézet az előbb hivatkozott dokumentumfilmből.

végeken, a folyamat végén, a vágyott cél, a mennyország is elérhetővé válik.¹⁰⁴ Peternák Miklós mindezt kiegészíti még azzal, hogy a *krajolik-ban*, ami tájat jelent, benne van a *lik*, ami pedig arcot jelent. Tehát a megtalált élettérben a művész számára megjelenik a mennyország arca. A Deep End Art ennek a gondolkodásnak és életnek a lenyomata. Abban a tájban, aminek egyszerre van kerete, és egyszerre ad lehetőséget a művésznak, hogy a művészet végére érjen.¹⁰⁵

8.3. 1998-2004 End Art videojelenetek

„... kimegyek a házból, bemegyek a műterembe, (...)
én nem bemegyek atelierbe, én kimegyek az atelierbe.”¹⁰⁶

Galeta a műtermi-filmstúdióbeli tevékenységét ekkoriban úgy éli meg, hogy az a közeg elzárja őt a természet megismerésétől; ezért művészete létrehozásának helyszínét a természetbe helyezi. A műteremről találkozásunkkor azt mondja: a műterem az műtrágya – egy drogkoncepció. Tehát számára az egy mesterségesen fenntartott művi környezet. Kerti munkálatait azokkal egyidejűleg mozgóképpel is rögzíti. Kamerája Hi8-rendszerű, melyet leginkább bal kezében tart. Megfigyel, rögzít, tudósít. Statívot a felvételek létrehozásához nem használ, mozgóképe kezének cselekedeteit követi. Jobbjával a kamera fókuszában tevékenykedve alakítja a kép terét: fokhagymát húz ki, paradicsomot szakít, krumplit szed, a tyúkokat eteti. Máskor meg almát szüretel, válogatja, mossa, darálja, préseli, majd az almalét frissen facsarva teszi el télre. Pár perc hosszúságú felvételei normállátószögű optikával készültek; általában egy jelenet hosszúak, és legtöbbször egyetlen hosszú beállításból állnak. A kézikamerás videofelvételek kompozíciói a bő szekondtól a szuper közeliig terjednek. Galeta a kertjében játszódó mozgóképfelvételeinek a *Jelenetek a kertből* sorozatcímét adja.¹⁰⁷ Videomunkáit az erre a célra létrehozott YouTube-csatornára fokozatosan feltölti.¹⁰⁸

Galeta képkészítési technikája is merőben más lett, eltér a tőle megszokott maximális precizitásra építő gyakorlattól.¹⁰⁹ Az End Art alkotói folyamata során magáénak vallja a Thoreau-i gondolatot. Miszerint: „A

¹⁰⁴ Koljanin, Ana-Marija: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom, (Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával), Zágráb, Zarez, 2008. 05. 30. <http://www.zarez.hr/clanci/razgovor-s-ivanom-ladislavom-galetom> Utolsó látogatás: 2014. 09. 10. Fordította: Radojka Filakovity.

¹⁰⁵ Elhangzott Peternák Miklóslvan Ladislav Galeta kiállítás megnyitóján, A médiának nincs szaga című bevezetőjében. MAGMA Kortárs Művészeti Kiállítótér, Sepsiszentgyörgy 2014. 04. 28. <https://vimeo.com/93272858> Utolsó látogatás: 2014. 05. 03.

¹⁰⁶ Horváth Gergely – Nagy Róbert: Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával. (interjúszövegkönyv) 2015.

¹⁰⁷ Suvremena Hrvatska umjetnost Ivan Ladislav Galeta - (Kortárs horvát művészet I.L.G.), színes, magyarul beszélő, horvát dokumentumfilm (53 perc), HRT 1999/2000, rendezte: Gordana Brozović.

¹⁰⁸ 2012. 07. 23-án az önnálló videocsatornáról a még fennlévő kerti jeleneteit lementettem. Ez ekkor 17 darab művet jelentett. Ezeket csoportokra rendezve mutatom be a IV.sz.Függelékben.

¹⁰⁹ V.ö. Peternák Miklós: Ivan Ladislav Galeta perspektívái és Beke László: Water Pulu 1869–1896

művész alkotásának mérsékeltnek és könnyűnek kell lennie, a túlzott munka ugyanis elrontja az alkotást.” Jelenetei talán ezért is ennyire rövidek; a körülölelő természet sokszínűsége érdekli, annak megragadására törekszik.¹¹⁰ Az alkotás legfőbb céljának nem az eredményt tartja, hanem az eredmény irányába mutató hatékonyságot. A dolgok létrejöttek a folyamatába próbál behatolni; ahol az éppen most végbement pillanat egyúttal maga az eredmény.¹¹¹ Megfigyelésekből kapcsolatok születnek, felismerések és felismertetések a szemléltetés alatt.

Galeta Jelenetek a kertből című videoművei egyes darabjainak különössége – különlegessége abban rejlik, hogy a képkészítő pozíciója paradox helyzet. Videomunkáival ugyanis kísérletet tesz arra: hogyan lehet egyszerre szereplője a valóságnak, és ugyanabban a pillanatban a megfigyelője is. Szubjektív nézeteket hoz, mert a néző nem lehet jelen; a kamera a néző szeme lesz. Aztán kontextust teremt: a szubjektív nézetből kilép, és társított nézőpontra vált; azaz saját maga is tárgya lesz a megfigyelésnek és a rögzítésnek. Játék ez a belső és külső nézőpontokkal; egy pillanat alatt elbizonytalanodunk akkor, amikor Galeta kívülről önmagát mutatja.

Galetánál a világ modellálja a világot. Befogadóként a belső nézőpont és a belső nézőpontból való kibújás szemtanúivá válunk; ezek értelmezése hihetetlenül megterhelő. Amikor belülről látok, akkor nem érzékelem, hogy magam is része vagyok annak, amit rögzítek; ezt reflektálatlan vágásnak nevezzük. Minimális kameraszög-változtatással Galeta esetében a szubjektív átmegy a társított, majd külső nézőpontba, abban a pillanatban, amikor a művész megjelenik saját felvételein. Megmondható-e egyáltalán, hogy egy nézőpont milyen nézőpont is valójában? Galeta erre az alapvető filmszemiotikai problémára kérdez rá, és írja felül azt a műveivel. Hogy mikor, mit használ a belső montázsai során, azt az éppen végzett cselekvés pillanatnyi állapota határozza meg. Határhelyzetben van; se benn, se kinn – egyszerre. Talán éppen ez a legadekvátabb filmi kifejezőmód a szándékához, miszerint egyé kíván válni a természettel. Vágyát jól példázza az a képsor, amikor egész közlől mutatja, ahogy az almát

In.: Ivan Ladislav Galeta Krajiolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Milovac, Tihomir (szerk.), Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013., 92–100. o., 124–136. o.

¹¹⁰ A horvát televízió dokumentumfilmjébe Galeta több jelenetet inzertál kerti felvételeiből. Például: borsót szed, hagymát húz ki a földből. A cinkéknek madáretetőt készít agyagcserép, faág, faggyú és telefonzsinór felhasználásával. Előzetesen felszerelte kameráját a vasvilla nyelére, ezzel a speciális szerszámmal rakja-forgatja a szénát. Az ekképp rögzített felvételeket egymásra úsztatja, a mozgóképeket lassítja, hangjukat külön is modulálja. Az almákat lerázza a fáról, majd diót tör. A cseresznyét lassan a szájához emeli, és közeliben mutatja, ahogy bekapja azt. Rituális aktus, a természettel egyesül. 1999/2000-ben forgatott portréfilm idején tehát már sok elem megvan a kerti munkálatait mutató jelenetekből.

További jelenetek filmképeit láthatjuk Milovac, Tihomir: Paradoks Nevidljivosti, Insert Retrospektiva hrvatske video umjetnosti MSU, Zagreb 57.o. tanulmányát kísérő képeken. Ezek a következők: béka a tóban; az ugrás előtti pillanat kimerevített állóképe. Szubjektív kameraszögből felvett borsófejtés. A földből fokhagymákat húz ki, egy tyúk az alkarjához simul éppen. Döglött madár teteme, felülről mutatva. Macska közlől a kamerába néz. Cseresznyét közlől mutatja; a mozgóképben a következő pillanatban bekapja azt. Paradicsomot szakít. http://issuu.com/ladislav/docs/index_pdf/8?e=0 Utolsó látogatás: 2014. 10. 17.

¹¹¹ Kalčić, Silva: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom. Umjetnost slike, zemlje, i zvuka. up & underground art dossier (Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával. A föld, a kép és a hang művészete.) 2003./6. szám 88.-109. o.

megeszi – bekebelezi; ez a természettel való egyesülésének képi megfeleltetése. Az aktus által maga is az elemek kapcsolódásának a részesévé lesz.

„Ha ez egészen megvalósul, akkor a művészi alkotás terén elértem a tökéletességet” – vélekedik Galeta. Ezt egyedül itt, ebben a természetes rendszeren belül teheti meg a művész, csak ebben a struktúrában nyílik rá lehetősége.¹¹² Az újszerű nézőpontváltásokkal szándéka továbbá az is, hogy a befogadót eltérítse – kimozdítsa az elfogadott képnézési aspektustól. A megszokott tér- és időtámpontokat tehát azért lazítja fel, hogy filmjei nyomán rehabilitálja az ember visszatérését a természethez.¹¹³

8.4. ENDART-filmek (2000–2004) (No. 1, No. 2, No. 3, No. 4)

Előjáróban szükséges megjegyezni, hogy Galetának a 2000 és 2004 közötti időszakban készült négy darabból álló sorszámozott videoműveit nem láttam, mert azok nyilvános platformokon nem elérhetők. Azokról értekezni leginkább az egyes műveket ismertető; filmképekkel kiegészített rövid leírások alapján tudok. Az ezekhez mellékelt kiemelt filmképeket a *Jelenetek a kertből* darabjaival hasonlítottam össze. Megállapítottam, hogy Galeta az ENDART No. 1, No. 2, No. 3, No. 4 műveit nagyrészt a már meglévő jelenet egységeiből rendezi újabb művek egymást feltételező folyamává - változataivá. Galeta tehát korábbi jeleneteit¹¹⁴ reciklálja és szintetizálja. Sorozozott darabjai egy újabb folyamatmű-láncolatként állnak össze. A művész „visszakeringető” alkotói módszerét megismerve feltételezem, hogy egyes darabok nem csupán a megértésről, hanem a megértés folyamatos kereséséről is szólnak. Számára a kreativitás, a felfedezés kontextusa és a megismerés folyamata elválaszthatatlan egymástól; azok rendszerint együtt vannak jelen a művészetében.

A sorszámozott videoművek konkrét szerkezeti felépítéséről értekezni nem tudok, viszont a 2012-es Villachi K3 Nemzetközi Filmfesztivál nagydíjas¹¹⁵ DEEP END ART No. 1 opusát ismerem, azt a későbbiekben részletesen elemzem.¹¹⁶ A 2012-es No1 alkotásának jelenetei – a fentebb ismertetett

¹¹² Bioenergetika i umjetnost - Ivan Ladislav Galeta (Bioenergetika és művészet – Ivan Ladislav Galeta), Marin Fulgosi és Ivan Roca dokumentumfilmje, 21 perc. Zagreb, 2012. <http://www.youtube.com/watch?v=250p1zrVXCE> Utolsó látogatás: 2014. 03. 25. Fordította: Handler András.

¹¹³ Suvremena Hrvatska umjetnost Ivan Ladislav Galeta - (Kortárs horvát művészet I.L.G.), színes, magyarul beszélő, horvát dokumentumfilm (53 perc), HRT 1999/2000, rendezte: Gordana Brozović.

¹¹⁴ Filmképeket még az End Art 2000 videoműveiből a Galeta monográfiában is látunk; a165. oldalon – End Art, 2000 – címmel egy tyúk fejét láthatjuk a három darab filmképen. A három videoréteget Galeta úgy igazította egymáshoz képest, hogy a tyúk szeme mindig egymásra, a kép középpontjába kerüljön.

¹¹⁵ Ivan Ladislav Galeta DEEP END ART No.1 2012. 20 min. Villach, K3 Nemzetközi Filmfesztivál. <http://www.k3festival.com/en/archive-k3-festival-en/k3-2012-en/k3-awards> Utolsó látogatás: 2013. 03. 25.

¹¹⁶ 2012. júliusi találkozásunkkor a Deep End Art No1 már elkészült. Ezt a filmet és a Horvát Televízió által Galetáról készített - majd a Duna Televízióban szinkronizált - portréfilmet, Galeta személyesen adta át nekem.

források alapján történt előzetes egybevetésük nyomán állítom – sok esetben azonosak a korábbi, az ezredforduló körül rögzített jeleneteivel.

Az ENDART No. 1¹¹⁷ az első törekvés az alapötlet formálására – alakítására. Az ismertetésből tudhatjuk, hogy a film hat különböző jelenetből tevődik össze, melyeket Galeta a kertjében rögzített. Minden jelenetet az „*Introibo ad altare Dei*” mondat egy-egy betűjével vezet be, mely jelentése: „*Bevonulok az Isten oltárához*” – James Joyce Ulysses regényének ismert mondata. Az ENDART No. 1 filmnél ez címként is szolgál, és el is választ a következő jelenettől.¹¹⁸

Az ENDART No. 2 nagyrészt az ENDART No. 1 szűkített verziója, melyeket Galeta újabb jelenetek beemelésével kiegészít. A No. 2-ből már kirajzolódnak a projekt szerkezetének főbb körvonalai. A film kilenc történésből épül fel, melyeket betűkkel, címekkel köt össze a szerző. A történetek itt is különféle kerti motívumokból állnak össze: paradicsom-, szamóca-, alma- és hársszedésről, döglött madárról és egy pocsolyából kiugró békáról szólnak.¹¹⁹

Az ENDART No. 3 filmjét 2003. december 20-án fejezi be. A No. 3 hurokszerkezetű film, a jelenetek száma itt elérte a végső jelenetszámot; összesen 18 jelenetből áll.¹²⁰

¹¹⁷ I.L.G. ENDART No 1, kísérleti film, 35mm, 31 min. Producer: Vera Robić-Škarica. Vágó: Darko Vračević. Zene: Bartók Béla: Mikrokozmosz, Volume3, No.79. Zágráb, 2000.

http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?sif=23&sort=god&PD=P#.VDrIDBaju8A Utolsó látogatás: 2014. 10. 12. Az oldalt fordította: Radojka Filákovity.

Az ENDART No1 c. film bemutatói: 2001. 01. 23. Zágráb, Tuskanać Mozi. 2001. 04. 04. Budapest, Örökmozgó Filmmúzeum, Horvát filmhét. Galeta Monográfia 211–212. o. alapján.

¹¹⁸ „*Introibo ad altare Dei*” („*Bevonulok az Isten oltárához*”) kezdetű imádság, Dávid 43. zsoltára alapján a római katolikus igeliturgia kezdő szavai. Az istentiszteletet celebráló pap az antifónát oltárhoz lépve énekl. Kezében a szertartáshoz szükséges eszközök: kehely, kehelyfedő, kehelytakaró, kehelytörlő kendő és a paténa.

James Joyce: Ulysses c. regénye első oldalán (Ford.: Szentkuthy Miklós Bp., Európa Könyvkiadó, 1974., 5. o.) Buck Mulligan - kötekedő természetű orvostanhallgató - lefelé halad lakása lépcsőjén és borotválkozni készül. Kezében szappanos tálalt tart, tetején tükörrel melyre keresztbe rakta borotváját. A tálalt szertartásosan az ég felé nyújtotta és rázendített: „*Introibo ad altare Dei! Nagy hókuszpókusszal megáldotta a tornyot és a környező hegláncokat. Kereszteket szórt a levegőbe.*” Mulligan a regény során mindent és mindenkit kigúnyol, miként a regényalak teremtője is. James Joyce mielőtt íróvá vált volna katolikus papnak készült. Íróként aztán eszméket gyaláz, blaszfemizál. Galeta nyilván mindezekről tudott, de új kontextust teremt.

¹¹⁹ I.L.G. ENDART No2; Betacam sp, 20:58 min., Zágráb. 2001.

http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?sif=24&sort=god&PD=P#.VDrknRaju8A Utolsó látogatás: 2014. 10. 12. Ford: Radojka Filákovity.

¹²⁰ ENDART No.3, Betacam sp, 36 min., Zágráb, 2003. „Az első másolatot nyilvánosan is be lehet mutatni. A jogokat a másolat tulajdonosa birtokolja. A másolat további másolására csak internált felhasználás esetén van engedély. A másolat másolása reprodukcióként értelmezhető.” Ivan Ladislav Galeta.

http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?sif=24&sort=god&PD=P#.VDrknRaju8A Utolsó látogatás: 2014. 10. 12. Fordította: Radojka Filákovity.

Az ENDART No. 4¹²¹ a No. 3 rövidített változata, és ez is hurokfelépítésű film. Kiindulópontja most is az: „*Introibo ad altare Dei*”. A bevonulás nála - meglátásom szerint - a kertjébe (szabadtéri műterme, atelier) való bevonulást; a természettel való egyesülés utáni vágy manifesztálódását jelenti.¹²²

Galeta ENDART-filmjeinek szerkezeti felépítéséhez forgatókönyvként az 1987-ben készített V.I.R.â.G. struktúrájának grafikus ábráját használja.¹²³

A Joyce-i tételmondat tizenkilenc betűből áll, amelyeket ha gyűrűként zárunk körbe, az első és az utolsó betű összeolvad, (I) és így valójában tizennyolc betűből álló, a körhöz hasonlóan állandóan folytatódó mondat keletkezik. Ez a tizennyolc betű az Ulysses tizennyolc fejezetére utal. Minden betű egy rövid filmbéli jelenet címe, és minden jelenethez egy-egy Ulysses-i szövegrészletet kapcsolt a szerző. Egyes jelenetei önálló mikrorészként is értelmezhetők. A mondat betűi sorban követik egymást, elválasztják, de egyben is tartják, alakítják az egész mű struktúráját.

A film címe, az ENDART felirat csak egy helyen jelenik meg. A cím jelzi egyben a vetítés kezdetét és végét is.¹²⁴ Mivel a film kezdete maradéktalanul kapcsolódik annak végéhez, a 33. perc után a vetítés a végtelenségig folytatható lenne. A végeérhetetlen filmnézésnek a kezdetét és a végét Galeta elképzelése szerint minden néző maga határozza meg. A film nyilvános bemutatásakor a film vetítési hosszát az operátor-kezelőre bízta. Utóbbi döntését pedig a befogadó közeg, az aktuális helyzet határozza meg.¹²⁵ Galeta loop-filmje kapcsán Hérakleitoszt idézi: „*[Mert] közös a kezdet és a vég a kör területén.*”¹²⁶

¹²¹ ENDART No.4, Betacam sp, színes, 33 min. Zágráb, 2004. Loop-szerkezetű film. Szerző: Ivan Ladislav Galeta. Kraj Gornji 1999/2000/2001/2002/2003/2004/...work in progress 2004. 01. 09. Kamera: Sony Handycam Video Hi 8, Vágó: Darko Vračević. Produkció: Croatian Film Clubs Association. Producer: Vera Robić-Škarica. Posztprodukció: Studio Guberović. http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?sif=25&sort=god&PD=P#.VDrjgRaju8A Utolsó látogatás: 2014. 10. 12. Fordította: Radojka Filákovity.

¹²² James Joyce (1882–1941) dublini születésű ír származású író. Ulysses című regénye egy nap alatt, 1904. június 16-án játszódik. Főszereplője a 38 éves dublini hirdetőügynök, Leopold Bloom. Joyce regényét három részre és összesen tizennyolc fejezetre osztotta. Galeta filmje szerkezeti felépítésénél a regényt vette alapul, ezért tizennyolc rövid egységből építette fel.

¹²³ Ivan Ladislav Galeta A nullpont tájképe, Paksi Képtár, MSU, Zágráb, 2013. 19. o. Előkészületének vázleteit a monográfia 198. és 200. oldalán láthatunk. Továbbá a monográfia 49. oldalán is; itt a V.I.R.â.G. (work in progress) diagram vizuális kompozícióját 1991-ből.

A V.I.R.â.G. projekt névadása utalás az Ulysses főszereplőjének vezetéknévre. Leopold Bloom apja, Virág Rudolf Szombathelyről kivándorolt magyar zsidó volt. Galeta az Ulysseset hosszú ideig tanulmányozta. Találkozásunkkor megmutatta saját munkapéldányát. A regény oldalait A/3 -as méretű lapokra fénymásolta, majd könyvvé köttette. Minden oldalához jegyzeteket fűzött és magyarázó ábrákat rajzolt. Lásd: Galeta monográfia 194–201. oldalai.

¹²⁴ http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?sif=22&sort=god&PD=P#.VDrkNRaju8A ENDART (2004) work in progress. Utolsó látogatás: 2014. 10. 12. Fordította: Radojka Filákovity.

¹²⁵ Ivan Ladislav Galeta: What is ENDART No. 4 Zágráb, On the occasion of the „Dublin version” of Endart by Ivan Ladislav Galeta in Kaptol centre on 2004. 02. 29. <http://ilgaleta.alu.hr/index2engl.php> Utolsó látogatás: 2014. 10. 12.

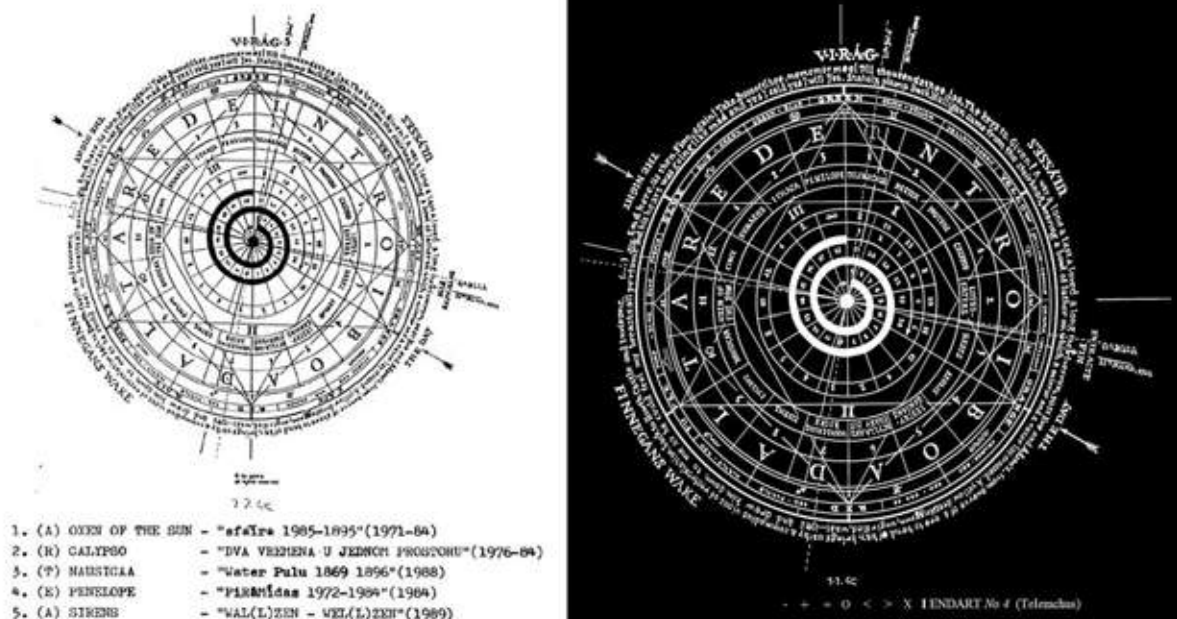
¹²⁶ Hérakleitosz töredékei görögül és magyarul [B 103.] In.: Kövendi, Dénes és Kerényi, Károly: Hérakleitosz műzsái vagy a természetről, Budapest, Helikon Kiadó, 1983, 25.o.- 37.o.

Az ENDART No. 4 videoművet utóbb 35 mm-es filmre másolták. A filmszalag végeit összeragasztották. A Möbius-szalagot az élő vetítések alkalmával, mint kiterjesztett film vetítik. Akkor és ott ér véget a film, ahol lekapcsolják, a következő vetítés alkalmával majd innen folytatódik a film.

Az ENDART No. 4 filmátiratát Galeta Joyce születésének 100. évfordulójára, a Bloomsday 100-ra készíti el, és Dublini verzióknak hívja.¹²⁷ Munkáját Erdély Miklósnak ajánlja.¹²⁸ Az ENDART-projekt a V.I.R.â.G.-projekt folytatása – fűzi hozzá ekkor Galeta.

8.5. V.I.R.â.G.-projekt növekvőben

V.I.R.â.G. multimedialis projektjét Galeta a No. 4 filmmel párhuzamosan készíti. A hálózaton működő weboldal felépítésébe azzal a céllal kezd, hogy az ENDART során keletkezett újabb videoműveit és korábbi filmjeit egy nagyobb opusszá állítsa össze. A különféle médiumok ötvözésének és átstrukturálásának módszerét rendre alkalmazta művészetében. Az újat a régivel egybeoltja ekkor is, projektjével a médiumok közötti határokat megint csak átlépi, felülírja.

7. sz. kép: I.L.G. V.I.R.â.G filmprojekt, Work in progress 1991., V.I.R. â.G. website 2004–2006, képernyőfotó. Összeáll.: Nagy R.¹²⁹

¹²⁷ Az ENDART No. 4 c. film bemutatói. 2004. 02. 29. Zágráb, Broadway Mozi, 2004. 06. 16. Dublin, RHA, Joyce in Art, 2004. 06. 16. Zágráb, Tuskanac nyári színpad. A Bloomsday 100. évfordulójára készült projekt vetítése. 2004. 07. 16–24. Pula, 51. Pula Film Festival, külön műsor. 2005. 03. 20–24. Osnabrück, European Media Art Festival, versenyműsor. ENDART No. 4 c. filmje Oktavijan-díjat kap kísérleti film kategóriában a 2004. 03. 09–13. között megrendezett Horvát filmnapokon, Zágrábban. Galeta Monográfia 212. o. alapján.

¹²⁸ Galeta, Ivan Ladislav: What is ENDART No 4? Zágráb, On the occasion of the „Dublin version” of Endart by Ivan Ladislav Galeta in Kaptol centre on 2004. 02. 29. <http://ilgaleta.alu.hr/index2engl.php> Utolsó látogatás: 2014. 10. 12.

¹²⁹ A 7.sz. kép bal oldali ábrája a Galeta monográfia 84. oldalán található. Jobb oldali ábra: http://ilgaleta.alu.hr/main_1.html weblap nyitó oldalának képernyő fotója. Utolsó látogatás: 2014. 11. 05.

Az oldal fekete, közepén a V.I.R.â.G. struktúrájának grafikus ábráját fehérben látjuk. Galeta a site kialakításánál az ENDART No 4 filmje szerkezeti felépítéséből indul ki, és azt viszi tovább. Az új médium adta lehetőségeket maximálisan kihasználja; a felület interaktív, a képi mátrix egyes elemeire klikkelhetünk, ekkor további tartalmak nyílnak meg. A weboldal építését azonban Galeta nem fejezte be, egy idő után félbehagyta azt.¹³⁰

Az oldal bemutatásakor kívülről, a kör középpontja felé haladok. A külső körgyűrűt képező INTROIBOALDALTAREDE felirat egyes betűihez Galeta a *Jelenetek a kertből* videofelvételeit társította. A verzál betűk nyomógombként működnek. A jelenetek elején az egyes betűk felvillannak egy „bipp”-hang kíséretében. Az oldal közepére benyúló flashvideók kisméretűek és rossz minőségűek.

A jelenetek a következők: (I) – Cseresznye. A gazda cseresznyét szakít le a fáról, lassan a szájához emeli és bekapja. (N) – Villák. Galeta kameráját a felvételkor a vasvilla szárára rögzítette. Videovillájával a szénát rendezi, forgatja. A videó kétrétegű, a felvételeit egymásba úsztatja. (T) – Tyúk szeme. Három videorétegen a tyúkok szemeit kockáról kockára mindig a kép középpontjára illeszti. (R) – Béka. Egy békát látunk a kép közepén; az hirtelen kiugrik a tóból. Galeta a felvételt lelassítja, a hang ettől robajszzerűvé válik.¹³¹(O) – Kasza. Szuperközeliben egy kasza élének kalapálását láthatjuk. A felvétel itt is lassított, a moduláció a hangban drámaiságot eredményez. A képet egy idő után a szerző kimerevíti, de a hangot továbbra is halljuk, majd fokozatosan elhalkítja. (I) – Paradicsom. A kép középpontjában a közeli felvételen egy érett paradicsomot látunk. Galeta a paradicsomért nyúl és leszakítja, a felvételt egy ideig még kitarítja. Majd a paradicsom helyére egy újabb paradicsomról készült felvételt úsztat, mindezt nyolcszor megismétli. (B) – Erdei szamóca. A szamócát Galeta ujjbegyei közé fogja, és a kamerának mutatja. Lassan a szájához emeli és bekapja.(O) – Darazsak, legyek, alma. A felvételen almákon pásztáz, a képet úsztatja. Darazsakat - legyeket látunk. (A) – Macska. A jelenetben egy macska közelít Galeta kamerát tartó kezéhez. Hozzádörgölőzik, a művész simogatja az állatot. A négy snittből álló jelenet végén a macska képét kimerevíti, az a kamerába néz. (D) – Hársfa. Alsó gépállásból a hársfa virágzatát mutatja. Egy idő után a kamera elől elemeli a virágokat, ekkor a felvétel végén a művészt láthatjuk. (A) – Tyúkok. Galeta jobbjával növényeket húz ki a földből. Fehér tollú tyúkok a frissen felszakított földből eleséget csipkednek, folyamatosan követik Galeta szorgos ténykedését. A jelenet végén a szerző a felvételt kimerevíti; egy tyúk néz a kamerába. (L) – Elhullott madár. A tetemre zöld húslegyek szállnak. A felvétel lassított, a legyek szárnycsapásai ily módon

¹³⁰ A weboldal technikai kivitelezésében fia, Karlo segítette Galetát.

¹³¹ Galeta a jelenet kapcsán egy Bashótól származó haikut idézett. „Ősi halastó – egy béka ugrik – a víz hangja.” Egy másik horvát fordítás szerint ugyanez.: „Elaggott halastó – béka ugrik klak – klok.” Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával. Interjúszövegkönyv-kiadvány alapján. Matsuo Bashō (1644–1694) japán költő. Matsuo, Bashō: Százhetven haiku. Fordította: Fodor Ákos, Budapest, Terebess Kiadó, 1998.

helikopterek rotorjainak hangját keltik. (T) – Szilva. Jobbjával a művész szilvát szakít, a felvétel közepe nehezen értelmezhető. A végén azt látjuk, hogy egy buktát (szilvás?) a szájához emel, és beleharap. (A) – Fokhagyma. Galeta szárazastól egy kötegni fokhagymát tép ki a földből. Majd a földet lerázza róluk és a földre dobja azokat. (R) – Kút. Felső gépállásból egy gyűrűs kútba látunk. Egy hosszú farúdra rögzített bádoggödöröt enged a kútba a gazda. Mélyen a kútba hajol, vizet merít, majd felhúzza a gödört. (E) – Csiga. A felvételen két éti csiga évődését láthatjuk. (D) – Gerenda. Az óramutató járásával ellentétes irányban 90 fokkal elforgatott felvételen a művész gerendákat pakol. (E) – Borsó. A jelenetben Galeta két kézzel egy kosárba borsót fejt. A felvételt szubjektív nézőpontból láthatjuk, melyet egy idő után lelassított. Terve szerint a második körgyűrű 18 számozott eleméhez – az ENDART videojeleneteihez – egy ulyssesi szövegrészletet is kapcsol, de ez nem készült el.¹³²

A harmadik körgyűrűn az Ulysses fejezetcímeit olvashatjuk a betűkhöz rendelve. (I) Telemachus, (N) Nestor, (T) Proteus, (R) Calypso, (O) Loius-Eaters, (I) Hades, (B) Aeolus, (O) Lestry-Gonians, (A) Scylla and Chary Dis, (D) Wandering Rocks, (A) Sirens, (L) Cyclops, (T) Nausicaa, (A) Oxen of the Sun, (R) Circe, (E) Eumaeus, (D) Ithaca, (E) Penelope. Ezek közül hat elemhez Galeta korábbi filmjei egy-egy rövid részletét kapcsolta. (A) Oxen of the Sun – Sfaïra 1985–1895 (1971–1984), (T) Nausicaa – Water pulu 1869-1896 (1988), (E) Penelope - PiRâMidas 1972–1984 (1984), (A) Sirens – Wal(l)zen – Wel(l)zen (1989), (N) Nestor – Two Times in one space 1976–1984 (I) Hades – Metanoia (1968) című filmjeit.¹³³

A kör középpontját körülölelő spirál közé rendezett, 24 darab sorszámozott négyzetéhez pedig; a következő nagy projektje, az e-mailart első 24 levelét társította.¹³⁴ A kör középpontjára klikkelve a következő fotómunkáját láthatjuk:

¹³² Galeta elgondolása alapján a verzál betűk után felsorolom, hogy mely fejezetekből valók az idézetek, és azokat a regény hányadik oldaláról emelte volna be Galeta. (I) Télemakhosz, 143. o. (N) Nesztór, 557. o. (T) Próteusz, 259. o. (R) Kalüpszó, 598. o. (O) A lótuszevők, 232. o. (I) Hádész, 603. o. (B) Aiolosz, 41. o. (O) A laisztrügónok, 369. o. (A) Szkülla és Kharübdisz, 45. o. (D) A bolygó sziklák, 212. o. (A) A szirének, 259. o. (L) A küklopsz, 159. o. (T) Nauszikaá, 165. o. (A) A Naptitán marhá, 465. o. (R) Kírké, 549. o. (E) Eumaios, 144. o. (D) Ithaka, 268. o. (E) Pénelopé, 611. o. Galeta a következő kiadás alapján dolgozott: Based on the novel Ulysses by James Joyce the corrected text Penguin Books 1986. A beazonosításukat a http://www.hfs.hr/novosti_print.aspx?sif=499 oldal alapján tettem. Utolsó látogatás: 2014. 10. 12.

¹³³ A V.I.R.â.G filmprojekt, Work in progress 1991. képen láthatjuk, (Lásd értekezés: 7. sz. kép., bal oldal) hogy a hat elemhez kapcsolt filmek közül az első négynek Galeta már 1991-ben meghatározta a pontos helyét.

¹³⁴ <http://ilgaleta.alu.hr/> Utolsó látogatás: 2014. 10. 03. Galeta kertjéből a 2005. 05. 23. és a 2006. 11. 6. közötti időszakban aktuális munkáiról összesen 48 darab e-mail üzenetet küldött sokaknak. A weboldalba ágyazott utolsó, 24. levele 2005. december 12-i keltezésű. A weboldali biográfiában az utolsó műbejegyzés, az e-mailart No 30-as, mely 2006. 03. 12-i. Tehát a site építését ekkor hagyja félbe, és azt a későbbiekben sem fejezi be.

8. sz. kép: I.L.G. Videofotozoom 1976 körül.¹³⁵

Galeta portréja a weboldal középpontjára illesztve jelenik meg. A befogadóban azt az érzetet kelti, hogy belőle áramlik ki, és egyszerre benne is enyészik el mindaz, amit az oldal rejt. Ha a képet bezárjuk, a V.I.R.â.G. szuggesztív – mágikus grafikai ábrájának hatása alól nem tudjuk kivonni magunkat. A körgyűrűk övezte középpont felé húzás most már egyszerre befelé és kifelé is működik. Az oldal egy kapu, átjáró a másik oldalra (a művészetén túlira?), melyen keresztül Galeta bevonul az Isten oltárához.¹³⁶ Az átkelés aktusa feltételezhetően megtörtént; inentől szükségtelenné vált számára, hogy a projektet befejezze. Ezután kertjéből ad helyzetjelentéseket, onnét tudósít. Elektronikus üzeneteket küld a külvilág számára.

8.6. 2003. Kunst und Leben videomű

Ivan Ladislav Galeta 2003 nyarán egy háromnapos szimpóziumon vett részt Németországban.¹³⁷ A furstenwalde-i park fák által közrefogott területen, az összegyűjtött száraz avaron egy körgyűrűt formázott rövidre aprított gallyakból; átmérője nagyjából másfél méter lehetett.

¹³⁵ A kép keletkezésének pontos dátumát nem ismerem. Az életműben elhelyeznem a monográfia 70–73. oldalán található hasonló munkái segítettek. A képen a következő folyamat lenyomatát látjuk: Galeta a televízió képernyőjén filctollal körberajzolja teste kontúrját, majd a körvonalat zoomszerűen nagyítva még ötször felrajzolja azt. Majd a televízió képernyőjén így keletkezett látványt egy fényképfelvétellel rögzíti. A hasonló műveiben a címadás: Telegrafika. ez is a médium-közöttiségre utal. Egy korábbi példája ez annak, hogy Galeta egybeolvasztja a különböző médiumokat, ezáltal új műformákat hoz létre.

¹³⁶ Tudomásom szerint az intézményesült vallásgyakorlás minden formája távol állt Galetától. A bevonulás nála nem vallásos kontextusban értendő. Az átmenet, az átkelés, a fordulat lehetősége foglalkoztatta mindennemű patetikusság nélkül.

¹³⁷ Németország, Furstenwalde, 2003. 08. 29–31. Symposium, Global village garden I. Furstenwalde Berlintől 70 km-re dél-keletre fekszik.

9. sz. kép: I.L.G. Flmképek, a Kunst und Leben c. videoműből. Összeállította: Nagy Róbert.

A műformát *endartisztikus* műalkotásnak nevezi. Ez a Land Art kis alapterületű helyi változata, amit kizárólag az adott helyszínen talált természetes anyagokból épít fel. A mű a dokumentálása után a helyén maradhat, nem okoz környezeti problémát, sőt: idővel lebomlik, és a föld humuszban gazdagítja. Galeta élesen bírálja a Land Art világszinten ismert alkotóját, Robert Smithson-t és az ő Spirális Gátját (1970, Amerikai Egyesült Államok, Utah, Nagy-Sóstó)¹³⁸, mert a természet ökológiai rendjébe felelőtlenül és kíméletlenül beavatkozik. Sérült a tó flórája és faunája, elpusztultak benne az élőlények, ökológiai katasztrófához vezetett. Smithson művével nemcsak a tavat tette tönkre azzal, hogy a 6650 tonna követ és földet nagy távolságról teherautószámmal a helyszínre szállította, és azt kreatív céllal a tóba dobta; hanem azt a területet is, ahonnan azt kitermelték. A művésznek sokkal nagyobb felelősséggel kell lennie a művészi tett során – mondja Galeta. A fennmaradásért együtt kell működnie a természettel, és nem annak kárára létrehozni a remekműveket. *„Minden tettünk az univerzumban visszhangzik még ezer évig”* – mondja.¹³⁹

Parkbeli munkálkodását egy videoművel dokumentálja *Kunst und Leben* címmel.¹⁴⁰ A közel hét perc hosszúságú jelenet egyetlen beállításból áll. A cselekményt végig Galeta szubjektív nézőpontjából látjuk; a kamera nézőpontja most az ő tekintete. A belső montázs használatával a film téridőszerkezete valóságos hatást kelt. A befogadó úgy érezheti, hogy maga is jelen van, részese a jelenetnek. Kézi kameráját Galeta normál szemmagasságban viszonylag stabilan tartja; sietős léptekkel a park fái közé igyekszik. Többször körbekerüli fészekszerű művét, eközben szemmagasságot vált, lehajol, és a

¹³⁸ http://www.robertsmithson.com/earthworks/spiral_jetty.htm Utolsó látogatás: 2014. 09.11.

¹³⁹ Koljanin, Ana-Marija: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom, (Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával), Zágráb, Zarez, 2008. 05. 30. <http://www.zarez.hr/clanci/razgovor-s-ivanom-ladislavom-galetom> Fordította: Radojka Filakovity. Utolsó látogatás: 2014. 09. 10.

¹⁴⁰ Ivan Ladislav Galeta: *Kunst und Leben*. Hi 8 video, 6:47 min. 2003. 08. 29–31. Németország, Furstenwalde. Galeta sok más művével együtt ezt is letörölte a hálózatról. *Kunst und Leben* című munkáját 2012. 07. 23-án mentettem le a YouTube-ról, ez alapján elemzem.

körgyűrű peremét pásztázza. Majd felegyenesedik, és belép a körbe, ezt a pillanatot látjuk a jobb felső filmképen (9. kép). A megfigyelő ekkor a megfigyelés tárgya. Akkor is, amikor saját földre vetülő árnyékát rögzíti. Az óramutató járásával megegyező irányban folyamatosan forog a kör középpontjában, kamerájával az őt körülölelő valóságot belülről kifelé látatja. A forgás alatt nézőpontját spirálisan emeli. A beállítás végén a fölé boruló fa lombkoronáját filmezi, eközben tengelye körül többször körbefordul. A környezeti atmoszféra hangjába időnként beszüremlik a művész levegővétele, apró nyögései is. Jelen munkája két pontban is különbözik a korábban megismert ENDART-filmjeitől. Ezidáig ez az egyetlen műve, amit nem saját birtokán készített. Míg a Jelenetek a kertből című sorozat darabjainál a mű keletkezése és dokumentálása egy időben történt; addig az Élet és Művészet című videomunkája utólagos dokumentáció, mely egyszerre egy újabb videomű is.

8.7. 2005. 05. 23. – 2006. 11. 06. e-mailart

Galeta kertjéből 2005. május 23-tól 2006. november 6-ig összesen 48 darab e-mailt küldött a művészeti szcéna szereplőinek, kollégáknak, barátainak. Találkozásunkkor elmondta, hogy őt abban az időben, nem nagyon hívták kiállítani. Ezért elhatározta, hogy elektronikus üzeneteket küld aktuális tevékenységeiről, így hívja fel magára a figyelmet.

Kezdetben e-mailjeit és az azokra érkezett válaszeveleket Outlook Express postafiókjában tárolja. Majd 2006 elején úgy dönt, hogy a gyűjteményt nyilvánossá teszi; felépíti azokból e-mailart honlapját.¹⁴¹ Ezzel párhuzamosan híradásait a továbbiakban is folytatja.¹⁴² Az e-mailart projekt ma is látható.¹⁴³ A fehér oldalon a 2005-ös év 1-26. vízszintes számsora alatt, a 2006-os év 27-48. sorszámú leveleire mutató arab számokat látjuk. A felület interaktív, azaz az egyes számok nyomógombok. Klikkelés után a levelek egy újabb ablakban nyílnak meg. Galeta az e-mailjeire érkezett válaszeveleket a sorszámok alatt függőleges oszlopba rendezett R betűkhöz társította.¹⁴⁴ Az első böngészés alapján is megállapíthatjuk az e-mailart gyűjteményről, hogy Galeta a vizsgált időintervallum alatt keletkezett új műveit az életműve korábbi darabjaival együtt szerepelteti; egységben látatja azokkal. Ezen alkotói munkamódszerével (közbeszövés – beoltás) hozzásegíti a mindenkori befogadót alkotói szerepváltozása folyamatának megismeréséhez, megértéséhez. Az e-mailart elemeit lementettem,¹⁴⁵

¹⁴¹ Galeta erről címzettjeit az e-mailart No 27 Palimpsest című 2006. 01. 24. keltezésű levelében tájékoztatta. <http://ilgaleta.alu.hr/Ma27.htm> Utolsó látogatás: 2014. 12. 21.

¹⁴² Leveleiben olvasóit több ízben arra kéri, hogy amennyiben üzenetei zavaróak, akkor azt tudassák vele, és letörli a címzettet a levelezési listáról.

¹⁴³ <http://ilgaleta.alu.hr/> Utolsó látogatás: 2014. 12. 21. A weboldalon az e-mailart mellett a folyamatban levő és újabb projektjei részben ma is elérhetők. Ezek a következők: Noart Earth day, Deep End Art és a Blackboards oldalak. Elemzésük részben már megtörtént, illetve az újabb művekre az idővonal mentén haladva a későbbiekben térek ki.

¹⁴⁴ Az interaktív médiaprojekt technikai megvalósításában Galetát Gordan Karabogdan segítette (e-mailart No 27 alapján).

¹⁴⁵ 2014. május 20-án majd az adatokat a monográfia 213 – 214. oldalai alapján pontosítottam. Horvát nyelvből fordította: Radojka Filákovity, 2014. október.

és a következő egységekbe rendszerezve mutatom be: korábbi művei, meghívók a kiállításaira, filmjei bemutatóira és előadására; továbbá emlékműterveit is publikálja. Ezen tartalmakat az V.sz. Függelékben ismertetem; elemzésükre nem térek ki, mert azok nem képezik értekezésem tárgyát.

Az alábbiakban részletesen elemzem azt a 16 darab e-mailartot, melyek az End Art folyamatmű aktuális kerti munkálatait, gyümölcsseit mutatják. Kertjét Galeta stúdióként definiálja; számára az fotó-, video- és hangfelvételek készítésére és dokumentálására is szolgál. A művész szabadtéri műterme ekkor már kellőképpen felszerelt; szakértelme nyomán kertje bőven terem zöldséget, gyümölcsöt. Az e-maileket a csatolt állományok tartalmának megfelelően beszédes címmel látta el. Galeta szöveges üzeneteiben feltüntette azok pontos keletkezési helyét, időtartamukat, anyaghasználatukat és méretüket is.

e-mailart No 1, Spirális kaszarend, 2005. 05. 23., 22:16¹⁴⁶

10. sz. kép: I.L.G. Spirális kaszarend, Fordított spirális kaszarend, légi felvétel a kaszálásról.¹⁴⁷ Összeállította: Nagy Róbert.

Galeta a 40×40 lépés alapterületű spirális kaszálást május 23-án a reggeli órákban végezte.¹⁴⁸ Az endartisztikus tevékenység helyszíne a lakóháza közelében található pihentetett földterület, melyet a művész szabadtéri műteremként (atelier) definiált. „A magasra nőtt fűvet, ha már úgyis le kell kaszálnom, akkor azt megtehetem máshogyan is; a kísérlet végett akár egy spirál mentén haladva is” – magyarázta találkozásunkkor Galeta. A hagyományos kézi kaszálás technikája fegyelmezett, ritmikus mozgássort követel meg annak gyakorlójától. A monoton munkavégzés során az ember meditatív állapotba kerül; a terület mellett egyidejűleg önmagát is rendezzi. Galeta kaszájával a spirál középpontjából kiindulva az óramutató járásával ellentétes irányban haladt. Az elkészült geometrikus látvány elégedettségére szolgált; a mulandó művet a kelő nap fényében dokumentálta. A

¹⁴⁶ Az e-mailart elemzése során az adatok pontosításakor, és az eredeti műcímek magyar elnevezésekor, a Galeta monográfia 213 – 214. oldalainak adatai alapján dolgoztam.

¹⁴⁷ A madár perspektívából készített felvétel a spirál tényleges méretét környezetével együtt ábrázolja. Ez alapján tudtam meghatározni a spirális kaszálás valamikori pontos helyét Galeta családi birtokához képest; ezt az értekezés 1. sz. képén a 9. pontban jelöltem. A felvétel létrehozásának pontos körülményeit nem ismerem. http://www.ozafin.alu.hr/end_art/wp-content/uploads/2011/10/SPIRALNI-OTKOS-450.jpg Utolsó látogatás: 2015. 01. 04.

¹⁴⁸ <http://ilgaleta.alu.hr/Ma1.htm> Utolsó látogatás: 2015. 01. 04.

fényképfelvételt még az este folyamán Spirális kaszarend címmel az e-mailart No 1-üzenetében publikálta.¹⁴⁹ Majd június 9-én ugyanezt a digitális felvételt a vízszintes tengelye mentén az óramutató járásával megegyező irányban 180 fokkal elforgatta. A feje tetejére állított kép a Fordított spirális kaszarend címet kapta, melyet e-mailart No 2 üzenetéhez csatolt.¹⁵⁰ Galeta alkotói módszerére jellemző, hogy a képet elfordítja, ezáltal a mindenkori befogadót kimozdítja elfogadott képnézési szokásából; itt újszerű művészi attitűdjére is ráirányítja figyelmünket.¹⁵¹ Mindez a PiRâMidas 1972–1984 című filmjét idézi. Ott a film képeit spirálisan, az óramutató járásával ellentétes irányban kockáról-kockára 90 fokkal forgatta el. Majd ugyanezen felvételeket a film középpontja után visszafelé vetítve látjuk forogni az enyészpont illuzórikus tengelye körül. A spirál motívumot Galeta ekkor kaszájával a természetben hozta létre.¹⁵²

e-mailart No 3, Atektionikus boglya, 2005. 07. 13., 19:46

Galeta szabadtéri műtermében a fűvet lekaszálta, forgatta, szárította. Az 1,2 köbméter szénát 53 lépésben 4,5 méter magasságig egy gumikerekű vastalicskába tornyozta. A boglyát lefényképezte és leveléhez csatolta. Az Atektionikus boglya ára: 80 000 kuna.

e-mailart No 4, Beárnyékolt krumpli, 2005. 07. 21., 09:34

A Spirális kaszarend című installációból visszamaradt szénát Galeta nyár elején újrahasznosította. A tavasszal elültetett burgonyát szabálytalan formában szénával vastagon befedte. A mulcsozást beárnyékolásnak hívta.¹⁵³ A burgonya árát kilogrammonként 10 000 kunában adta meg.

e-mailart No 6, Kép a földön, 2005. 08. 02., 22:40

A kerti stúdióban egy 20×40 lépésnyi területen Galeta különböző magokból készített keveréket szórt szét. Majd várt augusztusig, és a természet közreműködésével (föld, víz, levegő, tűz) létrehozott produktumot három felvétellel örökítette meg. A gazdag növénytársulást (1. kép) felső gépállásból láthatjuk. A területet körbekaszálta – bekeretezte, a minisorozatnak a Kép a földön címet adta.¹⁵⁴ A további fotók a kísérlet egy-egy részletét mutatják; a növényzet buja vegetációját, fajták és színek

¹⁴⁹ A műről készült felvétel utóbb több helyütt is megjelent, például: Maja Fowkes and Reuben Fowkes *The Lure of Fresh Air: Sustainability in Contemporary Croatian Art* <http://artmargins.com/index.php/2-articles/157-the-lure-of-fresh-air-sustainability-in-contemporary-croatian-art> Utolsó látogatás: 2015. 01. 04.

¹⁵⁰ e-mailart No 2, Fordított spirális kaszarend, 2005. 06. 10., 06:40 <http://ilgaleta.alu.hr/Ma2.htm> Utolsó látogatás: 2015. 01. 04.

¹⁵¹ Az Endart munkáját aztán felülnézetből is dokumentálta, talán egy mezőgazdasági repülőgép pilótájának segítségével.

¹⁵² A PiRâMidas előkészületi forgatókönyve egyikén, a képek kétirányú spirális mozgatásának rajzait láthatjuk. Lásd: *Monográfia* 50. oldal.

¹⁵³ A talajtakarást a permakulturális növénytermesztés során is előszeretettel alkalmazzák. Lásd Ruth Stout kertje, 1943–1980 között c.f.ejezetemben.

¹⁵⁴ A művet Galeta Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911) litván festő és zeneszerző emlékére ajánlja.

sokaságát látjuk. A Galeta által kipróbált vetési módszert a biokertészek is alkalmazzák. Kaszálható, pioneer lágyszárúak magvaival bevetik az ásványi anyagokban kimerült földterületet; ezáltal természetes módon elősegítik, felgyorsítják a talajéletelő újbóli beindulását. Aztán a területet önmagával zöld mulcsozzák. A növényzet gyökérzónája lazítja a talaj szerkezetét, ásványi anyagokat hoz fel a talaj mélyebb rétegeiből, közegükben hasznos baktériumok milliói jelennek meg. Ha lassan is, de a talaj újra élővé válik, humifikálódik. Galeta állítása szerint földünk valódi értékét a humusz adja, ezért a Kép a földön installáció ára folyamatosan növekszik.

e-mailart No 7, Alma, 2005. 08. 06., 17:40

A csatolt felvételen a kert egy almafáját látjuk. A fa az uralkodó széljárásnak megfelelően megdőlt; a kép komponálásakor a fa törzsét Galeta függőlegesre állította.¹⁵⁵ Korábbi fotografiai munkáinál¹⁵⁶ megismert alkotói módszerét most az Endart műveinél is alkalmazta. A kép valósághoz képest történő elmozdításával¹⁵⁷ eltéríti a mindenkori nézőt a megszokott befogadói attitűdtől; ezáltal a képre koncentrált figyelem jut. Galeta az almafa lombkoronája alatti fűvet lekaszálta, majd a fa törzse köré körgyűrű formába összegyűjtötte. A hullott gyümölcs ez által a földről könnyebben felszedhető, és szárazon marad. A gyakorlati kertészeti tevékenységével egy időben létrejött látványról, egyéni kézzel ellátott fényképfelvételt készített.¹⁵⁸ A képet az elektronikus üzenet elküldésekor, mint műalkotás publikálta. Továbbá a mű keletkezésének minden részletére kitérő, műtárgyszerű leírást készített ekkor is.¹⁵⁹

e-mailart No 10, Reggeli kaszarend, Délutáni szemlélődés 2005. 08. 17., 16:22

Különböző vadon élő növények magvaihoz Galeta lucernát kevert, a mixtúrát elvetette és türelmesen várt augusztusig. Ekkor a dús növényzetbe kézi kaszálással a felvételeken látható négyzet formájú motívumot hozta létre. A művet reggel, majd változtatások után délután is, a telek ellenkező oldaláról

¹⁵⁵ A művész különbséget tett a médiatrükk és a médialehetőség között. Fotografiai munkái során rendszerint a médium adta lehetőségeket kreatívan használta. A fényképezőgépet ekkor addig forgatta, amíg a fa törzse párhuzamossá nem vált a kép széleivel.

¹⁵⁶ Lásd pl. a Vertikálisok című 1978-as fotósorozatot, Galeta monográfia 62. o.

¹⁵⁷ Galeta a kiegyenesítés, megigazítás technikáját a művészetben kizárólag a sajátjának tudta. Utóbb a videoművészet úttörője, David Hall fotóinál is felfigyelt erre. Elmondása szerint ez nagyon meglepte, ugyanis Hall művészetében a motívumhasználat korábbra datálható. (2. csatolt kép, David Hall: Vertical Photo-piece 1968) Hall weboldalát linkelte: <http://www.davidhallart.com>

¹⁵⁸ Ugyanerről a fáról láthatunk egy megtévesztésig hasonló, de két évvel korábbi felvételt. Monográfia 83. o., Függőleges, 2003. Az alma érését megelőző időszakban az almafa alatt a talajt hasonlóan készítette elő.

¹⁵⁹ „*Helyszín: Stúdió a szabadban. Kraj Gornji, Anthony Mihanovića utca 49. A Zoran Lazic által nemesített fa csemetéjét elültette, gyökerét megtaposta, trágyázta és betemette. Majd néhány évig türelmesen várta, hogy a fa megnőjön. 2005. 08. 05-én Olympus Camedia C-5050 típusú digitális fényképezőgéppel a fát lefotózta; a felvétel ára alku tárgya. Az ingatlan nem eladó.*”

lefotózta.¹⁶⁰ A lekaszált fűből kialakított ritmikus vonalrendszer a I ching 37. hexagramját idézi. A hexagram a család, a családi összetartozás szimbóluma.¹⁶¹

11. sz. kép: I.L.G. Reggeli kaszarend, Délutáni szemlélődés, I ching hexagram No 37. Összeállította: Nagy Róbert.

e-mailart No 11 Live performance, 2005. 08. 21., 21:11

Galeta 2004 tavaszán készített Hi8-as videofelvételéből három darab filmképet emelt ki. No 11 üzenetében minisorozatát Live performance címmel publikálja. A következőt láthatjuk:¹⁶² Galeta jobbajával a földből növényeket húz ki, bal kezében kamerájával, a már megismert módon rögzíti az eseményt, eközben kezéhez egy fehér tollú szárnyas közelít. Majd a tojó kezéhez simul, nyakával Galeta csuklóját keresztezi. A harmadik filmkép azt a pillanatot ábrázolja, amikor még éppen nem csapott le a csirke a számára oly kívánatos ínycsücsre, a frissen felszakított földfelszínre.

A jelenet kivitelezőjeként Galeta a csirkét is megnevezte. „Az élő előadás során a csirke önmaga megvalósításával foglalkozott” – írja, és ezt hálásan köszöni neki. A szárnyas azt tehette, amit leginkább szeret: kapirgál és csipeget. Egyidejűleg tisztítja és lazítja a föld felső, termékeny rétegét.¹⁶³ Tevékenységük tehát mindkét fél számára kölcsönös meglepedettséggel szolgált. ¹⁶⁴ Galeta a képek

¹⁶⁰ Galeta a 72 Dpi-s felvételeket Olympus Camedia C-5050 fényképezőgéppel készítette. A 11 sz. kép bal oldali felvétele a Reggeli kaszarend, vízszintes vonalak címet viseli. A felvétel időpontja: 2005. 08. 10., 6 h 42 m 52 s. A középső felvételen a Délutáni szemlélődés, függőleges vonalak című művet láthatjuk. A felvétel időpontja: 2005. 08. 10., 18 h 05 m 14 s, helyszín: Stúdió a szabadban, Kraj Gornji, Anthony Mihanovića utca 49.

¹⁶¹ <http://deoxy.org/iching/37> Utolsó látogatás: 2015. 10. 20.

¹⁶² A live-performance filmképek eredeti Hi8-as videofelvételét Galeta a Deep End Art No.1 2012. (20 min.) filmjébe is beemelte. A jelenetet ott 1:08 perc hosszú; a filmben ezt a 3:16 perctől láthatjuk.

¹⁶³ Az állatokkal való együttműködés fontosságáról Bill Mollison, Permakultúra című könyvében részletesen értekeznek. Mollison, Bill and Holmgren, David: Permaculture 1. A perennial agricultura for human settlements. Tasmania: Tagari, Stanley, 1978.

¹⁶⁴ Galeta kertje című filmünkben (<http://www.youtube.com/watch?v=0cPxLHY4Uns>) pedig egy ehhez hasonló jelenetet, a „kacsaperformanszt” láthatjuk, a 21:20-21:55 között. Akkor dinnyével etette kacsáit; majd az előadáshoz egy magyarázatot is fűzött: úgy használja az állatot a művészetében, hogy az jól érezze magát, hogy hasznára váljon. A csirkés előadás során munkájával hozzá segíti a szárnyast, hogy a földből finomságokat csipegethessen; ez mindkettőjük meglepedésére szolgál. Munkamódszere tehát etikus, a mindenkori partner igényeinek figyelembevételével történik. Galeta felhívja figyelmünket továbbá arra is, hogy amennyiben a művész részéről műve létrehozása során ez nem így történik, az probléma, helytelen. Lásd továbbá a 8. 03. 1998-2004 End Art videojelenetek-fejezet lábjegyzetében ismertetett videojeleneteit. IV. az állatokat eteti: Chickens-Pilići és Sjeckanje-felvételeket.

árát darabonként 1000 kunában határozza meg. Az eredeti videofelvételt pedig percenként kínálja ugyanennyiért.

e-mailart No 15 Ponty burgonyában, 2005. 09. 18., 06:47

A leírás szerint Galeta a következőképp készítette elő a talajt a burgonya ültetéséhez: földjét felásta, majd fahamuval és csirkealommal trágyázta. A kicsírázott burgonyákat a földre helyezte, majd a spirális kaszálásból megmaradt szénával ellipszis alakban vastagon befedte, mulcsozta. Az e-mailart No 1 műve nyomán visszamaradt szénát Galeta ekkor újrahasznosítja. A burgonyaültetés során a permakultúra gyakorlatát alkalmazza. Ezek után türelmetlenül várta, hogy a krumpoli kihajtsa és levelei elszáradjanak. Majd felszedte a burgonyát, megszáritotta, osztályozta és a pincébe rakta. A család számára ebből készített ebédet. Receptet nem használt, az intuícióira hagyatkozott. A burgonyát megmosta, karikákra vágta és a tepsibe ágyazta. A pontyot ráfektette, megsütötte és megették. Galetának a leveléhez csatolt hat felvételtől álló képsorán láthatjuk az ismertetett munkafolyamat főbb fázisait.

e-mailart No 17, Tűzrajz, 2005. 10. 02., 21:09

Galeta egy rövid hirdetést tett közzé, melyben eladásra kínálja egy 2400 m² nagyságú földterületét Kraj Gornjiban: *„A telek Zágráb központjától negyven percre található; kilátása gyönyörű, dél és északnyugat felé nyitott. Papírai rendben vannak; áram, víz, gáz, telefon elérhető. A négyzetes alaprajzú út menti terület, a Spirális kaszarend és a Tűzrajz című művészeti munkáinak szolgált alapul. A vételár magában foglalja a földterületen kívül a No 1, No 2 Spirális kaszarend és No 17 Tűzrajz művek jogait is; az összes felkelő és lemenő nap látványával együtt.”*

Galeta a Tűzrajz című munkájáról három felvételtől függőlegesen összeállított képet csatolt. A kép felső részén azt láthatjuk, hogy a füvet négyzetes formában lekaszálta; 1. kép Szénarajz címmel. A munkát a terület közepéből kiindulva kezdte. Négyzet formájú, egymásban folytatódó és egyre nagyobb kereteket alakított ki a frissen levágott, összegyűjtött fűből. A motívumot, a négyzet alakú spirális kaszálás előzményét, a PiRâMidas 1972-1984 filmje előkészületi vázlatrajzai között találjuk; melyet Szpakowski Linie No 1 munkája alapján rajzolt.¹⁶⁵ A középső felvételen a felgyűjtött széna felszálló fehér füstje beborítja a kék eget; 2. kép Fűsrajz címmel. A kép alján a széna elégetése után láthatjuk a földterületet; 3. kép Hamurajz címmel.

¹⁶⁵ A négyzetes alakú spirális kaszálás vázlatrajza a Galeta monográfia 56. oldalán látható. Szövegek és rajzok egy jegyzetfűzetből, 1983.

12. sz. kép: I.L.G. Szénarajz, Hamurarajz, Négyzetes spirál. Összeállította: Nagy Róbert.

Galeta a folyamatot mozgóképpel is dokumentálta; 4. kép Tűzrajz címmel. A két másodperc hosszúságú videót hurkolta; a füstöt ettől újra meg újra fölszállni látjuk. A látottakhoz megjegyzést fűz, állítása szerint ez a művészi technika (égetés) az Európai Unióban szigorúan tilos.¹⁶⁶ Az eladásra szánt földterületen Galeta korábban nem végzett mezőgazdasági tevékenységet, a földet pihentette. A rekultivált területet évente csak kétszer kaszálta; a spirál után ekkor négyzet alakban vágta a fűvet. Az, hogy a telkét együtt kívánja értékesíteni a műveit ábrázoló felvételeivel, arra enged következtetni, hogy azokat elválaszthatatlanoknak tartja. Az árukapcsolt értékesítés során az új tulajdonosra bízna, hogy műveit megőrizze, gondozza. Az egyéni értékesítési módszerével figyelmünket ráirányítja arra is, hogy mi a művészeti produktum, mi az értékére és mi alapján állapítjuk meg annak piaci árát. Arról, hogy Galeta földjét eladta-e, és ha igen mennyiért, sajnos nincs információm.

e-mailart No 32 The wild addled fence Opus No 9., 2006. 04. 09., 22:15

Galeta a levágott gallyakat, ágakat reciklálta; a telekhatárt szegélyező fák törzse közé azokból kerítést font. Magassága és formája változatos, azt 1998 óta folyamatosan rendez. A kerítést Galeta funkcionális installációnak nevezi, és soha véget nem érő művészeti darabként definiálja; az hosszanti irányban folytatható. Munkájáról két felvételt publikált.

e-mailart No 34, Kicsiny föld 7×7×7cm, 2006. 04. 22., 20:58

Galeta egy paradicsomról készített felvételét csatolta leveléhez. Az antropomorf, férfi genitáliát idéző pici piros paradicsomot fehér alapra helyezte, bevilágította úgy, ahogy a műtárgyakat szokás reprodukálni. Munkájának a Kicsiny föld nevet adta.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Horvátország ekkor még nem tagja az Uniónak.

¹⁶⁷ A zágrábi „Krajolik nulte točke” című retrospektív kiállítása záró napján (2011. 11. 17) írt leveléhez – melyben közli, hogy negyven év után lassan abbahagyja a művészetet – ugyanerről a paradicsomról készített másik felvételét csatolta. Azon a picike paradicsomot a tenyerében tartja.

e-mailart No 42, Mao neprakinota davidljivost, 2006. 08. 10., 22:01

Galeta a 113 darab szárával együtt kihúzott fokhagymáról öt darab felvételt álló képsort csatolt. Az első képen a földre fektetett fokhagymákat látjuk; a képet úgy komponálta, hogy árnyéka azokra vetült, 1. kép: in self transcendental snap képaláírással. A felső gépállásból készített következő felvétel bal oldalán Galeta profilját látjuk; a fejükkel felfelé csokorra rendezett fokhagymákat a karjára fektette, 2. kép: myself span címmel. A harmadik fotón a fokhagymát újból a földre terítve közeliben látjuk, 3. kép: out self garlic címmel. Majd egyetlen fokhagymafejet láthatunk Galeta bal tenyerében, 4. kép: on self bulb on the palm címmel. Az utolsó felvétel pedig a növény szárának tetején található friss fokhagymafejeket mutatja, 5. kép: self self maatrixes címmel. A leírás szerint a 113 darab fokhagymával a következő tervei voltak: néhányat elajándékoz, adományként felajánlja, egy részét megtartja saját szükségletei kielégítésére. Pár darabot a folytonosság megtartása miatt ősszel újra elültet. Emlékezés céljából három fejet átlátszó műanyagban lefagyaszt. Egyet pedig árverezésre bocsát a Sotheby's aukciós ház által, a kezdő kikiáltási árnak a 0 eurót ajánlja.

e-mailart No 43, High Resolution Apple, 2006. 08. 22., 22:22

A levelében a folyamatban levő End Art projektje részeként Galeta most, alma képeit nagy felbontásban küldi. A művet *action*-nak nevezi. Jó pár évet várt az almafa elültetése után, hogy termőbe forduljon. A fotókon a Grófnő¹⁶⁸ első gyümölcssei közül Galeta egy almát a bal kezében tart, hüvelykujját a gyümölcs szárához illeszti, így mutatja a kamerának, 1. kép. Majd baljában a félig már elfogyasztott almát láthatjuk. „*Higgye el nekem, hogy valóban zamatos*” – olvashatjuk a kép aláírásában. Az utolsó felvételen a Grófnő pirosuló almáiból egy fonott kosárra valót mutat. „*Az illata egyenesen az édenkertből száll.*” – fűzi hozzá Galeta. A természettel való egyesülés vágyának művészi kifejezéseként azt látjuk a képeken, hogy a művész megeszi az almát.

e-mailart No 44, Media lend-scope 2006. 2006. 08. 31., 21:11

A levélhez Galeta hat videoképet csatolt peace in progress című felvételéből. A superközeli képeken azt látjuk, hogy jobb ujjbegyei között két szem meggyet forgat. A képsort egy költői képpel egészítette ki.: „*A meggyet megérintettem ujjpárnáimmal és a cicám a közelemben jött.*”

¹⁶⁸ A fajtát egykoron Zoran Lazic horvát gróf nemesítette. A gróf az oltványnak a Grófnő nevet adta. (E-mailart No 43, High Resolution Apple című üzenet alapján.)

e-mailart No 46, Két teli kosár birs és semmi több, 2006. 10. 07., 17:05

A birsfákat Galeta ültette és várta, hogy teremjenek. Gyümölcsseit aztán két kosárba gyűjtötte, majd lefotózta.

e-mailart No 48, Last one Vladan se javlja..., 2006. 11. 06., 15:41

November elején Galeta levelezőrendszerét a Vladan jelentkezik nevű vírus fertőzte meg. A vírust szándékolatlanul az e-mailart leveleivel együtt, azok címzettjeinek is továbbította. Utolsó levelében tudatja, hogy az e-mailart projektjét befejezi, további üzeneteket nem küld, biztonsági, ökológiai, illetve parapszichológiai okokból.¹⁶⁹ Galeta megköszöni olvasóinak a kétéves együttműködést, és azt is, hogy hűek maradtak a hálózati etika elveihez. Az elektronikus vírus okozta kellemetlenségek ellenére Galeta elérte eredeti célját. Művészetével újból a figyelem középpontjába került.

8.8. 2008.02.29. noART eARTh day

2008. február 29-én a Fenntarthatóság és Kortárs Művészet: Kivonulás vagy Aktivizmus? című Nemzetközi Szimpóziumon meghívott előadóként Galeta egy negyven perces előadást tartott.¹⁷⁰ A művészeti szcena szereplői számára gazdagon illusztrált képanyag mentén több olyan művészeti produktumot is bemutatott, amelyek létrehozásuk révén pusztító hatással lettek környezetükre.

Galeta magáénak vallotta azon vélekedést¹⁷¹, mely szerint a Rapa Nui civilizáció kihalását az okozta, hogy a Húsvét-szigeteken hatalmas méreteket öltött a pálmaerdők kiirtása. Az őslakosok a faanyagot a hatalmas kőszobraik elkészítése során használták fel. A felelőtlen fakitermelés következtében a sziget ökológiai egyensúlya felborult. A művészi tett következményei a vegetáció pusztulása, éhínség, háborúk, a lélekszám drasztikus csökkenése. Az európai felfedezők partot éréskor (1722. április 5. Húsvét vasárnap) szinte kizárólag az önpusztítást jelképező maradványokkal találkoztak, melyek a moai szobrokat létrehozó civilizáció után maradtak. Előadásában a természeti környezet átalakítására épülő Land Art munkákat is bemutatott.¹⁷² Élesen bírálta Robert Smithson világszinten ismert művét a Spirális

¹⁶⁹ <http://ilgaleta.alu.hr/Ma48.htm> Utolsó látogatás: 2015. 01. 22.

¹⁷⁰ Az eseményt művészettörténészek, kurátorok, és Translocal Institute for Contemporary Art szervezet alapítói, Maja és Reuben Fowkes szervezték. Sustainability and Contemporary Art: Exit or Activism? 2008.02.29. Budapest, Central European University. <http://translocal.org/sustainability/exitoractivism.html> Utolsó látogatás: 2015.01.25. A szimpózium további előadói: Emanuel Danesch, Gene Ray, Oliver Ressler, Tamara Steger, Adam Sutherland, Yanina Taneva és Alan Watt voltak. <https://artandsustainability.wordpress.com/2008/02/15/exit-or-activism/> Utolsó látogatás: 2015.01.25.

¹⁷¹ Koljanin, Ana-Marija: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom, (Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával), Zágráb, Zarez, 2008. 05. 30. <http://www.zarez.hr/clanci/razgovor-s-ivanom-ladislavom-galetom> Utolsó látogatás: 2014. 09. 10. Fordította: Radojka Filákovity.

¹⁷² Schuller Gabriella: Művészetet a jövőnek. http://tranzit.blog.hu/2008/03/11/muveszet_a_jovonek Utolsó látogatás: 2015.01.25.

Gátat, mivel művészi alkotásával Smithson tönkretette az utahi Nagy Sós Tó flóráját és faunáját.¹⁷³ „Amikor művészetről van szó, úgy tűnik, hogy minden megengedett és megbocsátott; ez elfogadhatatlan a jövőnk szempontjából.” - protestált Galeta. A művészek száma és a művészi termelés napról napra egyre nő - folytatta. A művészek sajnos nem gondolnak műveik reciklációjára, vagy arra, hogy a művek már eredendően természetes anyagok felhasználásával készüljenek. Mindenki remekműveket akar hátrahagyni a jövőnek; ezek megőrzésére újabb tároló helyeket (múzeum) kell építeni.

A múzeumok, mint őrzők szerepről először 1993-ban beszélt nyilvánosan Galeta, a Művészeti Kritikusok Nemzetközi Egyesülete (AICA) kongresszusán Isztambulban. *„Nemsokára nagy gondjaink akadnak majd a kortárs alkotások tárolásával. Még nem találkoztam egy olyan művésszel sem, aki az alkotása újrahasonosításáról gondolkodna. Mindannyian meg akarjuk őrizni műveinket a következő generációk részére. Nemsokára eljön az idő, amikor a természet ezt nem fogja tovább bírni.”* A természettől kell elvenni a beépítésre szánt területet; majd rengeteg energia felhasználásával felépíteni és fenntartani ezeket. Hamarosan a művészeti termelés az egyik legnagyobb gazdasági, ökológiai probléma lesz a bolygón – állítja Galeta. Elérkezett az ideje annak, hogy az emberi (leginkább férfiúi) arroganciát kontroll alá kell helyezni az élet minden területén.¹⁷⁴

Előadása¹⁷⁵ záró akkordjaként Galeta egy javaslattal állt elő hallgatósága számára. Ismertette noART eARTH day projekt¹⁷⁶ elképzelését, mely szerint kezdetben négyévenként legyen egy olyan nap az

¹⁷³ Koljanin, Ana-Marija: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom, (Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával), Zágráb, Zarez, 2008. 05. 30. <http://www.zarez.hr/clanci/razgovor-s-ivanom-ladislavom-galetom> Utolsó látogatás: 2014. 09. 10. Fordította: Radojka Filákovity. Smithson Spiral Jetty problematika részletes ismertetését lásd az értekezés Kunst und Leben videomű című fejezete alatt.

¹⁷⁴ Kalčić, Silva: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom. Umjetnost slike, zemlje, i zvuka. (Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával. A föld, a kép és a hang művészete). up & underground art dossier 2003/6. szám 88–109. o. A cikkről Galeta egy pdf dokumentumot állított össze, *UpGaleta.pdf* címmel.

<http://issuu.com/anditoldthemiinventdimesnewr/docs/up-underground-galeta/1?e=1546344/9455336> Utolsó látogatás: 2014. 08. 23. Fordította: Radojka Filákovity, 2014. október.

¹⁷⁵ Sustainability and Contemporary Art: Exit or Activism? 2008.02.29. Budapest, Central European University. <http://translocal.org/sustainability/exitoractivism.html> Utolsó látogatás: 2015.01.25.

¹⁷⁶ Mostanra csak a kiáltvány szövege maradt fenn, melyet a translocal.org oldalon olvashatunk horvát és angol nyelven. <http://translocal.org/pdfs/noARTeARTHday.pdf> Utolsó látogatás: 2015.02.04. A kiáltványt horvát eredetiből Radojka Filákovity fordította, 2014. októberben. „A kreáció minden tevékenysége, valójában romboló tevékenység. (Pablo Picasso) Felvetem, hogy február 29-ét kikiáltás a Művészeti Alkotástól Távolaradás Világnapjává.

Tekintettel arra, hogy ma mindenki lehet művész, még csak speciális képzettség sem szükséges hozzá, az elmúlt időszakban egyre aggasztó tényező lett, hogy mindenki úgy gondolja a művészi alkotásuk érdemes rá, hogy az meg legyen őrizve a jövő generációi részére. A másik ok, hogy manapság egyre többen hagyják ott műtermékeiket, amelyek zárt térben kissé klausztrófóbikussá vált az alkotás, arról nem is beszélve, hogy a folytonos összearzás a festékekkel és a kémiai anyagokkal nem tesz jót az egészségnek és a léleknek sem. Így elkezdődött a kivonulás a szabad levegőre, egyre több lett a landartisztikus tevékenység, amely kreatív szabadsága miatt akkora méretben vonzotta a művészeket, hogy néhol már aggasztó méreteket öltött – ezt az internetes oldalakon is meg lehet figyelni. Anélkül, hogy belemennénk a különböző értékrendek vitájába arról, hogy valamely művészeti alkotás mestermunka-e vagy sem, ami a jelenlévő szövegek környezetben teljesen lényegtelen is, félek, ha tovább folytatjuk az érintetlen természet „szébbé formálását”, és a művészeti alkotások

évben, - a többi jeles napok mintájára - amikor nem terheljük a természetet műalkotások létrehozásával.¹⁷⁷ Indítványozta, hogy február 29-ét kiáltsák ki a Művészeti Alkotástól Távolaradás Világnapjává; majd minden évben egy nappal több nap legyen, amikor tartózkodjunk a művészeti alkotások létrehozásától.

A szimpózium társrendezvénye a Rehab címmel megrendezett kollektív kiállítás volt.¹⁷⁸ Galeta az e-mailart projektje néhány üzenetét mutatta be úgy, hogy azokat kinyomtatta és a kiállítótér falára függesztette.

13. sz. kép: I.L.G. e-mailart printek, Budapest, Labor Galéria. Összeállította: Nagy Róbert.¹⁷⁹

Az e-mailart során tizenhat olyan levelet küldött, melyek kerti munkálataiba avatnak be, illetve azok gyümölcseit mutatják. Az End Art folyamatmű darabjaiból a kiállításon kilencet tett láthatóvá.¹⁸⁰ Galeta alkotói gyakorlatának egyik jellegzetessége, hogy korábbi műveit egy másik médiumba transzformálja. A szimpózium kísérő rendezvényén bemutatott műveinél az egymásba oltás aktusa különösen adekvát, példaszzerű. A művészi aktivizmus fenntartható, mert az a természettel való együttműködésből született.

tömeges felhalmozását, melyeknek logikus következménye a megfelelő tároló helyek létrehozása számukra, nemsokára úgy fogjuk végezni, mint a Rapa Nui civilizáció.”

¹⁷⁷ A noART eARTh day -t Galeta művészek számára egy figyelemkeltő felhívásoknak szánta a fenntarthatóság jegyében. Az eseményt a Föld Napja, Vizek Napja, Levegő Napja, a Hegyek Napja, Fák Napja stb. mintájára gondolta el. Jeles környezetvédelmi napok az évben, lásd például: a Föld napja alapítvány honlapján. <http://www.fna.hu/afoldnapja/jelesnapok>
Utolsó látogatás: 2015.01.25.

¹⁷⁸ Rehab, Budapest, Labor Galéria, 2008.03.01 - 03.26. Kurátorok: Maja Fowkes, Reuben Fowkes. Kiállító művészek: Ivan Ladislav Galeta, Amanda Dunsmore, Denis Krašković, Beöthy Balázs, Nemes Csaba, Pacsika Rudolf.
<http://labor.c3.hu/2008/02/rehab/> Utolsó látogatás: 2015.02.22.

¹⁷⁹ Képek forrása: <http://labor.c3.hu/2008/02/rehab/> oldal; kiallitas01.jpg és kiallitas02.jpg. Utolsó látogatás: 2015.01.25.

¹⁸⁰ A kiallitas01. és kiallitas02 felvételek alapján beazonosítva, balról jobbra haladva a következő üzenetek láthatóak. No 1, Spirális kaszarend, No 2, Fordított spirális kaszarend, No 7, Alma, No 10, Reggeli kaszarend, Délutáni szemlélődés, No 11, Live performance, No 32 The wild addled fence Opus No 9., No 42, Mao neprakimoto davidljivost, No 43, High Resolution Apple, No 15, Ponty burgonyában. Részletes elemzésüket lásd az értekezés, 2005. - 2006. e-mailart c. fejezetében.

Galeta a szimpóziumon tett felvetésekor február 29-ét javasolta - nevezte meg¹⁸¹ (nominate), a noART eARTH day napjának. Majd röviddel ezután, április 5-én kijelentette¹⁸² (declare), hogy február 29-ét a művészeti tevékenységtől való tartózkodás napjává nyilvánítja az egész Földbolygón. A kiáltvány tételmondatát huszonöt nyelvre lefordította; tervezte, hogy az a világ összes nyelvén olvasható legyen. A projektet részben, mint hálózati mű valósította meg a www.noartearthday.com oldalon. A weboldal technikai felépítésében és fenntartásában Navid Bulbulija szarajevói képzőművész segítette. Az oldalon az abc egyes betűire kattintva a kiáltvány részeit magyarázó - értelmező szövegeket olvashattunk;¹⁸³ egészen addig, amíg Galeta úgy nem döntött, hogy letörli - eltünteti azokat. Lényegében minden valamilyen szinten fokozatos eltűnésben van - magyarázta; idővel maga a dokumentáció is el fog tűnni, ahogyan talán minden más is.¹⁸⁴ A Kraj Gornji-i empiria nyomán (a természetben minden lassan eltűnik) Galeta már a weboldal építésekor tervezte, hogy azt majd visszabontja. Az End Art folyamat során az eltűn(tet)és – átalakítás gyakorlata, mint művészi attitűd először ekkor, a noART eARTH day projektnél jelent meg.

8.9. 2008.05.17. Szarajevói akvarellek

Galeta 2008. május 17-én Szarajevóba látogatott; élményei új művek létrehozására inspirálták. A várost a Miljacka folyó szeli ketté, medrében a domborzati viszonyoknak megfelelően huszonegy vízlépcsőt alakítottak ki. A zubogóknál a folyóba dobott szemetet a víz összegyűjti, egy helyben forgatja. Az így keletkezett látvány Galeta számára esztétikai értékkel bírt. Vízéséstől vízességig haladt, a megtalált komplex jelenséget helyspecifikus művészeti produktumává avatta azáltal, hogy a vízlépcsők támfalait alkoholos filccel aláírta. A szemetet installációba emelésével újrhasználította - átlényegítette. „*Tiszta szemét,- meg lett mosva. Tiszta művészet!*” - magyarázta találkozásunkkor. Művével egy paradoxont állított; figyelmünket a szemét - szemetelés okozta ökológiai problémára irányítja. Navid Bulbulijával

¹⁸¹ „I nominate February 29 as a day of forbearance from artistic creativity on Planet Earth.” <http://translocal.org/pdfs/noARTEARTHday.pdf> Utolsó látogatás: 2015.02.04.

¹⁸² „I declare February 29 as a day of forbearance from artistic activity on Planet Earth.” [http://web.archive.org/web/20110823084415/ http://noartearthday.com/](http://web.archive.org/web/20110823084415/http://noartearthday.com/) Utolsó látogatás: 2015.02.04 Galeta e-mail üzenetben közli a kijelentést, (e-mail noart No. címmel)

Továbbá fontosnak tartom megjegyezni a következő észrevételemet. 1722. április 5-én (húsvét vasárnap) az európai felfedezők először pillantják meg a Rapa Nui szigetet, melyet utóbb Húsvét-szigetnek neveznek el. Galeta ugyanezenre a napra április 5-ére időzítette, hogy nyilvánítsa február 29-ét a noART eARTH day napjává; továbbá ugyanezen a napon indította el a projekt weboldalát is. Az egybeesés nyilván nem a véletlen műve; összekapcsolásukat is a figyelemfelkeltő akció részének tekinthetjük.

¹⁸³ Galeta <http://ilgaleta.alu.hr/> gyűjtő oldalába ágyazta a noART eARTH day projektjét is. Az abc egyes betűit egy sorba rendezve láthatjuk; a betűk interaktív nyomógombok. A www.noartearthday.com linkre kattintva a tartalmakat már nem érjük el; mert azokat akkorra már Galeta letörölte, „ez a weboldal nem érhető el” üzenetet kapjuk. Utolsó látogatás: 2015. 02.04.

¹⁸⁴ Koljanin, Ana-Marija: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom, (Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával), Zágráb, Zarez, 2008. 05. 30. <http://www.zarez.hr/clanci/razgovor-s-ivanom-ladislavom-galetom> Utolsó látogatás: 2014. 09. 10. Fordította: Radojka Filákovity.

közösen ugyanekkor készíti szarajevói akvarellek címmel¹⁸⁵ a huszonnégy sorszámozott darabból álló videoműveit,¹⁸⁶ melyek a noART eARTH day projekt részét képezik. A mozgóképeknek noartearthday címmel youtube csatornát hoz létre, ahol az akvarellekből három ma is látható: a No 1, No 13, és a No 16 sorszámúak.¹⁸⁷

14. sz. kép: I.L.G. Szarajevói akvarellek No 1., No 13., No 16. c. videoművek filmképei. Összeállította: Nagy Róbert.

A videóban a zubogóknál összegyülemlt szeméthordalék körforgását egy helyben hullámozását láthatjuk.¹⁸⁸ Galeta megfigyel, nem avatkozik be a történések menetébe. Kamerája mozdulatlan, amellyel különféle plánokban rögzíti a vizeséseknél létrejött eseményt. Időnként egy fekete színű bukósisak bukkan fel, műanyag palackok és színes labdák kavarnak a habokban. A szemetet szépen látjuk, a ciklikus mozgásukat szemlélve meditatív állapotba kerülünk.¹⁸⁹ A labda motívuma Water pulu 1869-1896 (1988) című filmjét is megidézi. Ott a film trükmesterei illesztették kocáról - kockára a vetített kép középpontjába a vízilabdát. Itt a kavargó víz nem engedi, fixálja a labdákat az örvény középpontja köré.

¹⁸⁵ Közvetlen előzményei a zágrábi akvarellek című 1991-es videomunkái.

¹⁸⁶ <http://foofind.com/en/download/3otnt92fSXoJVUpU/Galeta%20%26%20Bulbulija%20SARAJEVSKI%20AKVAREL%20No%2012.html> Utolsó látogatás: 2013.08.03. Innen is elérhetőek voltak a szarajevói akvarell videó sorszámozott darabjai a: No 1-20-ig, No 3a; No 8a; No 13a; No 16a videók. A tartalom ma már nem elérhető.

¹⁸⁷ A csatorna létrehozásának időpontja: 2008.06.05. <https://www.youtube.com/user/noartearthday> Ivan Ladislav Galeta & Navid Bulbulija: Sarajevski akvarel.

No 1., 2:51 min. <https://www.youtube.com/watch?v=QK7RfmTyuh8>

No 13., 1:55 min. <http://www.youtube.com/watch?v=l40gzF-01D4>

No 16., 9:50 min. <http://www.youtube.com/watch?v=1OacXCNousQ> Utolsó látogatás: 2015. 03.22.

¹⁸⁸ Galetáról a Horvát Televízió egy riportfilmet forgat a zágrábi Krajolik nulte točke című retrospektív kiállításán. A filmben 21:17 - 25:03 min. között a szarajevói akvarellekről beszél. A kiállítótérben a szemmagasságba helyezett hét monitoron végtelenítve futottak a videoművek egyes darabjai. Zágráb, HRT, Na rubu znanosti, Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke 52 min. 2011.12.24. <http://www.youtube.com/watch?v=y6seSfsVntw> Utolsó látogatás: 2014. július 09. Fordította: Horváth Eszter.

¹⁸⁹ A „Biennále - külhoni magyarok kulturális fesztiválja” programsorozat keretében megrendezett egyéni kiállításán is bemutatta a szarajevói akvarell no.16. című videoművet. Videospace, Budapest, 2009.10. 29. - 2009.12. 04. A kiállítás kurátora: Szombathy Bálint, megnyitotta: Beke László. További bemutatott művei: Work in Regress - Tűz, 2006., 22 min. video. Work in Regress - Favágás, 2007., 56 min. video. <http://www.videospace.c3.hu/prog/2009/pr0910hu.html> Utolsó látogatás: 2015. 03. 22.

8.10. 2008 - 2009 End Art No 1., End Art No 2.

Galeta lakóháza szomszédságában két különálló földterületet vásárolt. A termőföldeket kivonta¹⁹⁰ a korábbi termelés, a művelés alól, azaz visszaadta a területet a természetnek. Kísérletét kíváncsisága, és a természet munkájába vetett bizalom motiválta. Vágya, hogy a földdarabok beavatkozása nélkül rekultiválódjanak.

A Google földgömb szolgáltatását használva fényképfelvételeket készített; a lementett digitális állományokon pontosan körülhatárolta és névvel látta el területeket.

15. sz. kép: I.L.G. End Art No 1., End Art No 2., területei a Google föld szolgáltatása alapján.¹⁹¹ Összeállította: Nagy Róbert.

Az End Art No 1. és End Art No 2. munkái a *fektetett képek* sorozatába illeszkednek.¹⁹² A megvásárolt földterületeit Galeta átengedte a természetnek, hogy fesse meg az saját belátása szerint - magyarázta. A művek önfenntartók, nem kell keretezni, vásznat feszíteni, színeket felvinni. Továbbá nem kell galériában kiállítani vagy megfelelő körülmények között tárolni, azok esztétikai változásait - formálódását négy évszakra keresztül lehet figyelemmel kísérni.

Galeta szándéka az volt, hogy fekvő képeit idővel a művészeti világpiacon értékesíti. Azok immár nem építési telkek, hanem nyitott landartisztikus képek.

¹⁹⁰ Találkozásunkkor elmondta, hogy a horvát földtörvény akkori állása szerint, ez törvénybe ütköző tilos cselekedet. A talajvédelem ilyen formájú alkalmazása (pihentetés) csak az Európai Unióhoz történő csatlakozás után válik hivatalosan lehetségessé. Az Unióban a művelés alól kivett terület újrahasznosítására vásártérként, vagy akár kiállítási területként is lehetséges. http://www.ingatlanszotar.hu/szotar/Muveles_alol_kivett_teruletek.html Utolsó látogatás: 2015. 02. 11.

¹⁹¹ Képek forrása: End Art No 1. http://www.ozafin.alu.hr/end_art/wp-content/uploads/2009/09/End-Art-No-12.jpg
End Art No 2. http://www.ozafin.alu.hr/end_art/wp-content/uploads/2009/09/End-Art-No-2.jpg Utolsó látogatás: 2015.03.22. A Google föld szolgáltatásán a területeket a képek alapján meghatároztam és felmértem; az End Art No 1. 1800 m², az End Art No 2. körülbelül 1650 m² alapterületű. A képernyőfotók (printscreen) 2009-ben készültek.

¹⁹² A sorozat első darabja a 2005-ös, *Kép a földön* című munkája. Lásd az értekezés e-mailart című fejezetben: e-mailart No 6.

8.11. 2010. 02. 16.-2012. 06. 10. Deep End Art Work in Progress - 2012. 06. 10. - Deep End Art Work In Regress

8.11.1. A blogelemzés elé

Galeta 2010 elején úgy határoz, hogy az End Art alkotói korszakának idején létrejött műveiről készített digitális felvételeit archiválja, szintetizálja a hálózaton. Mindehhez egy számára ismeretlen új műformát választott: egy blog felépítésébe kezdett; így azt az internethasználó közönség számára is láthatóvá tette. A galetai munkamódszer egyik jellegzetessége – ahogy azt már a korábbiakban is többször megfigyelhettük, – hogy a már meglévő műveit egy másik médiumba oltja; ezáltal egy újabb művet (láncolat) hoz létre. Az End Art projektje blog formájában most a *Deep End Art Work in Progress* nevet viseli, amelyet 2010. 02. 16. – 2012. 06. 10. közötti időszakban épített. A blog fejlécében a folyamatmű pontos idejét ekként adta meg: *Work in Progress by Ivan Ladislav Galeta 2012/2011/2010/2009/08/07/06/05/04/03/02/01/00/1999*. Itt publikálta aktuális műveit is.¹⁹³

Mit jelent Galeta értelmezésében az angol deep = mély, mélység?¹⁹⁴ Egyfajta belemerülést (mélységes mély) a természettel való folyamatos együttműködésbe, a falusias életformába, annak minden járulékos aspektusával együtt. Galeta számára ez intenzív élményt jelentett, ezért minden más kevésbé fontosnak, egyre jelentéktelenebbnek tűnhetett. A művész kertjében „művelkelekeznek”,¹⁹⁵ a kertje pillanatnyi állapotát, terményeit, a különféle eseményeket fénykép- és mozgóképfelvételekkel digitálisan rögzíti; a részletekbe merül. Kamerája rendszerint a földre irányul, képkivágata makrovilág, azért, hogy a természettől való elválasztottság a legcsekélyebb legyen. Ekkor mondja azt is, hogy: „*fokozatosan egygé válok a természettel*”. Miközben a hálózaton az életmű ezen egységét építi – gondozza, a következő vágyakozás hatja át:

„Most még sok energiámat veszi el, hogy folyamatosan dokumentálja, amit teszek, (...) de ha elérem, hogy ezt már nem kell megtennem, akkor azt mondom, megtaláltam a lényemet, szabad leszek.”¹⁹⁶

¹⁹³ http://www.ozafin.alu.hr/end_art/ Utolsó látogatás: 2015. 03.20. Galeta a WordPress blogmotor adta lehetőségeit műfajadekvátan használta.

¹⁹⁴ Beke László művészettörténész a Deep End Art-ot a „művészet mélységes mély vége”-ként értelmezi. A mély egyértelműen az időt jelenti Bekének. *A művészet végkifejlete felé megyünk* – magyarázta. Ennek Galeta sok tanújelét hagyta, például azzal a kivásárolt földterülettel, amit örökké a természetnek adott át. Vagy pedig az időponttal függ össze, a művészet megszüntetésével. Elhangzott az Ivan Ladislav Galeta-monográfia bemutatója alkalmával. 2014. 02. 13. Budapest, Írók Boltja. A bemutatón Beke László partnere Peternák Miklós művészettörténész volt. Az eseményről készített dokumentum-felvétel a YouTube csatornáján megtalálható: <http://www.youtube.com/watch?v=QyfdhoDQNa0>. Utolsó látogatás: 2014. 02. 28.

¹⁹⁵ A „művelkelekeznek” fogalom meghatározásához lásd: az értekezés Galeta művészetmeghatározása az ezredfordulótól című fejezetében.

¹⁹⁶ Horváth Gergely – Nagy Róbert: Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával. (interjúszövegkönyv) 2015.

A dokumentálás számára tehát ezidőre, mint kényszeresség – megkötözöttség jelenik meg. Önazonosságra törekszik, de ebben szerepe gátolja, ezért most ettől is szabadulna.¹⁹⁷ Céljához ugyanakkor a folyamatos képzés során juthatott egyre közelebb.¹⁹⁸ Digitális lenyomatai számunkra leletek, melyek hozzásegítenek ahhoz, hogy ezt a hosszan tartó folyamatot tanulmányozzuk, értelmezzük. A hálózati mű épülését nem követtem; tudomást minderről csak azután szereztem, amikor már a progressziót befejezte, művét *Deep End Art Work In Regress*-be (2012. június 10.–) fordította. Blogján az alábbi felhívásra lettem figyelmes:

„Hölgyeim és Uraim, akik erre a weboldalra látogattak. Szeretném tudatni Önökkel, hogy ettől a perctől kezdve (2012. június 10.) „visszakeringtető” tisztogatás kezdődik. Ez azt jelenti, hogy erre a helyre nem kerül fel több tartalom, és fokozatos letakarítás indul az oldal alján lévő utolsó képektől egészen addig, amíg el nem érkezünk a semmiig!”¹⁹⁹

A felhívást komolyan vettem; az értekezésem megírásához a *Deep End Art Work In Regress* blog még elérhető tartalmait (2012. július 20-án és 23-án) fragmentáltan ugyan, de lementettem.²⁰⁰ A blog az életrajz és a katalógus oldalain túl további nyolc oldalból állt. A *Štala Art Stabilizacija*, a *Work in Progress I–V*. oldalakból, egy nem kategorizált bejegyzésből és a 2010-es februári archívumból.²⁰¹ Személyes találkozásunkkor feltett kérdéseimre elmondta, hogy mit remél attól, mi történik akkor, amikor már minden tartalmat letörölt az oldalról.

„Szabad leszek. Úgy gondolom, hogy szabad leszek. Fel fogok szabadulni egy adott teher alól. Megpróbálom saját magamat felszabadítani. Önmagunktól megszabadulni nem könnyű.”

Az ébredés után, kerti munkálatai megkezdése előtt a blog alegységeinek utolsó állományait törölte. Előbb egy napig azonban a képtekercsek aljáról a tetejére helyezte a felvételeit, így búcsúztatta el

¹⁹⁷ Mindnyájan ismerhetjük azt az állapotot, amikor fényképezőgépeinkkel feltétlen meg akarjuk ragadni a bennünket aktuálisan körülölelő újszerű világot. Arra törekszünk, hogy a kép technikailag tökéletes legyen, ezzel egyidejűleg egyre jobban eltávolodunk a valóságtól. Idővel aztán felismerjük, hogy az aktus során pont attól zártuk el magunkat, amiben jelen szerettünk volna lenni. A megismeréshez ugyanis közvetlen tapasztalásokra is szükségünk van. A fényképfelvételeinknek ezután újabb jelentésrétege lesz számunkra; azok aktív részvételünkről tanúskodnak.

¹⁹⁸ Ez is egy paradox szituáció, ami Galeta művészetére megint csak jellemző.

¹⁹⁹ „*Ladies and Gentlemen, visitors of this webpage. I wish to inform you from this moment on (10 June 2012) „Recycling” cleaning is starting. This means that no more content will be uploaded here and cleansing will gradually unwind from the last of these images at bottom of the page to the nothing!*” http://www.ozafin.alu.hr/end_art/ Utolsó látogatás: 2015. 03.20. A fordítás a Galeta monográfia 185. oldalán olvasható.

²⁰⁰ Az irreverzibilis folyamat ekkor már előrehaladott állapotban volt; a letakarítás kezdete óta több mint negyven nap telt el.

²⁰¹ Az egyes bejegyzések tartalmait a következők voltak: Életrajz (rövid és hosszú verzió). Katalógusok – Galetáról megjelent újságcikkek pdf-kivonatai. „*Štala Art „Stabilizacija”* – a gazdasági épülete átépítését ábrázoló képsorozat. *Work in Regress I*. – a lakóházépítés munkafolyamata képekben. *Work in Regress II*. – itt ekkor már nem volt tartalom. *Work in Regress III*. – táblarajzairól készült felvételek. *Work in Regress IV*. – Galeta különféle munkáiról fotók. *Work in Regress V*. – Eltűnő multi-önarckép képei.

azokat – magyarázta. Az eredeti szándéka a blog teljes felszámolása; látványosan, e művészeti akciója megvalósításával. Az oldal tisztítása tehát egy sajátos rituálé, mely során önmagát kívánta felszabadítani a dokumentálás terhe alól.

„Amikor az emberek felismerték, hogy mindent le fogok törni, akkor hirtelen sokan megnézték az oldalt és jelentőséget próbáltak tulajdonítani annak, hogy miért, és miért pont aznap? Én ezt kerestem. Ez egy kis provokáció, de nem originális. Valamiféle koncept. Ha már mondják, hogy én konceptuális vagyok, akkor ez is egy koncept.”²⁰²

Mindez egy koreografált figyelemfelkeltő akció is; amellyel művészi szerepváltozásának egy újabb stációjára irányítja figyelmünket azáltal, hogy azt felfokozott médiafigyelem kíséretében tette.²⁰³ Innentől rendszeresen nyomom követtem a blog aktuális állapotát. Az eredeti elgondolás ellenére a blogon még most is sok tartalom látható.²⁰⁴ Ez hogy lehetséges? – kérdeztem újbóli találkozásunkkor.²⁰⁵ Némi gondolkodás után lakonikusan a következőt mondta: *„A rendszer nem engedte, valaminek maradnia kellett.”²⁰⁶* Annak okát, hogy Galeta miért is hagyott fel a letakarítással, pontosan nem ismerjük. A *„valaminek maradnia kellett”* – kijelentését a következőképp is értelmezhetjük: felszabadította magát az alól a korábbi elhatározása alól, hogy a blogját teljesen letörölje; mert talán már nem volt fontos számára, elérte a célját. Erre enged következtetni a Galeta kertjében című filmünkben elhangzó megjegyzése is:

„Nem tudom, hogy velem megtörtént-e a megvilágosodás, erről mások döntenek, de van egy olyan érzésem, hogy nagyon közel vagyok hozzá. Úgy gondolom, hogy lehet, hogy ezt már meg is éltem, de ebben a pillanatban ez nem lényeges, hogy hogyan szabadulunk meg korlátainktól.”²⁰⁷

²⁰² Továbbá lásd: Streisand-effektus. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Streisand-effektus>. Utolsó látogatás: 2015. 05. 24. Lényege, hogy valamely tartalom, ami egyébként nem lenne érdekes – népszerű, pusztán a törlés miatt válik felkapottá és egyben letörölhetetlenné a hálózatról. Úgy gondolom, hogy Galeta projektje során tisztában volt mindezekkel.

²⁰³ Hasonlóan járt el korábban az e-mailart projektjénél is. Ott üzeneteinek célja az önmagára és aktuális művészetére való figyelemfelhívás. Lásd az értekezés: 2005. 05. 23. – 2006. 11. 06. e-mailart című fejezetét.

²⁰⁴ 2012. 07. 23 – 2013. 04. 09. között 261 nap telt el. Az általam lementett blog oldalain, 2012. 07. 23-án összesen 336 db különféle felvételt találtam. Tehát ha Galeta az eredeti terve mellett szisztematikusan halad, akkor a visszabontásnak már rég a végére kellett volna érnie.

²⁰⁵ Beszélgetésünk a következő esemény előtt zajlott: Hiba, mint a kreativitás bázisa. Ivan Ladislav Galeta workshopja, Budapest, Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola és az Intermédia Tanszék szervezésében (2013. 04. 09–10.).

²⁰⁶ A WordPress blogmotorja lehetővé teszi gazdája számára, hogy a blog teljes tartalmát akár egyszerre is letörölje, noha a bejegyzés a későbbiekben is megmarad.

²⁰⁷ Horváth Gergely és Nagy Róbert: Galeta kertje – színes, feliratos, magyar–horvát nyelven beszélő dokumentumfilm, 2013. (44 perc). Az idézet a 19:09 – 19:30-ig terjedő időintervallumban hangzik el.

Azt, hogy a művész a folyamat során vágyott szabadságát megélte-e, pontosan nem tudhatjuk; ezt nem tisztem megítélni. A tények számbavétele és elmondása alapján azonban állíthatjuk, hogy célja eléréséhez bizonyára nagyon közel állt.

A Deep End Art Work In Regress blogján jelenleg a következő tartalmak láthatóak:²⁰⁸

- *A 2010-es februári archívum.*²⁰⁹
- *A 2012. októberi archívum* oldala, amely egy gyűjtőoldal;²¹⁰ innen az alábbi tartalmak érhetőek el: *Média Miniatúrák,*²¹¹ *Iskolatáblák fotósorozata,*²¹² *osnabrücki előadás táblájáról készült képsor,*²¹³ *Nikola Tesla-émlékmű tervei,*²¹⁴ valamint a No Art Earth Day projektje.
- *A nyitóoldalon* a 2012. októberi archívum tartalma után, a 2010. évi februári archívum képeit láthatjuk.
- Részletes és kivonatolt horvát és angol nyelvű szakmai *életrajzi oldalak.*²¹⁵
- *A Katalógusok oldalából.*²¹⁶
- *A Work in Regress* oldal, melyre a 2012. októberi archívum linkjein túl az 1980-as Eltűnő multi-önarcképet, és a négy portrét külön is láthatjuk.²¹⁷
- *A nem kategorizált* topik alá pedig a 2012. októberi archívum, és a 2010. évi februári archívum tartalmi elemeit helyezte el.

A ma is látható blog tartalmait összehasonlítottam a 2012. júliusi lementésem elemeivel.

²⁰⁸ http://www.ozafin.alu.hr/end_art/ Utolsó látogatás: 2015. 06. 05.

²⁰⁹ A 2010. februári archívum című blogbejegyzés alatti jelenlegi tartalom szinte ugyanazt az állapotot mutatja, mint amit 2012-ben lementtettem. A mentés / másolás teljes tartalmát (Work in Regress I. – V.) összevetettem a februári archívummal. Arra a megállapításra jutottam, hogy a 2010. évi februári archívum kivonata, eszenciája a Deep End Art teljes képanyagának.

²¹⁰ Az archívumot korábbi anyagai újrastrukturálásából – a regresszió megkezdése után – 2012. október 11-én hozta létre.

²¹¹ Medijske Minijature - Média Miniatúrák, 14 darabból álló sorszámozott oktatófilmjeinek gyűjteménye, melyeket az egyetemi tanításához készített. A videoleckéket 2013. 02. 03. – 06.12. közötti időszakban rögzíti, a zágrábi Képzőművészeti Egyetem zöld szobájában. A hallgatóságnak azokat az egyetem által erre a célra létrehozott weboldalán hétről hétre publikálta. <https://vimeo.com/search?q=Medijske+Minijature> Utolsó látogatás: 2015. 04. 15. Az egyes filmek hálózati megjelenéséről növendékeit Facebook profilján keresztül értesítette (a profilt elsősorban ezért hozta létre.) Az egy kameraállású, különféle hosszúságú felvételeken Galetát egy asztal – melyen D8-as videokazetta gyűjteménye van – mögött látjuk, egy átfordítható iskolatábla mellett. A horvát nyelven tartott előadásait táblarajzai mentén kísérhetjük figyelemmel. Galeta 2012–2013 tanév tavaszi szemeszterének témája, a klasszikus és kortárs kísérleti filmművészet; előadásai során saját műveire is kitér. A videoleckék mellett az elemzett filmek hálózati elérhetőségeit is rendre megadta. Komplex, újabb műforma ez is. Részletes ismertetésükre azonban nem tér ki, mert ez nem képezi értekezésem fősodrát. A miniatúrákat továbbá a Vimeo videomegosztó csatornáján is láthatjuk. <https://vimeo.com/search?q=Medijske+Minijature> Utolsó látogatás: 2015. 04. 15.

²¹²Blackboards, Palimpsest – 37 db felvételtől álló fotósorozat, melyek egy egyetemi szemeszter során tartott előadásain készült táblarajza pillanatnyi állapotát mutatják. A képsort szintén a regresszió elindítása után (2012. október) helyezte az oldalra.

²¹³ Az 1988-as előadásán készített táblarajzát dokumentáló, 24 képből álló fekete-fehér fotósorozatot Peternák Miklós készítette.

²¹⁴ Tesla születésének 150. évfordulójára készített három darab emlékműtervét itt is publikálja. Ismertetésüket lásd: az értekezés 2005. 05. 23. – 2006. 11. 06. e-mailart című fejezetében.

²¹⁵ 2013. február 12-én szerkesztette utoljára.

²¹⁶ Galeta művészetéről szóló – különféle művészeti folyóiratokban megjelent – publikációk pdf-gyűjteménye.

²¹⁷ A mű aktuális árát és egy rövid műleírást is olvashatunk.

Törölt oldalak: „Štala Art “Stabilizacija”, Work in Regress I. – a lakóházépítés képekben, Work in Regress II., Work in Regress IV. – mely különféle munkáit tartalmazta.

Megtartott oldalak: az Életrajz oldalai, Katalógusok, 2010-es februári archívum és az ún. nem kategorizált oldal.

Átalakított oldalak: Work in Regress III. – ez itt Blackboards, Palimsest bejegyzés alá került. A Work in Regress V. – Eltűnő multi-önarckép képei pedig a Work in Regress oldalára helyezte.

Új oldal: a 2012. októberi archívum.

Galeta tehát a Deep End Art Work In Regress blogja esszenciáját megtartotta, és a regresszió elindítását követően is csiszolta – alakította, újabb elemekkel bővítette. A blog elemzésekor elsősorban a ma is látható tartalmi elemekre koncentrálok. Elemzésük előtt azonban egy kérdést fontos tisztázni. Törölhető-e végérvényesen bármi is a hálózatról?

Szinte lehetetlen bármit is véglegesen törölni,²¹⁸ legfeljebb a hivatkozások tüntethetők el, a tartalom „fizikailag” biztosan fennmarad valahol, tehát kereshető marad a megfelelő eszközökkel.²¹⁹ A következő kísérletet tettem: a Google képkereső motorjával visszatöltöttem a hálózatra olyan, a Deep End Art blogon ma már nem látható képeket, melyeket a regresszió megkezdése után még le tudtam menteni. Az előnézeti képek között a találati listában számos olyan Galetától származó képet felismertem, melyek a Deep End Art Work in Regress oldal jelenlegi állapotában már nem láthatók.²²⁰ A kulcsszavas keresés nyomán (pl.: „Ivan Ladislav Galeta Deep End Art”) is hasonló eredményre juthatunk. Továbbá 1996 óta elérhető a hálózaton egy önműködő alkalmazás, a Wayback Machine,²²¹ amely bizonyos időközönként lementi az interneten fellelhető weboldalak tartalmát – ha változnak –, azokról pillanatképeket generál. Ezáltal lehetővé teszi a felhasználóknak, hogy a keresett valamikori oldalt megtalálják akkor is, ha azt már letörölték. Például az idáig gyűjteményemben csak töredékesen meglévő lakóházépítés munkafolyamatát (Deep End Art Work in Progress I.) bemutató fotósorozatot is (mert azokat blogjáról letörölte) a Wayback Machine segítségével sikerült rekonstruálnom. Elemzésére a későbbiekben térek ki.

²¹⁸ Lásd: Stevens, Michael: Where Do Deleted Files Go? című filmjét (10:34 min.), melyben a digitális adatok törléséről értekezik. Mi az, hogy törlés, törölhető-e egyáltalán adat a hálózatról, mik az eszközei, technikai adatok, stb. illetve a törölt állományok visszanyeréséről beszél. <https://www.youtube.com/watch?v=G5s4-Kak49o>. Utolsó látogatás: 2015. 05. 25.

²¹⁹ Galeta ezzel számolt a „tisztítás” elindításakor. 2011. 11. 16-án egy e-mailben írta Peternák Miklósnak.: „*Látod megfogtak minket a virtuális hálóba, abból már nagyon nehéz lesz kiszökní.*” Természetesen ez felveti a digitális állományok esetében az eredeti és másolat kérdését; ezt evidenciának tekintem, ezért nem kívánom részletezni.

²²⁰ Mikor egy a háttértárunkon meglévő képet a hálózatra visszatöltve keresünk, akkor a kereső kép kódjai és az ún. meta adatok alapján megkeresi a hálózaton az azzal megegyező és az ahhoz nagyon hasonló képeket.

²²¹ Wayback Machine (<http://archive.org/web/>) egy digitális archívum, melyet Internet Archive non-profit szervezet hozott létre San Franciscóban. Céljuk, hogy idővel a világ összes weboldalát archiválják. Utolsó látogatás: 2015. 05. 25.

8.11.2. 2010. februári archívum elemzése

Galeta művészetében az ezredfordulótól a művészeti termelését fokozatosan a mezőgazdasági termelés váltja fel. Családjá és önmaga számára jó minőségű, egészséges – vitális élelmiszert termelt humuszban gazdag konyhakertjében.²²² Kedvenc növénye nincs, azok mind egyformán fontosak számára. Zöldségei változatos, különleges formagazdagságában örömet leli; az illatok elvarázsolják. A kertjéből frissen leszakított paradicsom elfogyasztása közben azt mondja,²²³ hogy az íz a legfontosabb. Kapcsolatot teremteni, kommunikálni a terményekkel csak akkor tudunk, ha megkóstoljuk azokat.

A természetben nincs hierarchia – vallja, minden elem egyformán fontos. A növényeit úgy ülteti, hogy barátság lehessen közöttük; azaz hasznos növénytársulásokat hoz létre,²²⁴ ezáltal azok egymás szükségleteit kielégítik. Ez a módszer hatékony és fenntartható. „Terményeit – természeit művészeti produkcióknak tekinthetjük?” – kérdeztem. „Ha én művész vagyok, akkor azok.” – válaszolta. Kertészként végzett munkáját tehát művészeti kontextusba helyezi, mert terményei egy művész munkájának gyümölcsei. Ezáltal a hétköznapi tevékenysége és a művészete közötti határt véglegesen feloldja, egyesíti; „...ez egy művész életkonceptiójává válik.” - magyarázta. Ekkor Galeta számára az képez művészetet, amit munkája által hozzáad a természethez.²²⁵

Érdekesnek ítélte kerti felvételeit napról napra feltöltötte az archívumba. A képek metaadatai alapján megállapíthatjuk, hogy azokat egyrészt 2010-ben, többségüket 2011-ben készítette²²⁶ – noha a bejegyzés a 2010. februári archívum címet viseli.

Az archívum fényképfelvételeit a következők szerint csoportosíthatjuk.²²⁷

- A konyhakert terményei, a zöldségek: fehér- és sárgarépa, hegyes erőspaprika, paradicsom, padlizsán, vörös- és lilahagyma, fokhagyma, burgonya, borsó, szárazbab, káposzta, kelkáposzta, karfiol, szárított gomba, patisszon és egyéb tököfélék.

²²² „Az egészséges étel a legkisebb mértékben sem lehet szennyezett. A vitális étel kis mértékben lehet toxikus. A szervezet semlegesíti a toxinokat, ezáltal ellenállóvá – vitálissá válik.”

²²³ „Leért a gyomorba és átcserélt a fénybe, és elkezdtem belülről világitani.” – idézi Hamvas Bélát. Lásd: Galeta kertje című portréfilm, a 36:45. perctől. A zöldség- és gyümölcsfogyasztás a természettel való egyesülésének képi megjelenítése. További felvételein is láthatjuk ezt, például amikor egy szamócat vagy almát fogyaszt el.

²²⁴ „Ez nem monokultúra, hanem polikultúra. Nem multimédia, hanem polimédia” – magyarázta. Ez is a permakulturális elvek gyakorlati megvalósulásának egyik példája. Lásd az értekezés 1992–1995 A mezőgazdaság elvei, az inspirálódás forrásai című fejezet, Permakultúra 1978-tól bekezdését.

²²⁵ „Art is man added to nature.” - írta 1879 tavaszán Van Gogh Theo bátyjának.

<http://www.webexhibits.org/vangogh/letter/8/130.htm> Utolsó látogatás: 2014.12. 21. A Van Gogh-i művészet-meghatározás meglátásom szerint egybevág a galetai attitűddel. Továbbá Galeta e művészeti produktumai egyértelműen hasznosak is; hisz azokat családjával elfogyasztja – reciklálja. Ezzel tágítja a művészet klasszikus ismérveinek határait.

²²⁶ A legutolsó felvétel időpontja: 2011. 11. 25. Az archívum képsorának véglegesítése nyilván ez után történt.

²²⁷ Beke László: Az utolsó paradicsom. Szubjektív dialógus Ivan Ladislav Galetával az End Art-ról. Új művészet 2014. 04. 26–28. o. - ebben hasonlóképpen listázza Galeta End Art-műveit.

- Gyümölcsök: szamóca, cseresznye, alma, ringló, körte, szőlő, mogyoró, dió. Továbbá megdőlő gyümölcsfák képei.
- Különféle ételek fotói, télre eltett almalé.
- Takarmánynövények: kukorica.
- Háziállatok: többfajta tyúk és kacska kicsinyekkel, méhek. Továbbá egy gyűrűzött postagalamb fotói.
- Mezőgazdasági munkagépek: kukorica- és almadaráló.
- A falusias élet tárgyi környezete: gazdasági épület, petróleumlámpák, kukoricagóré, gravitációs öntöző.
- Virágok.

Galeta konyhakertje kívánatos zöldségeit kosarakba gyűjtötte, a földre rakta, azokat felső gépállásból, szűk képkivágatban mutatta. A felvételek közül néhányon a művész földre vetülő árnyképként jelenik meg. Ez arról tanúskodik, hogy nemcsak a zöldségek termelője, hanem a folyamat átélője, a képek készítője is önmaga. A galetai ikonográfia másik jellegzetessége az, amikor a különleges formájú, a megszokott alakjuktól eltérő zöldségeit bal kezében tartva mutatja a kamerának. Azok a természet erejét, formagazdagságát, játékoságát ábrázolják, és impozáns méreteiket mutatják.

16. sz. kép: I.L.G. Különleges formájú zöldségek. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.

„A természetben nem létezik, hogy két egyforma legyen; mert azok nem digitális reprodukció során jöttek létre” – mondta. A felvételek között antropomorf paprikát, sárgarépát, willendorfi vénuszt idéző krumplit, sziámi paradicsomot, és két darab gyökérzetével összecsavarodott fehérrépát is láthatunk. Galeta blogjára – e kép alá – egyetlen művészettörténeti analógiát emelt be: a hagyományos kínai teremtés-elképzelés női és férfi alakját, Fu Xi-t és Nu Wa-t láthatjuk.²²⁸ Spirális vonalakból álló törzsük úgy csavarodik eggyé, ahogy az a valóságban nem lehetséges – magyarázta –, ez egy hiba a képen.²²⁹ Ami valójában nem is hiba, hanem egy lehetőség; mely átjáró lehet egy másik világba, a

²²⁸ Míg Fu Xi, a nőalak jobb kezében egy bottal az égboltozatot, addig Nu Wa egy derékszöggel a Földet rajzolva teremti meg.

²²⁹ A kínai kozmológia ábrázoláson látható hiba már sokkal korábban, a PiRaMidas 1972–1984 című filmje előkészületi vázlatai során is foglalkoztatta Galetát. Lásd a forgatókönyv 13. oldalán, a 38. bejegyzés alatt.

mennyországba – tette hozzá. Hatalmas méretű paradicsomok mellett kertje egy picike paradicsomát is lefényképezte tenyerében. A férfiúi genitálisra emlékeztető piros paradicsom kicsinységével is életerőt mutat. Az állománynak a picike föld (mala zemlja) nevet adta; ez egyértelmű utalás az önmaga számára megtalált Kraj Gornji-i paradicsomra is.²³⁰

Galeta a konyhakerti kultúra optimális vízigényét egy általa tervezett gravitációs öntözőberendezéssel biztosította.²³¹ A teleken található két ásott gyűrűskút, Galeta egyikből a vizet a képen látható bádoghordóba vezette. A tartály aljába érkezik hideg víz, melyet a nap sugarai felmelegítenek. A kellő nyomású felmelegedett kútvizet egy slag közbeiktatásával a sorok közé kihúzott cseppcsövekhez vezette. Közben a hordóból kiöntözött vízszlopot a kút a szabadesés miatt folyamatosan pótolta. Növényeit a felmelegített vízzel a nap bármely szakában fáradság nélkül tudta öntözni. Csepegtetéssel közvetlenül a növények gyökérzónájához elegendő mennyiségű víz juttatható ki egy óra alatt – magyarázta, a technika tehát gazdaságos, mert a víz nem folyik, és nem párolog el feleslegesen.

17. sz. kép: I.L.G. Gravitációs öntözőberendezés. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.

A konyhakert és a gyümölcsös fái alatt szabadtartású szárnyasai kapirgáltak. Munkájukkal gazdájukat segítették; összeszedték a lehullott gyümölcsöt, férgeket, miközben tápanyagban gazdag ürülékükkel trágyázták is a területet. A képeken láthatjuk, hogy többfajta tyúkot is tartott, némelyeket inkább húsupért, másokat meg azért, hogy ellássák a családot friss tojással.

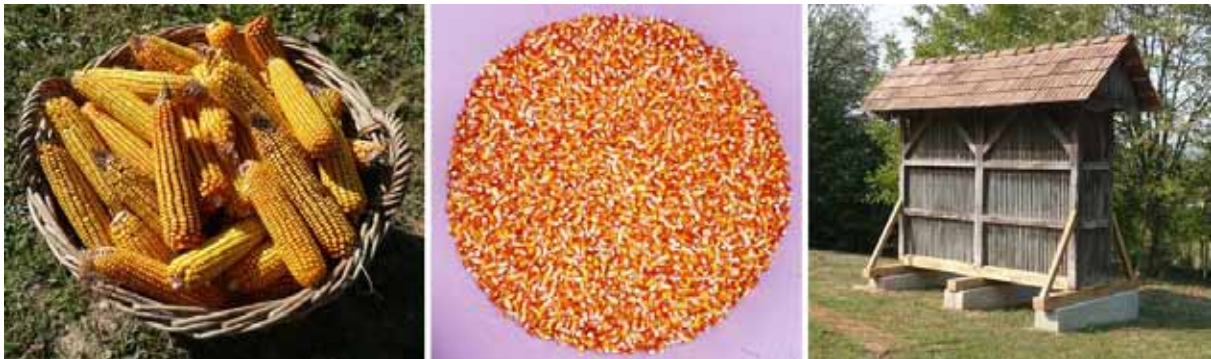
²³⁰ A képet a zágrábi „Krajolik nulte točke” című retrospektív kiállítása zárónapján (2011. 11. 16.) e-mailben is elküldi, melyben a következőket írja „2011. november 17-én, csütörtökön – 40 év után – lassan abbahagyom a művészetet!” A Galeta kertjében Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával című kiadvány borítóján is ezt a felvétel látható.

²³¹ A berendezést Galeta egyik telekszomszédja készítette. Ahol a terepviszonyok a gravitációs öntözést nem teszik lehetővé, ott a gazdák hordóikat a talajszint fölé emelt hordóba szivattyúzzák, és onnan öntöznek.

18. sz. kép: I.L.G. Kacsák és tyúkok a kertben. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.

A kert bizonyára idilli lehetett számukra; a felvételeken a kiscsirkék és kacsák szép számban követik anyjukat. A meztelencsigáknak természetes ellenségük nincs. A biokertekben túlzott elszaporodásukat a némakacsák meggátolják; számukra azok ínycsapatok, és szépen fejlődnek tőlük.²³² A kacsák az árnyas fák alatti tókában fürödtek. Ürülékük a vízben feloldódott, mellyel Galeta időről időre trágyázta a kertet.²³³ A kacsáknak és a tyúkoknak takarmányként kukoricát termelt. A kukorica kertjének egyetlen olyan növénye, amelynek növekedését műtrágyázással segítette elő. „*Hibrid fajta, aminek szükséges adni.*” – magyarázta.

19. sz. kép: I.L.G. Kukorica, kukoricagóré. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.

A takarmány tárolásához Galeta a faluból egy faszervezetes kukoricagórét vásárolt 2011 augusztusában. Az építményt egy emelődarus teherautóval a helyszínre szállította, és azt a későbbiekben²³⁴ új sávalapra helyezték. Galeta a tároló áttelepítését több beállításban mozgóképpel is rögzítette, – a felvételeken Galeta is feltűnik – utóbb a snittekét Koš performance címmel filmé szerkesztette.²³⁵

²³² Galeta osztotta Bill Mollison (permakultúra) meglátását, miszerint nem a csiga túl sok egy kertben, hanem kevés a kacsa.

²³³ „*Nekem a műtrágya az a víz, ahol fürdenek a kacsák. Az a természetes műtrágya*” – ekként humorizált.

²³⁴ Az 1960-ban készült góré felújításra szorult; a mesteremberek a cserépfedést és a talpgerendákat is kicserélték. A felújított kukoricagórét a 19. kép utolsó felvételén láthatjuk; a képet Galeta 2011. 09. 27-én készítette.

²³⁵ Koš performance, 11:07 min. 2011. 08. 20. Ismertetését lásd az értekezés End Art videojelenetek című fejezetében.

Galeta kertjében húsz év alatt, közel kétszáz gyümölcsfát ültetett. Őshonos, rezisztens fajtákat, melyeket nem kellett permeteznie, és metszést sem igényeltek. Húszféle almafát láthattunk a kertben, kora nyári- és ősszel érő típusúakat is. A télálló almákat a lakóház alatti pincében tárolta. A kora nyári és a hullott gyümölcsöt megmosta, ledarálta, majd a frissen préselt almalét üvegekbe töltötte és lefagyasztotta;²³⁶ családjával így egész évben tartósítószer-mentes, friss gyümölcslét tudtak fogyasztani. Az almából ecetet is készített és akácfa hordókba érlelt. Amit egyáltalán nem tudott felhasználni, azt egyik szomszédja elvitte a malacainak. A téli disznóvágáskor aztán Galeta munkája gyümölcsét karaj formájában visszakapta. Ez az átalakulás nagy misztérium – ekként humorizált.

20. sz. kép: I.L.G. Két kosár alma, almalé a hűtőszekrényben. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.

Galeta méheit elsősorban ezért tartotta, hogy gyümölcsfáit beporozzák. Méhei kasokban, természetes módon éltek életüket; – azaz nem vette el tőlük a mézet, a téli időszakban a méhcsaládok saját mézüket fogyaszthatták. Túléltek a telet, így el tudták végezni munkájukat, a gyümölcsös beporzását. Tavasszal aztán kirajzottak, Galeta befogta a rajt, és folytatódott minden a korábbiak szerint.²³⁷

21. kép: I.L.G. Raj, a raj befogása, méhkas. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.

²³⁶ A folyamatról több videofelvételt is készített. Ismertetésüket lásd az értekezés End Art videojelenetek című fejezetében.

²³⁷ Galeta a méhek hagyományos tartásáról Maeterlinck munkájából tájékozódott.

Maeterlinck, Maurice: Méhek élete, Franklin Társulat, Budapest 1912.

A kas belsejében zajló titkos folyamatok, a méhpopuláció élete is foglalkoztatta a művészt. Érdekes azt tanulmányoznunk – javasolja, de csak oly módon, ami nem zavarja a méhek természetes életműködését. A Galeta kertje című portréfilmben minderről a 23:17 – 27:12 perc. között beszél.

Egy kaptárban – a kukoricagóré mellett – Galeta tartott még méheket; ezek mézét családjával fogyasztotta. A méhek hangja elbűvölte, „...*olyan, mint a zene... az illatuk egyenesen a mennyországból jön. A globalizációban az ember elfelejtkezett az eredeti – természetes illatokról, ezért mesterséges parfümöket használ, ez nagy probléma*” – mondta. Kertjében családi szükségletein túl is, bőséggel termelt zöldség – gyümölcs. A felesleggel azt tervezte, hogy kezdetben ingyen, boldogan odaadja másoknak, hogy kóstolják meg biotermékeit – mint egy performansz, képzelte el; a lakóházánál majd egy kis boltot nyit, ahol megvásárolhatók lesznek az éppen érő, aktuális produktumai.

8.11.3. Work In Regress oldalán ma már nem látható képsorozatokról

Az alábbiakban olyan képsorozatokat elemzek, amelyek ma már nem láthatóak a blogján;²³⁸ de galetai művészi attitűd mélyebb megismeréséhez közelebb visznek.

Ilyen, a három felvételtől álló „Eggsart” című mini sorozata is.

22. sz. kép: I.L.G. Eggsart. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.

Galeta az első felvételen, egy kosárába összegyűjtött tojásokat mutat. A középső képen tíz darab, tojástartóba helyezett, újbegyével egyedileg pecsételt tojást láthatunk; melyek eredetiségét szignójával is hitelesítette.²³⁹ A Galeta kertje portréfilmében a következőket mondja biogazdaságában tojt tojásokról. Nem kell ezer tojás egyszerre, „*ha van tíz tojás, az tíz eredeti tojás.*” *Eggsart* – Galeta egyedi, eredeti tojásai művészete produktumai.

Galeta kertjében görögdinnyét is termelt. A szárán lévő tökféle felületére 2009. augusztus elején az END ART feliratot vési;²⁴⁰ majd a növekvőben levő művet két hét múlva újra fotózta.²⁴¹ A dinnyét – a hó

²³⁸ A blog lementés – rendszerezés folyamatát az értekezés A blogelemzés elé című fejezetében részletesen ismertettem.

²³⁹ A nagyipari körülmények között előállított, kereskedelmi forgalomban kapható tojások is számozottak. A tojáshéjra egy automata gépsor nyomtatja a számsort, amely tojás gyártási adatait tartalmazza.

²⁴⁰ 2009. 08.03-án. A sorozat keletkezési idejét a képek metaadatai alapján határoztam meg.

²⁴¹ 2009. 08.19.

végén – kútba ereszti, hogy elfogyasztása előtt azt kellő hőmérsékletűre hűtse – faluhelyen ez régen elterjedt szokás volt. Galeta END ART művét egy délután elfogyasztotta.²⁴²

Az alábbi képsoron a folyamatot nyolc felvételen láthatjuk.²⁴³

23. sz. kép: I.L.G. END ART feliratú dinnye képsora. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.

Ez is egy újabb példája annak, hogy a természettel egyesül. Elfogyasztja a dinnyét - eltünteti a művét, ahogy ezt a blog képeivel is tette.

8.11.4. Work in Progress I. – a lakóházépítésről

Galeta Kraj Gornji-i birtoka régi faszervezetes lakóházát, a család számára mesteremberekkel 1997 és 2000 között újjáépítteti. Az építkezés főbb fázisait fényképfelvételekkel dokumentálta.²⁴⁴

Az ötvenhárom felvételt keletkezésük sorrendjében képsorrá rendezi,²⁴⁵ és publikálja, a Deep End Art Work in Progress blog, Work in Progress I. bejegyzése alatt.²⁴⁶ Majd a regress során (2012. 06. 10-től)

²⁴² Mindez 2009. 08.25-én negyed óra alatt (17:43 - 18:01 min. között) történt (a képek metaadatai alapján).

²⁴³ A teljes képsorozat 18 darabból áll; azokat 2012. 07. 23-án mentettem le Galeta blogjáról. A képeket keletkezési idejük alapján rendeztem.

²⁴⁴ A művészről 1999/2000-ben készült portréfilmben a már majdnem befejezett lakóházát is láthatjuk. Ezen felvételeket egybevettem a házépítés képsorozatával, ez alapján határoztam meg az építkezés pontos időintervallumát.

Suvremena Hrvatska umjetnost Ivan Ladislav Galeta - (Kortárs horvát művészet I.L.G.), színes, magyarul beszélő, horvát dokumentumfilm (53 perc), HRT 1999/2000, rendezte: Gordana Brozović.

²⁴⁵ A képek metaadatai alapján ezt 2010. 01. 30. – 2010. 02. 07. között végzi; közvetlenül a blog elindítása előtt.

²⁴⁶ 2010. 02. 16-tól. http://www.ozafin.alu.hr/end_art/ Utolsó látogatás: 2012. 07. 23.

E fotós céltevékenység párhuzamba állítható az egyéb építkezéseknél is megfigyelhető gyakorlattal, hogy a kivitelezés során az ezzel megbízott személy, az egyes munkafolyamatokat fényképfelvételekkel is rögzítse. A fotók aztán a különféle tervrajzokkal, építési naplóval, részletes költségvetéssel stb. kiegészítve egy komplex építési dokumentációt képeznek a ház létrejöttéről. A fotódokumentátori szerepet itt Galeta, az építető látta el. A művész fényképei háza építéséről, kettős funkcióval bírnak. A ház keletkezésére visszautaló információkat rögzítik, ezzel egyidejű meta-valóságot hoznak létre.

a házépítés képeit törli a blogról. A lementett képsorozatot²⁴⁷ a korábban már ismertetett netes szolgáltatás segítségével rekonstruáltam.²⁴⁸

A sorozat elején a ház eredeti állapotát láthatjuk; majd a régi ház értékmegőrző visszabontása után, az új felépítésének fázisképeit. Azt az állapotot is, – ha nem is a sorozat közepén – ahonnan a bontás építésbe fordul át. A képsorozaton a *regressziót* (visszafelé haladás – bontás, csökkenés) *progresszió* (előmenetel – építés, növekedés) követi. Galeta házát maga tervezte, a helyiségek kialakítását funkciójuk szerint gondolta végig. Ritkán vett részt a gyakorlati kivitelezésben, azt szakemberekre bízta. Galeta lakóházépítéséről készült fotósorozata, End Art művészete része. A folyamatműről készült képsort, az évszakok váltakozása mentén az alábbi négy egységbe rendezem. A képeket a képekkel összevetve elemzem.

1997, az építkezés első éve: a pinceszint kialakítása; tavasztól – késő őszig²⁴⁹

A fotósorozat elején a régi házat láthatjuk eredeti formájában. A fényképek tavasszal készültek. További kilenc fotón a ház lebontásának egyes fázisait kísérhetjük figyelemmel. A gondos gazda a faszervezetes ház szétszedése előtt, azok egyes elemeit a belső oldalukon vörös színű festékkel sorszámozta. Előkészítve ezzel a majdani új ház felépítéséhez felhasználható faanyagot (recycling). A régi pincerészt elbontotta, az oda vezető lépcsősort és az előtte elterülő vízszintes betonplaccot megtartotta. Az új fundamentumra (beton sávalap) pincefalazó zsaluelemből falazatot emelt.

24. sz. kép: I.L.G. Lakóházépítés, 1997. Work in Progress I. képei. Összeállította: Nagy Róbert.

Az új pinceszint hasznos alapterülete kétszerese lett a réginek. Belvilága is magasabb, kettő és fél méter körüli.²⁵⁰ A pinceszint jelen állapotában öt funkcionális egységre osztott. A hátsó traktus – egyik

²⁴⁷ 2012. 07. 23-án.

²⁴⁸ 2014. 01. 22-én. A képsorozat nyitó képe a K-1.jpg állomány, az utolsó felvétel, a KA-4-a1.jpg.

http://www.ozafin.alu.hr/end_art/?attachment_id=1781 Utolsó látogatás: 2015. 05. 03.

A gazdasági melléképület újjáépítését mutató ötvenhárom felvételtől álló képsort pedig, Štala Art „Stabilizacija” blog bejegyzés alatt közölte. A megdőlő faszervezetet egy markológép kanálával függőleges helyzetűre visszanyomták; ezért kapta a blogbejegyzés a stabilizáció nevet - magyarázta Galeta. A gazdasági épület átépítése a lakóházépítés befejezése után történt; részletes elemzésére nem térek ki.

²⁴⁹ Az építkezés első évéről 18 felvételt láthatunk.

²⁵⁰ Az építészeti terminusok adekvát használatáért a meglévő ismereteimet a következő szakirodalom alapján pontosítottam. L. O. Anderson – Oberschulte, William: Amerikai családi ház építése faszervezettel, Cser Könyvkiadó Kft., 1999., 14–100. o.

része a terménytároló helye – a terepviszonyoknak megfelelően félig földbe ágyazott. A kellő klíma és páratartalom megtartása érdekében a pincének folyami kavicsból kavicspadozatot alakítottak ki; a felület ez által lélegzik. Ez egy természetes hűtőkamra, mely plusz energia felhasználása nélkül alkalmas a zöldségek, és gyümölcsök hosszú távú eltevésére. A falazaton körbe polcok futnak, rajtuk üvegedényekben almaecet, savanyúság, lekvárok. A belső tér másik felében tölgyfahordókban házi készítésű almaecet érik. A pince középső részében a nyáron frissen préselt almalé tárolására fagyasztószekrény és a különféle termények feldolgozásához használatos eszközök, gépek találhatóak. Az első egységben a leválasztott mosókonyha, indukciós gázkazán, hűtőláda, valamint egy nagyméretű faszerkezetes polcrendszeren – pedánsan rendezett – kéziszerszámok sora található. Födémnek itt – az elbontott házhoz hasonlóan – falazatba ágyazott fa gerendázat került. A lakótér többi része alá pedig betonfödémeket húzott.

1998, az építkezés második éve: az első szint felépítése; tavasztól – az első hóig²⁵¹

Az új födémre visszakerült a régi ház felhasználható elemeiből a ház falszerkezete.²⁵² A favázszerkezet függőleges gerendázatát tradicionális technikával, csapolással és idegen csapos kötéssel rögzítették a talpgerendákhoz. Közéjük csúsztatták vissza a sorszámozott tölgyfa pallókat. A ház külső burkaként később, a pallókra még egy réteg függőlegesen illesztett deszkázatot szereltek, az illesztéseknél lécpofil takarással. Dokumentálva nincs, de úgy tartom logikusnak, hogy e két réteg közé, a deszkaborítás alá került a hőszigetelő anyag. A ház külső megjelenése, szerkezeti felépítése a tradicionális faszerkezetes házak építési megoldásait tükrözik; a falazat rétegrendje a standardot követi.

25. sz. kép: I.L.G. Lakóházépítés, 1998. Work in Progress I. képei. Összeállította: Nagy Róbert.

A családi élettér a megtartott betonfelület beépítésével jelentősen megnőtt. A ház hosszanti tengelyéhez kötve, középütt kapcsolódik az új épületrész. Most előtér, nyári étkező és fűthető télikert is egyben. Nyári ottjártunkkor hőség volt. A család ekkor, üvegezett mozdítható falait – a szlovéniai

²⁵¹ Az építkezés második évéről tizenegy felvételt láthatunk.

²⁵² „Ha már kaptatok ilyen kincset, akkor nem szabad a bágerral mindjárt; hanem ki kell használni a házban és a kertben is mindent, amit ki lehet használni. Azért, mert van benne energia.”

hegyek irányába – teljesen kinyitotta. A ház alsó szintjén: konyha, étkező, hálószoba, fürdőszoba, és itt van Galeta kertre néző dolgozószobája is.

1999, az építkezés harmadik éve: a tetőszerkezet, tetőtér kialakítása; hóolvadástól – nyárig²⁵³

A kontyolt nyeregtető ácsolata teljes egészében új anyagból készült. A függőleges falakhoz képest a földem padlógerendáit jelentős hosszal túlungedték. Ezáltal a hozzájuk csapolt szarufák alatti lakótér lényegesen optimálisabb, magasabb lett. Később, itt került kialakításra a terasz fölött a nappali, hálószobák, és egy második fürdőszoba is. A tetőmegoldás előnye még, hogy kiválóan védi az épület falazatát az időjárás viszontagságaitól. A tetőszerkezet héjfalása is egyéni megoldású. Teljes felületét két rétegben – vízszintes és lejtésirányban – deszkázattal fedték be. Ezt vízzáró réteggént, kátránylemezzel borították. Majd az ellen- és cseréplécezés, és a bádogos munka következett.

26. sz. kép: I.L.G. Lakóházépítés, 1999. Work in Progress I. képei. Összeállította: Nagy Róbert.

A szarufákra általában csak tetőfólia, ellenléc, cserépléc és a tetőcserepek kerülnek. Ha a szarufákat telibe deszkázzák, vagy falemezzel borítják, akkor arra ún. bitumenes kátrány zsindeletet fektetnek. Ebben az esetben ez adja a ház külső megjelenését, és vízszigetelést is; esztétikai élmény, és a tartóssága kérdéses. Itt a két féle héjfalási lehetőség egybegyűrését látjuk. Galeta a kátránylemezt ellenléccel lefogatta, majd a cseréplécezetre cserepet rakatott. A deszkaborítás nem szükséges a rétegrendben, extra hozzáadott értéket képez. A többletköltségek vállalásának legfőbb oka, a jobb hőszigetelő képesség elérése volt;²⁵⁴ az épületek legnagyobb lehűlő felülete a tető. Sajátos kivitelezői megoldás a haránt irányú deszkázás is. Előnye, hogy további merevítők beépítése nélkül az épületnek masszív keretmerektséget adott; ugyanakkor a faszervezetes építményekre kívánatos a nagy tömegű, nehezebb tető. Ezt rendszerint, az ún. betoncserep felrakásával érik el. Hátránya, hogy forró nyári napokon éjszakánként sugározza a meleget a lakótér felé. A kívánatos többletsúlyt itt, a dupla rétegű deszkázattal biztosították. A dupla fedés előnye még, hogy szélbiztossá tette a tetőt. A nyár folyamán,

²⁵³ Az építkezés harmadik évéről tizenkilenc felvételt láthatunk.

²⁵⁴ Meglepődtem, mikor észrevettem a légkondicionáló berendezés kültéri egységét. A nyári forróságban, de csak akkor, a tetőtéri helyiségek túlságosan átmelegszenek; akkor szükséges a használatuk – magyarázta.

Galeta a házra természetes alapanyagból készült, égetett agyagcserepet rakott. Az élıhetőség és az épület megjelenése is ezt kívánta.

2000, az építkezés negyedik éve: a belső munkálatok; kora tavasztól – nyárig²⁵⁵

Az építkezés utolsó képei, a lakóház falainak belső kialakítását ábrázolják. A tölgypadló falszerkezetre haránt irányban – egymástól 5 – 6 cm távolsággal, 2 – 3 cm vastagságú, négyzetes keresztmetszetű lécezet került. Az előkészített felületre tapasztották, hordták fel a vakolatot;– a technológia archaikus. Ottjártunkkor láttuk, hogy a falakat csak meszelték, a függőleges fa gerendák pedig látszó felületként maradtak meg. A ház belső terein végigfutó sötétvilágos felületek ritmusa izgalmas látványt nyújt.

27. sz. kép: I.L.G. Lakóházépítés, 2000. Work in Progress I. képei. Összeállította: Nagy Róbert.

Galeta, ahol csak tehetette, a nyílászárókból is az eredetit, vagy ahhoz hasonlót igyekezett beépíteni. Az esztétizálás, a múzeumi jelleg távol állt tőle, inkább az értékek újrahaznosítására törekedett itt is.²⁵⁶ A kémény is ekkor került a házba. Galeta bemutatta a ház közepén, a konyhában álló vízteres sparherdet. Platniján főzni, pirítani, sütőjében aszalni is lehet, miközben fűti is a helyiséget. Különlegessége abban áll, hogy platnija alatt egy vízzel teli radiátortag van. A forró víz egy váltókar elfordítása után, a ház központi fűtésrendszerébe áramlik. Használatával a teljes ház kifűthető, kiváló alternatívája a gázos fűtésnek. Többszörös élvezeti értékkel bír és gazdaságos is; Galeta nagyon szerette az efféle megoldásokat. Galeta az építkezést és annak dokumentálását a rá jellemző precizitással végezte. Ugyanakkor pontos építési tervrajzról nincs tudomásom. Talán előzetesen nem is készített ilyesmit. Ha volt is ilyen, nem tartotta magát hozzá szigorúan. Az épület számára legszerencsésebbnek gondolt építészeti megoldás megtalálására bőven hagyott időt. Ha a ház úgy kívánta, felülírta előzetes

²⁵⁵ Az építkezés harmadik évről öt felvételt láthatunk.

²⁵⁶ „... itt a környéken régi lakatlan házakat kerestem, és megláttam ezt a szép bejárati ajtót. A szomszédtól megkérdeztem, hogy az mennyibe kerül; hat évig alkudoztunk. Már az ajtónyílást is előkészítettük és vártunk; majd megegyeztünk. Úgyhogy fel kell használni mindent, amit csak lehet. Nemcsak újat megvenni, a régit meg eldobni. Nem akarom, hogy a házam múzeum legyen; de a régiségnek hasznosnak kell lennie. Nemcsak kiállítani kell azt, hanem használni is.”

elképzelését, visszabontotta azt is, amit már egyszer felépített. Az organikus alakítás során az épület hasznosságára, funkcionális működésére, a tiszta építészeti gondolat ábrázolására koncentrált.

8.12. 2011. 09. 23.-11. 16. A nullpont tájképe, retrospektív kiállítás, Zágráb

A blog épülésének ideje alatt, a zágrábi Kortárs Művészetek Múzeuma Galeta életművét bemutató – visszatekintő kiállítást rendezett.²⁵⁷ A *nullpont tájképe* Galeta meghatározása, melyet a kvantumfizika *nullponti energiamező* fogalmából vezetett le.

Tihomir Milovac, a kiállítás kurátora, Galeta címválasztását következők szerint értelmezi. *„Amennyiben az energiamezőt a világűr energetikai egységességének kategóriájaként értelmezzük, amelyben minden összefügg egymással, figyelmen kívül hagyva az euklideszi tér és a lineáris idő ismert definícióit, akkor Galeta eme tájképét olyan metadimenzióként értelmezhetjük, amelyben a művész lehetővé teszi, hogy összefüggő „sétát” tegyünk alkotói munkásságában. A tájkép egyaránt jelenti a fent és a lent, az előre és a hátra, az előbb és a később, az itt és az ott, valamint a jelenlegi, az elmúlt és az eljövendő fogalmát.”*²⁵⁸

A kiállítást személyesen nem láttam; de a Horvát Televízió a kiállításon egy riportot készített a művésszel, melyet szakfordító segítségével megismertem.²⁵⁹ Az alábbiakban az életmű kiállítás azon műveit elemzem, amelyek értekezésem tárgyát képezik, – az End Art során keletkeztek. Ezen installációkat Galeta elsőként itt, a retrospektív kiállításán mutatatta be.

²⁵⁷ Krajolik nulte točke – eksperimenti i israživanja – A nullpont tájképei, retrospekció, Zágráb, Kortárs Művészetek Múzeum, 2011. 09. 23. – 10. 17. A kiállítás kurátora: Tihomir Milovac. Művészeti munkásságát felölelő, egységben láttató kiállítása idáig még nem volt Galetának.

²⁵⁸ Milovac, Tihomir: Bevezetés A nullpont tájképébe. In: Milovac, Tihomir (szerk.), Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 6. – 22. o.

Ivan Ladislav Galeta A nullpont tájképe monográfia bemutatásakor Peternák Miklós, a Krajolik nulte točke magyarra fordításának nehézségeiről értekezik.: *„Krajolik tájképre fordítása nem fedí a horvát jelentést; illetve a magyar fordításban a vége sincs benn. Landschaft. A land országot és földet is jelent, a schaft pedig alakítást jelent, - ebben az esetben a föld alakítását. A táj szavunkban ez sincs benne. Mi azt nem tudjuk mondani; ami a föld tudatos – kreatív alakítása lenne. A tájjal tévutakra megyünk, el vagyunk tájolva. Mi nem a Landschaft – Krajolik aktív művelőiként vagyunk jelen. A magyar cím félrevisz minket Galeta szómágiája kapcsán.”* Beke László ezt a következővel egészíti ki. *„A Nullpont tájképe ordenaré félrefordítás. Galetánál a nullpont, a zero degree-t jelentette nyelvileg. Valaminek a nullpontja, kiindulása. Igen ám, de nagyon jó, hogy így fordították, mert ezzel bevontuk a pontot az egészbe. Pont kiterjedés nélküli semmi és a tájképet jelöli.”* Ivan Ladislav Galeta monográfia könyvbemutató, Budapest, Írók Boltja. 2014.02.13., <http://www.youtube.com/watch?v=QyfdhoDQNao> Utolsó látogatás: 2014. 02. 27.

²⁵⁹ Na rubu znanosti – Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke. (A tudomány szélén- I.L.G.A nullpont tájképe). Dokumentumfilm (52 min.) Zágráb, HRT. Riporter: Krešimir Mišak A Horvát Televízió a portréfilmét 2011.12.24- én sugározta. <http://www.youtube.com/watch?v=y6seSfsVntw> Utolsó látogatás: 2014. július 09. Fordította: Horváth Eszter 2012.07.03-án.

End Art Foto installáció, 2011

Galeta a Deep End Art Work in Progress blog képanyagának egy részét laboráltatta és a képekből a kiállítótér falán egy nagyméretű fotóinstallációt hozott létre.²⁶⁰ Az installációval kiszabadította End Art műveit mutató felvételeket virtuális közegükből; azokat a kiállítás látogató közönség számára is tanulmányozhatóvá tette és egyidejűleg egy újabb művet is létrehozott. A médiumok ötvözésének és átstrukturálásának galetai gyakorlatát láthatjuk ekkor is.²⁶¹

28. sz. kép: I.L.G. Foto installáció az End Art felvételeiből. 2011. Összeállította: Nagy Róbert.

A méhkas szelleme, 2011

A Kraj Gornji-i birtok egy méhkasát Galeta a kiállítótérbe szállította és azt egy fölfelé fordított szék lábai közé fejfel lefelé rakta, ezáltal a méhkas illatát a kiállítás látogatók is magukba szippanthatták. A ready made installációnak A méhkas szelleme címet adta. Galeta a megnyitón a méhkas fölé hajolt és beszippantotta az illatát, amely „*egyenesen a mennyországból jön.*”²⁶²

²⁶⁰ A 28. képen látható fotóinstallációt Ognjen Alujevic dokumentálta. <http://www.novolist.hr/Kultura/Izlozbe/Retrospektiva-Ivana-Ladislava-Galeta-u-MSU-u> Utolsó látogatás: 2015. 06. 06. A mű pontos címét nem ismerem. A jobb oldali képen a művész Krešimir Mišakkal beszélget. Az állóképet a Horvát Televízió portréfilmjéből (42:20 min.) emeltem ki.

A retrospektív kiállításról további képeket a következő képgalériában láthatunk.

http://www.tportal.hr/fotogalerija/?galleryId=10622&readonly=true&TB_iframe=true&height=550&width=750&modal=false
Utolsó látogatás: 2015. 06. 06.

²⁶¹ Ehhez hasonlóan járt el 2008-ban, a Laborban megrendezett kiállításon. Az e-mailart projektje üzeneteit kinyomtatta és a kiállítótér falára függesztette. Rehab, Labor Galéria, Budapest, 2008.03.01 - 03.26. Lásd: az értekezés 8. 08. 2008.02.29. noART eARTh day című fejezetében.

²⁶² Lásd az értekezés 2010. februári archívum elemzése című fejezetben.

A zágrábi Kortárs Művészeti Múzeum egy rövid videoajánlót készít Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke című retrospektív kiállításához. Azt láthatjuk, ahogy a művész a megnyitón a látogatók által kísérvé egy sétát tesz a művei között. Megáll a művek előtt, kezén fehér cernakesztyű és rövid performanszokat ad elő.

00:39 min.– mélyen a méhkas fölé hajol és beszippantja illatát,

00:23 min.– ébresztőórát szorít füleihez,

00:34 min.– a falból kijövő sűrített levegő egy ping-pong labdát lebegtet, Galeta a levegőt tereli labda körül,

00:42 min.– Galeta egy nálánál magasabb égő méhvaszgyertya mögött áll,

00:52 min.– egy vetítógépet igazít,

29. sz. kép: I.L.G. A méhkas szelleme. Installáció, 2011. Összeállította: Nagy Róbert.²⁶³

Tetraktys, 1983 – 2011

Az aratás után a földeken szalmabálákat láthatunk. Az aratók később összegyűjtik bálákat, és piramis alakban egymás tetejére halmozzák. A geometrikus látvány megihlette Galetát, bennük a Tetraktys formát látta.²⁶⁴

30. sz. kép: I.L.G. Tetraktys. Installáció, 1983 – 2011. Összeállította: Nagy Róbert.²⁶⁵

00:57 min.– a Pen Dulum ingát indítja. Ivan Ladislav Galeta: Krajolik Nulte Točke 1:21. min.,
<https://www.youtube.com/watch?v=H6iE0oDDidY> Utolsó látogatás: 2015. 06. 05.

²⁶³ A méhkas szelleme. Installáció, faszék és méhkas felhasználásával 2011. Tomislav Smider felvétele. Lásd: a Galeta monográfia 159. oldalán. A baloldali kép a megnyitón készült; Galeta a méhkas fölé hajol és az illatát magába szívja.
<http://www.msu.hr/#/hr/19246/> Utolsó látogatás: 2015. 07. 25.

²⁶⁴ Galeta művészetében a számok és geometrikus szimbólumok metaviszonyát is kutatta. Ezen ismeretei, és a misztikától való érintettsége, művészetének inspirációs alapjait képezték. Tanulmányozta többek között Pythagorast, aki a matematika tudományát összekapcsolta a kozmogóniával.

A pythagorasi négyesség (tetrád) vagy tetraktys a kozmosz szimbóluma. Tíz Jod-ja, egyszerre jelképezi a makrokozmoszt és benne az embert (mikrokozmoszt) is. A dekad, (10) a tökéletes szám is benne van a négyben: $1 + 2 + 3 + 4 = 10$. A tízes szám a pitagoraszai számmisztikában a természet harmóniáját fejezi ki. A tetraktisz magába foglalja továbbá a forma alapelemeit is; a pontot, a vonalat, a felületet. H. P. Blavatsky titkos tanítás III. – Tanulmányok az okkult filozófia fontosságáról az életben. Budapest, Magyar Teozófiai Társulat, 2008,
http://www.teozofia.hu/Olvas/108_Instrukciok_TT3.html Utolsó látogatás: 2015. 07. 24.

A retrospektív kiállítás építéskor Galeta a múzeumba tíz darab szalmabálát szállítat és felépíti a piramist;²⁶⁶ az installációnak Tetraktys²⁶⁷ címet adta. A szalmahasználat Galeta End Art művészetében a hétköznapok része volt; például ezzel árnyékolta be a krumplit és a földi eper alá is szalmát rakott, azért, hogy a gyümölcsöt szárazon tartsa.²⁶⁸

Gyertya, 2011

A kiállítótér termei közötti szűk átjáróba Galeta egy nagyméretű méhviaszgyertyát helyezett. A gyertyaoszlopot tizenegy helyen átfúrta és rézdróttal a két fal közé rögzítette. A huzalok az égés során nagyjából stabilizálták, egybetartották a lefolyó gyertyatestet.

31. sz. kép: I.L.G. Gyertya. Installáció, 2011. Összeállította: Nagy Róbert.

²⁶⁵ A kép jobb oldalán: Galeta a kiállítás megnyitóján az inga beindítására készül. A képet Tomislav Smider készítette. <http://www.novilist.hr/Kultura/Ostalo/Imao-je-nesto-sto-ga-je-odvajalo-od-trendova-i-umjetnickih-krugova> Utolsó látogatás: 2015. 06. 05.

²⁶⁶ A szalmabála halom piramis formájával megidézi PiRaMidas 1972–1984 (1972/1984) című filmjét. A filmben a piramis, az enyészpont felé tartó sáncok által jelenik meg.

²⁶⁷ A szalmabálák helyszínre szállítását és a tetraktisz összeállítását Galeta videóval rögzíti. *Tetraktys*, 9:38 min. A videomű leírását lásd: az értekezés 1998-2004 End Art videójelenetek című fejezetében.

A Tetraktisz, 1983 – 2011. installációt monográfia 4. oldalán is láthatjuk.

²⁶⁸ Lásd: az értekezés 2005. 05. 23. – 2006. 11. 06. e-mailart című fejezetében.

A szalmahasználat előzményének tekinthetjük, a III. Szalma – Land art fesztiválon bemutatott „Balansz” című akcióját. Az akciót Vassily Bourikas görög videoművész dokumentumetűdjéből ismerhetjük. A filmben Galeta szabályos kockaalakba préselt szalmabálákat rak egymásra mindaddig, amíg azok egyensúlyukat veszítik és ledőlnek. Szombathy Bálint: Galeta összes. Ivan Ladislav Galeta: A nullpont tájképe. <http://exindex.hu/index.php?l=hu&page=3&id=919> Utolsó látogatás: 2013. 03. 16.

A Szalma fesztivált 2008.08. 06. –10. között az Eszék melletti Kopácsi réten (Horvátország, Baranya megye) rendezték meg, tizennégy nemzetközi művész (görög, román, szerb, horvát) részvételével. (Résztevők: Nikola Faller szobrász, Remus Irimescu szobrász, Simona Susan szobrász, Veljko Zejak szobrász, Marija Bogdanović festő, Vassily Bourikas videó művész, Lana Ključarić, Ivan Miletic egyetemi hallgató, Vjekoslav Filipovic egyetemi hallgató, Boris Sekulić egyetemi hallgató, Erich Faller, egyetemi hallgató, Nemanja Mutić és Daniel Lojan. A kiállítás kurátora: V. Kusik az eszéki Képzőművészeti Múzeum munkatársa.) <http://www.slama.hr/osx/en/c26/Slama-2008/> Utolsó látogatás: 2015. 07. 11.

Galeta a kiállítás megnyitón meggyújtotta a gyertyát;²⁶⁹ majd a falra egy ceruzával – az eredeti magasságát jelölendő – felírta az aznapi dátumot: 2011. 09. 23. A kiállítás vége felé a még égő gyertyatest az eredeti negyedére fogyatkozott; felette a rézdrótok által fixált lefolyt méhviasz látható. Átalakulásával – eltűnésével az idő múlásával az emberi testben hasonlóképpen lezajló lassú folyamatra asszociálhatunk. Ebben ad megerősítést ceruzarajza is, amely a gyertyaoszlopot magába foglaló emberi alakot ábrázol. Galeta installációját a falon kézjegyével hitelesítette.²⁷⁰ Galeta a helyspecifikus installációban a gyertya elégetésével a múltó, elfogyó időt jelenítette meg.

A kidobott idő kupaca, 2011

Galeta a kiállítás megnyitóján egy felhívást intézett a látogatókhoz. Az, aki hoz magával egy elromlott – megállt órát, az ingyen látogathatja a kiállítást. Az óra egy sorszámot kap, és mint adomány bekerül a kiállítás gyűjteményébe; egyúttal az, az adományozó eldobott ideje is lesz. Az ember az órához van kötve – magyarázta, ha az elromlik, nem dobjuk ki, hanem félretesszük, gyűjtjük. Ritkán hallok arról, – folytatta – hogy valaki veszi a bátorságot és kidobja az órát a szemétkébe.

32. sz. kép: I.L.G. A kidobott idő kupaca. Installáció, 2011. Összeállította: Nagy Róbert.

Felhívására látogatói reagáltak, a közreműködésükkel létrehozott installáció egyre bővült. Galeta számára az a legpontosabb óra, amelyik áll, „mert az mutatja az abszolút pontos időt, de nem itt ebben a térben.”²⁷¹ Az installáció A kidobott idő kupaca címet kapta.²⁷² A retrospektív kiállításon Galeta kísérleti filmjei mellett az ENDART No. 4 című etűdjét is vetítette.²⁷³

²⁶⁹ A 31. kép első felvételét Tomislav Smider készítette. Az installációról készült további felvételeket Galeta képei, melyeket Facebook oldalán publikált.

²⁷⁰ A monográfia 119. oldalán is láthatjuk a Gyertya installációt. A felvételtől leolvashatjuk, hogy Galeta további hat alkalommal jelölte a falon az égő gyertya aktuális magasságát, – az aznapi dátum felírásával. Az utolsó dátum: 2011. 11. 05.

²⁷¹ Horváth Gergely – Nagy Róbert: Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával. (interjúszövegkönyv) 2015. Az idő problémája sokat foglalkoztatta Galetát; számára az óra a nem létező idő megtestesítője. Az installáció háttérébe, egy másik idővel foglalkozó munkáját, a 2003-as Csúszó idő című faliorát helyezte. Alatta pecsételt kézjegye és az ALU, Zágráb 2008. 05. 21. felirat olvasható. A csúszó idő munkáját lásd: a monográfia 114-115. oldalán. Ezt egy hiperaktív órának hívja, mert sajátosan mutatja az időt. Másodpercmutatója időnként előre-, máskor meg visszafelé ugrik.

8.13. 2012. Deep End Art No. 1.

Bár a retrospektív kiállítás zárónapján Galeta kijelentette, hogy lassan abbahagyja művészetet;²⁷⁴ mégis tovább dolgozott. Az ENDART-filmek Hi8-as videofelvételeit digitalizálja és a kertjében rögzített újabb felvételeiből (2009-2012) ²⁷⁵ felépíti a húsz perc hosszúságú Deep End Art No. 1. filmjét.²⁷⁶ Az opus húsz rövid, „haiku”- szerű jelenetből áll össze, melyek önmagukban is megállnak és mint egy jazz-improvizáció követik egymást.²⁷⁷ Galeta elmondta, hogy a film vágásakor nem egy előzetesen elgondolt forgatókönyv mentén haladt,²⁷⁸ hanem a jelenetek sorrendje a munka folyamán, „szinte önmagától állt össze.” Az alkotói folyamat során tehát a következő jelenet filmbe illesztését az azt megelőző tartalma sugallta – vetítette elő számára. Filmes munkamódszere End Art művészete egyéni filmnyelvévé lett. A művészt Henry David Thoreau alábbi gondolata inspirálta:

„Haladj magabiztosan az álmaid megvalósítása felé. Éld úgy az életed, ahogyan eltervezted. Ahogyan egyszerűbbé teszed az életed, az univerzum szabályai is úgy válnak egyszerűbbé.”²⁷⁹

Az ENDART filmjei tárgyalásakor már megismertük,²⁸⁰ hogy Galeta a mozgóképeket a kerti munkavégzéssel egyidejűleg rögzítette. Kameráját többnyire a bal kezében tartotta úgy, hogy nem nézett a kamera lencséjébe; tehát Galeta lemondott a kompozíció kontrollálásáról is. A digitális médium adta lehetőségeket használta, például felvételeit időnként manipulálta; lasította, úsztatta, visszafelé játszotta. A No 1. művét autentikus képi- és hangvilág jellemzi. A film szerkezeti felépítése, részletesen:

Galeta a Zágráb film logóját mutatja, melyet az első jelenet követ.

1. jelenet – almát szakít. (00:10. - 00:27. min.)

Bal kezében tartott kézi kamerával kertje egy almafájához közelít. Alsó gépállásból szuperközeliben, azt láthatjuk, ahogy egy pirosló, harmatos almát leszakít; elvágja a felvételt, (00:27 min.) a főcímet olvashatjuk: Deep End Art. A feliratot feketébe úsztatja.

²⁷² Na rubu znanosti, Ivan Ladislav Galeta Krajojlik nulte točke. Zágráb, HRT, 52 min. 2011.12. 24. Galeta a kidobott idő kupaca installációról 47:15 – 49:08 min. között beszél a filmben Krešimir Mišaknak.

<http://www.youtube.com/watch?v=y6seSfsVntw> Utolsó látogatás: 2014. július 09. Fordította: Horváth Eszter 2012.07.03-án. A 32. kép filmképeit a Horvát Televízió filmjéből emeltem ki.

²⁷³ Elemzését lásd: az értekezés ENDART filmek (2000–2004) (No. 1, No. 2, No. 3, No. 4) című fejezetében.

²⁷⁴ E-mail: Peternák Miklósnak, 2011. 11. 16-án.

²⁷⁵ A film végi feliratok között olvashatjuk: Kraj Gornji 2012 / 2011 / 2010 / 2009

²⁷⁶ Ivan Ladislav Galeta Deep End Art No. 1. Hi8 Sony DCR TRV 240 E / HD Digital Betacam video, színes, sztereo, (20 min.) Hrvatski filmski savez (HFS).

²⁷⁷ <http://25fps.hr/deep-end-art-no.-1.html> Utolsó látogatás: 2014. 09. 12. Fordította: Radojka Filákovity, 2014. október.

²⁷⁸ V. ö.: a korábbi kísérleti filmjeivel, például a PiRaMidas 1972–1984 (1972/1984) című munkájával, melynek előkészületi vázlatait tizenkét évig készítette. A Deep End Art No. 1. műnek nincs forgatókönyve, mert az egyszerűsége törekedett.

²⁷⁹ http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?siF=134&sort=god&PD=P#.VD1rjBhaju8A, Utolsó látogatás: 2014. 09. 12. Fordította: Radojka Filákovity, 2014. október.

²⁸⁰ Lásd: az értekezés 1998–2004 End Art videojelenetek című fejezetében.

2. jelenet – bekapja a számócat. (00:33. - 1:25. min.)

Ujjbegyei között szuperközeliben egy számócat mutat a kamerának; leszakítja, majd lassan szájához emeli, és miközben bekapja azt, a felvételt elsötétíti.²⁸¹

3. jelenet – kaszál. (01:27. - 1:45. min.)

Füvet kaszál; a kamerát a kasza szárához rögzítette. A kép közepén a kasza pengéjét kilencszer látjuk felvillanni akkor, amikor a ritmikus mozgássor végpontjánál egy pillanatra megáll. A hang térhatású; a kaszálás irányába balról-jobbra suhan.

4. jelenet – fokhagymát gyűjt. (01:47. - 02:46. min.)

A mozgóképet feketéből felúsztatja, felső gépállásból szorgos jobbát láthatjuk, amint a fokhagymákat szárukkal együtt kihúzza a földből. Sercegő hangot hallunk, a háttérben madárcsicsergés. A csokorba gyűjtött fokhagymákat a földre dobja; a majd mégegyszer ehhez hasonlóan ezt a cselekménysort láthatjuk. A felvétel vége felé Galeta földre vetülő árnyékként jelenik meg.²⁸²

5. jelenet – gyermekláncfű. (02:48. - 03:15. min.)

A képet lassan felúsztatja, a képernyő közepén, az objektív előtt egy gyermekláncfű felmagzott gömbformája látható. Az atmoszféra nyár esti; a kép háttérében a virággömbön keresztül a horizont látszik.

6. jelenet – tyúkokkal a kertben. (03:16. - 04:24. min.)

Galeta veteményes kertből növényeket húz ki. Fehér tollú tyúkok a frissen felszakított földből eleséget csipkednek; folyamatosan keze munkái követik, boldogan kapirgálnak. A tyúkokat halljuk, és azt is, ahogy Galeta nyög egyet. A jelenet végén a szerző a felvételt kimerevíti, akkor, amikor az egyik tyúk a kamerába néz. Az állóképet lassan elsötétíti.²⁸³

7. jelenet – borsót fejt. (04:25. - 05:10. min.)

A jelenet elején – huszonhárom másodperc hosszan – azt mutatja, ahogy egy fonott kosár alján a napfény átszűrődik. Élesvágás, Galeta a kosárból egy zöldborsó hüvelyt emel a kamera elé, két kézzel,

²⁸¹ A V.I.R.á.G.-projekt INTROIBOADALTAREDE felirat szalag egyes betűire kattintva kerti videojeleneteit láthatjuk. A „B” – alatt ezt a jelenetet. Lásd: az értekezés V.I.R. á.G.-projekt növekvőben című fejezetében.

²⁸² Ugyanezt a jelenetet láthatjuk: a V.I.R. á.G.-projekt „A” - betűjéhez társítva.

²⁸³ Ezen felvételét korábban a V.I.R.á.G.-projekt (2004–2006) „A”- betűjéhez társítva láthattuk.

fejt a borsót, a szemek a kosárba hullanak. A kamerakép statikus, a nézőpont ekkor a művész szubjektív nézőpontja.²⁸⁴

8. jelenet – macskát cirógatja.(05:12. - 06:45. min.)

Galeta kamerát tartó kezéhez a lakóháza felől egy macska közelít; a jelenetet alsó gépállásból láthatjuk. Galeta simogatja a macskát, az forgolódik, dorombol, kezéhez döngölőzik, a kezét nyaldossa. A jelenet végén az állat a ház irányába ballag.²⁸⁵

9. jelenet – a kútból vizet merít. (06:46. - 7:38. min.)

Felső gépállásból Galeta egy gyűrűs kutat mutat. A körforma kitölti a kép terét, a sötét vízfelület fényesen csillog. Majd egy hosszú farúdra rögzített bádogyödröt enged a kútba, vizet merít. A vödört felhúzza, a visszahulló víz hullámokat ver a víz felszínén. Háttérben a kilottyant víz csobbanását halljuk; a víz tükröződését Galeta több videorétegben felerősíti – nagyítja, egymásra úsztatja. A jelenet végén a látványt absztrahálja, a fekete háttér előtt a fraktálszerű hullámmozgást láthatunk, a kép fehéren vibrál.²⁸⁶

10. jelenet – egy elhullott madár teteme. (07:39. - 08:55. min.)

A földön egy madártetemet láthatunk, azt zöld húslegyek körbe dongják, rászálnak. A felvételt Galeta olyannyira lelassította, hogy a legyek szárnycsapásainak hangjai helikopterek rotorjainak zúgásává változtak.²⁸⁷

11. jelenet – szénát forgatja. (08:58. - 10:27. min.)

Galeta kameráját egy vasvilla szárára rögzítette, a „videovillával” a szénát rendezi – forgatja. A két rétegből álló lassított felvételeit ide-oda egymásba úsztatta. A hang a lassítás által szférikusává vált; üvöltő szeleknek hallhatjuk azt, máskor meg mintha az orkán erejű szél mellett az eső is zuhogna.²⁸⁸

12. jelenet – egy méhecske nyalakodik. (10:28. - 11:20. min.)

Galeta surlófényben egy félbevágott almát mutat. Egy méhecske időnként a magház belsejébe mászik, az almalét kóstolgatja. A felvétel vége felé egy házilégy is az almára száll. Galeta hang nélkül illesztette a jelenetet a filmbe.

²⁸⁴ A felvételt a V.I.R.â.G.-projekt „E”- betűjére klikkelve is láthatjuk.

²⁸⁵ Lásd: V.I.R.â.G.-projekt „A”- jelenetében.

²⁸⁶ A V.I.R.â.G.-projekt „R”- betűjéhez kapcsolta a jelenetet. A felvételt akkor nem manipulálta.

²⁸⁷ Korábban a V.I.R. â.G.-projekt „L”- betűjéhez kapcsoltan láthattuk a jelenetet.

²⁸⁸A jelenetet lásd: a V.I.R.â.G.-projekt „N”- betűjénél.

13. jelenet – kaszáját egyengeti. (11:22. - 11:42. min.)

A statikus kompozícióban egy kovácsüllőt látunk a kép közepén. Galeta ritmikus kalapácsütések közepette a kaszát lassan előre-hátra mozgatja, az élet egyengeti. A hang élmény erőteljes; a kalapács ütését a penge csengése kíséri.

14. jelenet – kiskacsák csipegetnek. (11:43. - 12:24. min.)

Közvetlenül a kameraobjektív előtt a sárgapelyhes kiskacsák a füvet csipegetik. Csipognak, a háttérből madárfütty hallatszik; a kameramozgás minimális.

15. jelenet – a cseresznyét megeszi.(12:26. - 13:17. min.)

A kép közepén Galeta egy cseresznyeszemet mutat, jobbjával érte nyúl, innentől két hasonló felvételt látunk egymáson ide - oda úsztatva. A kép ugrál; az egy szem cseresznyéből kettő lesz, – a jelenetet innentől lassítja – és azt a szájához emeli. Mielőtt bekapná a gyümölcsöt, a képet elsötétíti. A hang a modulálás miatt morajláshoz hasonlít.²⁸⁹

16. jelenet – kukoricaszemek. (13:18. - 14:14. min.)

Galeta kameráját a földre helyezte, a kék eget látjuk. Majd a kép terébe egy szemüveges idős férfi lép és egy kosárból kukoricaszemeket borít a kamerára. A lefelé hulló kukoricaszemek mintha közvetlenül a monitorba csapódnának. Hangjuk robajló, a képet egyre inkább eltemetik a kukoricaszemek; a kosár tartalma kiürül, a kép majdnem elsötétül. Ezek után a háttérből lapátolás hangja szűrődik be, a kosár megtelt és az újabb adagot is a kamerára zúditja; kép teljesen fekete lesz. Háttérben megintcsak lapátolás hangja hallatszik, majd újból a kukorica robaja.

17. jelenet – tüzet gyújt. (14:15. - 14:57. min.)

Ősszel a kert végében, egy összehúzott fűgyűrű közepére a fel nem használható kukoricaszárakból Galeta egy sátorformát épített. A mágját felgyújtotta és a folyamatot rögzítette. Majd újra egy ehhez hasonló sátorformát épített, amelyet megintcsak felgyújtott. A máglya égése közben a tüzet egy vasvillával igazgatta, a munkafolyamatot statikus gépállásból felvette. Nyersanyagai felhasználásából állította össze a 17 jelenetet; melyben a következő látható.²⁹⁰ A lobogó tüzet a két felvételen egymásra montírozva látjuk. Úgy, hogy amelyiken a művész megjelenik, – a felvételek úsztatása miatt a

²⁸⁹ A jelenetet korábban a V.I.R.á.G.-projekt „I”- betűjeléhez társítva láthattuk.

²⁹⁰ 2009-ben Galeta a budapesti Videospace galériában többek között bemutatta a Work in Regress – Tűz című videó munkáját is (22. min). A 17. jelenet a 2006-os, 22 perces verzió felvételeinek újrafelhasználásából készíti. Lásd: az értekezés 7. Galeta magyarországi megjelenései című fejezetében.

mindvégig szellemképszerűen – azt visszafelé játszotta le. Galeta a tüzet tehát folyamatosan széthúzta, – a médialehetőség használata által a tűz mégis lobog, a máglya nem ég el.

18. jelenet – a tyúk szeme.²⁹¹ (14:58. - 16:14. min.)

A három lassított mozgóképfelvételből felépített jelenetben a tyúkok szemeit, – a rétegek kockáról kockára igazításával – mindvégig pontosan egymásra, a kép középpontjára illesztette Galeta.²⁹²

19. jelenet – a méhkas bejárata. (16:15. - 17:05. min.)

A méhkas bejáratát közelről láthatjuk. A méhek végzik a munkájukat, ki-be közlekednek, hordják a virágport. A kamera statikus, a háttérben autók zaja hallatszik, és madarak csivitelnek.²⁹³

20. jelenet – egy béka kiugrik a tóból.²⁹⁴ (17:06. - 17:56. min.)

Egy békát látunk a kép közepén, a felvételt Galeta lelassította.²⁹⁵ Majd az hirtelen kiugrik a tóból, a hang a moduláció miatt robajszzerű.²⁹⁶

Az utolsó jelenet – (17:59. - 20:00. min.) az első jelenettel ölelkezik, amelyben az almafáról egy almát szakít le Galeta. A Deep End Art felirat bevilanását követően nem vágja el a felvételt, hanem továbbengedi azt. A következő egy percben, szuperközeliben azt láthatjuk – hallhatjuk, ahogy Galeta az **almát jóízűen megeszi.** Majd a képet elsötétíti; – ide helyezi a vége főcím feliratokat²⁹⁷ – az almaevés

²⁹¹ A jelenetet lásd még: a V.I.R.â.G.-projekt „T”- betűjéhez kapcsoltn.

²⁹² A monográfia 165. oldalán – End Art, 2000 – címmel a tyúk fejét láthatjuk a három darab filmképen. A médialehetőség alkalmazása megidézi Water Pulu 1869-1896 (1973/1987) című filmjét, ahol a vízilabdát kockáról kockára a film középpontjába igazította.

A monográfia 190 – 191. oldalain tizenkét darab további filmképet láthatunk, End Art, 2000 – címmel. A filmképek között a 2., 6., és a 8. jelenetekre ismerhetünk. Ez alapján megállapíthatjuk, hogy ezek a felvételek az End Art művészeti korszakának elejéről származnak.

²⁹³ *The Bees*, 01:49 min. című jelenetet korábban, mint önálló videoművet feltöltötte Youtube videocsatornájára; amelyet azóta letörölt. Lásd: az értekezés 1998-2004 End Art videojelenetek című fejezetében.

²⁹⁴ A jelenetet korábban a V.I.R.â.G.-projekt „R”- betűjeléhez társítva láthattuk.

²⁹⁵ Galeta a jelenet végére egy Matsuo Bashótól származó haiku kezdetét úsztatta: *Furuike ya. A teljes idézet: „Furuike ja kawazu tobikomu mizu no oto.” „Ősi halastó – egy béka ugrik – a víz hangja.”* Egy másik horvát fordítás szerint ugyanez: *„Elaggott halastó – béka ugrik klak – klok.”* Horváth Gergely – Nagy Róbert: *Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával.* (interjúszövegkönyv) 2015.

²⁹⁶ *Insert Retrospektiva hrvatske video umjetnosti (Insert retrospektív horvát videoművészet)*, Zagreb, MSU. In.: Milovac, Tihomir, *Paradoks Nevidljivosti (Paradox láthatatlanság)* című tanulmányát kísérő képeken a kiadvány 57. oldalán az ENDART, 2000. videomű felvételei közül kilenc filmképet publikál. Ezek között a béka a tóba ugrik c. jelenet filmképe is szerepel.

Továbbá a borsófejtés, a földből fokhagymákat húz ki, egy tyúk az alkarjához simul, döglött madár teteme, macska közelről a kamerába néz és a cseresznyét közelről mutatja filmképein; melyet a mozgóképben a következő pillanatban bekap. A cikkről Galeta egy pdf-dokumentumot állított össze, *INDEX+pdf* címmel. A dokumentum Galeta blogján ma is megtalálható a http://www.ozafin.alu.hr/end_art/?page_id=1137 oldalon. Tehát ezek a jelenetek is az End Art művészeti korszakának elejéről származnak.

²⁹⁷ *Work in Progress 2012/2011/2010/2009/08/07/06/05/04/03/02/01/00/1999* by Ivan Ladislav Galeta, Camera Hi8 SONY DCR TRV 240 E mostly in left hand, Thanks to Darko Vračević, Karlo Galeta, Dragan Švaco, Vinko Brešan, Kraj Gornji 2012/2011/2010/2009, No 1 Oberhausen 2012

hangját azonban a film végéig kitarja. A Deep End Art No.1. filmje a keretes szerkezet által folyamatosan játszhatóvá vált. Galeta ezen alkotói módszert, (loop, hurok-film) a korábbi filmjei során is használta. A film többszöri megnézése után észleltem, hogy Galeta az egyes jelenetekre villanásszerűen plusz képeket illesztett. Ezeket, mint afféle rejtett lábjegyzeteket sikerült beazonosítanom; – a filmet kockáról kockára haladva mégegyszer megnéztem.²⁹⁸

33. sz. kép: I.L.G. Deep End Art No. 1. kódolt filmképei. 2012. Összeállította: Nagy Róbert.

Galeta kódolt üzenetként – kettő képkocka hosszan – Claude Monet, Masanobu Fukuoka, Bill Mollison, Hamvas Béla, Karel Capek, Henry David Thoreau és Maurice Maeterlinck portréfelvételeit illesztette a kerti jelenetekre.²⁹⁹ Az autorítások Galeta End Art művészetére hatással voltak.³⁰⁰ Filmbeli megidézésük a művész tiszteletadása munkásságuk előtt.

A Deep End Art No. 1. etűdben Galeta kísérletet tett arra, hogy esszenciálisan átadja mindazt, amit a kertművelés, mint (élet)művészet – élvezetét jelentette számára. A makró közeli, szuggesztív képein a legkisebb létezők perspektívájából láttata kerti világát és benne önmagát is. Galeta elküldte a villachi,

²⁹⁸ A No. 1. filmet az Adobe Premiere CS5 filmszerkesztő program idővonalára helyeztem. A két képhosszan mutatott állóképeket exportáltam a filmből. A többnyire fekete fehér portréfelvételeken szereplő férfiakat a Google képkereső szolgáltatása segítségével azonosítottam be.

²⁹⁹ Balról jobbra, főlülről lefelé haladva az egyes jeleneteken a következő autorítások portréfelvételeit láthatjuk.

- 01. jelenet, szamócát szakít – Claude Monet (00:59. min. 16. kép),
- 04. jelenet, fokhagymát gyűjt – Masanobu Fukuoka (02:14. min. 23. kép),
- 06. jelenet, tyúkokkal a kertben – Bill Mollison (04:01. min. 05. kép),
- 08. jelenet, macskát cirógatja – Hamvas Béla (05:53. min. 13. kép),
- 09. jelenet, a kútból vizet merít – nem tudtam meghatározni (07:13. min. 10. kép),
- 13. jelenet, kaszáját egyengeti – Karel Capek (11:31. min. 16. kép),
- 15. jelenet, cseresznyét megeszi – Henry David Thoreau (12:42. min. 17. kép),
- 19. jelenet, méhkas bejárata – Maurice Maeterlinck (16:39. min. 12. kép).

³⁰⁰ Részletes ismertetésüket lásd: az értekezés 1992–1995 A mezőgazdaság elvei, az inspirálódás forrásai című fejezetében. A Múcsarnokban 1996-ban megrendezett, A pillangó-hatás című kiállítás hálózati katalógusában Galeta felsorolja, hogy a művészi táj kialakítása során kik hatottak rá. Többek között: Claude Monet, Hamvas Béla, Masanobu Fukuoka, és Bill Mollison.

K3 Nemzetközi rövidfilmfesztiválra a filmet, amellyel a fesztivál nagydíját nyerte.³⁰¹ Galeta tehát továbbra is folytatta a művészetet; filmet készít, fesztiválokon vett részt, kiállításokon szerepel.³⁰²

8.14. 2013. 06. 24. - 2013. 08. 11. Work in ProRegress – Eltűnő multi-önarckép

Galeta a Horvát Művészek Szövetsége felkérésére vett részt a 48. Zágrábi Szalon Identitás című kiállításán.³⁰³ A kiállítótér falán létrehozott művének alapja, az Eltűnő multi-önarckép című képe. Galeta 1980. szeptember 29-én Párizsban, egy polaroid automatában fényképezkedett, kétszer négy felvételtől álló önarcképet készített. Ekkor a Georges Pompidou Központ kiállításán szerepelt;³⁰⁴ a biennáléra való belépéshez egy fényképes igazolványra volt szüksége, a polaroid képek egyikét ehhez használta.

A másik polaroid felvételt egy könyvbe rakta, amelyet 1992-ben megtalált. Felfedezte, hogy a kémiaiilag instabil kép az idő múlásával romlani kezdett, ahogyan önmaga is a való életben fokozatosan öregedett. Elhatározta, hogy a fotográfiával konceptuálisan foglalkozik; azaz valamiféle viszonyrendszert alakít ki a műalkotás romlása és annak valódi értéke között.³⁰⁵

34. sz. kép: I.L.G. Eltűnő multi-önarckép, Work in ProRegress folyamatban. 2013. Összeállította: Nagy Róbert.

³⁰¹ 2012. 11. 22. – 25. K3 nemzetközi rövidfilmfesztivál. Villach, Ausztria 2012. <http://www.k3festival.com/en/archive-k3-festival-en/k3-2012-en/k3-awards> Utolsó látogatás: 2015. 06. 05.

³⁰² A Deep End Art No. 1. további nyilvános bemutatói:

2013. 11. 22. – 2014. 02. 23. Ivan Ladislav Galeta A nullpont tájképe, Paks, Paksi Képtár.

Posztumusz bemutatók.:

2014. 04. 22. – 27. A 23. Horvát filmnapokon a Deep End Art No. 1. elnyeri a legjobb kísérleti filmért járó Oktavijan-díjat.

2014. 04. 28. – 06. 01. Ivan Ladislav Galeta kiállítása, Magma Kortárs Képzőművészeti Kiállítótér, Sepsiszentgyörgy.

2014. 06. 14. A No.1.-et vetítik a tabori 12. Nemzetközi rövidfilmfesztiválon.

http://www.hfs.hr/novosti_detail.aspx?sif=3241#.VDrNRaju8A Utolsó látogatás: 2015. 06. 05.

³⁰³ Zágráb, Meštrović Pavilion Ring Galéria, 2013.06.26. - 07.20. <http://www.hdlu.hr/eng/2013/06/48th-zagreb-salon-identity/> Utolsó látogatás: 2014. 10. 23.

³⁰⁴ Xle biennále, Georges Pompidou központ, Párizs. 1980. 09. 20. - 11. 02.

³⁰⁵ Ožegović, Nina: Ivan Ladislav Galeta Klečeci pred zidom, povisio cijenu na 12 tisuća eura (Ivan Ladislav Galeta a galéria fala előtt guggolva emelte meg művének árát 12 ezer euróra) 2013. 08.19., <http://www.tportal.hr/kultura/kulturmiks/280838/Klececi-pred-zidom-povisio-cijenu-na-12-tisuca-eura.html> Utolsó látogatás: 2014.10. 07. Fordította Radojka Filákovity horvát szakfordító, 2014. október.

Elgondolása szerint a kép értéke eltűnésével fordított arányban növekszik; tehát a kép ára a keletkezésétől számítva minden nap egy euróval többre kerül.³⁰⁶ A műalkotás szerinte a teljes romlás, szétesés pillanatában éri majd el a legmagasabb árát. Galeta művével egy fontos kérdésére hívta fel a figyelmünket; mi a kortárs művészeti produktum értéke – ára.³⁰⁷ A keretezett polaroidképet a falra akasztotta³⁰⁸ és azt egy újabb üveges képkerettel védte. A kép köré, a kiállítótér falára ceruzával írta fel a kép keletkezése óta eltelt napokat és a műtárgy aznapi árát is. Galeta folyamatosan dolgozott; hol a földön fekvve, guggolva, hol egy hatalmas létrán állva több oszlopba fölülről - lefelé rózta a számsort. A munkafolyamatot fotófelvételekkel dokumentálta, amelyet Facebook oldalán publikált,³⁰⁹ Work in ProRegress címmel.

35. sz. kép: I.L.G. Work in ProRegress folyamatban. 2013. Összeállította: Nagy Róbert.³¹⁰

A kiállítás hivatalos idején túl (2013. 06. 26. - 07. 20.) is folytatja projektet.³¹¹ A polaroid kép keletkezésétől eltelt idő felírásával augusztus 11-én végzett; ekkor a projektet befejezte, - elérte a jelen pillanatot. A Work in ProRegress folyamatművel elnyerte a 48. Zágrábi Szalon nagydíját, egyben ez lett az életműve utolsó produktuma.³¹²

³⁰⁶ A Deseapearing Multiselfportrait felvételt az e-mailart No. 16. üzenetében, 2005. 09. 25-én publikálja először és ekkortól árazza be. A mű akkori ára: 9 125 euró. A polaroid kép mérete: 100x120 mm. Eltűnő multi-önarcképet lásd: monográfia 80.o.

³⁰⁷ Arról nincs tudomásom, hogy az eltűnő multi-önarcképet értékesítette-e a művészeti piacon.

³⁰⁸ A zágrábi retrospektív kiállításán is bemutatta az eltűnő multi-önarcképet. Akkor a kiállítás falára a kép mellé felírta a mű aktuális árát, melyet időről időre javított. Az akciót a proregress projekt előzményének tekinthetjük. Lásd: Na rubu znanosti, Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulite točke Zágráb, HRT 52 min., 18:56. - 21:16. perc között, <http://www.youtube.com/watch?v=y6seSfsVntw> Utolsó látogatás: 2014. július 09.

³⁰⁹ <https://www.facebook.com/ivanladislav.galeta?fref=ts> Utolsó látogatás: 2015. 10. 20. A profilt 2013. 03. 24-én hozta létre; azzal a céllal, hogy diákjai számára a félév során könnyedén elérhetővé tegye, hétről-hétre megosztva a Média Miniaturák sorozat egyes epizódjait, – olvashatjuk Adele Eisensteinnek írt bejegyzésében.

³¹⁰ A bal oldali felvételen a projekt spirális alakban elrendezett idővonal térképét láthatjuk. A feliratokat Radojka Filákovity fordította, 2014. október.

³¹¹ Közben, 2013. 08. 02-án egy e-mailben ezt írta.: „Mostanában egy kicsit elfoglalt vagyok. Csinálok a „végtelen” művet a zágrábi szalon kiállításán.”

³¹² 2013. 11. 22. - 2014. 02. 23. között a Paksi Képtár Galeta A nullpont tájképe retrospektív kiállítását rendezte meg. A kiállítótérrel a budapesti workshopról hazafelé tartva (2013. 04. 11-én) Galeta megtekintette. Az életmű adaptálását a Paksi

9. Összefoglalás

Értekezésemben Ivan Ladislav Galeta horvát képzőművész művészi szerepváltozásának bemutatására törekedtem művészetének utolsó periódusa, az End Art 2000 folyamatmű és előzményei bemutatásán keresztül. Ezen alkotói korszakáról részletes áttekintő elemzés ezidáig nem készült.

2000-től a művész – a fővárosból kivonulva – egy Zágráb közeli faluban, Kraj Gornjiban (a kraj szó jelölheti valaminek a végét, nyitott teret, tájat is élt), és gazdálkodással foglalkozott; eközben művészete helyét lassan áthelyezte a műterméből a kertjébe. Kertészként végzett kétkézi munkáját művészeti kontextusba helyezte, mert terményei egy művész munkájának gyümölcsei, szó szerint és átvitt értelemben egyszerre. Idővel a kertművelés és a művészeti gyakorlat közötti határt feloldja, átjárhatóvá teszi, az élet és művészet kapcsolatát archaikus módon újraéli; a Földet tisztelni csak az tudja, aki műveli is – vallja. A kertművelés, mint (élet)művészet jelent meg nála. Galeta művészi szerepváltozásának inspirációs forrása tehát kerti empirikus tapasztalata. Művészetét ott, a végeken szélesre nyitotta; beemelt olyat a művészetbe, ami eddig talán nem volt megragadható.

A világból való kivonulás aktusa Galetánál azonban eltért a jól ismert Rousseau-i „Vissza a természethez!”-gyakorlatától. A felvilágosodás kori filozófus e közhelyé vált jelszava nem szó szerint a természethez való visszatérést jelenti, hanem filozófiai indíttatású. Egyrészt negatív: természet az, amit nem az emberek csináltak; másrészt kultúrkritika, mert a társadalomból kíván kiszakadni („A természet jó, a kultúra rossz.”).

Ezzel szemben Galetánál a „kivonulással” járó életmódváltás nem járt együtt a külvilágtól való elszakadással, a paraszti létformának nem adja át magát egészen. Továbbra is bejár a zágrábi Képzőművészeti Egyetemre tanítani, publikál, kiállít; természetközeli tapasztalatait a külvilág számára folyamatosan közvetíti. Kapcsolódik és reflektál is a világban zajló folyamatokra azáltal, hogy új típusú művészeti produktumait – melyeknek színtere a saját kertje – a cybertérben is közzéteszi, ezzel a virtuális világ figyelmét magára felhívva, a hálózatot, mint kiállítóteret használja. Website-ot épít,

Képtárba a kiállítás kurátorával, Tihomir Milovaccal közösen Zágrábban tervezték meg. Az értekezés 2011. 09. 23.-11. 16. A nullpont tájképe, Retrospektív kiállítás, Zágráb című fejezetében ismertetett installációit Galeta Pakson már nem tudta felépíteni; ebben betegsége meggátolta. Az időközben elkészült fesztiváldíjas Deep End Art No. 1. filmje viszont Pakson bemutatásra került. A Zágrábi Kortárs Művészetek Múzeuma a Paksi Képtárral közösen a kiállítás megnyitójára egy háromnyelvű (horvát, angol, magyar) monográfiát jelentetett meg Galetáról. (Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Milovac, Tihomir (szerk.), Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013.) A művész a monográfia előkészületi munkálataiban részt vett. Sajnálatos módon paksi kiállításán személyesen már nem tudott jelen lenni; mert váratlan, súlyos betegsége és ennek következményei megakadályozták abban. Ivan Ladislav Galeta, 2015. január 7-én, életének hatvannyolcadik évében hunyt el.

videomegosztó portálokra tölti fel kerti tevékenységét dokumentáló videoműveit (YouTube, Vimeo), használja a web 2.0 szolgáltatásait (a WordPress blogmotorját, a közösségi oldalak közül a Facebookon is megjelenik). Az elektronikus médiumok használatával Galeta is polgára lett a globális (világ)falunak, Kraj Gornji-ból.

Galeta elsősorban kísérleti filmesként vált ismertté. Nagyobb lélegzetű filmjeit hosszú előkészületi munkák után 35 mm-es filmre forgatta. Az End Art (művészetvégi kísérletei) során médiumot vált, új formanyelvet alakít ki kerti munkáinak rögzítésére. A jelenetek felvételekor kézi kameráját többnyire a bal kezében tartotta úgy, hogy nem nézett a kamera lencséjébe; lemondott a kompozíció kontrollálásáról, forgatókönyvet nem használt. Képkészítői pozíciója paradox helyzet, hiszen egyszerre szereplője a valóságnak, és ugyanabban a pillanatban a megfigyelője is. Ez lesz a legadekvátabb filmi kifejezőmód szándékához, miszerint egygy kíván válni a természettel. Filmes munkamódszere End Art művészete egyéni filmnyelvévé lett. A dolgok létrejöttének a folyamatába próbál behatolni, ahol az éppen most végbement pillanat egyúttal maga az eredmény.

E kísérletező – megfigyelő attitűd Galeta mezőgazdasági munkamódszerében is tetten érhető. Galeta bio- vagy másnéven ökológiai gazdálkodásról szóló műveket olvasott (pl. permakultúra), melyeket a gyakorlatban, kertjében is kipróbált; bábáskodott a horvát Permakultúra Központ létrejötténél is.

Az ökotudatos művész reciklál. Galeta műveit kezdetben endartisztikus multimédia-installációnak nevezi. Ezek a Land Art nem nagy helyigényű helyi változatai, amelyeket lebomló, természetes anyagokból épít fel; bírálja a Land Art azon művészeit, akik produktumaikkal ökológiai katasztrófát idéznek elő a természetben. A fennmaradásért együtt kell működni a természettel, és nem annak kárára létrehozni a remekműveket. Továbbá a noART eARTh day-projektjében Galeta indítványozta, hogy február 29-ét a Művészeti Alkotástól Távolaradás Világnapjává nyilvánítsák az egész bolygón. Vásárolt két különálló földterületet, melyet kivont a korábbi művelés alól, azért, hogy a természet el tudja a saját munkáját végezni.

Galeta recikláló (visszakeringető) alkotói módszere megnyilvánul abban is, hogy korábbi művészeti produktumait újra felhasználja, szintetizálja; az End Art-művészete egymásra épülő, visszacsatoló művek láncolata, mely során végig azt kutatja, hogy hol van a határ a művészet és a nem művészet között, azaz hol ér véget a művészet.

Ahogy a természetben minden lassan eltűnik, úgy bontotta le egy sajátos, figyelemfelkeltő akció keretében Galeta a korábban felépített blogját (Deep End Art Work in Progress). Az oldal tisztítása során önmagát kívánta felszabadítani a dokumentálás kényszere alól. Mindez ráirányította a figyelmet a művész szerepváltozásának egy újabb stációjára: belemerül a dolgok érzékenyen túlmutató ontológiai rendjébe, ami az alkotómunkáról való lemondást jelenti. Azt, hogy a művész a folyamat során vágyott szabadságát megélte-e, pontosan nem tudhatjuk. A tények számbavétele és elmondása alapján azonban állíthatjuk, hogy célja eléréséhez bizonyára nagyon közel állt.

A művész halála után, 2014-ben, Peternák Miklós Galetának Sepsiszentgyörgyön kiállítást rendezett. Galeta kertje című dokumentumfilmünket itt is, – és más fórumon is – bemutattuk.

A Magyar Képzőművészeti Egyetemen 2013-ban megalakult az Intermédia Permakultúra Munkacsoport, melynek elindításában Horváth Gergely szerzőtársammal együtt aktívan részt vettünk.³¹³ A szakkollégium azóta aktívan működik, művészet és fenntarthatóság témakörben.³¹⁴

Egyetemi oktatásom során (NYME Alkalmazott Művészeti Intézet, Sopron) Ivan Ladislav Galeta művészete a tananyag részét képezi.

Hétfélig kiskertemet – Galeta hatására – vegyszermentesen gondozom. Horváth Gergely időközben egy földterületet vásárolt, ahol a permakultúra elvei alapján munkálkodik.

„Az égő. Én személy szerint úgy gondolom, hogy minden tőlem kezdődik, minden belőlem indul ki. Először letisztázom magamban, és olyan energetikai helyzetbe hozom magamat, ahol nincs szükségem arra, hogy ráerőltessem másokra, hogy tulajdonképpen magam sugározzak. Hogy egyedül legyek egy térben, és ebben a térben én önmagam működjek, mintegy égő, világítsak. Mint a szobában. Ugye kit érdekel az égő, csak akkor leszünk rá figyelmesek, amikor az megszűnik világítani.”³¹⁵

³¹³ Horváth Gergely, Nagy Róbert: Együttműködés. Intermédia Permakultúra Munkacsoport, Balkon 2013/5, 29. o.

³¹⁴ <http://permakulturamuhely.blogspot.hu/>

³¹⁵ Bioenergetika i umjetnost – Ivan Ladislav Galeta (Bioenergetia és művészet – Ivan Ladislav Galeta), Marin Fulgosi és Ivan Roca dokumentumfilmje, (21 min.) Zagrab, 2012. <http://www.youtube.com/watch?v=250p1zrVXCE> Utolsó látogatás: 2014. 03. 25. Fordította: Handler András.

10. Irodalomjegyzék

Anderson L.O. –Oberschulte, William: Amerikai családi ház építése faszerkezettel.
Cser Könyvkiadó Kft., 1999., 14. – 100. o.

Baji Béla: A gyomszabályozás művészete.
http://lmv.hu/a_gyomszabalyozas_muveszete Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.

Baji Béla: Permakultúra és önellátó biogazdálkodás.
Biri, Első Lánchíd Bt., 2013.

Beke László: Az utolsó paradicsom. Szubjektív dialógus Ivan Ladislav Galetával az End Artról.
Új művészet 2014. 04. 26–28. o.

Beke László: Ivan Ladislav Galeta: Waterpulu 1869- 1896. In: Milovac, Tihomir (szerk.), Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 124. - 139. o.

Blavatsky, H. P. titkos tanítás III. – Tanulmányok az okkult filozófia fontosságáról az életben.
Budapest, Magyar Teozófiai Társulat, 2008.
http://www.teozofia.hu/Olvas/108_Instrukciok_TT3.html Utolsó látogatás: 2015. 07. 24.

Béer: Ruth Stout „csodálatos kertje” – nincs szükség még kapálásra sem, mégis terem?
<http://utajovobe.com/hirek/elemzes/1652-ruth-stout-csodalatos-kertje-nincs-szukseg-meg-kapalasra-sem-megis-terem> Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.

Bordwell, David: Elbeszélés a játékfilmben.
Budapest, Magyar Filmintézet, 1996.

Castro, Colette and Pfeifer, Moritz: Interview with Ivan Ladislav Galeta.
Paris, Pompidou Center, East European Film Bulletin, 2012. october.
<http://eefb.org/archive/february-2013/interview-with-ladislav-galeta/> Utolsó látogatás: 2014.10. 20.

David Hall
<http://www.davidhallart.com> Utolsó látogatás: 2015.10. 22.

Érfalvy Livia: A Humor szerepe Kosztolányi prózájában.
<http://mek.oszk.hu/06500/06547/html/05.htm> Utolsó látogatás: 2014. 02.20.

Feng Shui & Ecology International Conference Prague 1998. 09. 18–23.
<http://www.fengshuiseminars.com/conferences/archive/prague98.html> Utolsó látogatás: 2014. 07. 31.

Franck, Gertrud: Öngyógyító kiskert
Budapest, Mezőgazdasági Könyvkiadó, 1987. 163 o.

Fowkes, Maja and Reuben, The Lure of Fresh Air: Sustainability in Contemporary Croatian Art
<http://artmargins.com/index.php/2-articles/157-the-lure-of-fresh-air-sustainability-in-contemporary-croatian-art> Utolsó látogatás: 2015. 01. 04.

Föld Napja Alapítvány, Jeles környezetvédelmi napok
<http://www.fna.hu/afoldnapja/jelesnapok> Utolsó látogatás: 2015.01.25.

- Fukuoka, Masanobu: Az ökológiai gazdálkodás alapelvei és irányzatai.
<http://anubis.kee.hu/pdf/okoir/okoir112.pdf> Utolsó látogatás: 2014. 07. 22.
- Fukuoka, Masanobu: A sivatag zöldítése
<http://wetiko.hu/2011/10/a-sivatag-zolditese/> Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.
- Fukuoka, Masanobu: The one-Straw Revolution. (Egy szalmaszál forradalom).
 Emmaus, Rodale Press 1978.
- Galeta, Ivan Ladislav: A pillangó hatás. A felfedezés előtti pillanat koordinátái.
<http://www.c3.hu/scca/butterfly/Galeta/cvhu.html> Utolsó látogatás: 2014. 03. 22.
- Galeta, Ivan Ladislav: Filozofija vina. Zagreb, Za Tisak Priredio Stanko Andric, 1993.
<http://sr.scribd.com/doc/15664367/Filozofija-vina> Utolsó látogatás: 2014. 02. 26.
- Gillette, Jane: Gardens of misery and perfection: introducing an annotated bibliography, *Studies in the History of Gardens & Designed Landscapes: An International Quarterly*, 2010, 315–322.o.
<http://dx.doi.org/10.1080/14601170903528508> Utolsó látogatás: 2013. 10. 11.
- Goodall, Jane - Hudson, Gail: A remény magvai.
 Budapest, Libri, 2014.
- Hamvas Béla: Karnevál. 1. kötet, Budapest, Magvető, 1985. 397. o.
- Hamvas Béla: Konyhakert. In: Hamvas, Béla: A babérliget-könyv – Hexakümon, Szombathely, Életünk Könyvek, 1993.
- Hartai László (szerk.): Film-és médiafogalmak kyszótára.
 Budapest, Korona Kiadó, 2002.
- Hérakleitosz töredékei görögül és magyarul In:
 Kövendi Dénes és Kerényi Károly: Hérakleitosz múzsái vagy a természetről.
 Budapest, Helikon Kiadó, 1983., 25. o.- 37. o.
- Holland, Allison et al.: Joseph Beuys & Rudolph Steiner : imagination, inspiration, intuition.
 Melbourne, Vic., National Gallery of Victoria, 2007
- Horváth Dóra - Mitev Ariel: Alternatív kvalitatív kutatási kézikönyv.
 Budapest, Alinea Kiadó, 2015.
- Horváth Gergely – Nagy Róbert: Galeta kertjében – Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával.
 (interjúszövegkönyv) 2015.
- Hrgović, Maja: Retrospektiva Ivana Ladislava Galeta u MSU-u
<http://www.novilist.hr/Kultura/Izlozbe/Retrospektiva-Ivana-Ladislava-Galeta-u-MSU-u>
 Utolsó látogatás: 2015. 06. 06.
- Az ingatlan-nyilvántartásról szóló CXLI. törvény végrehajtásáról szóló 109/1999.(XII.29.) FVM rendelet 50.§
http://www.ingatlanszotar.hu/szotar/Muveles_alol_kivett_terulet.html Utolsó látogatás: 2015. 02.11

Ivan Ladislav Galeta ENDART No1 (filmleírás)
http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?sif=23&sort=god&PD=P#.VDrIDBaju8A
Utolsó látogatás: 2014. 10. 12. Az oldalt fordította: Radojka Filákovity.
Ivan Ladislav Galeta ENDART No2 (filmleírás)
http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?sif=24&sort=god&PD=P#.VDrknRaju8A
Utolsó látogatás: 2014. 10. 12. Ford: Radojka Filákovity.

Ivan Ladislav Galeta ENDART No3 (filmleírás)
http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?sif=24&sort=god&PD=P#.VDrknRaju8A
Utolsó látogatás: 2014. 10. 12. Fordította: Radojka Filákovity.

Ivan Ladislav Galeta ENDART No4 (filmleírás)
http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?sif=25&sort=god&PD=P#.VDrjgRaju8A
Utolsó látogatás: 2014. 10. 12. Fordította: Radojka Filákovity.

Ivan Ladislav Galeta Deep End Art No. 1 (filmleírás)
http://www.hfs.hr/filmovi_detail.aspx?sif=134&sort=god&PD=P#.VDrjBhaju8A
<http://25fps.hr/deep-end-art-no.-1.html>
Utolsó látogatás: 2014. 09. 12. Fordította: Radojka Filákovity

Ivan Ladislav Galeta, Deep End Art WORK IN REGRESS blog
http://www.ozafin.alu.hr/end_art/ Utolsó látogatás: 2012. 07. 23.

Ivan Ladislav Galeta: What is ENDART No 4 Zágráb, On the occasion of the „Dublin version” of Endart by Ivan Ladislav Galeta in Kaptol centre on 2004. 02. 29.
<http://ilgaleta.alu.hr/index2engl.php> Utolsó látogatás: 2014. 10. 12.

Ivan Ladislav Galeta facebook profil
<https://www.facebook.com/ivanladislav.galeta?fref=ts>
Utolsó látogatás: 2015. 10. 20.

Ivan Ladislav Galeta szerzői oldal
<http://ilgaleta.alu.hr/> Utolsó látogatás: 2015. 10. 22.

Ivan Ladislav Galeta: NoARTeARTHday
A www.noartearthday.com Utolsó látogatás: 2015. 02.04. (ez a weboldal már nem elérhető)
<http://web.archive.org/web/20110823084415/> <http://noartearthday.com/> Utolsó látogatás: 2015.02.04

Ivan Ladislav Galeta: NoARTeARTHday Kiáltvány
<http://translocal.org/pdfs/noARTeARTHday.pdf> Utolsó látogatás: 2015.02.04.
A kiáltványt horvát eredetiből Radojka Filákovity fordította.

Ivan Ladislav Galeta: Blackboards
<http://www.ozafin.alu.hr/lgaleta/> Utolsó látogatás: 2014. 07. 31.

Ivan Ladislav Galeta workshopja: Hiba, mint a kreativitás bázisa. Budapest, Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola és Intermédia Tanszék, Nemzetközi Workshop (2013. 04. 09–10.).

Joyce, James: Ulysses (Ford.: Szentkuthy Miklós)
Budapest, Európa Könyvkiadó, 1974.

Kalčić, Silva: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom. Umjetnost slike, zemlje, i zvuka. (Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával. A föld, a kép és a hang művészete.)
up & underground art dossier 2003./6. szám 88.-109. o. Fordította: Radojka Filákovity
Ugyanez:
UpGaleta.pdf. címmel. <http://issuu.com/anditoldthemiinventeditimesnewr/docs/up-underground-galeta/1?e=1546344/9455336> Utolsó látogatás: 2014. 08. 23.
Fordította: Radojka Filákovity

Koljanin, Ana-Marija: Razgovor s Ivanom Ladislavom Galetom. (Beszélgetés Ivan Ladislav Galetával), Zágráb, Zarez, 2008. 05. 30.
<http://www.zarez.hr/clanci/razgovor-s-ivanom-ladislavom-galetom> Utolsó látogatás: 2014. 09. 10.
Fordította: Radojka Filákovity.

Lányi András: A globalizáció folyamata.
Budapest, L'Harmattan, 2007.

Lányi András - Farkas Gabriella (szerk.): Miért fenntarthatatlan, ami fenntartható?
Budapest, L'Harmattan, 2010.

Le Grice, Malcolm: Ének a borról – gondolatok Ladislav Galeta munkásságáról. In: Milovac, Tihomir (szerk.), Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 158. - 167.

Letter from Vincent van Gogh to Theo van Gogh Petit-Wasmes, June 1879
<http://www.webexhibits.org/vangogh/letter/8/130.htm> Utolsó látogatás: 2014.12. 21.

List of hexagrams of the I Ching Hexagram
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_hexagrams_of_the_I_Ching#Hexagram_37
Utolsó látogatás: 2015. 10. 20.

L. Simon László et al. (szerk.): Ivan Ladislav Galeta művei
Magyar Műhely 141 /142. 2006. 17.-21. o.

Maeterlinck, Maurice: Méhek élete, Franklin Társulat, Budapest 1912.

Matsuo Bashō (1644–1694) japán költő. Matsuo, Bashō: Százhetven haiku. Fordította: Fodor Ákos,
Budapest, Terebess Kiadó, 1998.

Marjanić, Suzana: Razgovor Ivan Ladislav Galeta O bogatstvu raznolikosti Zarez, Zágráb, Kortárs
művészeti folyóirat, XIV. évf. 342. szám 2012. 09. 27. 30–31. o.
<http://www.zarez.hr/repository/issue/pdf/400/342.pdf> Utolsó látogatás: 2014. 07. 30.
Fordította: Radojka Filákovity

Milovac, Tihomir: Bevezetés a nullpont tájképébe. In: Milovac, Tihomir (szerk.), Ivan Ladislav Galeta
Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 7. -
29. o.

Milovac, Tihomir: Paradoks Nevidljivosti, Insert Retrospektiva hrvatske video umjetnosti MSU, Zagreb
57.o.
http://issuu.com/ladislav/docs/index_pdf/8?e=0 Utolsó látogatás: 2014. 10. 17.

Mirčev, Andrej: A művészet (vége) mint a nullpont tájképe. In: Milovac, Tihomir (szerk.), Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 158–167. o.

Mollison, Bill and Holmgren, David: Permaculture 1. A perennial agricultura for human settlements. Tasmania: Tagari, Stanley, 1978.

Mollison, Bill and Holmgren, David: Permaculture 2. Practical design for town and country in permanent agriculture. Tasmania: Tagari, Stanley, 1979.

Nagy Katalin: Giverny – Monet kertje.

<http://arnolfini.hu/arnolfini-szalon/snk-giverny-monet-kertje/> Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.

Nagy Róbert – Horváth Gergely: Galeta kertje End Art folyamatban. In: Major Virág (szerk.) Lumen Station #3: Reap and Sow, Bp., Lumen Fotóművészeti Alapítvány - Lumen Galéria és Kávézó, 2015. április. 16. – 21. o.

Ožegović, Nina: Ivan Ladislav Galeta Klečeci pred zidom, povicio cijenu na 12 tisuća eura (Ivan Ladislav Galeta a galéria fala előtt guggolva emelte meg művének árát 12 ezer euróra) 2013. 08.19.

<http://www.tportal.hr/kultura/kulturmiks/280838/Klececi-pred-zidom-povicio-cijenu-na-12-tisuca-eura.html> Utolsó látogatás: 2014.10. 07. Fordította: Radojka Filákovity

Peternák Miklós: Ivan Ladislav Galeta perspektívái. In: Milovac, Tihomir (szerk.), Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 94. - 103. o.

Rabhi, Pierre: Hogy megmaradjon az élet. Budapest, L'Harmattan, 2014.

Ragályi Péter: A humusz szerepe a növény táplálásban és környezetvédelemben. (Értekezés 3. fejezete) Budapest, 2011. 15.o.

http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2011/Ragalyi_Peter_dissertation.pdf Utolsó látogatás: 2014. 10. 30.

Routh Stout's Garden

<http://www.youtube.com/watch?v=GNU8IJzRHZk> Utolsó látogatás: 2014. 07. 23.

Schuller Gabriella: Művészet a jövőnek.

http://tranzit.blog.hu/2008/03/11/muveszet_a_jovonek Utolsó látogatás: 2015.01.25.

Seifert, Alwin: Kertészkedés mérgek nélkül.

Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1981.

Smithson, Robert: Earthworks

http://www.robertsmithson.com/earthworks/spiral_jetty.htm Utolsó látogatás: 2014. 09.11.

Steiner Rudolf: A mezőgazdálkodás gyarapodásának szellemtudományos alapjai : Előadások a biodinamikus gazdálkodásról.

Budapest, Genius, 1997.

Streisand-effektus

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Streisand-effektus>. Utolsó látogatás: 2015. 05. 24

Sustainability and Contemporary Art: Exit or Activism? 2008.02.29. Budapest, Central European University.

<http://translocal.org/sustainability/exitoractivism.html> Utolsó látogatás: 2015.01.25.

Szabó Gábor: Filmes könyv.

Budapest, Ab Ovo, 2002.

Szombathy Bálint: Galeta összes.

<http://exindex.hu/index.php?l=hu&page=3&id=919> Utolsó látogatás: 2013. 03. 16.

Thoreau, Henry David: Walden - A polgári engedetlenség iránti kötelességről.

Budapest, Fekete Sas Könyvkiadó Bt., 2008

Wayback Machine, Internet Archive

<http://archive.org/web/>

Utolsó látogatás: 2015. 05. 25.

I.European Media Art Festival, Osnabrück, 1988. 09. 01.-11.

<http://www.emaf.de/files/emafkatalog1988webklein.pdf> Utolsó látogatás: 2015. 10. 21.

Filmográfia

Abeceda vrtlarstva - Česnak Ladislav Galeta, (A kertészet ábécéje - Ladislav Galeta foghagyma földje riporter: Kornelija Benyovsky Šoštarčić, HRT1 (5:13 min.) 2004. A dokumentumfilmet a YouTube videomegosztóról mentettem le, 2012. 07. 23-án, Galeta azóta törölte a hálózatról. Fordította: Radojka Filákovity, 2014. október.

Bioenergetika i umjetnost - Ivan Ladislav Galeta (Bioenergetia és művészet – Ivan Ladislav Galeta), Marin Fulgosi és Ivan Roca dokumentumfilmje, (21 min.) Zagreb, 2012.

<http://www.youtube.com/watch?v=250p1zrVXCE> Utolsó látogatás: 2014. 03. 25. Fordította: Handler András.

Horváth Gergely és Nagy Róbert: Galeta kertje „Minél mélyebb mész, varázs intenzívebb” (pilot, 12 perc) 2013. 03. 25. (A hálózaton már nem elérhető.)

Horváth Gergely és Nagy Róbert: Galeta kertje – színes, feliratos, magyar–horvát nyelven beszélő dokumentumfilm, 2013. (44 perc)

<http://www.youtube.com/watch?v=0cPxLHY4Uns>

Feltöltés ideje: 2013. 12. 17. (2015. 10.21-ig 2995-an látták a filmet.)

Ivan Ladislav Galeta: Deep End Art No 1, 20 min.

Zagreb film, Zagreb, 2012.

Ivan Ladislav Galeta & Navid Bulbulija: Sarajevski akvarel. No 1., 2:51 min.

<https://www.youtube.com/watch?v=QK7RfmTyuh8> Utolsó látogatás: 2015. 03.22.

Ivan Ladislav Galeta & Navid Bulbulija: Sarajevski akvarel. No 13., 1:55 min.
<http://www.youtube.com/watch?v=I40gzF-01D4> , Utolsó látogatás: 2015. 03.22.

Ivan Ladislav Galeta & Navid Bulbulija: Sarajevski akvarel. No 16., 9:50 min.
<http://www.youtube.com/watch?v=1OacXCNousQ> Utolsó látogatás: 2015. 03.22.

Ivan Ladislav Galeta Medijske Minijature
<https://vimeo.com/search?q=Medijske+Minijature>
Utolsó látogatás: 2015. 04. 15.

Ivan Ladislav Galeta monográfia könyvbemutató, Budapest, Írók Boltja. 2014.02.13.
<http://www.youtube.com/watch?v=QyfdhoDQNa0> Utolsó látogatás: 2014. 02. 27.

Na rubu znanosti – Ivan Ladislav Galeta Krajolik nulte točke. (A tudomány szélén – I.L.G. A nullpont tájképe). Riporter: Krešimir Mišak, Dokumentumfilm (52 min.) Zágráb, HRT.
<http://www.youtube.com/watch?v=y6seSfsVntw>
Utolsó látogatás: 2014. július 09. Fordította: Horváth Eszter

Suvremena Hrvatska umjetnost Ivan Ladislav Galeta - (Kortárs horvát művészet I.L.G.), színes, magyarul beszélő, horvát dokumentumfilm (53 perc), HRT 1999/2000, rendezte: Gordana Brozović.

Where Do Deleted Files Go? (10:34 min) Michael Stevens.
<https://www.youtube.com/watch?v=G5s4-Kak49o>.
Utolsó látogatás: 2015. 05. 25.

Kiállítások

Biennále - külhoni magyarok kulturális fesztiválja. Budapest, Videospace, 2009.10.29. - 2009.12.04.
Kurátor: Szombathy Bálint.
<http://www.videospace.c3.hu/prog/2009/pr0910hu.html>, Utolsó látogatás: 2015.03.22.

Ivan Ladislav Galeta: Krajolik nulte točke – eksperimenti i israživanja – A nullpont tájképei, retrospekció, Zágráb, Kortárs Művészetek Múzeum, 2011. 09. 23. – 10. 17.
http://www.tportal.hr/fotogalerija/?galleryId=10622&readonly=true&TB_iframe=true&height=550&width=750&modal=false Utolsó látogatás: 2015. 06. 06.

Ivan Ladislav Galeta: A nullpont tájképe, Paks, Paksi Képtár, 2013. 11. 22. – 2014. 02. 23.

Ivan Ladislav Galeta – kiállítás. Kurátor: Peternák Miklós. Sepsiszentgyörgy, Magma Kortárs Művészeti Kiállítótér 2014. 04. 28. – 06. 01.
<https://vimeo.com/93272858> Utolsó látogatás: 2014. 05. 03.

Ivan Ladislav Galeta DEEP END ART No.1 2012. 20 min. Villach, K3 Nemzetközi Filmfesztivál.
<http://www.k3festival.com/en/archive-k3-festival-en/k3-2012-en/k3-awards> Utolsó látogatás: 2013. 03. 25.

A pillangó-hatás. Műcsarnok 1996. Kurátor: Suzanne Mészöly és Peternák Miklós. Budapest, 1996. 01. 20. – 02. 25.

Rehab, Budapest, Labor Galéria, 2008.03.01 - 03.26. Kurátorok: Maja Fowkes, Reuben Fowkes. Kiállító művészek: Ivan Ladislav Galeta, Amanda Dunsmore, Denis Krašković, Beöthy Balázs, Nemes Csaba, Pacsika Rudolf.

<http://labor.c3.hu/2008/02/rehab/> Utolsó látogatás: 2015.02.22.

Szalma fesztivál 2008.08. 06. –10. Kopácsi rét, Eszék, Horvátország

A kiállítás kurátora: V. Kusik.

<http://www.slama.hr/osx/en/c26/Slama-2008/> Utolsó látogatás: 2015. 07. 11.

48th ZAGREB SALON: Identity, Zágráb, Meštrović Pavilion Ring Galéria, 2013.06.26. - 07.20.

<http://www.hdlu.hr/eng/2013/06/48th-zagreb-salon-identity/> Utolsó látogatás: 2014. 10. 23.

11. Képjegyzék

1. sz. kép: Galeta Kraj Gornji-i birtoka a Google földgömbjén, 2013. Készítette: Nagy Róbert.
2. sz. kép: Galeta könyvespolca, részlet a Hamvas-életműsorozattal, 2012. A felvételt készítette: Nagy Róbert.
3. sz. kép: Ivan Ladislav Galeta, Prágai tábla, 1998. A felvételt készítette: Nagy Róbert.
4. sz. kép: I.L.G. Humor – Humusz verse, és vázlatrajza. Összeállította: Nagy Róbert.
5. sz. kép: I.L.G. Terület – Endartisztikus multimédia-installáció, 2000 után. Összeállította: Nagy Róbert.
6. sz. kép: Filmképek, a Kortárs horvát művészet – Ivan Ladislav Galeta c. dokumentumfilmből, 1999/2000. Összeáll.: Nagy R.
7. sz. kép: I.L.G. V.I.R.â.G filmprojekt, Work in progress 1991., V.I.R. â.G. website 2004–2006, képernyőfotó. Összeáll.: Nagy R.
8. sz. kép: I.L.G. Videofotozoom 1976 körül.
9. sz. kép: I.L.G. Filmképek, a Kunst und Leben c. videoműből. Összeállította: Nagy Róbert.
10. sz. kép: I.L.G. Spirális kaszarend, Fordított spirális kaszarend, légi felvétel a kaszálásról. Összeállította: Nagy Róbert.
11. sz. kép: I.L.G. Reggeli kaszarend, Délutáni szemlélődés, I ching hexagram No 37. Összeállította.: Nagy Róbert.
12. sz. kép: I.L.G. Szénarajz, Hamurajz, Négyzetes spirál. Összeállította: Nagy Róbert.
13. sz. kép: I.L.G. e-mailart printek, Budapest, Labor Galéria. Összeállította: Nagy Róbert.
14. sz. kép: I.L.G. Szarajevói akvarellek, No 1., No 13., No 16. c. videoművek filmképei. Összeállította: Nagy Róbert.
15. sz. kép: I.L.G. End Art No 1., End Art No 2., területei a Google föld szolgáltatása alapján. Összeállította: Nagy Róbert.
16. sz. kép: I.L.G. Különleges formájú zöldségek. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.
17. sz. kép: I.L.G. Gravitációs öntözőberendezés. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.
18. sz. kép: I.L.G. Kacsák és tyúkok a kertben. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.
19. sz. kép: I.L.G. Kukorica, kukoricagóré. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.
20. sz. kép: I.L.G. Két kosár alma, almalé a hűtőszekrényben. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.
21. kép: I.L.G. Raj, a raj befogása, méhkas. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.
22. sz. kép: I.L.G. Eggsart. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.
23. sz. kép: I.L.G. END ART feliratú dinnye képsora. 2010. februári archívum képei. Összeállította: Nagy Róbert.
24. sz. kép: I.L.G. Lakóházépítés, 1997. Work in Progress I. képei. Összeállította: Nagy Róbert.
25. sz. kép: I.L.G. Lakóházépítés, 1998. Work in Progress I. képei. Összeállította: Nagy Róbert.
26. sz. kép: I.L.G. Lakóházépítés, 1999. Work in Progress I. képei. Összeállította: Nagy Róbert.
27. sz. kép: I.L.G. Lakóházépítés, 2000. Work in Progress I. képei. Összeállította: Nagy Róbert.
28. sz. kép: I.L.G. Foto installáció az End Art felvételeiből. 2011. Összeállította: Nagy Róbert.
29. sz. kép: I.L.G. A méhkas szelleme. Installáció, 2011. Összeállította: Nagy Róbert.
30. sz. kép: I.L.G. Tetraktys. Installáció, 1983 – 2011. Összeállította: Nagy Róbert.
31. sz. kép: I.L.G. Gyertya. Installáció, 2011. Összeállította: Nagy Róbert.
32. sz. kép: I.L.G. A kidobott idő kupaca. Installáció, 2011. Összeállította: Nagy Róbert.
33. sz. kép: I.L.G. Deep End Art No. 1. kódolt filmképei. 2012. Összeállította: Nagy Róbert.
34. sz. kép: I.L.G. Eltűnő multi-önarckép, Work in ProRegress folyamatban. 2013. Összeállította: Nagy Róbert.
35. sz. kép: I.L.G. Work in ProRegress folyamatban. 2013. Összeállította: Nagy Róbert.

12. Függelékek

1. sz. függelék: Szikra Renáta tanulmányai

Kertemlékművek in.: Matzon Frigyes Magyar Jakobinusok emlékműve Budapest, Vérmező. Daniel Libeskind, Cornelia Müller, Jan Wehberg / Lützwow 7 A Berlini Zsidó Múzeum kert együttese. Száműzetés kertje Jenny Holzer Fekete-kert, Nordhorn, Németország. http://balkon.c3.hu/2006/2006_2/01kert.html Utolsó látogatás: 2009. 03. 11.

Ökokatedrális – növényosztály in.: Agnes Denes Búzamező – Konfrontáció. Louis G. Le Roy Ökokatedrális, Heerenveen, Hollandia. Helen Mayer és Newton Harrison Jövő Kert 1996 Bonn. Kunst- und Ausstellungshalle Herman de Vris növényosztály, sanctuarium, Münster 1997. Hans Haacke A lakosságnak (Der Bevölkerung), 2000. Berlin, Reichstag. http://balkon.c3.hu/2006/2006_3/01szikra.html Utolsó látogatás: 2009. 03. 11.

Nett kertek digitális kertek In.: Ken Goldberg – Joseph Santarromana TeleGarden 1996. Lois és Franziska Weinberger InternetGarten www.loisweinberger.net/internetgarten/index.htm. Mateusz Herczka Life Support Systems-Vanda, 2005. Waliczky Tamás A Kert, (21. századi amatőr-film) 1992, 1996, számítógép-animáció. http://balkon.c3.hu/2006/2006_4/01nett.html Utolsó látogatás: 2009. 03. 11.

Ian Hamilton Finlay kertje Little Sparta (Stonypath) http://balkon.c3.hu/2007/2007_1/2kert.html Utolsó látogatás: 2009. 03. 11. – Mikrotertek – kertminiatúrák in.: Lois Weinberger Hordozható kert 1994–2000. Leuven, Belgium. Lois Weinberger Cím nélkül, 1998. Tiroler Kunsthalle kert. Chip Sullivan Kinai gyorskert, A Rózsa kertje, Linné kertje. Paula Hayes Mozdítható föld 1997, Paula Hayes Terrárium (híd), 2004 New York A.C. Project Room. http://balkon.c3.hu/2007/2007_2/3mikrotertek.html Utolsó látogatás: 2009. 03. 11.

Kerti séta időben és térben Gartenlust. Der Garten in der Kunst in.: Lois és Franziska Weinberger Kertarchívum, installáció. Dan Graham Inspired by Moon Window, 1989–2003. Mark Quinn festményei. Regula Dettwiler botanikai archívuma. Dan Graham Inspired by Moon Window, 1989–2003. http://balkon.c3.hu/2007/2007_6/05gartenlust.html Utolsó látogatás: 2009. 03. 11.

Niki de Saint Phalle Tarot-kertje Garavicchio, (Olaszország) 1998, <http://exindex.hu/index.php?l=hu&page=3&id=272> Utolsó látogatás: 2009. 03. 11.

Charles Jencks és Maggie Keswick Univerzum-kertje Magyar Építőművészet 2006/1

A szellem háza – a kinyilatkoztatás kertje Magyar Építőművészet Utóirat – Post scriptum melléklet 2007/5

Diana Balmori – Margaret Morton Hajléktalanok kertje Ford: Szikra Renáta Café Babel 53 (Hiány), 44–53. o

2. sz. függelék: Ivan Ladislav Galeta oktatói kapcsolatai a MKE Intermédia Tanszékén

1992/93 tanévben Ivan Ladislav Galeta a Magyar Képzőművészeti Főiskola vendégtanára, a horvát–magyar kultúregyezmény keretében.

1992/93 Ivan Ladislav Galeta előadásai és bemutatói a Magyar Képzőművészeti Főiskolán a horvát–magyar kultúregyezmény támogatásával. Videodokumentációk az Intermédia Tanszék médiatárában. No.13. Ivan Ladislav Galeta 1992. 12. 10–11. SVHS, és a No.14. kazetta, Ivan Ladislav Galeta első előadása.

1993.02. 24 – 28. Ivan Ladislav Galeta Kiállítása a Magyar Képzőművészeti Főiskola aulájában.

1993. 02. 24-én és 25-én Ivan Ladislav Galeta előadásai a Magyar Képzőművészeti Főiskolán.

1993. 03. 09–10. napokon Galeta előadást tart a Képzőművészeti Egyetemen.

2003. 02. 10–14. között Ivan Ladislav Galeta MKE Intermédia Tanszékén műelemzés kurzust vezet.

2006. 04. 19–20. napokon Ivan Ladislav Galeta a Magyar Képzőművészeti Egyetem Intermédia Tanszékén előad.

2006. 11. 27. Ivan Ladislav Galeta, Kiterjesztett fénykép című előadása. Magyar Képzőművészeti Egyetem, Intermédia Tanszék.

2009. 02. 12. Ivan Ladislav Galeta, Bevezető a kísérleti filmhez. Magyar Képzőművészeti Egyetem, Intermédia Tanszék.

Kategória: esemény, Műforma: bemutató / workshop Nyelv: magyar
<http://catalog.c3.hu/index.php?page=work&id=937&lang=HU> (A bauhaus gyűjtemény része.)

2009. 02. 12–15. Bauhaus lab, bauhaus projekt. Workshop 1. Magyar Képzőművészeti Egyetemen, Intermédia Tanszék, Budapest. [http://bauhauslab.c3.hu/hu/](http://bauhauslab.c3.hu/hu/events/lecture-ivan-ladislav-galeta/) <http://www.bauhauslab.org/index.php?id=21> A Bauhaus létrejöttének kilencvenéves évfordulója alkalmából, weimari kezdeményezésként jött létre a bauhaus lab 2009 projekt német, angol, magyar és francia partnerek részvételével. A bauhaus lab új művészeti stratégiák és interdiszciplináris együttműködési módszerek kutatásának és fejlesztésének nemzetközi hálózata, mely a Bauhaus-mozgalom teljes történelmi érdemeinek elismerése mellett napjainkban is érezhető hatását vizsgálja, s ezáltal az innovatív, diszciplinákon és országhatárokon átívelő művészeti alkalmazások lehetőségeit kívánja feltárni. *„Nem csinállok előadást, hanem eladást. Ezen a finnugánci magyar nyelven. Megpróbálunk kilépni. A fényről és a képről kicsit gondolkodni, kicsit kilépni. Nem lehet azt mondani, hogy ez látszik, ezt te látod, te, te. (...) Azt akarom hangsúlyozni, hogy nagyon sok hiba lesz ebben az előadásban.”* 2013. 04. 09. Ivan Ladislav Galeta Hiba, mint a kreativitás bázisa, előadás MKE, Doktori Iskola, Budapest.

3. sz. függelék: Galeta magyarországi kiállításai és konferenciákon való részvételei

A C3 nagy projektjeiben való részvételei:

1996 A pillangó-hatás, Budapest, Múcsarnok, 1996. 01. 20. – 02. 25. Kurátor: Peternák Miklós. C3 Videoarchívum és Médiaművészeti Gyűjtemény Katalógusa: <http://catalog.c3.hu/index.php>

A kiállításához kapcsolódó konferencián tartott esemény: Humus -> Virág -> Butter Flay (Effect) Budapest, Múcsarnok 1996. 01. 22. Kategória: esemény, műforma: performansz / bemutató / vetítés.

Az esemény dokumentum-felvétele: <http://catalog.c3.hu/index.php?page=work&id=322&lang=HU> Nyelv: angol, magyar (110 perc).

Eseményleírás: a Sfaira, Két idő egy térben, Water Pulu, Piramidas, és Wal(l)zen) című filmjeit vetíti. A tőle megszokott módon a filmekhez háttérinformációval is szolgál. Táblára magyarázó rajzot készít, bemutatja az egyes filmek inspirációs forrásait – diasorozatot vetít, filmjei képi és zenei forgatókönyveit is értelmezi hallgatósága számára. „Humuszból nő ki a palánta, palántából a virág, és a virágon vannak a lepkék” – magyarázza az előadás végén, majd a táblarajzot egy nedves szivaccsal körkörösön letörli. Az előadáson készült tábla folyamatfelvételei: <http://www.c3.hu/scca/butterfly/Galeta/synopsishu.html> Műforma: előadás/performansz és filmvetítés.

1999 Perspektíva Nemzetközi Médiaművészeti és történeti kiállítás Múcsarnok, 1999. 06. 30.–08.22. Kurátorok: Beke László, Peternák Miklós.

Kísérőrendezvénye: a Fókuszban a Perspektíva Tudományos szimpozium, Budapest, Múcsarnok, Törley-terem 1999. 07. 01–03. <http://www.c3.hu/perspektiva/szimpoziumframe.html> Itt Galeta PiRaMidas címmel tart előadást Budapest, Múcsarnok, Törley-terem, 1999. 07. 03. Kategória: esemény, Műforma: bemutató, Nyelv: magyarul ad elő, angol hangalámondás <http://catalog.c3.hu/index.php?page=work&id=2&lang=HU>

Műleírás: „A piramis oldalai az éléknél kapcsolódnak. A piramis csúcsa éleinek összegzése. Függetlenül attól, hány éle van, az élek egyetlen pontban találkoznak, melynek mérete mindig ugyanaz marad. Ez pont a kezdete a piramisnak vagy a vége?” (I.L.G.)

2002 Vision Látás – Kép és Percepció Nemzetközi kiállítás, szimpózium, vetítéssorozat, hálózati projekt, kiadványok Budapesti Őszi Fesztivál – Múcsarnok – C3 Kulturális és Kommunikációs Központ 2002. 10. 18.–11. 17.

A kiállítás kísérőrendezvénye: Agy és Kép Tudományos szimpózium. A záró vita rendezvényén vett részt Galeta. 2002. 10. 20. Az esemény dokumentum felvétele: <http://catalog.c3.hu/index.php?page=work&id=92&lang=HU>

Ivan Ladislav Galeta munkái – filmvetítés, előadás. 2002. 10. 22. <http://vision.c3.hu/hu/screening.html>

Sfaria 1985–1895 (16/35 mm, fekete-fehér, néma, 10 perc, 1971/1984)

Water Pullu 1869–1896 (16/35 mm, színes, optikai hang, 9 perc, 1973/1987)

WAL(L)ZEN 16/35 mm, színes, optikai hang, 7 perc, 1989)

TV Ping-Pong U/matic, pal, fekete-fehér, mono, 2 perc, 1975–78)

szimpózium:

1997 Interszubjektivitás: médiametafórák, játék és provokáció 6. nemzetközi Vilém Flusser szimpozium & eseménysorozat Budapest, Múcsarnok, 1997. 03. 05–19.

Fény között (Between Light) Budapest, Múcsarnok, Törley-terem 1997. 03. 16. Műforma: bemutató, <http://www.c3.hu/events/97/flusser/participantstext/galetahu.html> Utolsó látogatás: 2014. 07. 26. Az esemény dokumentum-felvétele: <http://catalog.c3.hu/index.php?page=work&id=97&lang=HU> Nyelv: angol.

Rövid ismertető: A dokumentum-felvételen a levélvideó kivetített képébe beül Galeta, egy tükörrel a kezében. A négyperces opusban a végtelen kép és tükröződés / videó zárt lánc technikáját használja. A

film működését-felépítését egy nagyméretű lapon grafikusán illusztrálja. Műleírás: Levél videó (1995–97) 4 perc. „Egy régi kommunikációs technika és egy új eszköz ötvözete, mely kapcsolat „véletlen” ajándékkal szolgál. A váratlan, meglepő üzenet egyúttal bizonyíték arra is, hogy mindig a szabad gesztus a megfelelő, vállalható művészi tett.” (I.L.G.)

<http://www.c3.hu/events/97/flusser/participantstext/galetahu.html>

A levél című videomű tulajdonképpen egy válaszlevél Galetától Siflis Zoltának. Siflis (1952. Szabadka, filmrendező) 1992-ben a balkáni háború közepén egy videolevelet szerkesztett, melyben elmondta, hogy mit érzett és gondolt akkor. A VHS-felvételt Magyarországon keresztül küldte el Galetának. Az kalandos úton megérkezett Ladislavhoz, aki válaszlevelet készített. A felvétel elején „Kedves Zoltánnak” szólítja barátját. A szalagot postázta, a küldemény szerencsésen megérkezett. Majd – kettejük tudta nélkül – 1995-ben egy oroszországi nemzetközi fesztiválon a két videolevelet úgy mutatták be, mint egy új és eredeti levelezési megoldást. Egy sajátos kapcsolattartási formát két olyan ember között, akiket a háború megakadályoz személyes találkozásukban. Siflis Zoltán: Utolsó üdvözet és búcsú Ivan Ladislav Galetától (1947–2014) [http://www.magyarso.com/hu/2213/kultura_film/106166/utolsó-üdvözet-és-búcsú-Ivan-Ladislav Galetától.htm](http://www.magyarso.com/hu/2213/kultura_film/106166/utolsó-üdvözet-és-búcsú-Ivan-Ladislav-Galetától.htm) 2014. 01. 09. Utolsó látogatás: 2014. 12. 02.

Galeta egyéni kiállításai Magyarországon:

1993. 02. 24–28. Ivan Ladislav Galeta kiállítása a Magyar Képzőművészeti Főiskola Aulájában. <http://www.c3.hu/scca/butterfly/Galeta/01hu.html> Utolsó látogatás: 2014. 07. 22.

2006 Ivan Ladislav Galeta *Kiterjesztett fénykép*, Magyar Műhely Galéria, Budapest, 2006. 11. 01. – 11. 24. Megnyitották: Stanko Nick, Beke László.

2009 Ivan Ladislav Galeta *Iskolatáblák 1998–2009* Erlin Galéria, Budapest 2009. 10. 30. – 11. 12. Megnyitotta: Beke László. A Budapesten látható gyűjtemény darabjai zágrábi, budapesti, dubrovnikai és prágai előadásai nyomán maradtak fenn.

Galeta művészetében az iskolatáblák több évtizedes pedagógiai tevékenysége, elméleti előadásai révén kerültek be. Az egymás mellett sorakozó, avagy egymásra rétegződő rajzok és ábrák a műtárgyakra jellemző egyedi esztétikai minőséget vettek fel.

2009 Ivan Ladislav Galeta kiállítása Videospace, Budapest, 2009. 10. 30. – 11. 21. Kurátor: Szombathy Bálint. Megnyitotta: Beke László. Kiállított művek: Szarajevói akvarellek no.16. videó, 21', 2008 Társszerző: Navid Bulbulija, Work in Regress – Tűz videó 22', 2006, Work in Regress – Favágás videó, 56', 2007

2013 Ivan Ladislav Galeta *A nullpont tájképe* Retrospektív kiállítás Paksi Képtár, 2013. 11. 22. – 2014. 02. 23. Kurátor: Tihomir Milovac. Megnyitotta: Beke László.

további csoportos kiállításokon való részvételei:

2008 *Koncept, koncepció, szemelvények* Vasarely Múzeum, Budapest, 2008. 02. 28. – 05. 31. Kurátor: Maurer Dóra. Megnyitotta: Beke László. Kiállító művészek: Attalai Gábor, Bak Imre, Hilla & Bernd Becher, Beöthy Balázs, Dalibor Chatrny, Christo, Csiky Tibor, Erdély Miklós, Erdődy J. Attila, Ficzek Ferenc, Stano Filko, Galántai György, Ivan Ladislav Galeta, Gálik András, Gáyor Tibor, Sigurdur Gudmundsson, Gulyás Gyula, Hopp Halász Károly, Harasztý István, Havas Bálint, Josef Jankovic, H. W. Kalkmann, Károlyi Zsigmond, Konkoly Gyula, Koronczi Endre, Joseph Kosuth, Lakner Antal, Major János, Maurer Dóra, Nádler István, Dennis Oppenheim, Pauer Gyula, Pernecky Géza, Pinczehelyi Sándor, Sigmar Polke, Sárosi László, Schmal Károly, Helmut Schweizer, St.Auby Tamás, Petr Stembera, Rudolf Sykora, Tarr Hajnalka, Tót Endre, Tóth Gábor, Richard Tuttle, Türk Péter, Timm Ulrichs, Jiri

Valoch, Varga Ferenc, Várnai Gyula, Vincze Ottó, Franz Erhard Walther Walther, Ryszard Wasko, Peter Weibel

2008 *Rehab* Labor, Budapest, 2008. 03. 01. – 03. 26. Kurátorok: Maja Fowkes, Reuben Fowkes. Kiállító művészek: Ivan Ladislav Galeta, Amanda Dunsmore, Denis Krašković, Beöthy Balázs, Nemes Csaba, Pacsika Rudolf.

2009 *Nincs átjárás*, Magyar Alkotóművészek Háza, Budapest, 2009. 10. 29. – 11. 15. Kurátor: Szombathy Bálint. Megnyitotta: Bordács Andrea. Kiállító művészek: Bartha József, Bartusz György, Bob József, Boráros Henrich, Farkas Roland, Arnold Estefan, Farkas Róbert, Ivan Ladislav Galeta, Kántor István, Kispál Attila, Kispál Ágnes-Evelin, László István, Kristína Mésároš, Ricz Géza, Rónai Péter, Tarkó János.

2010 *Pont, vonal mozgásban* Vasarely Múzeum, Budapest, 2010. 10. 15. – 2011. 01. 06. Megnyitotta: Beke László

Kiállító művészek: Barcsay Jenő, Benedek Barna, Bódy Gábor, Hartmut Böhm, Dalibor Chatrny, Waltraut Cooper, Gerhard Frömel, Erdély Miklós, Rita Ernst, Ivan Ladislav Galeta, Haász Katalin, Harasztý István, Michel Jouet, Kaitna Walter, Vesna Kovacic, Almir Mavignier, Vera Molnar, Reinhard Roy, Sigurd Rompza, Pavel Rudolf, Jesús-Rafael Soto, Szij Kamilla, Tarr Hajnalka

2010. 01. 09. Műcsarnok BBS-vetítő, Budapest, Ivan Ladislav Galeta előadást tart filmjeiről. Vendég: Peternák Miklós. (BBS 50 Más hangok, más szobák – rekonstrukciós kísérlet(ek). A Balázs Béla Stúdió ötven éve. Kiállítás és vetítések a Műcsarnokban. 2009. 12. 16. – 2010. 02. 21.)

2011 Ivan Ladislav Galeta a szentendrei művésztelep résztvevője.

2012 *A hang szabadsága John Cage a vasfüggöny mögött*. Kortárs Művészeti Múzeum Ludwig Múzeum, Budapest, 2012. 11. 23. – 2013. 02. 17. Kurátor: Székely Katalin.

Kiállító művészek: John Cage, Milan Adamčiak, Viktor Alimpiev, Altorjai Sándor, Collective Actions, Erdély Miklós, Esterházy Marcell, Ivan Ladislav Galeta, Ivo Gattin, Tomislav Gotovac, Milan Grygar, Sanja Iveković, Marijan Jevšovar, Jovánovics György, Kantor Tadeusz, Milan Knížák, Ladik Katalin, Michal Murin, Maurer Dóra, Ciprian Mureșan, Deimantas Narkevičius, OHO, Ewa Partum, Vladan Radovanović, Józef Robakowski, Misa Savić, Konrad Smoleński, St.Auby Tamás, Jiří Valoch, Grzegorz G. Zgraja

4. sz. függelék: Jelenetek a kertből c. videoművei

Galeta különféle kerti cselekedeteit rögzíti:

Mlin, 1:45 min. Malomkövel megőrli a gabonát. Majd azt mutatja, ahogy kifolyik az őrlemény.

Krumpir–Potatoes, 2:22 min. Galeta kapával a sáros földből krumplit szed. Egyesével a vödörbe dobja azokat; a kamera eközben végig a kezét követi, majd a krumplit láthatjuk a vödörben.

Berba, 5:52 min. Galeta felmegy a létrára, szőlőt szüretel. A fürtöket a létrára akasztott vödörbe gyűjti, az eseményt kamerájával végig követi. Majd a szőlőt présbe rakja, a préselést előkészíti. Présel, folyik a must, azt egy pohárba felfogja, szájához emeli, és élvezettel megissza.

egy munkafolyamathoz sorolható kerti cselekedetei:

Jabuke, 9:32 min Az almákat a talicskából a vízzel teli mosóba helyezik, és feleségével megmossák a termést. Galeta a darálót beindítja, az almákat abba dobálják. A darálékot beönti a szőlőprésbe, megcsömösözik, folyik az almálé; aztán megint forog a daráló, ekkor annak a kerekét és tengelyét is mutatja. Az anyagot présre rakja, ráteszi a nyomófákat, meghúzza a prést és folyik a vödörbe az almálé; mindezt már szuperközeliben láttatja. Az almálé édes; felszínén egy méh lefetyel, fulladozik. Galeta ujjára másztatja - kimentti, és áthelyezi a falra, az kiszáradva elmászik.

Muljanje, 0:43 min. Felesége a darálóba dobálja az almákat. Ezután Galeta a kamerát a darálókra fordítja.

Muljanje Jabuka, 3:09 min. A ledarált almát egy műanyag kék hordóban Galeta egy farúddal gyömöszi. Kameráját előzetesen a farúdra erősítette úgy, hogy az a felvétel során a hordó felé néz. Ezzel a speciális kézi szerszámmal nyomja, keveri az anyagot. A látvány a következő: a kézikamera a munkavégzés sebességének megfelelően folyamatosan közelít és távolít a kékfalú hordóban levő aranybarna masszához. Majd tenyerével merít a szaftból, szájához emeli, és szürcsöli. A munka végeztével speciális kézi szerszámát a króm mosótálba rakja, és folyóvíz alatt elmosa.

a közreműködők munkáját rögzíti:

Angel, 2:41 Egy kőműves mesterember zsákos anyagból vödörben maltert kever, munkáját közeliben láthatjuk. Aztán felveszi az égetett agyag oromzatdísz; amely egy angyalfejet formál. Létrán felmászik a gazdasági melléképület tetőgerincére, és kollegái segítségével a lefele néző angyalfejet a tetőgerinc csúcsára helyezi. A jelenetet kamerában vágva, plánokra bontva mutatja. Végül alsó kameraállásból, vilákoskék égboltal a háttérben azt láthatjuk, ahogy az angyal lenéz ránk.

Koš performance, 11:07 min. Az 1960-as években készült kukoricatárolót (góré) eredeti helyszínén több snittre bontva részletesen bemutatja. Majd az a folyamat következik, amikor a Košt spaniferekkel átkötik, majd a teherautóra annak darujával felemelik, és átszállítják Galeta birtokára. Ott az előkészített új alapra helyezik. A felvétel végén az esemény idejét Galeta dátummal rögzíti: 2011. 08. 20.

Krov, 3:43 min. Galeta az építés alatt álló gazdasági épület felé közelít, azt kamerával körbejárja. Majd létrán felmászik tetőszerkezetre, és a szakemberek munkáját mutatja. Azok láncfűrészszel épp anyagot szabnak, majd pneumatikus szögbelövő pisztollyal az egyes elemeket a helyükre rögzítik.

Tetraktys, 9:38 min. Szalmabálákat (10 db) villás targoncával teherautóra rakják, majd leszedik azokat a zágrábi Kortárs Művészeti Múzeumánál. A kiállítóteremben szakemberek összeállítják a Tetraktyst. Lásd: Tetraktisz, 1983-2011. Monográfia 4.o.

az állatokat eteti:

Chickens-Pilići, 3:25 min. Galeta a kiscsirkéket a kenyér morzsolásával magához hívja. Elébük hullajtja, azok felcsipegetik, majd a jelenet vége felé már a kezéből esznek.

Sjeckanje, 02:38 min. Őszi felvételen Galeta az almafáról a fennmaradt gyümölcsöket lerázza, majd ásójával szétvágja azokat. Közben köré gyűlnek a kacsák, egyből meg is eszik az almákat.

Rhythm U Rajngli, 01:16 min. A képet feketéből úsztatja fel; kacsák esznek egy fémlábasból, csőrük az edény falának ütődik. Leblende után a hangjukat még 15 másodpercig továbbra is halljuk.

megfigyeli a kert lakóit:

Pužomor, 01:44 min. Galeta kamerájával egy fehér tollú, piros fejű kacsát követ a kertben. Az megáll, a fűvet csipegeti, ekkor megáll Galeta is, és figyeli az állatot.

The Bees, 01:49 min. A méhkas bejáratát közelről mutatja. A méhek végzik a munkájukat, ki-be közlekednek. A kamera statikus, a háttérben autók zaja hallatszik, és madarak csivitelnek.

Puževi, 4:09 min. Szuperközeliben két éti csiga együttlétét láthatjuk. Balkáni atmoszférájú, lírai aláfestő zene, a végén ENDart felirattal.

5. sz. függelék, e-mailart üzenetei:

üzenetek korábbi műveiről

e-mailart No 5, Gyalogos, 2005. 07. 27., 17:08 A gyalogos átkelő helyet jelölő közlekedési tábla a feje tetejére fordítva került kihelyezésre a zágrábi Fraterščica utcában. A fotografiát Galeta 1997. 03. 30-án, húsvét vasárnap készítette; majd a képet 180 fokkal elfordítva publikálta. A kép 50×70 cm nagyságú. Ára: 30 000 euró. (Lásd: monográfia 23.o.)

e-mailart No 8, Önarckép 1, 2005. 08. 13., 07:37, e-mailart No 9, Önarckép 2, 2005. 08. 13., 07:37 1. kép: Portré, kiterjesztett fotográfia. Szerzők: Peter Weibel, Anna Auer. A kiállítás időpontja: 1981. 10. 23-25. Az eredeti kép ára: 50.000 euró. 2. kép: Önarckép. A felvétel Praktica márkájú fényképezőgéppel fekete-fehér negatívra készült. Készítés helyszíne: Zágráb, Bilajskoj utca 1 szám alatti lakásban. Időpontja: 1982. Ára: 20.000 euró. A képen látható speciális tükör mérete: 52×52 cm, 1982-ben készült. 3.kép: Portré, Waclaw Szpakowskiról (1883-1973) 1902-ből. 4. kép: Denis Arkadievich Kaufman (Dziga Vertov, 1896-1954) Ember a felvevőgéppel című 1928/29. filmje.

e-mailart No 13, Kerék, 2005. 09. 04., 10:22 Galeta a levélhez három fekete fehér fotografiát csatolt. 1. kép: a Mozgás című installációját ábrázolja. A felvétel a zágrábi Egyetemi Központ Galériájában (Galerija SC) rendezett egyéni kiállításán készült 1974. 03. 28. – 04. 06. között. Az installációt a Kerék című filmje forgatókönyvének kidolgozása során készítette. 2. kép: Kerék (forgatókönyv 23), 1973/1974. A fotószekvencia ára: 10 000 kuna. 3. kép: Kerék, (Asszimiláció) 1974, kiterjesztett fotográfia. Mérete: 60×50 cm. Ára: 50 000 kuna. (Lásd: monográfia 7. és a 218 – 219. o. Mozgás, 1974-2011., Kerék (forgatókönyv 23), 1973 – 1974) 12.o.)

e-mailart No 16, Eltűnő multi-önarckép, 2005. 09. 25. A négy darabból álló polaroid önarcképét Galeta Párizsban, a Georges Pompidou Központban 1980. 09. 25-én készíti. A felvételt itt publikálja először; és ekkortól árazza be a művét. A kép ára a keletkezésétől számítva minden nap egy euróval többé kerül; tehát a kép ára az eltűnésével fordított arányban növekszik. A csatolmányban a felvétel pillanatnyi állapotát és aktuális árát látjuk, 9 125 euró. A polaroid kép mérete: 100x120 mm. (Lásd: monográfia 80.o.)

e-mailart No 18, Water Pulu 1869-1896, 2005. 10. 18., 13:23. Az üzenethez négy képet mellékel. A labda mozgásának forgatókönyv tervét (1970-73), egy diagramot a képről (1987), és két diagramot a hang felépítéséről (1987). Továbbá egy rövid filmrészletet. Beke László Ivan Ladislav Galeta: Water Pulu 1869-1896 című tanulmányát horvát és angol nyelven olvashatjuk. (Lásd: monográfia 43., 45., 46. o. Beke László tanulmánya: 124–136.o.)

e-mailart No 19, 24 fps, Bevezető a filmhez, 2005. 10. 30., 09:43 Osnabrück, European Media Art Festival, 1988. szeptember 3-án Galeta előadást tartott a fesztiválon. A levélhez 24 darabból álló fekete-fehér fotósorozatot csatolt. Folyamatban levő táblarajzáról a felvételeket Peternák Miklós készítette. (Lásd: monográfia 99. o. két db felvétel.)

e-mailart No 21, Multivisiound cinema 1+1+1+1+1+1+1+1+1, 2005. 11. 13., 20:29. 1980. június 12-én Galeta a zágrábi Egyetemi Központ Multimédia Kutatások Központjának (MM Centar) szabadtéri mozijában egy multifilmvetítést tart. Az eseményről négy darab fekete-fehér dokumentumfotót publikál. A vetítőfelületre 3×3-as osztásban egyszerre kilenc mozgóképet vetített. A vászon alá kilenc hangszórót helyezett el. (Lásd: monográfia 169.o.)

e-mailart No 22, PasTHor, 2005. 11. 20., 22:07. Galeta a PasTHor című film megvalósításához egy javaslatot fűz. A film hosszát $7 \times 3 = 21 + 1 = 22$ percben határozza meg. A levélhez a film forgatókönyv/dokumentációját csatolja. Továbbá egy vidéki gazdasági épületről készített nyolc darabból

álló fotósorozatát (1990) is. A felvételeken az elhagyott gazdasági épületnek támasztott kerékpárt, körülöttük fűvel benőtt kocs- és biciklikerekeket látunk. (Lásd: monográfia 84–85.o.)

e-mailart No 23, 92 Portré, 2005. 11. 28., 08:03. Galeta 1976-ban készített 92 portré című fotófrízét látjuk. Mérete: (13× 316 cm) A kiterjesztett fotográfia ára: 9 200 euró. (Lásd: monográfia 68–69.o.)

e-mailart No 25, Üdvözlő kártya, 2005. 12. 24., 16:39. PiRaMidas filmje előtanulmányai közül, Leonardo da Vinci Az utolsó vacsora geometrikus elemző vizsgálata című munkáját (1985) csatolja. (Lásd: monográfia 34. o.)

e-mailart No 27, Palimpsest, 2006. 01. 24. 18:58. Palimpsest, Pen Dulum 3 (1993-2005) Modern Képtár, Zágráb. Méretei: 900×5155×900 mm. Az inga rajzáról Galeta három fotót csatol leveléhez. Továbbá felsorolja az inga összeállításához használt anyagokat. Az inga három fa elégetéséből megmaradt hamuba (gyertyán, bükk, tölgy) hozta létre a rajzolatot. Meglátása szerint szerepe csupán az inga mozgásrajzolatához szükséges környezet felépítése, telepítése volt. A tényleges művet az inga mozgása hozza létre; melyet a gravitáció alakít. A rajzolat egyetlen és folyamatos mozgás nyomán keletkezik, ugyanakkor az egyes rajzi rétegeket folyamatosan felül is írja. A folyamatot Galeta művészeti tőkeáttételnek nevezi. A szerző névtelen; illetve nem foglal állást, hogy ki is az elsődleges mozgató. A művet, az egyik legnagyobb XX. századi ismeretlen művész tiszteletére ajánlja. (A szövegben található link Nikola Tesla fizikus elektronikussággal folytatott kísérleteinek fotóihoz vezet.) (Lásd: monográfia 156 – 157.o. Pen Dulum, 1993–)

e-mailart No 28, Mini golf (1974), A kör négyszögesítése, 2006. 02. 06., 09:23. Gömböcskék, forgatókönyv 4. című I.-III., fotótablóit csatolja üzenetéhez. (Lásd: monográfia 16–18.o.)

e-mailart No 29, Para dox fotó, 2006. 02. 27., 08:03. Fotó az 1980-as évek elején készült. A haladási irányt mutató közlekedési tábláról készült fotóját Galeta a feje tetejére fordítva publikálja. A következő idézetet magyarul írta levelében: „Csoda nincs. De ha csoda nincs, a csoda micsoda?”

e-mailart No 30, 9 Mouse's um. Rövid értekezés a kilences számról. 2006. 03. 12., 14:58. Galeta nyolc darab írógéppel készült szám diagramját csatolta a levélhez.

e-mailart No 31, Előadás, 2006. 03. 29., 22:41. A küldeményben kettő, hosszú expozíciós idővel készült táblarajz fotóját látjuk. A rajzolatra egy kettős spirált ábrázoló színes diát vetített.

meghívók kiállításaira:

e-mailart No 36, Badrov meghívó, 2006. 05. 22., 18:49 Meghívó, a Kiterjesztett fotó című kiállítására (Galerija CroArtPhotoClub, Zágráb, 2005. 05. 24-30.). Galeta a Relief című 1976-os fotómunkáját csatolta a levélhez. (Lásd: monográfia 77.o.)

e-mailart No 47, Kiterjesztett fénykép, 2006. 10. 25., 20:43 Meghívó, Budapest, Magyar Műhely Galéria Kiterjesztett fénykép című kiállítására. 2006. 10. 31. – 11.24.

meghívók filmbemutatóira:

e-mailart No 24, Meghívó, 2005. 12. 12., 15:31 Meghívó a Zágráb moziba, (2005. 12. 18.) 35 mm-es filmjeinek retrospektív bemutatójára. A vetítés előtt bevezetőt mond: Marcel Bačić.

e-mailart No 33, Meghívó, 2006. 04. 14., 21:30 Meghívó a budapesti Odeon Lloyd moziba, (2006. 04. 20.) 35 mm-es filmjeinek retrospektív bemutatójára. A vetítés előtt Galeta mondott bevezetőt. A

budapesti és a zágrábi vetítés meghívóján is Emersont idézi: „A szem az első kör, az általa formált látóhatás a második, és ez az elsődleges alakzat ismétlődik a végtelenségig. Ez a legmagasabb jel a világ képírásában. Szent Ágoston az Istent olyan körként írta le, melynek mindenütt van középpontja, kerülete pedig sehol. (...)” Ralph Waldo Emerson: Körök (in: Eszék, Bp., 1999. 61. lap)

e-mailart No 35, Sl. Brod Meghívó, 2006. 05. 18., 12:16 Ružić Art Galéria, Zágráb, (2006. 05. 19.) film és videomunkáinak bemutatójára. A meghívón borsófejtés közben látjuk Galeta kezét. A csatolt képen pedig egy számócát tart ujjai között. A filmképek az ENDART filmekből valók. (Lásd: monográfia 190 – 191.o. ball alsó filmkép – számóca)

e-mailart No 38, Bloomsday Tuškanacban, 2006. 06. 13., 23:57 A Bloomsday-t (2006. június 16. 8-23 óráig) a Zágráb központjától nem messze található elhagyatott szabadtéri moziban rendezték meg. Galeta kísérleti videomunkáját (20 min. loop) itt vetítette. A helyszínválasztás a művészi kontextus szerves részét képezte. A nézőteret fákkal övezett domboldalba telepítették. A csatolt képeken (3 db) láthatjuk, hogy akkorra már erősen lepusztult állagú a nyári mozi; a növényzet azt újból birtokba vette. (Az 1953-ban létesített szabadtéri mozit – részben Galeta közbenjárásának köszönhetően – a város 2012-ben helyreállította. <http://zkahtina.ca/cro/?p=5171> alapján. Utolsó látogatás: 2014. 12. 27.)

meghívó előadására:

e-mailart No 45, BeCyrclcd 2006, 2006. 09. 19., 11:59 Meghívó; „Ráma” kerékpár a fotográfiában és a filmben című előadására (Műszaki Múzeum, Zágráb, 2006. 09. 20.). (Galeta előadását további kettő követte még a napokban, bicikli témakörben. Az előadássorozat kapcsolódott a Mobilitási hét és az Autómentes nap eseményeihez.) A csatolt fotográfiák az előadásának helyet adó Műszaki Múzeum előtt készültek. A felső felvétel (2006. 09. 08.) a múzeumtól 76 lépésre készült. A képen egy félig megdőlt lámpaoszlophoz láncolt kerékpárt láthatunk. Galeta a képet úgy komponálta, hogy a lámpaoszlop a képen függőleges legyen. Az alsó képet az 1980-as években készítette; melyen William Rabant látjuk, a kép komponálása által függőlegesre igazított közlekedési tábla mellett.

emlékműtervek Tesla születésének 150. évfordulójára:

(Nikola Tesla horvát származású (1856-1943) fizikus, feltaláló, villamosmérnök, gépészmérnök és filozófus.)

e-mailart No 37, T-SLA, az Első terv, 2006. 06. 10., 09:39. Galeta az ismeretlen művész (Nikola Tesla) születésének 150. évfordulója emlékműtervet készít; repetitor működés közben címmel. Az emlékmű felállításának tervezett helyszíne Tesla születési helye: Smiljan. Teslára nemcsak mint zseniális feltalálóra, hanem a modern médiaművészet előfutárára is tekintett Galeta. Az emlékműterv: a torony szélein neonsöveket helyez el, az aljától a tetejéig. A csövek között hosszában a napelemeket tervezett; ezek az éjszakai kivilágítás áramszükségletét adnák. Az emlékmű tetejére piros színű figyelmeztető fényjelzést helyezne el, a repülőgépek számára. Az objektumot villámhárítóval is felszerelné. A jól elhelyezett videokamera folyamatosan filmre venné a környezetet, és dokumentálná az esetleges villámcsapásokat. A villámok képei, a villámcsapás dátumával együtt a Memoriális Központ termeiben kerülnének majd bemutatásra. Galeta emlékműtervéhez három darab látványtervet is készített, kidolgozásukban fia, Karlo segítette.

e-mailart No 39, Kiterjesztett, funkcionális villamos energia emlékmű – részlet. Második terv, hogy emlékezzen. 2006. 07. 03., 12:57. A csatolt fotón azt láthatjuk, hogy egy magasfeszültségű villanyvezeték vas tartószerkezetét egy jókora fa benőtte. A kép Zágráb mellett, a Száva folyó közelében készült. Galeta javasolja, hogy a magasfeszültségű oszlopot Tesla-emlékműnek („mislocated”) avassák. (Galeta a kép alá a Gyalogos című 1997-es fotóját helyezte.)

e-mailart No 40, Vízi kerék, 1856-1943, 2006. 07. 10., 00:00 Galeta harmadik és egyben utolsó javaslata az ismeretlen művész, (Nikola Tesla) születésének 150. évfordulójára történő emlékmű állítására. A tervzet szerint az emlékművet Zágráb közelében, a Száva-folyómeder közepén állítanák fel; a gyalogos és vasúti híd közötti szakaszon. Galeta elkészítette az emlékműterve vázlatrajzát; mely alapján az élethű 3D-s modelleket Andrej Rehak megformálta, majd beillesztette Galeta helyszíni videofelvételeibe. A három videolátványterven azt láthatjuk, hogy a víz hajtja a kereket; az áramot termel és a tetején az folyamatos ívfényeket generál. Az emlékmű hozzávetőleges költségvetés tervét Dubravko Kuhta készítette. Galeta Teslát az elektrotechnika művészeként tisztelte

14. Szakmai önéletrajz

Nagy Róbert

1971, Kőrmend

Elérhetőség:

web: <http://www.nagyrobert.com/>

e-mail: robert.nagy@skk.nyme.hu

tel: +36 20 512 84 10

Tanulmányok:

2008 - 2012 Magyar Képzőművészeti Egyetem, Doktori Iskola

1999 - 2000 Magyar Képzőművészeti Egyetem, posztgraduális képzés

1995 - 1997 Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Esztétika szak

1994 - 1999 Magyar Képzőművészeti Egyetem, Intermédia tanszék

1990 - 1994 Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola, Művészeti Intézet, Rajz szak

Végzettség:

1999 médiaművész

1994 rajz szakos tanár

Munkahely:

2002 - egyetemi adjunktus

NYME-SKK-Alkalmazott Művészeti Intézet, Sopron

1997 - szakmai gyakorlatvezető

Művészeti Szakközépiskola Szombathely, Mozgókép- és animációkészítő szak

Szakmai szervezetek:

1999 - MAOE

1996 - FKSE

Egyéni kiállítások:

2013 Sub Tentorium, Szombathelyi Képtár (Horváth Gergellyel)

2013 Sub Tentorium, Formaterem, Alkalmazott Művészeti Intézet, Sopron (Horváth Gergellyel)

2011 Féregjárat 2.0 Savaria Filmszínház, Szombathely

2010 Szabadnapos Ariadné, Központi Bányászati Múzeum Élménybánya kiállítótér, Sopron

2009 Féregjárat, Szombathelyi Képtár

2007 Metaflora, Irokéz Galéria, Szombathely (Nagy Csabával)

2001 Telefónia, Művészetek Háza Pincegaléria, Szombathely

1996 Mérések, Leopold Bloom Galéria, Szombathely

Válogatott Csoportos kiállítások:

2015 Boomerang - OFF-Biennále, Irokéz Galéria, Szombathely

2014 Unlock, Templom Galéria, Szentgotthárd

2012 Közös Ismeretlen (MKE Doktori Iskola) Lábás Ház, Sepsiszentgyörgy

2011 Prokontrar't's Pannonica Biennále Médium Galéria, Szombathely

2010 Neuroart, Médium Galéria, Szombathely

2009 Páneurópai Piknik, Formaterem, Sopron

2008 Tetszőleges Lényeg / A táj 2000 után, Szombathelyi Képtár

2008 MAFSZ Filmfesztivál, Szombathely

2007 Picúr, itt a Tavasz! Lábás Ház, Sopron

2005 D'Arts House, Művészetek Háza, Veszprém
2004 Kultur Fest, OHO, Oberwart (Ausztria)
2004 Emlékszám, Leopold Bloom Galéria, Szombathely
2004 Hét mű, Kortárs képzőművészek festészeti akciója, Szombathely
2004 Kultur Fest, OHO, Oberwart
2004 Magyar Festészet Napja Festőterem, Sopron
2003 Rúzs, Szombathelyi képtár
2002 Looking over the border II., Frauenbad, Kunstverein Baden (Ausztria)
2001 Természethamisítás, Művészetek Háza Pincegaléria, Szombathely
2001 Passage, 99-es Műhely, Szombathely
2001 Festivideo, Nemzetközi Multimédia Fesztivál, Porto (Portugália)
2001 Maszkok, Művészetek Háza Pincegaléria, Szombathely
2001 Egy fényévvel a XX. század után, Médium Galéria, Szombathely
2000 Retina VII. Nemzetközi Film és Videofesztivál, Szigetvár
2000 Alapzaj 5 - Playback, Kortárs Művészeti Intézet, Dunaújváros
2000 Kaszánya, 99-es Műhely, Szombathely
1998 Internet Galaxis, Iparművészeti Múzeum, Budapest
1997 Tejipar, Szombathelyi Képtár
1996 Europe: Crossing Borders, Amszterdam
1996 Új stúdiósok, Duna Galéria, Budapest
1996 Paksi Városi Képtár
1995 Retina IV. Nemzetközi Film és Videofesztivál, Szigetvár
1995 Mediawave, Győr
1994 Dunántúli Filmszemle, Szombathely

Művek közgyűjteményekben:

Art Contemporary Muzeum, Amszterdam
Paksi Képtár
Postamúzeum, Budapest
Retina Nemzetközi Film és Videofesztivál, Szigetvár

Bibliográfia:

Horváth Gergely - Nagy Róbert Együttműködés. Intermédia Permakultúra Munkacsoport Balkon, 2013.05. 29. o.http://issuu.com/elntfree/docs/balkon_2013_05/1?e=1035308/7385972
Horváth Gergely - Nagy Róbert: Sub tentorium. Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori iskola Budapest, 2013. 70-71. o.
Peternák Miklós: Ariadné látogatása Platón barlangjában / Nagy Róbert: Szabadnapos Ariadné Balkon, 2010 11/12 16-18. o.http://issuu.com/elntfree/docs/balkon_2010_11_12
Vágvölgyi András: Most még nem tréfa a szombathelyi csillagkapu! nyugat.hu 2009.09.25.
http://www.nyugat.hu/tartalom/cikk/42535_most_meg_nem_trefa_a_szombathelyi_csillagkapu
Ölbei Livia: Féregjárat: Nagy Róbert által a képtárban Vas Népe, 2009.09.10.
<http://vaol.hu/kultura/feregjarat-nagy-robert-altal-a-keptarban-1254546>
Pais Szilvia: Átnézetek a határon túlra Né szabadság Nyugat - Dunántúl, 2002.07.24. 23. o.
Lipovszky Csenge: A túróstáska banalitása / Természethamisítás Balkon, 2001.10. 20-22. o.
http://www.balkon.hu/2001_10
Szegedy-Maszácz Zoltán: Digitális médiumok az Intermédia Tanszéken Balkon, 2000.07-08. 13-19. o.
http://www.balkon.hu/2000_7_8
Retina VII. Nemzetközi Film és Videofesztivál katalógusa 2000. 31-32. o.
Mécsei Beatrix Számítógép és / vagy költészet? Intermédia '99 Új Művészet, 1999.09. 26-28. o.
Intermédia, 1999. 134-136. o.

GALETA KERTJÉBEN

Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával

Galeta kertjében

Beszélgetések Ivan Ladislav Galetával

Interjúalany: Ivan Ladislav Galeta képzőművész.
Riporter: Nagy Róbert médiaművész.
Helyszín: Horvátország, Kraj Gornji, a művész családi háza és kertje.
Időpont: 2012. július 26–27.

Az interjú felvételeit készítették: Horváth Gergely és Seres Szilvia.
Horvát nyelvről fordította: Alzheimer Jánny Dávid.
Horvát nyelvi lektor: Handler András.
A kiadványt szerkesztette: Horváth Gergely.
Az interjúszövegkönyv a lejegyzett beszélgetések szerkesztett változata.
2015.

Előszó

Ivan Ladislav Galeta horvát képzőművész, egyetemi tanár, a kísérleti filmezés nemzetközi jelentőségű alkotója volt. Magyarul is beszélt, mert édesanyja délvidéki magyar volt.

Galeta több szállal kötődött hazánk kortárs művészeti életéhez. Az 1990-es évek eleje óta saját művészi táj felépítésén dolgozott Claude Monet, Hamvas Béla, Masanobu Fukuoka, Bill Mollison, Ruth Stout munkáiból nyert élményei, valamint a hagyományos mezőgazdálkodás elvei alapján.

A zágrábi Krajolik nulte točke című retrospektív kiállítása zárónapján (2011. 11. 16.), e-mailben a következőt írta: „2011. november 17-én, csütörtökön – negyven év után – lassan abbahagyom a művészetet!”

Mi történt? Mi készítette arra, hogy szándékát másokkal is tudassa? Erről kérdeztem 2012 nyarán Kraj Gornji-ban, amikor meghívására kollégáimmal három napot töltöttem a birtokán. Beszélgetéseinket mozgóképpel dokumentáltuk, a nyersanyagból egy portréfilmet készítettünk, Galeta kertje címmel.

Jelen kiadvány az elhangzott beszélgetéseink szerkesztett változata.

Szerkesztői megjegyzések:

A borítón felhasznált fotográfia Galeta saját felvétele, melyet a 2011. november 16-i leveléhez mellékelte Mala Zemlja (Picike Föld) címmel.

Az interjú kérdéseit **félkövérrel** szedtem; Galeta magyar nyelven elhangzott válaszait normál; horvát nyelven elmondott gondolatait pedig *dólt betűvel*. A **pirossal** kiemelt szövegrészek online felületen elérhető hivatkozásokra mutatnak

Első beszélgetés a kertben

Mindig Kraj Gornjiban éltél?

Nem. Elég nehéz ezt elmagyarázni, ezért megpróbálom rövidre fogni. Feleségem szülei Zágrábtól százegynéhány kilométerre Podravinában éltek, Koprivnica mellett, de öregségükre nem maradhattak egyedül, találnunk kellett valami megoldást. Felmerült, hogy elhelyezzük őket egy idősök otthonában, de aki falun él, azt nem lehet ilyen helyzetbe hozni. A családdal elhatároztuk, hogy valahol Zágráb környékén veszünk egy gazdaságot. Szerencsére rábukkantunk erre a tanyaúra, kicsit rendbehoztuk; így a szülők közelebb kerültek hozzánk, és mi gyakran meglátogattuk őket.¹

Ez egy régi tanya volt. Megtaláltuk, megtetszett, rendbetettük, úgyhogy a szülők itt élhettek, mi pedig sűrűn, nagyon sűrűn jöttünk ide Zágrábból. Aztán én elkezdtem itt fákat ültetni, szóval elkezdtem igazi művészetet csinálni.

Miért pont erre a helyre esett a választás?

Miért itt? Azért, mert a keresztapámnak volt a közelben egy kis háza, és szólt, hogy ez a telek eladó. Abban az időben nem volt elég pénzünk, nem tudtuk, hogy képesek leszünk-e megvásárolni, de a bátyám, aki Németországban élt, kiségitett minket.²

Mikor idejöttem és megláttam, ez a hely egy dzsungel volt. De állt itt egy kis barackfa, egy picike barackfa, hat kiló barack volt rajta. Gondoltam: a barack miatt, muszáj megvenni! A két kút, meg a ház, az istálló számomra rögtön a falusi életet jelentette; szóval felidézte Szabadka környékét, meg Szlavóniát. Az illatok meg a szagok...

Szóval rájöttünk arra, hogy ezt valahogy meg kell vennünk. Hogy miért itt, nem tudom – de jó, hogy így alakult. Elkezdtem művelni a területet, fákat, régi fajta fákat ültettem. Látod, itt vannak az almák, meg a többi. És a kertet is művelni kezdtem. Lassan belemerültem ebbe a furcsa életbe. Régóta már, húsz éve. Tudod, ezt lassan-lassan tettem, és közben a képzőművészeti akadémián a fiatalokkal foglalkoztam. Megpróbáltam nekik is információt adni arról, hogy nem lehet most hagyni a földet, és átmenni a virtuálisba. Kell, hogy legyen kapcsolat! Na, most tovább inkább horvátul, mert nekem már nehéz magyarul beszélni!

A kerthez, a tájhoz való kötődés a gyermekkorodból fakad?

Igen. Megamagyartudásom is. Aszületésem után először magyarul tanultam meg. Anyukám magyar, apukám cseh származású, de itt született Horvátországban, és horvátul beszélt. Anyukám nem tudott egy szót sem horvátul, csak magyarul. Hogy ők hogyan kommunikáltak, azt nem tudom; de ami biztos, hogy megtörtént a kommunikálás, mert itt vagyok én, meg a bátyám.

Mikor elkezdtem az iskolát, Zágrábba költöztünk, és meg kellett tanulnom

horvátul. Megtanultam horvátul, de elfelejtettem magyarul. Dehogyan felejtettem el! Egy kis mag megmaradt, mert amikor véget ért az iskola, én már aznap a vonaton ültem, útban Szabadka felé, mert ott töltöttem a nyári szünidőt a nagyszüleimnél. Az egyetemi évek alatt megint volt tíz év, amikor egy szót sem beszéltem magyarul. Aztán lassan-lassan megint visszatértem a magyar nyelvhez.

Én nem beszélek magyarul, én szuggérom a magyart. Amikor elkezdek egy kicsit játszani a nyelvvel, a hallgató nem tudhatja pontosan: vajon mennyire jól beszélek magyarul? Nem biztos abban, hogy hibázok-e, vagy szándékosan úgy mondok valamit. Elég sokszor használom ezt a fajta magyar finaganciát* kommunikációt. Tudod, Szombathely meg Joyce. **

A nyelvműveléstől most kanyarodjunk még vissza kertműveléshez! Milyenek találtad a birtok földjét, az éghajlatot?

Mondtam már, *hogy ez egy vad, elhagyatott hely volt, mindent benőtt a növényzet.*³ Valaki azt mondja, hogy ez gaz. De ilyen nincs, a természetben nincs hierarchia. Minden növény, minden elem nagyon-nagyon fontos. Úgyhogy mikor idejöttem, hosszú ideig csak figyeltem a természetet. Ez a növény itt felnőtt, ezért itt maradhat. Például ez az almafa, ez itt volt, itt is maradt. Nem kell ültetni és várni tíz évig arra, hogy megnőjön. Azt, ott – már én ültettem. Ezt a diófát is magam ültettem. Úgyhogy ha valaki megkérdez engem, azt mondom neki, hogy óvatosan a fák kivágásával! Ha már ilyen kincset kaptatok, akkor nem szabad mindjárt a bágerrel nekimenni, lerombolni! Ki kell használni a házban és a kertben is mindent, amit ki lehet használni. Azért, mert van benne energia.

Ha most körülnézünk a portádon, az egy nagyon takaros, rendezett környezet. A házat magad építtetted?

Azt nem. Van egy kollégám, aki nagyon jó mester, ért a régi épületekhez. Darabokra szedte ezt a tölgyfából épített házat – új alapot készítettünk neki, meg pincét is –, és azután visszarakta, amit szétszedett. Ami jó, az maradt; ami nem, azt pedig pótolta. Úgyhogy ő nagy mester!

Én pedig keresgélni kezdtem a környéken. Láttam, hogy van egy itt régi ház, azon egy szép ajtó, és észrevettem, hogy már senki nem használja. A szomszédtól megkérdeztem, hogy mit csinál azzal az ajtóval, mert én megvenném. Hat évig alkudoztunk az árról. Mi közben már a lyukat is elkészítettük neki, és vártuk azt az ajtót. Végül megvettem. Ki kell használni mindent, amit lehet, nem csak újat venni, és a régijt eldobni! Én nem azt akartam, hogy a ház egy múzeum legyen. Minden régiségnek most is hasznosnak kell lennie, nem csak kiállítási tárgynak.

* Utalás James Joyce *Finnegans Wake* című regényére.

Joyce, James: *Finnegans Wake*. London, Faber and Faber, 1939

** James Joyce (1882–1941) író. *Ulysses* című regényének főszereplője Leopold Bloom (Virág Lipót) apja, Virág Rudolf Szombathelyről kivándorolt magyar zsidó volt.

Deep End Art című blogod Stala Art Stabilizacia című bejegyzésében a gazdasági melléképület építésének fázisképeit láthatjuk. Ez esetben mit jelent a stabilizálás?

Az is egy nagyon régi építmény volt, meg is dőlt, és egy része alatt fundamentum sem volt. Függőleges helyzetbe kellett állítani, úgyhogy bágerrel visszanyomták. Ez volt a stabilizálás. Ezt mesterek csinálták, mert azt akartam, hogy funkcionális legyen, tudjam majd használni.

Tervrajz alapján építetted a házadat?

Nagyon nehéz elmondani azt, ahogy dolgozom. Az olyan, mint egy dzsessz improvizáció. Például amikor kimegyek a házból, és bemegyek a műtermembe, vagyis a kertbe, még nem tudom pontosan, hogy mit fogok tenni. Bemegyek és meglátok ott valamit; akkor odamegyek, hogy azt megcsináljam. De közben észreveszek valami mást, és inkább azzal foglalkozom. Ez nagyon veszélyes, tudod? Elindulsz arra, aztán meg amarra, csinálsz ezt meg azt; végül bemész a házba, és semmit nem csinálsz. De az a legjobb, amikor semmit nem csinálsz a természetben. Azért, mert a természet mindent maga csinál. Csak segíteni kell neki egy kicsit, és sokat kell élvezni! Türelem is kell, mert nem látod, hogy valami nő, muszáj várni rá! Szóval akkor itt nincs idő. Nincs idő. Lassan-lassan, minden nap dolgozol pár órát, amennyit akarsz, ameddig van akarat. És másnap is. Aztán tíz év múlva meglátod, hogy valami megnőtt. Na, akkor tudod mondani: „Látod? Ezt én ültettem, meg ezt is; ezek a csirkéim...” Szóval, minden összefügg!

A művészetekben több dologgal foglalkozol egyszerre, ahogy a kertben is minden egyszerre nő, csak idő kell hozzá. A kert munkája számodra művészeti tevékenység?

Mit jelent az idő a kertben? Nekem nincs idő a kertben. Az idő a kertben csak akkor fontos, amikor azt várod, hogy valami teremjen. De én nem várom, úgyis terem majd! Nem várom, mert akkor nem élvezem ezt a pillanatot. Itt, ebben a pontban éppen terem valami, de egy másik helyen még csak elindult valami. A négy évszak nagyon fontos. De a négy évszak nem az idő múlását jelzi. Egy időforgatagban vagyunk. Nem megyünk sehova, és nem várunk valamit.

Akkor most a kertről... Nagyon nehéz beszélni a kertről, mert mindenki tudja, mit az. Biokertészet. Mit jelent az? Muszáj, hogy a kertben te is tegyél valamit, és van olyan rész is, amelyikben a természet saját maga végzi a munkát. És minél tovább haladsz, annál kevesebb intervenció kell. Ez a humusznak a bázisa.

A műterem, tudod, a műterem a műtrágya... Az egy ilyen *drógakon* koncepció*. Azért, mert a növénynek ekkor nem fontos a föld. A föld csak tartja a növényt, a műtrágya meg direkt a gyökereibe megy.

* dróga = drog

Olyan ez, mint amikor nincs akusztikus koncepció, csak jön a hang közvetlenül a fülbe, érted? Az ember meg is bolondul tőle! Azt hallod: dum, dum, dum. Minél több a műtrágya, annál többet kell adni belőle. És a föld akkor már nem lesz fontos.

Ha elősegíted, hogy a földben a humuszréteg keletkezzen, akkor egy idő után kevesebb beavatkozást kell végezned. A növényzet gazdagabb lesz, viszi magával az eredeti energiát, a vitalitást.

A kertészeti tevékenység is egy tanulási folyamat a növényekről, a földről. Mikor és hol szerezted ezeket az ismereteket?

Nem tanultam, nem is értek hozzá. Kérdezik például: milyen fajta alma ez? Mondom: nem tudom. Nekem nem is fontos. Abbahagytam azt a koncepciót, hogy arról gondolkozzak, mikor kell ültetni valamit. De nem mondom, hogy rossz a permakultúra-koncepció, meg az antropozófus koncepció...

Számodra fontos könyvekre volnék kíváncsi. Kik hatottak rád? Egy helyütt azt olvastam, hogy Monet-nak a Giverny-ben* található kertje fontos számodra.

Az egyetemisták szokták kérdezni, hogy mely könyveket ajánlom? Az mondom nekik: elég, ha életében az ember három könyvet elolvas. Melyik hármat? Mondom: nekem megvan az a három, neked is muszáj megtalálni a tiédet. Szóval kezdj el olvasni mindjárt! Húsz év után talán te is megtalálod ezt a három fontos könyvet.

Én sokat olvastam. Próbáltam megtudni, hogy más hogyan csinálja. De az fontos, hogy nincs egyetlen formula sem; ahogy a kertnek sem lehet.

Tehát minden terület, a természet minden része egységes, megismételhetetlen és pótolhatatlan, így különleges módon kell közelíteni hozzá, ügyelve arra, hogy nem lehet megzavarni valamit, ami egy másik részhez tartozik. Te nem formálhatsz egy adott helyzetet oly módon, amivel agressziót fejtesz ki azon a részen; ez kivételesen fontos. Amikor dolgozol, akkor kommunikálsz a természettel és a földdel, olyankor nem lehet agresszió, hanem együttműködésnek kell lennie. Az együttműködés igen jelentős dolog, mert nem csak egyszerűen dolgozol ezen a területen, hanem ápolod is azt.

Ez az ápolás, illetve törődés alapvetően különbözik a munkától, ahogy azt megemlíti egy magyar író, Hamvas Béla is, aki a munka és az ápolás közötti különbségről beszél. Illetve leírja, hogy különböző kertészek léteznek. Például vannak olyan kertészek, akik úgy tartják saját kertjüket, mint egyfajta munkatábort. Arra kényszerítik a növényeket, hogy olyan eredményeket mutassanak, amit a kertész akar, nem pedig olyat, amit maguk a növények. Tehát ezek olyan különböző dolgok, amelyeket nehéz magyarul megmagyarázni.⁴

* Claude Monet (1840–1926) francia festő. Monet negyvenhárom éves korában egy hektárnyi területet vásárolt Giverny-ben, ahol felépítette kertjét, mely a mai napig látogatható.

Szóval ezt nagyon nehéz magyarul megmagyarázni. Kommunikálni kell a földdel, a természettel. Nem dolgozni rajta, hanem... hogy mondják, mikor valaki beteg? Akkor te segítesz neki. Hogy mondják ezt? Ápol. Igen, ápolni kell.

Tehát a kertész ápolja a kertjét, de ápolja önmagát is a kertje által.

Igen. Igen. Igen.

Gyönyörű vidéken vagyunk, körbevesz minket a táj. Nem látom sehol, hogy a kertet kerítés övezné; itt nincs erre szükség?

Éppen most építetek kerítést, mert vannak állatok. *Kerítést építetek tisztán funkcionális okokból, és igyekszem a lehető legemberibb módon védeni ezt a területet úgy, hogy kapcsolatban legyen a természettel. Mert van egy alapvető probléma. Ha például kukoricát ültetsz és a kukorica mellé babot is, de a szomszédjaid nem ültetnek babot, hanem – hagyományos módon – csak kukoricát, akkor csak a te babodat eszik meg a nyulak. Amikor mindenkinek volt babja a kukoricásban, nem volt olyan nagy a kár, mert eloszlott, de így valami módon védeni kell.*⁵

De mit jelent a kerítés? Mit jelent a keret? Valamikor a civilizáció előtt nem volt keret, nem volt kerítés. A kerítés meg az idő relációjában állnak. Ha nincs kerítés, akkor nincs idő. A civilizáció előtt nem volt semmi elkerítve, nem volt idő, nem volt művészet, nem volt semmi – de minden volt.

Kiűztünk a kertből a kerítésen túlra, és beköszöntött az idő az életünkben...

Mit jelent az idő? Minél mélyebbre mész, a varázs annál intenzívebb. Nagyon-nagyon igaz.

Almaszedés

Itt minden piros.

Minden piros, és minden alma, de nem egyformák!

Egyáltalán nem lehetnek azonosak. Csak digitális koncepcióval lehet azonosat létrehozni. Csak azzal tudsz másolatot, kópiát készíteni; egyforma másolatot. *A természetben nincs egyforma, legalábbis én így gondolom.*⁶

Miért szedjük össze a lehullott almákat, mi lesz ezeknek a sorsa? Hova kerülnek?

A szomszédnak megy, a malacoknak adja.

Akkor magyarán, ez nem semmi.

Mit jelent az, semmi?

Amit csak úgy eldobnak, mert nem tudnak mihez kezdeni vele.

Nem, nem. Kár eldobni! Most, ebben a pillanatban ezt tesszük vele, de máskor – ki tudja –, lehet, hogy almaecetet vagy valami mást fogunk-e készíteni. Almaecet már van. Elég sok. Úgyhogy inkább a malacoknak adjuk. Tudod, akkor kapsz majd egy kis karmonádlit* meg egyebeket.

Akkor ez átalakul karajjá?

Igen.

Almából hogy lesz karaj?

Nem tudom, az már misztérium. De biztos, hogy lesz, mégpedig finom.

A kertben van selejt?

Nincs. Semmit nem dobok el, csak a műanyagot. Ha bemegy a kertbe a műanyag, akkor azzal valamit kezdeni kell.

Akkor ez reciklálás, nem?

Ez egy permakultúra-koncepció. Van egy-két malac itt, és amikor minden alma leesik, azok mindjárt megeszik. Nem kell dolgozni. Ez egyszerű, logikus. Ami nagyon rohadt, azt az állat sem eszi meg.

* karmonádlit = rövidkaraj

Látni, milyen szárazság volt. De úgy nézem, ez a talaj annyira nem agyagos.

De agyagos. Mélyen.

Az én kertem nagyon anyagos, szinte sárga.

Humusz kell neki!

Humusz, igen.

Hérakleitosz mondta: „A lelkek a Hádészban illatérzők.” *

És Hamvas? Mit mond a kertről?

A Hamvas nagy méreg.

Miben áll az ő nagy mérge?

Nagy méreg a Hamvas. Ha sokat kapsz belőle, az veszélyes. Ha keveset, az meg nem elég. Muszáj figyelni, mennyit. Hamvas nagyon nagy méreg! Azért is volt problémája az életben. Normális embernek lenni nagyon nehéz ebben a világban. Vannak azok, akik nem normálisak, olyanok, mint Harlekin.

Hamvasnak van egy nagyon szép írása, azt hiszem a Karneválban** az almaszedésről. Jó, hogy nem találtak ki gépeket, így a gazdának fel kell másznia a fára, és kézzel kell leszakítania az almát. De azt hiszem, hogy ma gép is van már. Pedig az az igazi, amikor megérintek valamit, és érzem az illatát. Majd meglátjátok, a paksi kiállításon*** lesz egy installáció a méhekről.****

Úgy csináltam, hogy a kast fejjel lefelé egy szék lábai közé tettem, a kas belülről látszik. Amikor odamész, kijön az illata; ez a mennyország illata.

Nézd, ezt is... Ebben az almában öt mag van, és milyen sok lehetőség! De az a fontos, hogy van illata. Az illatát már elfelejtettük ebben a globalizációban. Nincs eredeti illat, úgyhogy parfümöt kell használni. Nincs eredeti íz, úgyhogy kell valamit a vízbe tenni; vagy hűteni, hogy ihassunk.

* Hérakleitosz: „A lelkek a Hádészban illatérzők.” [B 98.] Idézet innen:

Hérakleitosz töredékei görögül és magyarul, In.: Kövendi, Dénes és Kerényi, Károly: Hérakleitosz műzsái vagy a természetéről, Budapest, Helikon Kiadó, 1983., 25.o.- 37.o.

** Hamvas Béla: Az almaszedésről és az almaszedőkről. In.: Hamvas, Béla: Karnevál, 1. kötet, Budapest, Magvető, 1985., 397. o.

*** Ivan Ladislav Galeta: A nullpont tájképe, Retrospektív kiállítás. Paksi Képtár, 2013. 11. 22. – 2014. 02. 23.

**** A méhkas szelleme. Installáció, 2011. Faszék és méhkas felhasználásával. In.: Ivan Ladislav Galeta Krajo-lik nulte točke / Zero-Point Landscape / A nullpont tájképe. Milovac, Tihomir [szerk.], Paksi Képtár / MSU Zagreb, 2013. 159.o.

Második beszélgetés a kertben

A házban az órák más-más időt mutatnak. Miért?

Az óra összefüggésben van az idővel. Az óra tulajdonképpen a nem létező idő megtestesítője, tehát az idő mint olyan, nem létezik. Mit jelent az idő? Négy különböző órám van, mindegyik működik és mindegyik más időt mutat. Valójában mind a pontos időt mutatja. A legpontosabb óra az, amelyik áll, mert az mutatja az abszolút pontos időt; de nem itt, ebben a térben, hanem ahogy a tér mozog, úgy mozdul az idő vele együtt. Tehát a pontos idő mindig azon az órán látható, amelyik áll. Ez egy paradox szituáció, mert az a helyzet, hogy az idő áll, valójában mégis megy, és pontosan mutatja az időt, de ezt nehéz megérteni.⁷

Számomra ezekben az órákban az az érdekes, hogy hangjukkal jelzik az idő múlását.⁸ Hallod az időt, de nem tudod elképzelni. Nem tudhatod, hogy mennyi az idő, de hallod. Ez a dinamika, amely a térben történik az órákkal, valójában a tér vitalitása. A tér rendelkezik egyfajta életerővel, és ez a vitalitás inkább van kapcsolatban a hallással, mint a látással. Nehéz hallani az időt.⁹ Az idő látható.¹⁰ Lehet látni az időt, de csak az órán. Ez pedig nem fontos, mert ez nem pontos idő. Úgyhogy meg kell állítani az órákat. De azt nem lehet. Azért, mert nagyon meg vagyunk gyorsítva.

Valamikor lassú volt az élet. Mit jelent ez? Paul Virilio mondta *A sebesség felszabadulása* könyvében: „Nemsokára eljön az a nap, mikor nem jön el többé a nap.”^{11*} Szóval nekem a legjobb, mert nem kell foglalkoznom az idővel. Most visszatérünk a kerethez. Ha van keret, akkor idő is van. Ha nincs keret, akkor nincs idő. Úgyhogy két lehetőség van. Belépni és kilépni. És az az érdekes, mikor a határon vagy, se benn, se kinn. Azt hiszem, hogy ebben a pontban jön el a szabadság.

Mi van kint, és mi van bent?

Mikor megyek atelier... Én nem bemegyek az atelierbe, hanem kimegyek az atelierbe. Úgyhogy mikor bemész, akkor mindjárt keret van.

Bemenni azt jelenti, hogy valami keretbe mész; kimenni azt jelenti, hogy kimész a keretből. Szóval ez nagyon, nagyon érdekes szituáció, hogy van illúzió, keret is. Nem létezik, de te azt hiszed, hogy van. És akkor úgy viselkedsz, mintha be lennél keretezve, mintha keretben lennél, pedig, jöllehet, nincsenek sem keretek, sem határok.¹²

Határok nincsenek. Határ nem létezik. Szóval a madár, mikor száll, akkor ezek a kerítések mit jelentenek neki? Tehát amikor a madár repül, a kerítéseknek nincs jelentősége számára, de az író is azt írta, hogy az ember a börtönben is lehet szabad¹³, de ezt nagyon nehéz racionálisan megérteni. Ez nagyon érdekes.¹⁴

* Paul Virilio (1932-) francia urbanista, filozófus. A sebesség, a (hadi)technika és a médiumok teoretikusa. Virilio, Paul: Egy nap eljön a nap vagy nem jön el a nap. (ford.: Szabó Dávid), Vigilia 54.évf., 1989/10, 771.o.

Mit jelent a lyuk a sajtban? Ha nincsen sajt, akkor nincsen lyuk! ¹⁵De ha a sajtban, az ementáliban nincs lyuk, akkor talán nem is ementáli a sajt. Az ementáliban muszáj lyuknak lenni!

Említetted, hogy az ember húsz év alatt eljut odáig, hogy megtudja, mi az a három könyv, ami számára fontos. Megtudhatjuk, hogy neked mi az a három?

Nem. Nem. Nem. Azért, mert nem akarom, hogy valaki megfogja azt a könyvet, és azt gondolja, hogy ha Galetának ez a fontos, talán valami fontos van benne. Számomra van. De valakinek nincs. Ha nem fontos a másiknak az, ami nekem fontos, az nem azt jelenti, hogy az rossz könyv.

Megpróbáljuk megtalálni a rezonanciát. A rezgés nagyon fontos a kommunikációban. A rezgés a fontos, nem annyira a tudatos és racionális megközelítés. Ha én nem rezgek egy határozott frekvencián, az nem azt jelenti, hogy az a frekvencia rossz. Egyszerűen nem vagyok ráhangolódva arra a frekvenciára. Ha ráhangolódtál egy bizonyos frekvenciára, akkor minden elem a térben rezegni fog, és e módon létrejön az adott életerő. És ha már vitalitásról beszélünk, akkor nagyon fontos, hogy létezik egészséges étel és vitális étel. ¹⁶

Az egészséges étel nem szabad, hogy szennyezett vagy mérgező legyen, a legkisebb mértékben sem. A vitális étel kis mértékben lehet toxikus, mert a vitalitás lényeges, maga a vitalitás pedig semlegesíti ezeket a toxinokat, és ez a toxicitás megtartja a szervezet ellenálló képességét. ¹⁷

Almát adtál a szomszédoknak. Az ehhez hasonló cselekedet sajnos egyre kevésbé jellemző a világunkra. Itt mindenki ad másoknak abból, ami nekik nincs?

Hát én abba az irányba élek: ha valamit akarok kapni, muszáj adni! Inkább én adom, és hogy visszakapom-e vagy sem, nem fontos. *Ha megvan a lehetőségem adni valamit a saját dolgaimból, akkor az boldoggá tesz, és ha azt el is fogadja valaki – főként ha érti, hogy mit kapott –, ez még elégedettebbé tesz. ¹⁸*

Ebből az almából mi lesz? Mivé alakul át ez az alma?

Ezt az almát megeszik a kis pocák. De úgy megeszik! Élvezik majd. Az a probléma, hogy ezek a kis pocák be vannak zárva, nincs szabadságuk. És még sok minden lesz abból az almából. Pálinka is lehet.

Lehet például almából bor is? Bort készítesz?

Bort nem. Nem létezik!

Miért?

Csúszó idő, 2010. (Megfordított idő, 1979.)

Régi idő, 2013

A NULLPONT TÁJKÉPE retrospektív kiállítás Paks 2013. november 23.-2014. február 23.

Azért, mert sok munka kell hozzá. A borral foglalkozni nem egyszerű. Azzal sok irányban kell egyszerre foglalkozni. Most az a probléma, hogy a bor... Abba az irányba vitték, hogy már nagyon sok formula van benne. *A borral való foglalkozás már racionálissá kezdett válni. Számszerűen meghatározzák, hogy mit és hogyan kell elvégezni, hogy esetleg jó bort kapják.*¹⁹ Nagyon racionálisan kell gondolkodni: most kapálni, kötözni kell, most permetezni kell, és aztán terem a szőlő, azután jön a pince. És ha már ezzel foglalkozol, akkor nincs időd másra.

Valamikor számodra fontos volt, hogy foglalkozz a borral, mert lefordítottad horvát nyelvre Hamvas Béla *A bor filozófiája* című művét.*

Abban az időben nálunk háború volt. Muszáj volt a pincében lenni – nem bor miatt. S tudod milyen érzés az, mikor szállnak... Nem madarak, hanem repülők. A repülő, amikor száll, akkor nincs kerítés; nincs semmi, amikor megy. Ez elég veszélyes a szituáció. Nyomorult. És akkor mondtam a feleségemnek, hogy én ezt most már nem bírom: a pincében nem lehet tévét nézni, semmit; de megpróbálom azt a könyvet, Hamvas Bélának a borfilozófiáját lassan lefordítani erről a furcsa magyar nyelvről. Saját magamnak. Valamennyit értek magyarul, de én magyar iskolába nem jártam, sem írni, sem olvasni nem tanultam. Egyáltalán nem, hanem lassan, lassan... Nem volt Google, hanem tudod, az volt, hogy kellett ez a szó, az a szó... Lassan, lassan, lassan lefordítottam. Odaadtam olvasgatni a kollégáknak. Jaj, de jó ez! Ezt muszáj megjelentetni! – mondták. Én meg azt válaszoltam, hogy tegyetek, amit akartok, mert én azzal nem akarok foglalkozni. De kértem, hogy úgy csinálják meg: a bal oldalon magyarul, a jobb oldalon horvátul legyen a szöveg. Ha valaki tud magyarul, inkább olvassa az eredetit; és ha tud magyarul és horvátul is, akkor láthassa, ha rosszul végeztem el a feladatot. De ha van lehetősége az eredetit is olvasni, magyarul, inkább jöjjön rá, hogy mit jelent lefordítani a könyvet. A bor filozófiáját. Nagyon nagy sikerem volt, amikor megjelent a könyv első kiadása magyarul és horvátul. Azóta már van három, négy, öt másik, de azok magyar szöveg nélkül, mert úgy olcsóbb volt.

Hamvastól kiderült, hogy miért fontos. És a kert megtanított?

Nem csak Hamvas, elég sokan vannak itt, Karel Capek nagyon szép könyve, *A kertészet*.* Humoros. Nagyon szép. *Henry David Thoreau*** , itt van *Claude Monet* élete *Givernyben*.

Claude Monet kertjében mi a vonzó?

A virágok.

Az egy vízikert.

* Hamvas, Béla: *A bor filozófiája*. Szombathely, Életünk Könyvek, 1988.

** Karel Čapek (1890–1938) cseh író.

Čapek, Karel: *A szennvedelmes kertész*. Budapest, Natura, 1972.

*** Henry David Thoreau (1817–1862) amerikai író, filozófus.

Vízikert. A víz nagyon fontos! Remélem, hogy egy kis tavat itt lent majd kialakíthatok! Van víz, majd meglátjuk. A víz nagyon fontos. Hogy mi lesz a vízzel, nem tudom. A víz legjobban tudja, mi a vízszintes. A bor legjobban tudja, mi a borfilozófia. Nem a bor metafizikája, hanem filozófiája. Veszélyes volt...

*Elhatároztam, hogy imakönyvet írok ateisták számára.²² **

A filozófia és a metafizika között számodra mi a különbség?

Nem érdekel. A filozófia nem érdekel; a metafizika meg nem tudom, hogy mi. Mindig szokták mondani, hogy én misztifikálok. Miért ne? Mit jelent az: misztifikátor?

Azt kérdezem tőled, hogy miért jöttél ide?

Miértjöttemide? Azért, hogy lássam a kerted, hogy közvetlen tapasztalatokat szerezzek, mert azt a különféle digitális állományaid tanulmányozása nem tudja megadni. Boldog vagyok, hogy találkozhattunk, hogy a társaságodban tölthetünk el egy kis időt. Személyesen szerettem volna megkérdezni, miért mondod azt, hogy lassan abba hagyod a művészetet?

Hogyha a művészet létezik, akkor azt is megerősítettük, hogy van olyan, ami nem művészet.

Ha a művészet létezik, akkor létezik olyan is, hogy nincs; és engem érdekel az a pillanat, amikor a művészetből átlépünk abba, ami nem a művészet. Az a pillanat nekem nagyon lényeges, amikor elérjük azt a részt, ami már nem a művészet.

Ezt össze tudjuk hasonlítani a pohárral. Ebbe a pohárba művészetet csepegtetünk, és megvárjuk, amíg a pohár megtelik. A pohár belsejében művészet van, amikor a művészeti csepp belecseppen, és kiárad a pohárból, az már nem művészet. Ezt a pillanatot hívják a művészeti megvilágosodásnak. Abban a pillanatban, mikor a csepp kiárad, akkor a művészet keresztül folyik azon, ami már nem művészet, és már nem mondhatjuk, hogy ez művészet ez meg nem művészet, hanem ez egy művész életkonceptiójává válik.

Bármilyen tesztünk, művészet, tehát mindegy, hogy festek, kapálok vagy termést szedek. Az élet maga művészet. De hangsúlyoznom kell, hogy e nélkül a tele pohár nélkül nincsen túlcsoordulás, tehát ha nem töltjük meg a poharat, akkor az nem tud túlcsoordulni.

És sajnos azt kell mondanom, hogy vannak olyanok, akik teli töltik poharukat, de mégsem jön el számukra a megvilágosodás. Nem tudom, hogy velem megtörtént-e ez, erről mások döntenek, de van egy olyan érzésem, hogy nagyon közel vagyok hozzá. Úgy gondolom, lehet, hogy ezt már meg is éltem, de ebben a pillanatban nem lényeges, hogy hogyan szabadulunk meg korlátainktól.

* Hamvas Béla: A bor filozófiája, Életünk Könyvek, Szombathely, 1988. 115. o.

És most feltesszük a kérdést, pontosabban a lényegi kérdést: mi a művészet, miért van a művészet,²¹ és milyen haszna van a művészetnek? Ez a három kérdés nagyon érdekes!

Mi a művészet? Mondd meg, mi a művészet! Te egyetemre mentél, tanítod is, neked mit jelent a művészet?

Amikor annak idején felvételiztem a képzőművészeti egyetem Intermédia szakára, belefutottam Beke László tanár úr kérdésébe: mi a művészet? A következőt feleltem akkor: Melyik kor művészetfilozófiai meghatározását mondjam el? Nem, nem ezt kérdezi – válaszolta. Mi a művészet? Szorított és szorultam, aztán eszembe jutott Karinthynek egy írása*, amelyben azt mondja Bíró Ernő barátjának: „A művészetnek ne legyenek korlátai –... Vagyis az a művészet, amit az ember gondol, És ha nem gondol semmit, az is művészet. – És ha csak érez valamit, az is művészet. És ha neked nem, hát nekem. És ha neked ez nem képez művészetet Kedves Ernő: hát akkor nem művészet –”

Én ezt akkor igaznak találtam. Beke László erre azt mondta: bravó, piros pont!

Ma azt hiszem, az a művészet – legalábbis most így nagyon fésületlenül –, amit csinálok, és amiben számomra valamiféle teljesség összeáll. Ez a teljességélmény nem kötődik anyagi természetű haszonhoz. Fontos szempont, hogy élvezem. Nem valamiféle külső kényszer, hanem belső motiváció.

Szóval te élvezed a művészetet.

Igen, és a művészeti tevékenységet is élvezem.

Milyen irányban élvezed a művészetet? Például az a művész, aki kikötötte azt a kutyát a galériájába**, és nem engedte etetni, ameddig meg nem halt – ott milyen élvezet van?

Ez nem az, amire gondoltam! Itt ülünk a kertben, kinézek a tájra, és az a hit él bennem, hogy egyé tudok válni vele. Igen, ez bír élvezeti forrással.

Szóval most itt vagyunk a tájban. Ez az, ami létezik. Aki ebben a pillanatban néz minket, mit lát?

A körülölelő világ bekeretezett – komponált részletét látja.

Én keretben vagyok itt. Odamegyek közel, és megmondom azoknak, akik a másik oldalon vannak, hogy ők most eredeti szituációban néznek minket. És ha odamegyek, és mondom nekik, hogy tegyétek ide, az én ujjamra a saját ujjatokat!

* Karinthy Frigyes: Nihil [Recitativo]. Nyugat 1911. 1. szám

** Guillermo Vargas (Habacuc) (1975–) Costa Rica-i művész. Exposición No. 1., 2007.

Akkor megkérdezem, milyen távolságban van ez a két ujj? Ott, azon az oldalon, meg itt, ezen az oldalon. Milyen távolság? Én most visszamegyek, de a vásznon nem megyek vissza, hanem kisebb vagyok. Ide leülök. És ők azt hiszik, hogy az, amit most néznek, az igazság. De illúzió. És az, amit most beszélünk, az most ebben a pillanatban... Ma hanyadika van?

Huszonhatodika.

Csütörtök, ugye? Mennyi az idő?

Nincs nálam óra, a nap állásából tudnám hozzávetőlegessen megsaccolni, hogy mennyi lehet most idő.

Amikor majd nézi a közönség, hogy mi itt miről beszélgetünk, akkor az egy másik időben lesz. Szóval akkor mi most a múltban vagyunk. Ez nem trükk, hanem médialehetőség. Ha trükközöl, akkor valakit be akarsz csapni. De a lehetőség, az teljesen más. De nem akarok most médiával foglalkozni, mert nincs illata, meg szaga.

Mely érzékszervi tapasztalat a legfontosabb számodra?

Hallod a kakast? Tojás jó! Tojás. Jajce. Jajce, Joyce, James jajce. James Joyce. Nagyon meglepődött a Joyce, mikor értette, hogy jajcenek – tojásnak hívják, jójce... A csönd nagyon szép. Meglett a tojás. Jó.

Az illatok?

Nekem az a művészet most. Komolyan tartom. Számomra az öt érzék egyformán formán fontos. Muszáj, hogy tudjak kommunikálni a művészetben. Nem szagolni a számon keresztül, nem tapintani a hangon keresztül, hanem egyáltalán úgy élni az életet, hogy funkcionál mind az öt. Mi tudjuk, de vannak olyanok, akik még ezt a lehetőséget nem ismerik. Az is egy lehetőség, hogy mind az öt érzékszervünket használjuk.

Azt hiszem, hogy a gazdagságot, a különbség-gazdagságot lassan-lassan vesszük észre. Monokultúrával foglalkozunk, és az nagyon nagy probléma. Keretet kell készíteni, múzeumokat kell létrehozni. A múzeumnak föld kell, és itt nagyon nagy problémák vannak. Az is kell, hogy legyen benne klíma. *Mérsékelni kell a teret. Én úgy hívom, hogy a műalkotások raktára. Ez a depó, amely egyszerűen nem teszi lehetővé a folyamatok újrafeldolgozását és a lebomlást. És ennek a depónak fenn kell tartania a helyzetet, hogy az autentikus eredeti örökké megmaradjon olyannak, amilyen.*

Most probléma van az új médiáknál és az új technológiáknál – az eredeti és másolat kérdése miatt. Én mindig azt mondom, hogy arra törekszünk, hogy a kép minél tökéletesebb legyen, de emiatt egyre jobban eltávolodunk a valóságtól, és ez elég nagy probléma.²²

Minél tökéletesebb a kép, annál inkább távolodunk a realitástól.

Múlt évben volt egy **retrospektív kiállításod Zágrábban**. Ott hogy jelent meg a **recikláció**?

Szeretném azt eladni. Ez paradox... És abból a pénzből megcsinálni valamit.
Reciklálnád?

Reciklálni, megcsinálni valamit.

Azt hiszem, hogy a dolgok közötti kapcsolatok, azok ugyanolyan fontosak, mint maguk a dolgok. Hogy ez hogy fordul át. Egy tóvá? Teszem azt.

Nem tudom.

Egy kicsit más, bár ide kapcsolódik: a PiRâMidas filmednek* az elején és a végén is tiszteletadásokat olvashatjuk a régi civilizációk bölcselőinek, például Hermes Trismegistosnak is, aki azt állítja, hogy ami lent van, az megfelel annak, ami fent van.** A kert, ahol vagyunk, nyitott felfelé is...

*Kraj Gornji a neve ennek a helynek. A kraj szónak a horvát nyelvben a szövegkörnyezettől függ az értelme. Jelentheti valaminek a végét, és jelenthet nyitott teret vagy vidéket. A krajolik tájat jelent, az is egy nyitott tér. Ez egy paradox szituáció, amiben tehát a kraj jelenthet véget és jelenthet nyitottságot. Én megpróbáltam kihasználni ezt a szójátékot: nevezetesen, hogy a tájban vagyok, és ott megpróbálok a művészet végére érni.*²³

De van itt egy nagyon-nagyon érdekes dolog: azt hisszük, hogy itt születtünk, itt meghalunk – ez a lineáris gondolkodás.

Az mit jelent, szóval hogy sehova sem nem mentünk? Illúzió, hogy mentünk. Maurice Maeterlinck*** mondja, ez egy illúzió, hogy mi működünk. De mink működünk, de nem előre, nem hátra, hanem ebben a pillanatban működünk. Pont mint egy tengely a keréknek.

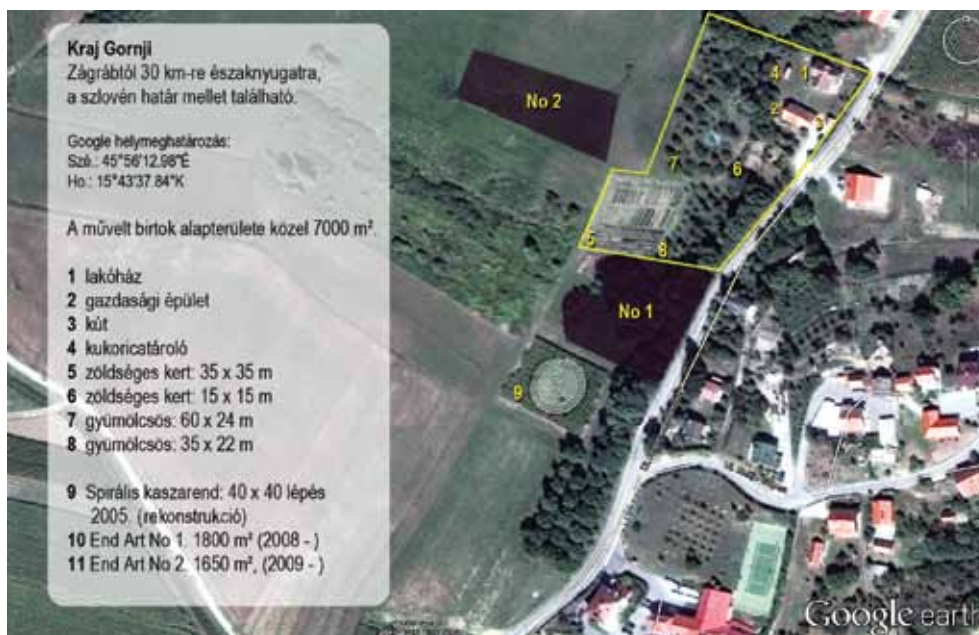
A Deep End Art Work in Progress blogodat egy idő után regresszbe fordítottad. A lebontás aktusát a PiRâMidas középpontja, a nullpont felé való haladásként értelmezhetjük?

Hát, ha benne akarsz lenni a regresszben, ahhoz a progresszt meg kell csinálni. A bal lépés a tézis, a jobb lépés az antitézis, és a gyaloglás a szintézis. Érthető? Szóval: nem lehet ballal lépni, csak ha lépsz jobbal is. Ha szintézisben akarsz lenni, akkor járkálnod kell!

* Ivan Ladislav Galeta: PiRâMidas 1972–1984 (1984), 12 min., 35mm film.

** „Ami lent van, az megfelel annak, ami fent van, és ami fent van, az megfelel annak, ami lent van, hogy az egyetlen varázslatának műveletét végrehajtsd.” In.: Trismegistos, Hermes: Tabula smaragdina.

***Maurice Maeterlinck (1862–1912) belga író

Ez egy tudatos tervezői magatartás eredménye volt. A kertedben is megjelenik ez a módszeresség?

Nem, próbáltam megszabadulni attól. Megszabadulni nagyon fontos, de ha igazi életet akarsz élni, ahhoz mindent ki kell próbálni!

Ugyanakkor a kortárs művészetben mindannyiunk számára fontos a véletlen szerepe. Kerti tevékenységedet mozgatja a véletlen?

Nem.

Nincs véletlen?

Nincs. Nincs véletlen.

Az időjárás, mint olyan, az nem tekinthető egyfajta bizonytalansági tényezőnek?

Jelent-e valamit, hogy lesz eső vagy nem?

Nem számolhatunk vele, mert nem úgy alakul, ahogy mi elterveztük...

Az a fundamentális probléma, hogy mi akarjuk, hogy így legyen; és ha nem megy úgy, ahogy akarjuk, akkor nem érezzük jól magunkat. Aztán egy idő után rájövünk arra, hogy az, ami akkor történt, nagyon jó volt. Ebben a pillanatban ez van, ami nekem most jó. Érted?

Mi vagy a múltban vagy a jövőben élünk, nem élünk ebben az adott pillanatban, a jelenben. Egy dolog a valóság, ami a jelen pillanata; a múlt nem létezik, a jövő nem létezik, csak a jelen pillanata az, ami létezik. Mi egyszerűen elhanyagoljuk a jelen pillanatot. A jelen pillanata nincs az időben.²⁴

Egy nagy bölcs azt mondta egyszer: Mi kínoz titeket annyira? Ti vagy a múltban vagy a jövőben éltek. Miért van ez? Én a jelen pillanatában élek, és megünneplek minden pillanatot, mert ez olyan, ami létezik. A múlt és a jövő nem létezik, de ez a mai életmódfelfogásukba egyszerűen nem illik bele.²⁵

Olvashatjuk rólad, hogy a permakultúra elvei szerint kertészkedsz. Ha megnézem a blogodon található fotókat, a különféle munkafolyamatokat mutató videodokumentációkat, akkor nagyon igaznak találom az iménti kijelentést. Galeta megfigyeli, összegyűjti, rendszerezi, újrahasznosítja, egyik motívumot a másikba oltja. Fedi ez a valóságot?

Nem. Ezt mondják: Galeta filozofál, Galeta konceptuál... Én nem így gondolom. Most is sokat beszélünk, nem? Ki kellene menni, kapálni a krumplit. Majd mindjárt meglátjátok: milyen szép, amikor nem tudod, mi van föld alatt. Nézd, milyen! Nézd, itt is van egy. Nézd, milyen, nézd! Akkor menjünk kapálni a krumplit. Lehet?

A konyhakertben

Dörög az idő, jó lenne egy kis eső.

Mikor volt komolyabb eső utoljára?

Hát nem volt.

Hol a határa a kertnek? Meddig tart a birtok?

Az enyém? Itt, eddig, meg az a kukorica. Azért addig, mert ott van a forrás, ott van a víz. Csinálok egy kis tavat.

Hol a fűzfánál?

Igen, ott van egy vízér. Azt nem szabad bántani, ahol ki jön; hanem lejjebb kell majd kaparni. Először ásunk egy gödröt. Meglátjuk hogyan. A víz tudja legjobban a vízszintet.

És mi lenne a tókában? Hal?

Hal, meg a halál is. Meg az élet.

Élet meg a halál.

Élet mind a madaraknak is, érted?

Hol volt a spirális kaszálás helye?

A kukoricánál.

Ezt látod? Nézd ezt itt! Nincs permetezve. Ott van a hokkaidotök. Nézd, milyen szép!

Mitől ilyen gazdag a paradicsom?

Trágyát kapott, és én nem engedtem, hogy nagyon magas legyen.

Tehát visszavágod?

Csak levágom. Ezeket a...

A vadhajtásokat. Amin nincs virág.

Látod akkor inkább nem...

Van kedvelt növényed a kertben?

Nem, nem szabad preferálni. Én nem szoktam.

Esetleg az íze miatt, vagy a formája miatt?

Ez paradicsom. Ez tényleg paradicsom! Hogyan tudod ezt megmagyarázni? Az íze a legfontosabb. Ha lefotózod, csak hiszik majd, hogy az íze jó, mert nem tudnak kommunikálni az ízzel.

Meg az illatával...

Az illatával is, igen, de ezt nem tudom elvinni a Velencei Biennáléra. Itt van, és ha valaki kommunikálni akar ezzel, ide kell jönnie, és itt kell megpróbálnia. Jól mondta Hamvas Béla: „...odaért a gyomorba, már átcserélt a fénybe... Egyszerre elkezdtem belülről világítani.”* Már nem bírom Hamvast....

Miért?

Azért, mert méreg. Nagyon nagy méreg.

Aztán vannak ilyen magok, látod? Csak leszórtam, és letakartam szénával, és akkor ebben az évben kikelt a rendes fokhagyma.

És egyáltalán nem zavarja a fokhagymát, hogy gazos a köze?

Nem. Nemhogy zavarja, hanem segíti.

Segíti?

Igen, nem engedi, hogy kiszáradjon a föld.

És nem szívja el előle az energiát?

Itt van a mángoldnak a magja. Ezt most lekaszálom ősszel, letakarom, és tavasszal megint letakarom.

Tavasszal még egyszer jön rá széna?

Igen.

Nem szalma.

Szalma is lehet, de inkább széna. Amikor rohad, akkor a legjobb. Tudod?

Mert akkor táplálja is ugye?

* Hamvas Béla: Ízek In: Hamvas, Béla: A babérliiget-könyv – Hexakümion, Szombathely, Életünk Könyvek, 1993.

Igen. Látod, itt van, milyen szép. Ebből milyen nagy lett! És nem kell bántani egyáltalán. Szárazság van, de nem kell bántani. Nézd, milyen szép! Ezt is lehet enni. Ez nagyon erős.

Hm... az íze!

Pont fokhagymaízű. Szóval itt hagyjuk ezt, letakarjuk szépen, és jövőre lesz igazi fokhagyma. Már negyven éve ezt csinálom. Ez az enyém negyven éve. Ha a művészetben semmit nem csináltam volna, ez elég. Fokhagymával foglalkozni negyven évig. Ez nem performansz? Enni is lehet, szagolni is lehet, érezni is lehet. Közben ezt meg szedem. Itt még nincs semmi, de tavaszra jön a mag.

Akkor szórodik ki?

Igen magától. Szóval megnézzük, hol van a krumpli.

És mivel kaszálsz? Kézi kaszával vagy damilossal?

Van a damilos is, és normális is.

És mikor kaszálod?

Tavasszal legjobb!

Van olyan, hogy pihenteted a földet?

Ebben a helyzetben nem kell pihentetni, mert pihen. Itt van a tök, nézd!

Ó, hatalmasak.

Nézd ezt itt! Nézd a paradicsomot!

Ez elfeküdt?

Elfeküdt. Hadd fekdjön! Pihenjen.

Egyet leveszek róla.

Vegyél csak! Ez érett.

Én ezt szeretem, a befőzésre való paradicsomot. Ez nagyon lédús, ízletes. Láttam, hogy a paradicsomok között vannak cseppcsövek.

Nézd milyen a paprika.

Ott is van cseppcső, ugye?

Neki kell.

Itt van egy csepegtetőcső-felállítás.

Itt vége.

Hol csatlakozik rá?

Itt, mindjárt megmutatom. Összeköttetésben van a kúttal, ahonnan a hideg víz a hordó aljába érkezik; a nap sugarai felmelegítik a vizet, ami felszáll a hordó tetejére, és azt a növények gyökérzónájához vezetem. A felmelegített vízzel a nap bármely szakában tudok öntözni úgy, hogy nem teszek kárt a növényekben.

A rendszer olyan, mint egy közlekedőedény. A gravitáció elszállítja a vizet. Fantasztikus!

Igen, igen. A gravitáció. A cseppcsövekkel nem folyik el a víz, hanem szép lassan szívárog a mélybe, direkt a gyökerekhez. Ha locsolnám, akkor elfolyna, és nem hasznosulna, csak minimálisan. Így húszpercnyi öntözés is elegendő.

Aztán lecsatlakoztatod, és átrakod a következő sorra ezekkel a gyorskötőkkel.

Igen, ez tiszta víz, kútvíz. Majd készítek egy ciszternát az esővíznek is, hogy azt is hasznosíthassam.

Találtam egy régebbi felvételt az interneten, **Ruth Stout** kertje a címe. Ő a krumplit úgy ültette, hogy a földre szórta, de az mégis bőven termett.* Igen, és letakarta. Az is lehet. Ez egy ilyen tradíció... Amiatt csinálsz ilyet.

Igen, és letakarta. Így is lehet. Ez egy másik tradíció...

Szépen megnőtt a krumpli úgy is. Kertészeti beavatkozás, talajmozgatás nélkül. Használ sz kapát? Ásod a kertet?

Nem, a szomszéd traktorral felszántja, majd rotálja a földet, én pedig kialakítom a sorokat a krumplinak, és teszek hozzá csirketrágyát is.

Csirketrágyát, mert ez van háznál.

Van hát! Itt nincs műtrágya. Majd a krumplibogaraktól kell védeni.

Hogyan? Lepermetezed?

Nem permetezem, hanem kézzel leszedem a bogarakat. A föld ne legyen

mérgezve, mert az belemegy a krumplibába is.

Soha nem is használtál műtrágyát vagy permeteket?

Ha műtrágyát használok, csak a kukoricánál.

A kukoricának kell?

Igen, mert olyan kukorica, ami akarja, hogy kapja.
Mint a méhecskénél, tudod... A méhek most már nem tudnak élni az ember nélkül.

Szimbiózisba kerültünk a méhekkel?

Igen, de nem kerültünk, hanem mi alakítottuk így. Sajnos. De ha a méhek eltűnnek ebből a világból, akkor vége az embernek is.* Egy pár év után vége az emberiségnek. És ha az ember eltűnik, akkor jön el a mennyország erre a világra.

Visszaáll a paradicsom?

Abban a pillanatban visszaáll a paradicsom, amikor az ember eltűnik erről a világról.

A blog felvételein láttam, hogy a kert lejt, a veteményes sorait pedig arra merőlegesen alakítottad ki. Miért?

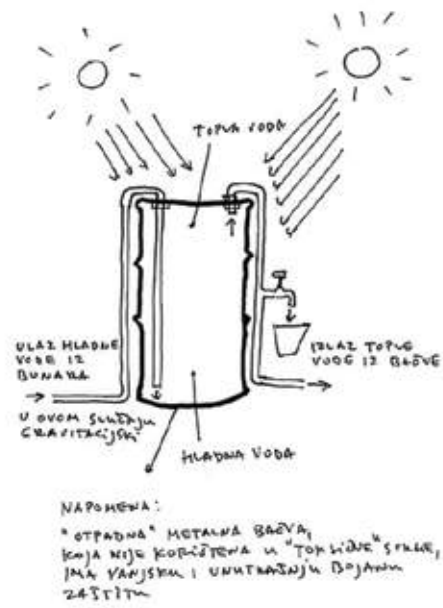
Azért, hogy amikor esik az eső, ne folyjon el a víz.

Gyerekek, most egy kicsit elkezd esni! Van kint valamitek?

Nem húztuk be a sátrakat.

Menjetek akkor! Én ezt még megcsinálom, aztán felmegyek.

* Ha kipusztulnak a méhek, azt az emberiség legfeljebb négy évvel éli túl – mondta állítólag egy alkalommal Albert Einstein. Bár ezen állítást a kutatóknak nem sikerült fellelni egyetlen Einstein-szöveggyűjteményben sem

Esti beszélgetés a teraszon

A Deep End Art Work in Progress blogod 2012. június 10-étől átfordítottad Work in Regress-be. Miért?

Mindazt, amit csináltam, felvettem, és a képeket egyszerűen felraktam a blogba. Minden nap, minden másnap, harmadik nap... Azt, ami nekem érdekes volt, feltettem.

Ezek pedig a táblák, ez most már valami más. Amikor tartok egy előadást, akkor használom a táblát, azokra rajzolok. De nem szoktam letörölni, hogy üres táblát kapjak. Van hét-nyolc tábla, amelyik megmaradt.* Ezek itt a táblák, előadás után. Egyszer felvettem, mert ezek a rajzok számomra elég érdekesek voltak. Miről volt szó az előadáson? Például ennek a táblának az esetében arról volt szó, hogy milyen nagy lehet az atom. Vegyük például az almát vagy a narancsot. Mekkora lehet a narancsnak az atomja? Képzeld el, hogy a narancs akkora, mint a föld; akkor az atomja akkora, mint a földhöz képest a narancs. A narancs tele van atomokkal. Másrészt az atomnak is van közepe. *Tehát az atomnak egyaránt létezik magja és kerülete. Na most, ha az atom a Szent Péter-bazilika kupolája lenne Rómában, és mi egy mákszemet tartanánk a tenyerünkben, az a mákszem lenne a valóságos mérete, ha az atom akkora lenne, mint a Szent Péter-bazilika kupolája. Ilyen módon próbálja meg közelebb hozni és méretezni azt, ami megdöbbenő, és amit bizonyos szempontból nehéz megérteni. A rajz ezt megpróbálja érthetővé tenni. Azonban van itt egy érdekesség: kétféle módon lehet megközelíteni. Az első a hagyományos módszer, amikor a mikrovilágot a saját dimenziórendszerébe emeljük, és azt elemezzük. Ezzel ellentétben a másik egy kicsit misztikus, amely tükrözi a mikrovilágot. Tulajdonképpen csökkenti, és belép a mikrovilágba, és úgy véli, hogy tükrözi azt. Ez két különböző dolog. Az egyik a tudományos oldal, a másik pedig a költői oldal.*

Különböző táblákat használtam, olyanokat, amelyeket a rajzórákön használunk a szemléltetéshez. Ez a tábla még mindig megvan, mivel ajándékba kaptam.²⁶

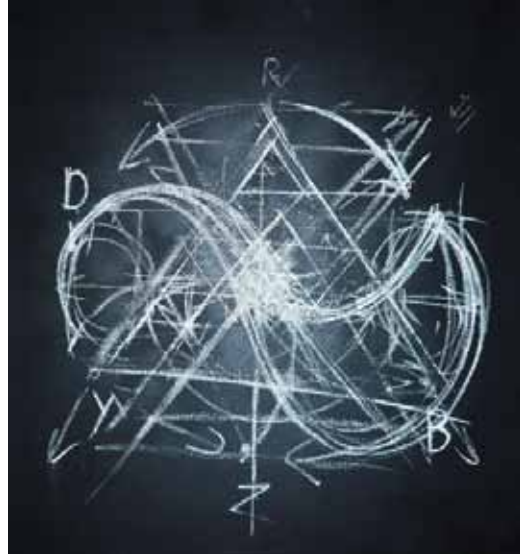
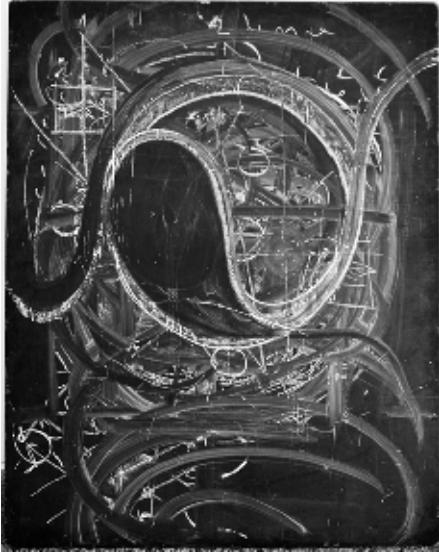
A február 29-i No Art Earth Day figyelemfelkeltő akcióhoz egy Picasso-idézetet választottál. „A kreáció minden tevékenysége, valójában romboló tevékenység.”** Értelmeznéd ezt számunkra?

HNem könnyű megmagyarázni! Ha valamit le akarsz bontani, akkor előbb fel kell építeni. Szóval: work in progress, azután jön a work in regress. Nem azért, hogy megsemmisítem azt, ami volt. Nem mondom, hogy az nem jó, vagy rossz, hanem azt mondom, hogy most már valami egy időben létezett. Ezek a táblák is léteztek. Egy szemeszterben csak egy táblára rajzoltam. Amit hét nappal előbb megrajzoltam az úgy maradt. Mert két oldala volt a táblának.

* Az iskolatáblák a budapesti Erlin Galériában is bemutatásra kerültek, 2009. 10. 30. – 11. 12. között. Ivan Ladislav Galeta Iskolatáblák 1998–2009 címmel.

** „Every act of creation is first of all an act of destruction.” Pablo Picasso

CRNA TÁBLA (2008) 1450 x 1150mm

BUDAPESTI TÁBLA (1999) 825 x 1020mm

PRÁGAI TÁBLA (1998) 2210x1220mm

A NULLPONT TÁJKÉPE retrospektív kiállítás Paks 2013. november 23.-2014. február 23.

Az egyiket én használtam, aztán átfordítottam, hogy a kollégák is tudják használni a táblát. Amikor pedig visszafordítottuk, pont ugyanaz a rajz volt rajta.

És mit szoltak a hallgatók ehhez?

Érdekes volt.

Ezt Prágában készítettem, a permakultúra- és feng-shui-konferencián.*

Akkor négy napig minden nap tartottam egy előadást, amihez használtam a táblát. Ilyen volt az elején, aztán jött ez, végül meg ilyen lett. Nagy tábla volt, fekete. Erre a táblára rajzoltam, és mikor véget ért a program, megtetszett a rajz. Mihez kezdjek egy ilyen kétszer másfél méteres nagy táblával? Vékony anyagból készült, ezért fűrészszel öt darabra vágtam. Fixáltam spray-vel, úgy vittem haza Zágrádba, és ott összeillesztettem az öt darabot. Most már létezik ez a tábla.

Ezek közül a táblák közül némelyik, például ez, fizikailag most is fellelhető.

Ez a zágrábi, a Fekete, ez is létezik. Ez a tábla Budapesten, a perspektíva-kiállításon készült**, ez is létezik.

Kicsit ebben benne van a jin-jang...

Itt mindenben megvan a jin-jang!

Valamiféle kabbalisztikus számmisztikára emlékeztet. Erről mondanál valamit?

Számmisztika?

Van néhány dolog, amit korábban már említettem: kétféle módon lehet megközelíteni a valóság elemzését; növelni vagy csökkenteni azt, amit elemzünk. Tehát kétféle megközelítési módja létezik a számoknak. Az egyik megközelítés a régi, archaikus, amikor azt mondjuk, hogy az egy a minden, az Egy nem szám, hanem abszolút. Kettőről csak akkor beszélhetünk, amikor az egy megegyeződik, és két felet alkot. Tehát a kettőt nem a 2x1 adja, hanem az egynek a két fele. A másik hozzáférés különbözik a hagyományostól. Ez megmutatja, hogy az egy a legkisebb, a kettő nagyobb, mint az egy, három nagyobb, mint kettő. Tulajdonképpen így lennék képesek bizonyítani és megmutatni, hogy hagyományos és nem hagyományos módon közeledhetünk a számokhoz.²⁷

A számokkal lehet játszani. De az iskolában nem hallottuk arról, hogy játszhatunk is a számokkal, csak azt tanultuk, hogy a számokkal komolyan kell foglalkozni.

Hamvas Béla is arról beszél, hogy van egy archaikus koncepció, miszerint az egy nem szám.*** Egy – az minden. Ahol a számok kezdődnek. Az első lépés a

* Feng Shui & Ecology International Conference Prague, 1998. 09. 18–23.

** Perspektíva – Nemzetközi médiaművészeti és történeti kiállítás. Budapest, Múcsarnok, 1999. 06. 30.– 08. 22.

Kurátorok: Beke László, Peternák Miklós.

*** Hamvas, Béla: Tabula smaragdina, Mágia szútra. Budapest, Medio, 2001.

számoknál a kettő. De nem kétszer egy. Hanem két fele az egynek. És ha az egynek létezik a két fele, akkor az jin-jang-koncepció. Világos?

Igen.

Ez egy ilyen kvalitás koncepció a számok relációjának.

Itt van egy 22-es, ez lehet kabbalisztikus. A 22-es nagyon fontos a kultúrában és a kabbalában is.

De mit jelent a jin-jang? Lehet olyan is a jin-jang, mint Basho haikuja, amikor a béka beugrik a tóba.

Ósi halastó – egy béka ugrik – a víz hangja. Ez az egyik lehetséges fordítás, de horvátul van még egy fordítás. Elaggott halastó – béka ugrik klak-klak. ^{28}*

Ez nagyon érdekes, mert ezt nem én rajzoltam, látod? Ez valamilyen szimbólum. Ott volt a tábla, amikor véget ért az előadás, és kimentünk. Amikor visszamentem, láttam, hogy valaki rárajzolta. Szóval ez nem az enyém, és nem is tudom, mit jelent. Ez valami szimbólum talán.

És itt vannak a méhek. Itt van egy hexagram-koncepció. Meg a vízipóló, látod? Ez a film magyarázata. Elindultunk a tiszta táblánál, és a végére jött egy ilyen kaotikus humusz-koncepció. Palimpszeszt-jelleggel. Valahol látszik a tábla. Ez itt a varázsnégyzet. A 25-ös varázsnégyzet.

Ha az előzőt palimpszeszt-jelleggel folyamatosan fölülírod, akkor nem tűnik el, hanem rétegződik. Mondhatjuk, hogy a művészetednek ez az egyik jellegzetessége?

Most már kihasználom, amit lehet. Minden pillanatban van egy anyag rajta, minden pillanatban. Megcsinálunk valamit, de közben tartom az előadást, úgy működik a rajz is. És itt van, kérem, ne töröljék le ezt a táblát!

Beszélgünk az iskolatáblákról, a tanításról!

Ez nem tanítás volt, hanem szuggerálás. Muszáj szuggerálni azt, amit el akarok magyarázni. Azért, hogy megértsék. Tudom szuggerálni valakinek, hogyan kell úszni, de nem tudok helyette úszni, érted?

Nem fogok úszni helyette, hanem megmutatom neki egy másik módon; lehetővé teszem, hogy saját maga ússzon. Ez tulajdonképpen nem tudásátvitel, hanem ösztönzés, és arra utal, hogy magam jutok el a tapasztalatig. ²⁹

Ezek a táblák az audiovizuális szuggerálást szolgálják.

Nekem nagyon fontos a kérdés. És a kérdés mindig nyitott, válasz pedig zárva van, keretben van. A válasz tudomány, a kérdés kreativitás. Én ebben a kreativitásban akarok valahogy úszni. De nem tud helyettem más úszni, nekem kell csinálnom. Mondtam már azt is, hogy tudósok írhatnak doktori disszertációt az úszásról akkor is, ha egyáltalán nem voltak vízben. De a művészek nem

* Matsuo Bashō (1644–1694) japán költő. „Furuike ja kawazu tobikomu mizu no oto.” „Ósi halastó – egy béka ugrik – a víz hangja.” Matsuo, Bashō: Százhetven haiku. Fordította Fodor Ákos, Budapest, Terebess Kiadó, 1998.

lehetnek művészek, ha nem voltak a vízben. Nem elég megtanulni úszni, szépen kell úszni! De az nem könnyű. Először meg kell tanulni úszni. Ez a nagy különbség a tudomány meg a művészet között.

Úgy gondolom, hogy a művészet a művész egy komplexebb tette, összehasonlítva a tudós tetteivel. Létezik egy művészeti tett és egy művészeti tudományos tett. A művészeti tény nyitott dolog, a tudományos tény pedig zárt koncepció. Mindkét területnek egyensúlyban kellene lennie, mert kölcsönösen ellenőrzik egymást. A tudomány a művészetet kell, hogy kontrollálja, a művészet pedig a tudományt. Azonban a tudomány elkülönült és irányíthatatlan területté vált, mert nincs egyéni felelősség. A művészetben az egyén a felelős a saját művészi tettéért, a tudományban a felelősséget átveszi a csapatmunka. A csapatmunkában így nem az egyén felelős, hanem a csapat. Azzal a különbséggel, hogy a művész képes használni a tudomány eredményeit, a tudós pedig – nem hiszem, hogy tudja használni a művészi tett tapasztalatait. Ez az alapvető különbség. A művészeti terület alárendelt a tudományos terület vonatkozásában, és ez nagy probléma, amely nem tudom, hogyan végződik.³⁰

A Deep End Art projektet februári archív felvételei között egyetlen egy művészettörténeti utalást láttam.

Igen, nézd ezt itt egy hiba. Ez tudod mi?

Az, hogy így nem kapcsolódhat össze a két szár.

Ez is jin-jang. És hogy van szuggerálva itt a jin-jang? Nézd meg! Lényegében úgy keverednek össze, ahogy nem keveredhetnek össze. Van egy nagy hiba. Nézd meg! Óvatosan! Férfi vagy nő? Melyik a férfi, melyik a nő?

A nő teremtette meg Nü-vát, aki az ő testvére is.

Nézd, hogy megy a vonal, nézd csak! Látod ezt a vonalat itt? Így megy. Ez egy ilyen normális vonal, nem? Logikus. Nézd ezt a vonalat! Itt átmegy, és itt áll meg. Látod? És itt meg van szakadva, nem? Mit jelent? Azt: jin-jang? Vonal, megtört vonal. Fu-hszi és Nü-va, a kínai teremtésselképzelés. Ji King.

Fu-hszi a nővér, aki teremtette az eget. Egy egyenes botot tart az ő kezében, amivel megrajzolja az eget, a kört.

Szóval ő a nő, aki kirajzolja az eget.

A Nü-va, a férfialak egy derékszöveget tart a kezében, mert ő ezzel rajzolja meg a négyzetet a földön. Itt Fu-hszi és Nü-va munkáját látjuk a kertedben?

Hát látod, ez a férfi, ez meg a nő, és furcsa, spirális alakban kapcsolódnak össze.

Kerti akcióidról készült fotódokumentációidat a Magyar Műhely hasábjain is láthattuk: egy kör-, illetve egy négyzetformájú kaszálást is.

Igen, de ez nem körkaszálás, hanem spirális. Bementem a közepébe, így lett spirális.

Ez Land Art?

Mit jelent a Land Art? A 60-as években Gerry Schum*? Vagy Jan Dibbets**?
A természettel is kétféleképpen lehet foglalkozni. Valamit megcsinálsz, és az mindig ott marad; vagy még egy-két napig marad, és aztán eltűnik. Ez egy rendes kaszálás.

Le akartam kaszálni egy rétet. Elgondolkodtam rajta: ahelyett, hogy egyenesen, a megszokott módon kaszálnék, inkább – a játék kedvéért – máshogy csinálom. Ahonnan elkezdtem kaszálni, oda visszamentem, és mintha elkezdtem volna újra kaszálni... ezt ismételttem.³¹

Nem akkor nevetünk, amikor látunk valakit a televízióban, hanem amikor hallunk valakit nevetni. *Valaki helyettünk nevet, mert mi talán nem tudjuk, hogy mikor kell mosolyognunk. Ez nagyon érdekes, ugyanakkor nagy probléma. Nincs humor. Miért nincs humor? Mert nincs humusz.*³²

Nincs humusz, nincs humor.

*Mi köti össze a humuszt és a humort? A vitalitás. Mi köti össze a vitalitást a mi eredetünkkel? A mag. A mag köt össze minket az eredettel. Vízszintes. Minden pillanat merőlegesen köt össze minket az univerzummal.*³³

Nap mint nap elbúcsúzol a blog egyes topikjainak a képeitől. Mit gondolsz, mi történik akkor, amikor már mindent letöröltél?

*Szabad leszek. Úgy gondolom, hogy szabad leszek. Felszabadulok egy adott teher alól. Megpróbálom saját magamat felszabadítani. Önmagunktól megszabadulni nem könnyű.*³⁴

*A mai művészeti termelés hatalmas. Létezik egy blog, amely minden nap számon tartja, hogy hány művészeti alkotás keletkezett a Föld országában. Ezt a blogot Párizsban hozták létre.*³⁵ *Fantasztikus. A számok csak nőnek. De az alkotásokat valahol tárolni kell, ami nagy problémát okoz.*³⁶

* Gerry Schum (1938–1973) német operatőr, filmrendező, videó producer.

Az első televíziós videó galéria megalkotója és producere, amelyet az 1970-es években sugárzott a német televízió. Schumot tartják a Land Art koncepció megalapítójának.

** Jan Dibbets (1941–) holland konceptuális művész.

Spirális kaszarend, 2005.

Deep End Art WORK IN REGRESS

Work in Regress by Ivan Ladislav Galeta 2012/2011/2010/2009/08/07/06/05/04/03/02/01/00/1999

Archive for the 'Uncategorized' Category

You are currently browsing the archives for the Uncategorized category.

WORK IN REGRESS by Ivan Ladislav Galeta

Tuesday, February 16th, 2010

POŠTOVANE I POŠTOVANI POSJETITELJI OVE STRANICE, OBAVJEŠTAVAM VAS DA OD OVOG TRENUTKA (12. LIPNJA 2012.) ZAPOČINJE NJEZINO "RECIKLAŽNO" ČIŠĆENJE. TO ZNAČI, DA SE VIŠE NEĆE NIŠTA STAVLJATI NA NJU, A ČIŠĆENJE ĆE SE POSTUPNO ODVIJATI OD ZADNJEG SLIKOVNOG ZAPISA PA PREMA NIČEMU!

Ladies and Gentleman, visitors of this webpage.

I wish to inform you from this moment on (10 June 2012) "Recycling" cleaning is starting. This means that no more content will be uploaded here and cleansing will gradually unwind from the last of these images at bottom of the page to the nothing!

Today this content is being cleansed:

DANAS SE OPRAŠTAMO OD OVOG SADRŽAJA:

++++
++++
++++

Pages

- »
- » BIOGRAPHY
- » BIOGRAPHY (short)
- » CATALOGUES
- » Štala Art "Stabilizacija"
- » WORK IN REGRESS by Ivan Ladislav Galeta
- » WORK IN REGRESS by Ivan Ladislav Galeta
- » WORK IN REGRESS by Ivan Ladislav Galeta
- » WORK IN REGRESS by Ivan Ladislav Galeta
- » WORK IN REGRESS by Ivan Ladislav Galeta
- » ŽIVOTOPIŠ
- » ŽIVOTOPIŠ

Archives

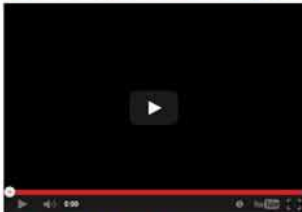
- » February 2010

Categories

- » Uncategorized (1)

Recikálható, újrahasznosítható ez a mérhetetlen információ?

Mint a palimpszeszt. Radikális módon csinálom. 1977-ben készítettem ezt az előre-hátra zongorát, a Chopin-keringőt, és azt a filmet mint anyagot használtam a Wal(l)zen-filmhez.* De sajnos maradt az a film is, meg maradt ez a film is. Szóval nem pusztítottam el, nem semmisítettem meg az eredeti filmet, csak kopíroztam, és az anyagot használtam. Komolyabb lenne, ha azután, hogy használtam azt a filmet mint anyagot, megsemmisítem. De olyan ereje még nem volt neki!

A progress után jött a regress. Szisztematikusan visszabontod a korábbiakat, ezáltal felszabadulsz. Ez a felszámolás rituáléként is értelmezhető?

Nem tudom. Van ebben egy kis provokáció. De nem originál, hanem valami koncept. Ha már azt mondják, hogy én konceptuális vagyok, ez is egy koncept. A koncept nagyon hasonló a koncenthez. Koncentrálni és konceptuálni... mind a kettőben állni kell. És mikor állni kell, akkor úr áll és urál. Érted? Amikor belemész egy ilyen gondolatba, akkor a szuggerálás jön elő, tudod? De ami kijön belőlem, ez nem racionális, kicsit meg van mozdulva. És ha már meg van mozdulva, akkor ébren kell lenni. Platón azt mondja: „Alva születünk meg, alva élünk, és végül alva fogunk meghalni.”³⁷
Születünk – aludtunk, élünk – alszunk, és így is halunk meg. Nem is ébredtünk fel, érted? Nagyon érdekes.

*Hogyan közelítsünk a valósághoz? Úgy, hogy a valósághoz nem nyúlsz hozzá, hanem a valóságot használod fel arra, hogy egy adott médiamanipuláció segítségével gondolatot teremts.*³⁸

A Deep End Art blog képsorozatai olyanok, mint egy filmforgatókönyv vázlatai.

Kinogram?

Egy kinogram. Egy storyboard. Végigpörgettem, és látni véltem a kapcsolódásokat. Ez tudatos?

Hogy tudatos-e, nem tudom, én csak rakosgattam a képeket. Különbözik, de van valami nem látható kapcsolat.

Fu-hszi és Nü-va, egy művészettörténeti megerősítés. És erőspaprika.

Nézd, milyen szép macska!

Szép macska.

* Ivan Ladislav Galeta: WAL(L)ZEN 1977–1989, 7 min., 35 mm film.

Ha gondolod, van valami nem látszó kapcsolat... Nézd, milyen szép paprika! Piros káposzta. Ez is nagyon szép krumpli.

Antropomorf jelleget láthatunk benne. Ez fontos volt?

Menjél csak vissza! Ez itt, ez a sturktúra. Ez valami kosár, nem? Vagy menjünk lejjebb, ez is egy kosár. Nem kóser, kosár. De ez kóser is lehet. Nézd ezt a hagymát! Nézd ezt a kukoricát például.

Több felvételen azt láthatjuk, ahogy a jobb kezeden tartod a terményeidet, ahogy ezt a kukoricát is.

Igen. Ezt mindet én termeltem. Létezik. Van kukorica a kézben, paradicsom... itt van egy kukac, látod? Összeköt mindent. Ezek is valamikor csirkék voltak. Tojás volt.

Ezek a termények, termékek művészeti produkciók?

Ha én művész vagyok, akkor az.
Nézd, milyen szép kép! Ide azt írtam, hogy mennyei ital. Nem, ezt most be kell tenni a mélyhűtőbe. Mint a téglákat. Úgy, szépen berakni. Ez a grófalma, grofica.

Grófkisasszony.

Fiatal krumpli, látod milyen egészséges minden?

Ez padlizsán.

Nézd, milyen szép! Látod? Picike paradicsom és nagy krumpli. willendorfi krumpli. Ez most már végtelen. Látod? Ez az erdő itt, jagoda.

A blogot tekinthetjük a kertészeti munkálataid archívumának?

Mindennek kell archívum. Nézd, itt egy érdekes kép. Egy nap jött egy postagalamb, két napig itt volt. Szórakoztam vele, és később próbáltam megkeresni.

Ezt majd holnap megnézzük. A méheket, hogy mi a méhek közti különbség.

Egy utolsó apróság. Egy mappába összegyűjtöttem azokat a képeket, amelyektől egy nap búcsúztál. Látunk itt egy kerítésajtót, a házad alapját, egy végtelen táblarajzot és egy gömböt, illetve a melléképület tetőszerkezetének építését. Ezek között vonható valamiféle kapcsolat?

Tudod, mi az érdekes? Amikor rájöttek az emberek – azok, akik folyton nézték ezt a blogot – arra, hogy le fogom törölni, egyszerre az összeset megnézték. Próbáltak valami jelentőséget tulajdonítani annak, hogy miért pont az, miért pont aznap?

Van egy sorozat, és azt, ami a végén van, még egyszer az elejére teszem, mielőtt másnap letörölöm. Most búcsúzzunk el! Majd holnap reggel a következőt előre teszem, és aztán azt is letörölöm. Mikor bezárjuk, tiszta fehér lesz.

Az e-mailartot azért csináltam, mert a konceptuális gondolkodást nem sokan értik. Nem tudják, hogy hol vagyok, és mi vagyok ebben a konceptuális térben. Kihúzzák a munkámat a kontextusból.

Kiemelik a környezetéből?

És akkor vicc. Akkor a munka vicc, érted? Ez a ping-pong, a tükör ping-pong például.* Akkoriban nagyon ritkán hívtak engem kiállítani. Azért mert az, amit ők láttak – ki volt húzva a kontextusból, és a munkám így idézőjelbe került. Akkor mondom: jó, ha nem akartok hívni, majd elküldöm nektek a munkáimat. Az volt az e-mailart, hogy ezeket a munkákat egyszerre elküldtem háromszáz e-mail címre.

De miféle címekre? Kortárs művészeknek?

Nem, volt egy ilyen lista....

Peternák Miklós is megkapta ezt, ugye?*

Igen. A spirális kaszálással kezdtem, elküldtem negyvenöt e-mailt... *** De az az érdekes, hogy kaptam vissza is. Ha én elküldöm, akkor valaki visszaküldi, majd meglátjátok holnap.

* Ivan Ladislav Galeta: TV Ping-Pong [1975–1978] 2 min., U-matic, pal, fekete-fehér, mono.

** Peternák Miklós [1956–] művészettörténész.

*** Ivan Ladislav Galeta, e-mailart No 1, Spirális kaszarend, 2005. 05. 23.,

arhiv february 2006: ULAZNA - VRATAŠKA - VANJSKI-DIO

WORK IN REGRESS IV.: SUNANJE-2008

WORK IN REGRESS III.: ALU-Jan-30-2010-a

Stala Art: Stabilizacija: STALA-5

WORK IN REGRESS I.: regress_LKA-28-a

Az almafák alatt

Készül ebből almalé is?

Többféle almalé létezik. Én úgy készítem, hogy a legközelebb legyen a természethez. Olyat, amiben nincs semmi mesterséges adalék. Az almát leszedjük, megmossuk, ledaráljuk, kinyomjuk a szívét, és a lé nem műanyag palackokba, hanem üvegekbe kerül. Nem öntjük tele, hagyunk egy kis levegőt benne. Lefektetjük a mélyhűtőben – mint a téglákat, úgy rakjuk –, így levegő van fölötte, és nem törik össze. Egy nappal azelőtt, hogy meginnánk, kivesszük a hűtőből. Egy éjszaka kell neki, hogy pontosan visszatérjen az eredeti állapotába. Szóval eltelhet egy hónap, három, négy, hat hónap... egy évig ilyen maradhat.

Az a fontos, hogy télen is ehessünk és ihassunk olyat, ami a legközelebb van a természethez. Van itt mindenfajta alma, és egyik sincs permetezve, nincs metszve. Amikor elültettem, vártam öt-hat évig, hogy teremjen. Minden évben tíz fát ültetek. Ez nekem nagyon fontos koncepció. Valaki a világon kivágja a fákat – én pedig ültetek. De mások nagyon sok fát kivágnak, én meg csak pici fákat ültetek. De ezt muszáj csinálnom, ha már normális akarok lenni. Ha megnő a fa, akkor majd terem is. Ezt mind én ültettem – körülbelül kétszáz gyümölcsfát. *Van húsz különböző fajta almafám. Akad, amelyiknek volt termése ebben az évben, és van olyan almafa is, amelynek nem volt termése idén. Tehát mindig van valamennyi termésem.*³⁹ Ez nem monokultúra, hanem polikultúra. Nem multimédia, hanem polimédia. Polimédia – ez nagyon érdekes szó, mert a zenében is van ilyen gondolatlehetőség.

Nem gondoltál arra, hogy eladsz valamennyit a gyümölcsökből vagy a tojásokból?

Hát, először inkább egy performansszal próbálkoztam majd, nem adom el, hanem odaadom azoknak, akik kérnék – ingyen, hogy kóstolják meg. Gondolkodom azon, hogy lehetne csinálni itt egy kis boltot, és ha van tíz tojás, az tíz eredeti tojás. Aki legelőször jön, kap tíz tojást. Nem kell ezer tojás, csak tíz. Amellett lesz például alma, egy-két kiló cékla, öt kiló krumpli. Egész évben el lehet adni valamit. Például a málna, amint érik, úgy mehet direkt a kertből eladásra. Nem előadásra, hanem eladásra.

Ez az útja.

Igen, nem sok, legfeljebb 20–50 méter. De azon is gondolkodtam, hogy ha valaki akar, az idejöhet, és szedhet gyümölcsöt a fákról. Ezt máshol is csinálják Európában. Például nézd, milyen gazdag az a kis almafa! Mindjárt megérnek az almák, de félek egy kicsit attól, hogy leszakadnak az ágak.

Ott valamit letakartál, miért?

Mindjárt megmutatom! Nagyon szeretem az epret. A földiepret. A földiepernek nagyon jó talaj kell, humuszban gazdag. Az a probléma, hogy a szénában, szalmában csigák is lehetnek. A csiga viszont megeszi az epret, és neked nem marad semmi. Tudod, hogy eszik? Úgy, hogy az epren fölülről nem látszik, mert alulról dézsmálják. Azt látod, hogy az eperszem szép felül, de amikor megnézed, olyan, mint egy esernyő. A csiga megeszi, és neked nem marad belőle. Úgyhogy ezen a területen vannak a tyúkok meg a kacsák, és azok majd nem engedik a csigáknak, hogy ide jöjjenek. Itt van egy kis kerítés, ide ültetjük a földiepret, aztán letakarjuk. Hogy legyen ilyen szép vastag szára, és akkor majd igazi földiepret eszünk. Jó ízű földiepret. Látod, milyen gazdag a gaz? Azért van letakarva, hogy ne legyen ilyen gazdag a gaz itt. Most visszatakarom.

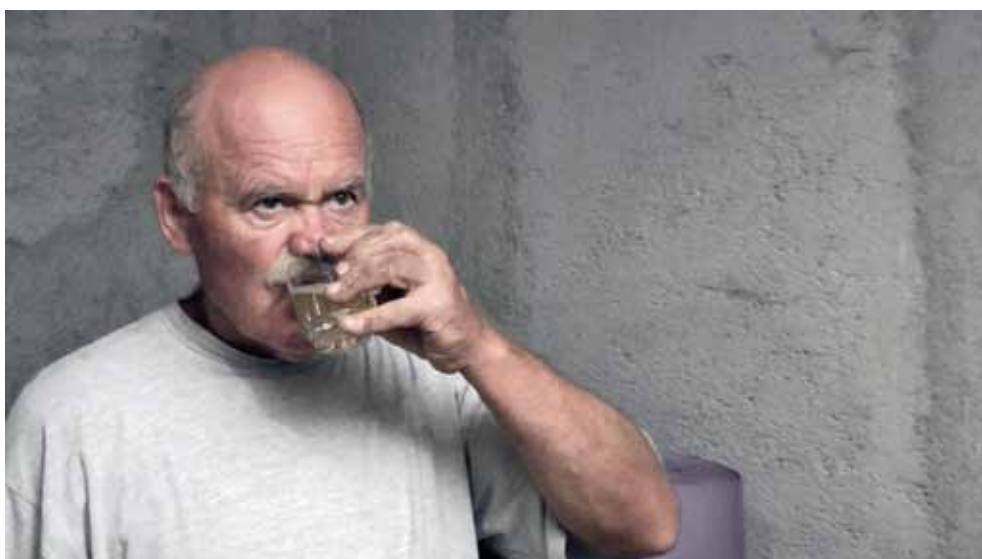
Mi van benne?

Mész. Nem méz, hanem méz. Mézből jön majd a méz, tudod. A méz adja lehetőségnek a virágnak, és ha virág, akkor jön a méhecske, jön, és akkor abból a mézből csinál mézet. Nagyon hasonló. Mész, méz. Mész vagy nem méz? Meg a hamu is van. Hamu is van keverve, és van csirkének trágya is. Úgyhogy ez elég gazdag lesz, azt hiszem, nem kell neki a műtrágya. Nekem a műtrágya otthon az a víz, ahol fürdenek a kacsák.

Az a műtrágya.

Mész. Nem méz, hanem méz. A mézből jön majd a méz, tudod. A méz adja a lehetőséget a virág növekedésének, és ha van virág, akkor jön a méhecske, és abból a mézből mézet csinál. Nagyon hasonló. Mész, méz. Mész vagy nem méz. Hamu van még belekeverve és csirketrágya is. Úgyhogy ez elég gazdag lesz, azt hiszem, nem kell neki a műtrágya. Nálam a műtrágya az a víz, ahol a kacsák fürdenek. Az a természetes műtrágya. Úgyhogy ez őszig lesz letakarva. A földieper mellé lehet fokhagymát is ültetni, úgy, hogy barátság legyen közöttük, segítsenek egymásnak.

Menjünk reggelizni! Sok munkát elvégeztünk, jó, hogy jöttetek! A sok almát összeszedni nem könnyű.

A pincében

Ez itt almaecet. Két-hároméves. Aszerint, hogy mennyi idős az ecet, úgy változik a színe. Itt van az idei ecet. A hordóban van vagy száz liter ecet, de ez új ecet. Nincs benne se cukor, semmi, csak gomba. Az igazi almaecetet nem lehet gyárban elkészíteni, mert az igazi almaecet az valami élő. Lehet ugyan valamilyen formulát készíteni, de az csak illúzió. Rá van írva, hogy almaecet, de almát soha nem látott.

Úgyhogy nagyon fontos ez a komplett tevékenység: az ültetés, a szedés – ez mind egy energiaciklus –, és itt is érlik, az üvegben, nem a műanyagban. Ezek akácfahordók, ezekben érlik az ecet. Milyen színe van! Most már kicsit savanyú. Meg lehet kóstolni. Vigyázz, mert berúgsz!

Igen?

Még muszáj érnie. Fogmosásra is jó lenne! De mondom, egészséges étel csak egészséges embernek való. Ha beteg valaki, és egészséges ételt eszik, akkor az veszélyes lehet.

Miért?

Próbáljon meg igazi tejet inni, aki beteg!

Nem tudja lebontani a szervezete.

Úgyhogy ebben is van egy kis igazság.

Szóval itt vannak a gyümölcslevek. Ez meggyből készült. Műanyagban is lehet, de azt nem kell megmutatni a világnak. Én inkább üvegbe teszem. Itt van másfajta, mindjárt megmutatom. Ez nem is tudom, miből van. Itt a málna. Nincs benne semmi, csak megfagyott.

Kacsaperformansz

Nagyon-nagyon problematikus az, ha valaki a művéhez élő állatot használ. Egy embernek meg lehet mondani, és meg lehet fizetni, hogy csinálja azt, amit én akarok. De amikor az állatot behúzd a művészetbe, az nagyon nagy probléma! Az állat szenved. Mi azt hisszük, hogy az állattal jót teszünk, de az állat szenved. Mi nem tudjuk, milyen érzés az az állatnak! Tehát élőlények, növények használata nagy felelősséggel jár a saját műalkotásunk elkészítésében.

Odaadtam egy kis görögdinnyét a kacsáknak, és nézzétek meg, mit tettek a görögdinnyével. Szépen megoldották. A hang is, meg a kép is jó. Többször használtam már állatot... De nem úgy, hogy az az állat akaratból történt. Az nem rendes dolog részemről, hogy kihasználtam az állatot, és aláírtam, hogy az az az én munkám. Pedig az az állatnak a műve volt, nem az enyém. Én csak aláírtam.

A méheknél

Ami a méheket illeti, nem vagyok profi, így nem avatkozom bele a méhekkel való foglalkozás rendszerébe. Számomra csak azért fontos a jelenlétük, hogy elvégezzék azt a kivételes munkát, ami tulajdonképpen a gyümölcsös beporzása. Ezek a méhkasok, ezekből nem vesszük ki a mézet. A méhek természetesen élnek életüket úgy, ahogy annak lennie kellene. Azonban a méhekkel napjainkban baj van, ugyanis azt mondják, hogy a szakember segítsége nélkül nem élnek túl. Sajnos odáig jutottunk, hogy nekünk kell segítenünk a természetet, hogy az fennmaradjon. Elképzelhető, hogy ha nem veszem el a méhek mézét, akkor túlélnek a telet, és tavasszal folytathatják a munkájukat. Ami érdekes, hogy az adataim szerint egy szezonban a méhek csak negyven napig élnek. A méhek áttelelése eltarthat három-négy hónapig, vagy akár tovább is. Érdekesség, hogy még ebben az időszakban is hordanak pollent, itt látható, hogyan is csinálják. A méheket nem érinti, amit az állatok művészi célokra való felhasználásával kapcsolatban említettem. Lehetőséget biztosítunk számukra, hogy természetes módon éljék az életüket. Néha azonban előfordulnak olyan problémák, hogy egyszerűen nem élnek túl, például fertőző betegségek miatt elpusztulnak.

Tavasszal kirajzanak, majd befogom a rajt, és folytatódik minden.

Ez hagyományos módja a méhek és a munkájuk felhasználásának, ami a mi hasznunkra válik. Ez a haszon pedig nem más, mint a méz, a termékük. A saját mézüket használják, ami után el tudják végezni a munkájukat, a beporzást. A méhek valójában nagyon érdekesek! Létezik három könyv, amelyeknek a szerzője Maurice Maeterlinck, a címük: Méhek élete, Hangyák élete, Termeszek élete. Nagyon érdekesen gondolkodik a méhkas belsejéről. A méhkas lelke valójában olyan titokzatos valami, ami belül helyezkedik el, és láthatatlan a működése számunkra. Érdemes tanulmányozni, illetve analizálni, de csakis olyan módon, ami nem zavarja a méhek természetes életműködését.⁴⁰*

* Maurice Maeterlinck (1862–1912) belga származású, francia nyelvű író.

Maeterlinck, Maurice: Méhek élete, Budapest, Franklin Társulat, 1912.

Maeterlinck, Maurice: Hangyák élete, Budapest, Franklin Társulat, 1930.

Maeterlinck, Maurice: Termeszek élete, Budapest, Franklin Társulat, 1927., 1942.

A dolgozószobában

Beszéljünk a **Szarajevói akvarellekről***, melyeket a város huszonegy csobogójánál vettetek fel. A kamera rögzít, mutat.

Nem a kamera mutat, hanem én mutatok. Mert ha én mutatok valamit, akkor az művészet is lehet.

Lecsupaszított, nagyon egyszerű formanyelv. Tetszik!

És mondd, élvezted-e vagy nem?

Nagyon!

Látod, élvezted... Mit? A szemetet. Most tele van szeméttel, nem? Le van mosva. A labdák is. Meg a bukósisak. Észrevetted benne a bukósisakot? Ott is van, és akkor a labda is bemegy. Ez művészet, mert meg van mosva. Ki van tisztázva. Tiszták. Tiszta művészet.

Ez a Desapearing Multiselfportrait,** melynek az ára ma 11 626 euró, és minden nap változtatom az összeget egy euróval. 1980-ban szeptember 25-én csináltam a párizsi Pompidou-központban ezt a felvételt, mert kellett egy kép, hogy ott lehessenek a fesztiválon. Megláttam a négyszeres képet, és megtetszett. Akkor már valamilyen művész voltam, és dokumentációként még egyet csináltam. Az eredetét kivágtam. De sajnos nem maradt meg a három, nem tudom, hol van. Úgyhogy amikor tíz év múlva egyszer csak megtaláltam ezt a fotót, rájöttem arra: na, Istenem!... Hát én kopok, tűnök, szétmegyek lassan... Akkor jöttem rá arra, hogy minél tovább megyünk, úgy tűnik a kép, az ára pedig felmegy. Úgyhogy egy nap – egy euró. 1980. szeptember 25-én egy euróba került.

Ma mennyibe kerülne, ha valaki megvinné a képet?

Ma 11 626 euróba kerül. Tudod, ez egy kis provokáció. Kik tudják megmondani, hogy mennyi az ára valamely művésznek? Én minden nap cserélem a mű árát; ahogy minden nap kopok. Nem kapok, kopok! Olvadok, eltűnök. Amennyire olvadok, annyival drágább az olvadás. És azt hiszem, hogy ez a mű eléri azt az árat, amennyi a Mona Lisának sem lesz, mondjuk ötszáz év után. Még biztos lesz rajta valami. Ha nem tűnik el...

Ezek szerint ez a fotó a Work in Regressben nem tűnik el?

De, de! Ötszáz év után. Vagy ötszázöt év, vagy nem tudom mennyi, nem vagyok biztos benne. Ezt a művet, ezt a konceptuális fotót nagyon fontos lépésnek tartom a kísérleti fotó irányába.

* Galeta, Ivan Ladislav – Bulbulija, Navid: Sarajevski akvarel (Szarajevói akvarell) videó-sorozat, 2008.

** Ivan Ladislav Galeta: Eltűnő multi-önarckép, polaroid felvétel. 1980. 09. 25.

Na, menjünk most tovább! Mondtad, hogy te nem láttad az e-mailart oldalt. Nézzük akkor ezt! Ez egy külön weboldal.

Az a helyzet, hogy most már abbahagyom, mert idegesít. Az előbb működött, most meg nem működik, ettől ideges leszek. Inkább kimegyek, hagymát kapálni. Tudod milyen szerencsés ember leszek, amikor letörölök mindent? Többet semmit sem teszek fel, és nem is foglalkozom ezzel. Szerencsés ember leszek, mert ez nem idegesít majd engem. De még egy kicsit várni kell. Shutting down. Tudod mit jelent? Shutting down. Le van ölvé. És le van ölelve.

Látod, mit kaptam? Chevalier de l'ordre des Arts et des Lettres.* De ezeknek ez nem számít! Lassan a könyvek is eltűnnek. Ott van Hamvas Béla, nem tudom, melyik az utolsó könyve a sorozatban. Azt hiszem, Dúl Antal** mondta, hogy lesz még egy-két könyv; nekem huszonvalahány van, nem tudom...

Ezek a vajdasági lámpák, látod milyen szépek? Ezt a dobroji útról készítettem, nézd, milyen szép! Good morning.

Fölötte meg ott vannak az Ulysses regények.***

Itt van mindenfajta Ulysses. A japán verzió is itt van. Tudod, milyen érdekes? Egy írországi író mondta, hogy a Finnegans Wake**** nem fontos könyv. Minek kellett megírni azt a könyvet? De nem tudom, ő tudja-e, hogy három japán akarta lefordítani. Három. Kettő öngyilkos lett. A harmadik megcsinálta. Szóval nem fontos könyv...

Akkor az ő fordítása van itt, az asztalon.

Az Ulysses.

Itt vannak ezek az oldalak. Ezek is itt voltak, de tűnnek el, nincs annyi, mint volt. Valamiért eltűntek.

*„Ladies and Gentleman, visitors of this webpage. I wish to inform you from this moment on (10 June 2012) “Recycling” cleaning is starting. This means that no more content will be uploaded here and cleansing will gradually unwind from the last of these images at bottom of the page to the nothing!” ******

Ez volt az utolsó. Szóval, ez a kép majd holnap reggel megy oda, az jön a helyére, és ez majd eltűnik. Ez már nem lesz itt. Ez lesz az utolsó.

* Galeta a Francia Köztársaság Kulturális és Kommunikációs Minisztériumának Chevalier de l'ordre des Arts et des Lettres kitüntetését 1999-ben kapta, melyet dolgozó szobája falán láthattunk, közvetlenül az Eltűnő multi-önarckép munkája mellett. ** Ivan Ladislav Galeta: Eltűnő multi-önarckép, polaroid felvétel. 1980. 09. 25.

** Dúl Antal (1945-) teológus. 1998-ban megalapította a Medio Kiadót Hamvas Béla életművének megjelentetésére.

*** Joyce, James: Ulysses. Fordította Szentkuthy Miklós. Budapest, Európa, 1974.

**** Joyce, James: Finnegans Wake. London, Faber and Faber, 1939.

***** „Hölgyeim és Uraim, akik erre a weboldalra látogattak. Szeretném tudatni Önökkel, hogy ettől a perctől kezdve (2012. június 10.) „visszakeringtető” tisztogatás kezdődik. Ez azt jelenti, hogy erre a helyre nem kerül fel több tartalom, és fokozatos letakarítás indul az oldal alján lévő utolsó képektől egészen addig, amíg el nem érkezőnk a semmiig.” http://www.ozafin.alu.hr/end_art/

Melléklet

(a horvát nyelven elhangzottak jegyzéke)

01

Ne, to je dosta teško je to objasniti ali ukratko ću reći. Mis smo imali roditelje u Podravini, u kraj Koprivnice, i oni su tamo sami i u jednom trenutku više od starosti nisu mogli živjeti sami i onda je trebalo nešto riješiti s njima. Mi smo bili u Zagrebu, šogor, supruža i ja mi smo u Zagrebu a oni su tamo u pokraj Koprivnice sto i ne znam koliko kilometara. Morali smo naći neko rješenje, dakle dal da i stavimo u starački dom, što nije jednostavno. Nemožeš nikoga koji živi u selu, jednostavno ga stavi tu tu situaciju i to nismo željeli pa smo onda odlučili negdje u okolin i Zagreba smo odlučili kupiti neko gospodarstvo, i da su sreću smo našli na ovom gospodarstvu i onda smo ga kupili. Malo smo ga uredili tako da su onda sa roditelji su došli ovdje bliže i oni tu živjeli sami koliko su još mogli s time sa smo mi njih češće su mogli posjetiti.

02

Zašto ovdje? Zato jer moj kum je ima tu u blizini isto jedno tako malo kućicu i onda je on vidio ovo da se prodaje i onda je on jednostavno dao nam je informaciju. U ono vrijeme kako mi nismo imali novaca jednostavno nismo znali to je veliko dal ćemo moći nekako to riješiti, onda je moj brat koji živi u Njemačkoj onda je on nama pomogao da možemo to kupiti.

03

Napuštena situacija, napuštena i kada je to sve oraslo sa svim ovim biljkama.

04

Dakle svako područje, svaki dio prirode je jedinstven neponovljivi, nezamjenjiv i mora se na jedan specifičan način uči dakle u taj do s time da računaj da nemožeš mona metati nešt što je pripada jednom drugom dijelu. Dakle nemožeš sada ti formulirati neko određeno situaciju i na taj način radiš agresiju na taj dio, to je izuzetno bitno, dakle ovdje se radi kada komunicira s prirodom i sa zemljom onda nasmije biti agresivnost i nego mora biti suradnje. A rudnje je jako bitna stvar jer suradnja je ta da ti jednostavno, ti ne radiš u tom prostoru nego njeguješ taj prostor, to njegovanje je bitna razlika od rada to na koncu spominje, i mađarski pisac Bela Hamvas spominje razliku između rada injevanja i isto tako govori kako postoje različiti vrtlari. Ima vrtlari koji drže svoj vrt kao radnim logoro. Je primorava biljka da budaju one rezultate koje on hoće a ne koje biljke dalje, dakle to su različite stvari o kojime je sad teško mađarski objašnjavati ali ja znam je pretpostavljam da će dole lijepo biti prijevodna mađarski pa će se moći razumijeti što sam ja sad rekao.

05

Ja radim sad ograde zato čisto funkcionalno, funkcionalno da pokušam malo na jedan humani način, pokušam malo ovaj sebi osigurati prostor u odnosno na komunikaciju sa prirodom jel ima ovaj temeljni problem. Ako ti posadiš kukuruz iako kukuruz posadiš grah i onda ovaj susjedi zapravo ne sade grah nego jednostavno rade na konvencionalni

način sade kukuruz onda samo u tom kukuruzu je grah onda zečevi i ovih svi će doći u tvoj kukuruz i pojest će ti grah. Kad su svi imali grah a kukuruzi nije bilo veliki štete jer je ono raspoređena i onda moraš na neki način to zaštititi.

06

U prirodi nema istoga, ja barem tako mislim.

07

Sat je povezan sa vremenom. Sat je zapravo materializacija vremena koji ne postoji, dakle vrijeme kao takvo ne postoji. Šta znači vrijeme? Imam 4 različita sata. Od ta 4 različite sate svaki ide, svaki pokazuje drugo vrijeme. A zapravo svaki pokazuje tačno vrijeme. Najtačnije sat onaj koji stoji. Jel on pokazuje absolutno tačno vrijeme ali ne ovdje u ovom našem prostoru nego kako se prostor pomiče, tako se pomiče vrijeme tako da je tačno vrijeme je uvijek samo na onom satu koji stoji. To je paradoksalna situacija jer taj situacija je takva da vrijeme stoji a zapravo ide i zapravo tačno pokazuje vrijeme ali je to problem za shvatiti.

08

Meni je zapravo s tim satovima zanimljivo to što oni otkucavaju vrijeme.

09

Nemožeš znati koliko je sati ali ti ga čuješ. Vrijeme čuješ ali ne znaš kolik je sat tako da je taj ta dinamika na neki način u prostoru koja se događa sa tim satovima je neka vrsta je neka vrsta životnosti prostora, prostor ima neko određeno životnost a ta životnost je negdje vezana za sluh a ne tolko za vid. Teško je čuti vrijeme.

10

Vrijeme se može vidjeti.

11

Brzina oslobađanja , uskoro će doći dan kada dan više neće doći.

12

I onda se ponašaš onako kao da si uokviren kao da si u okviru, ponaša se tako premda okvira nema,
nema ni granica.

13

Dakle kada ptica leti onda te ograde uopće nemaju nikakvog smisla za nju ali i pisac je rekao da
čovjek i u zatvoru može biti slobodan.

14

Kaže pisac da čovjek može i u zatvoru bit slobodan ali to je jako teško racionalno dokučit tako da
ima jedna zanimljiva.

15

Šta je rupa u siru? Da nem sira nem rupe.

16

Pokušavamo naći rezonantnost. Frekvencija koja se siri automatski u prostoru rezoniraju svi oli elementiju prostoru koji su na taj frekvenciji. Je titra u bitan u komunikaciji, ne tolko svijesti racionalni pristup tome. Tako da je tu meni je jako bitno, ako ja ne rezoniram na jednoj oderđenoj frekvenciji to ne znači da taj e frekvencija loša. Ja jednostavno na to je frekvencija nisam ugođen ako si ugođen na određeno frekvenciju onda će svi elementi što sam rekao u prostoru za titrati i na taj način dolazi do jednog određenog životnosti. A kad je već životnost pitanju onda je jako bitno da postoji zdrava hrana i postoji vitalna hrana.

17

Zdrava hrana nesmiije biti zagađana ni toksična on nesmiije bit ni malo. Vitalna hrana može imati malo toksičnosti u sebi jer je vitalnost bitna jer vitalnost će neutralizirati tu toksičnost a ta toksičnost će održavati otpornost jela dakle ona toksičnost na neki način održava otpornost jela prema onome što čovjek dakle prema tijelo koje se na neki način prilagođava određenom prostoru pa na koncu i vremenu u kojem trenutačno bim.

18

ako ja imam mogućnost dati nešto od ovoga svojega nečega što ima monda me raduje to što netko želi primiti to iako on to primi i ako ont o razumiješ što zapravo što mu se dalje onda još imam još jedno veće zadovoljstvo.

19

Dakle baviti se sa vinom je već počelo biti racionalno. Ono na neki način točno se određuje točno se brojčano određuje šta i kako trebaš raditi da bih dobio eventualno dobro vino.

20

Odlučio sam na pisati molitve.

21

Ako postoji umjetnost onda smo potvrdili da postoji i ono što umjetnost nije dakle ako postoji umjetnost i postoji ono što ona to nije onda mene jako zanima gdje onaj trenutak kada iz umjetnosti prelazimo u ono što umjetnost nije. A taj trenutak je meni bitan kada pređemo u taj dio koji umjetnost nije. To možemo spoređiti sa čašom i u tu čašu kapamo umjetničko dijelo i čekamo da se ta čaša na puni. Unutar čaše je umjetnost, kada dođe do ne razine, kad umjetničkia kap kapne i ono se prelije onda smo već iz umjetnosti prešli u ono što ona to nije i a to se u suđujem rijeći da je to trenutak umjetničko prosvijetljenja. Jel trenutkom kada sje kapnuli smo i kap se prelila umjetnost je je procurila u ono što umjetnost nije, onda više nema onoga ovo je umjetnost a ovo nije umjetnost nego to što se dogodilo je životna koncepcija jednoga umjetnik. Bilo što da radi sve umjetnost tako sa svim je svejedno jer ja slikam ili kopam ili berem prodove. život je umjetnost ali moram naglasiti bez ovog punjenja čaše nema predljevanja. Dakle ako ne na punimo čašu ne možemo preljeti nemože se prelići. Nažalost moram reći ima oni koji pune pune pune cijeli život pune čašu ali im se ne dogodilo to prosvijetljenje da li se meni dogodilo to

prosvijetljenje neznam to je mogu drugi suditi a imam osjećaj da sam jako blizu to. Možda sam već i to do življe, možda to ije ali mislim da ovom trenutku to nije bitno dakle kako se osloboditi okvira tu je u osnovi i sad se postavlja pitanje zapravo bitno pitanje: što je umjetnost to je jedan stvar zašto je umjetnost, i čemu umjetnost služi?

22

Moraju bit temperiran prostor. Ja to zovem deponiji za umjetnička dijela. Deponiji koji jednostavno nedozvojava da se određeni proces reci klaže i raspadanja dogodi. Deponiji koja moraju održavati kompletnu situaciju da taj autentični original uvijek za viječnost ostane takav kakav je. I tus ad nastaje problem kod novih medija i kod nove tehnologija nastaje problem originala i reprodukcija. Ja uvijek kažem mi težimo da slika bude što savršenija što je slika savršenija mi se više u daljavamo od stvarnosti i to je veliki problem.

23

Dakle Kraj Gornji je naziv ovoga mijesta. U hrvatskom jeziku ima značenje u kontekstu koja stavlja dakle kraj može biti gotovo je nema više, a kraj može biti i to da je kraj je ono što je prostorno otvoren, dakle krajolik to je jedan zapravo otvoreni prostor dakle imamo paradoksalna situacija kraj kao završetak i kraj kao otvorenost. I onda sam ja to na neki način izkoristi tu igru riječi da u kraju smo gdje pokušavamo doći do kraja umjetnost.

24

Dakle mi živimo ili u prošlosti ili u budućnosti. Mi ne živimo u sada u ovom trenutku sadašnjosti. Jedina što je stvarnost je ta trenutak sadašnjosti, prošlost ne postoji i budućnost ne postoji nego je trenutak sadašnjosti ono što postoji, mi jednostavno u ovom konceptiom življenja jednostavno zanemarujemo taj trenutak sadašnjosti, a trenutak sadašnjosti nije u vremenu.

25

A sada kada to dakle ne živimo u tom trenutku premda su nekim mudraci nama to na su pozoravali recimo veliki mudraci ti lopa koje rekao da. Šta vas tolikom muči? Vi živite ili u prošlosti ili u budućnosti, čemu to? Ja živim u trenutku sadašnjosti i slavim svaki taj trenutak jel je on nešto što postoji. Prošlost i budućnost ne postoji ali to za ovom koncepciju današnjeg življenja jednostavno ne odgovara.

26

Dakle atom ima isto tako i jezgru i obodnicu. Sada ako bih atom bio veličine kupole Svetog Petra u Rimu i kada kada bih da dlanu državi makovo zrno onda bih to makovo zrno bilo zapravo veličina, stvarna veličina kad bih atom bio veličine kupole Svetog Petra. Tako da je na taj način se pokušava zapravo približiti i dimenzionirati ono što je zapanjujućen na neki način teško je to isvatiti tako da se crtanja, crtanja se pokušava zapravo privližiti ono što da bude što shvatljive. Ali ima jedan zanimljivost ovdje, dva načina su mogućnosti promišljenja toga. Jedan je konvencionalni način gdje mikrosvijet dižemo na svoju dimenziski sustav i onda ga analiziramo a imaju onaj suportnikoj tako možda malo mistični gdje onaj koji promišlja o mikrosvijetu. Zapravo se smanjuje i ulazi u mikrosvijeti onda promišlja ta taj način ga promišlja. To su dvije različite stvari oo je

recimo znanstvena sjedne strane a ovo je možda i poetična druge strane. Različite ploče sam koristio. To je recimo ova ploča je bila, to je bila predavanje nastavnici malikognog odgoja je bilo predavanje. dje sam ja gdje nije bilo klasične školske ploče. Da sam dobio jedan zapravo stalak za slikanje koje on bio je slikanka kao takav je onda sam koristio sa kredom iskužvan sam koristio tu ploču. I ta ploča kao takav postoji još uvijek jer sam dobio poklon.

27

Dakle kao što postoji ono malo prije što sam rekao da postoji dva načina pristupa analiza stvarnosti da se povećavaju smanjuje ono što analiziramo ili analiziramo taj se smanjujemo i povećavamo tako kod broja postoji dva pristupa broju: jedan pristup je arhaiski stari pristup koji kaže jedan jednoje sve, jedan nije broj nego je absolut dakle broj dva tek počinje kada taj broj jedan prepolovimo na dvije polovine ne na dva puta po jedan nego dva polovine jednoga. Da taj način onda je pristup je drugiči dok današnji konvencionalni, pristup je taj jedan najmanji dva je već je od jedan, tri je već je od dva. Da bih se to mogli pokazati onda pokušava se zapravo pristupiti broju na jedan način konvencionalni i ne konvencionalni način. Tako da se proširuje mogućnost pristupa taj analiz i tako da ovdje isto tako vidimo kako broju se može pristupiti tako da se.

28

Pristari ribnjak jedna žaba uskoči zvuk vode. To jedan od mogućih prijevoda ali ima na hrvatskom još jedan prijevod. Oromuli ribnjak žabe skok klak klok. Dakle taj klak klok je zapravo klak klok. Tako da je i ovaj simbol negdje se može i na taj način.

29

Neću ja plivati za njega nego ću ga pokušat na neki način, pokušat omogućiti da on sam propliva. A to zapravo nije prenošenje znanja nego mogu na poticaj i sugeriraš da sam dođe do tog iskustva.

30

Ja mislim da je umjetnost dakle umjetnički čin zapravo jedan kompletniji čin u odnosu na znanstveni čin. Upravo na taj način kako ovaj pristupamo i malo prije sam rekao dakle imamo umjetnički čin i umjetnički znanstveni čin i to je umjetnički čin je otvoreno nešto znanstveni čin je zapravo nešto što je zatvorena koncepcija. I jedno i drugo područje je bih trebalo biti uravnoteženo jer međusobno se kontroliraju dakle znanost je u kontroli prema umjetnosti i umjetnost bih trebala biti kontroli prema znanosti. Međutim znanost se odvojila i postala je zapravo nekontrolirano područje. Jer nema odgovornosti zato jer ovaj nije pojedinac odgovora. Umjetnik je odgovoran za svoj vlastiti umjetnički čin kao pojedinac i osoba. U znanosti odgovornost zapravo preuzima timski rat. Timski rat kao takav on jednostavno nije odgovoran pojedinac nego tim. To je bitna i suštinska razlika između znanosti umjetnosti stime da umjetnik može koristiti iskustva znanosti a znanstvenik nisam siguran da može koristiti iskustva umjetničkog čina. I tu je bitna razlika i nažalost umjetnički čin dakle umjetničkog područje podređeneom odnosu na znanstveno područje i tu su veliki problemi koji neznam kako će sa završiti.

31

Ovdje sam na inače trebao okostiti jednu livadu. I onda sam razmišljao o tome dal da ju kosim normalno kako se inače kosi ravno ili da se malo poigra pa da kosim dakle od kosim nešto onda moram doći natrag da bih ponovno kosio pa moram doći natrag da bih ponovno kosio nego sam počeo kositi tako da ja neprestano kosim i ne moram se vraćati da bih ponovno kosio. I u jednom trenutku idem moj susjed gore vidi on mene od oz gora kaže:

32

Netko umjesto nas se smije je mi valjda vjerojatno neznamo kad se trebamo smijati. To su veliki zanimljivo i veliki su problemi. Nema humora, zašto nema humora? Zato jer nema humusa.

33

Što povezuje humor i humus? Vitalnost. Što povezuje vitalnost nas povezuje za praiskoro. A tko povezuje vitalnost sa praiskoro. Sjemenka. Sjemenka na povezuje dakle sjemenka povezuje nas sa praiskoro, vodoravno. Svaki trenutak okomito nas povezuje sa univerzum.

34

Onda ću biti slobodan. Mislim da ću biti slobodan. Osloboditi ću se jednog određenog tereta. Pokušavam se osloboditi samoga sebe. Svoga jastva na neki način se pokušavamo osloboditi, nije lako.

35

Teško je to objasniti zato jer današnja umjetnička proizvodnja je enormna. Postoji jedan blog koji svaki dan od prilike proračunava koliko nastaje umjetnički dijela na planetu zemlju. Taj blog su izveli pariški bijanci, čini mi se autorica izvela je blog.

36

Brojevi samo rastu, produkcija se mora negdje skladištiti veliki je problem.

37

Rodili smo se spavajući, živimo spavajući, i na koncu ćemo umrijeti spavajući.

38

Kako pristupiti stvarnosti? A da jednostavno stvarnost nediraš nego koristiš stvarnost da bih mogao sa određenom medijskom manipulacijom napraviti misao da ti predjeti jednom određeneom misao.

39

Imam 20 različite vrste jabuke. One rode recimo ima jabuka koje ove godine ova jabuka rodila a ima recimo jabuka ova tamo koje ove godine nije rodila tako da ja uvijek imam neki urod, nije monokultura.

Što se pčela tiče ja nisam profesionalac tako da se ulazim u sustav kako se sa pčelama radi nego meni je samo na neki način bitno da su one tu prisutne obavljaju jedan izuzetno bitan posao a to je uprošivanju u vočnjaka koji postji. Tako da ove pletare iz ovih pletara se ne uzima njima med dakle one žive svoju život prirodni, onako kako bih trebala međutim sa pčelama ja danas problem i jednostavno one kažu da one i nemogu preživjeti bez pomoćih čovjeka. Nažalost te odotle smo došli sa prirodom da mi moramo nekako pomagati prirodi da bih mogla opsta ovdje se može vidjeti dakle ja ne uzimam ima med dakle one sebi na nesu med i one eventualno onda prežive zimu. Da bih onda u proljeće mogle odraditi svoj posao. Ono što je zanimljivo što u se zoni barem pomojim po dacima u se zoni pčela živi samo 40 dana. Dok jedinog kada prezimjava onda to se protežena jedno 3-4 mjeseca i koliko treba. Ali interesantno da u ovo dobaveć još uvijek nose i pelut ovdje se može vidjeti kako nose pelut. I kažem dakle njih se nedira one žive svoje ono što sam spominjao korištenje životinja u umjetničke svrhe. Njima se omogućava da žive svoj život na priroda način. Ponekad je problem što ona jednostavno ne prežive jer proljeće te razne zarazne. Bolesti kao što...

Proljeće ja one se roje u prljeće onda hvatamo roj i onda nastavljamo se ovim, dakle ovo je različit pristup pčeli nego ono što smo tamo imali priliku vidjeti ona je konvencionalni način korištenje pčelai njihova grada za naši koristi. Dakle ona je koristi na neki način ja koristi med njezin njihov proizvod i plus ono što oni rade a ovdje one su žive na svom vlastitom medu je rade onu korist, a ta korist je zapravo oprpšivanje drvo. Pčela su inače vrlo zanimljive postoji tri knjige od Morisa Meterlinka: život pčela, život mrava, život termita. Vrlo zanimljivo promišlja duh košnice, košnice je zapravo misterijozna ono što se nalazi u nutra i kako to funkcionira to je zaista nevidljivo, a zaista je zanimljivo tp proučavati i to analizirati ali na način da se remeti njihova prirodna životna funkcija.

2015.

